

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ (SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ)
BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
ÇAĞDAŞ BİLGİNİN EDİNİMİNİ VE KULLANIMINI
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ**

(DOKTORA TEZİ)

Yadigar DOĞAN

BURSA - 2006

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ (SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ)
BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
ÇAĞDAŞ BİLGİNİN EDİNİMİNİ VE KULLANIMINI
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ**

(DOKTORA TEZİ)

Danışman
Prof.Dr.Yusuf OĞUZOĞLU

Yadigar DOĞAN

BURSA - 2006

ÖZET

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÇAĞDAŞ BİLGİNİN EDİNİMİNİ VE KULLANIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

Yadigar DOĞAN

(Doktora Tezi)

Bu araştırma, ilköğretim programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dersinde, bilgi çağının gereklerine uygun olarak çağdaş bilginin edinim şeklini analiz etmek ve bilginin edinimini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, mevcut durumun değerlendirilmesi için tarama modeli ile gerçekleştirilmiş ve 2000 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda yer aldığı için çalışma bu sınıflardaki öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Çalışma grupları random yolu ile seçilmiştir. Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım İlçelerinden her bir ilçeden ikişer tane olmak üzere toplam olarak Bursa ilinde bulunan 6 ilköğretim okuluyla çalışılmıştır.

Veri toplama araçları olarak; Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi, Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımı Testi, Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımı Tutum Testi, Davranış Belirleme Testi, Öğrenci Özdeğerlendirme Anketi, Eğitim Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri ölçeği, Öğretmenlerle İlgili Nitel Sorular ve Öğrenci Aileleri testi kullanılmıştır.

Araştırmaya, 2004-2005 öğretim yılında adı geçen ilköğretim okullarında 4., 5., 6. ve 7. sınıflara devam eden 2000 öğrenci, 50 öğretmen ,162 öğrenci ailesi, okul yöneticileri okul-aile birliği başkanları ve üyeleri katılmıştır. Toplanan veriler SPSS 10 ile analize tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde (1)Frekans Analizi, (2)Betimsel İstatistik, (3)Çapraz Tablolar (Madde içi), (4)Korelasyon Analizi, (5)Regresyon Analizi (6)Ki-Kare Testi (7) Faktör analizi, (8) Pearson Ki-Kare ve Fisher (kesin) Ki-Kare Testleri, (9) Kruskal Wallis Testi ve Mann –Whitney U Testi (10)Güvenirlilik Analizi (11) Korelasyon Analizi, (12)Tek değişkenli varyans analizi (13)Bağımsız örneklemlili T testi yapılmıştır. Nitel verilerin frekans analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimi ve kullanımında; sosyo ekonomik statü, sınıf düzeyi, cinsiyet, öğrenme ortamı, aile, öğretmen ve okul yöneticileri değişkenlerine göre farklılaşmalar olduğu saptanmıştır.

Danışmanı: Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

Sayfa sayısı: 232

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler eğitimi, çağdaş bilgi, öğrenci, öğrenci aileleri, öğretmen

ABSTRACT

ULUDAG UNIVERSITY THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
THE DEPARTMENT OF ELEMENTARY EDUCATION

THE ANALYSIS OF THE FACTORS AFFECTING THE ACQUISITION AND USAGE OF THE CONTEMPORARY KNOWLEDGE IN THE SOCIAL STUDIES EDUCATION

Yadigar DOĞAN

(Ph.D. Thesis)

The present study was conducted with the aim of analyzing the methods of and the factors affecting the acquisition of contemporary knowledge in the social studies lessons in primary education programs according to the criteria required by the age of information. The research was done according to the survey model and with 2000 students. The data were collected from the students in the fourth, fifth, sixth and seventh grade classes which had social studies lessons. Among the six schools in Bursa city determined, two schools are in Osmangazi district, two are in Nilüfer and the other two are in Yıldırım.

The data collection methods used were the student attitude-behaviour questionnaire, the questionnaire of teacher views on the sufficiency of education-teaching, the acquisition and usage level of the contemporary knowledge test, the acquisition and usage level of the contemporary knowledge attitude test, test for determining behaviour, the student self-evaluation questionnaire, elicitation of the teachers' views on education-teaching, qualitative questions about the teachers and the measurement instrument to be applied to the families of students.

The participants of the study were the 2000 students in the aforementioned schools who were attending fourth, fifth, sixth and seventh grades, 50 teachers, 162 student families, the administrators of the schools and the heads and members of the school-family cooperation committees. The data were analyzed with SPSS 10.0 version. The data analysis was done with the following: (1) Frequency Analysis (2) Descriptive Statistics (3) Diagonal Tables (Within The Items) (4) Correlation Analysis (5) Regression Analysis (6) Q-Square Test (7) The Factors Analysis (8) Pearson Q-Square And Fisher Q-Square (9) Kruskal Wallis Test And Mann Whitney U Test (10) The Reliability Analysis (11) The Correlation Analysis (12) One Way Variance Analysis (13) Independent Samples T-Test. Qualitative data were analyzed with frequency analysis. The results of the study showed that the factors such as socio-economic level, class level, sex, family, teacher and school administrators affecting the acquisition and usage of the contemporary knowledge in the social studies education.

As a result, it has been determined that the factors such as socio-economic level, class level, sex, family, teacher and school administrators affecting the acquisition and usage of the contemporary knowledge in the social studies education.

Consultant: Prof. Dr. YUSUF OĞUZOĞLU

The number of the pages: 232

Key Words: Social studies education, contemporary knowledge, student, students' family, teacher

ÖNSÖZ

“Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilginin Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Analizi” başlıklı bu araştırma, 10-15 yaş grubunun yararlandığı bir dersin bilgi çağının gerektirdiği ölçütler içinde analiz edilerek, bilimsel bulguların görüş ve önerilere dönüştürülerek işlevsel hale getirilmesi temel amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kütüphaneye dayalı verilerden elde edilen sonuçlarına göre, eğitim tarihi; insanın toplumsal yaşamda, devlet hayatında, ekonomik ve kültürel yaşamda daha belirleyici olduğu son iki yüzyıllık süreç içinde önemli aşamalardan geçmiştir. Bugünkü dünya gelişmiş toplumlarına uygulanan eğitim programlarına bakıldığında Alvin Toffler’in üç dalga halinde tanımladığı aşama kesitlerinin hepsinde (Birinci ve İkinci Sanayi Devrimleri ve Bilgi Çağı) ders müfredatlarından başlayarak kurumsal organizasyona kadar eğitimde yeni düzenlemeler yapıldığı gözlenmektedir. Bugünkü dünyamızda özellikle 1990’lı yıllar bilgi çağının devlet yaşamında, ekonomide ve aile yaşamında hissedilebilir etkileri gözlenmektedir. Türk Milli Eğitimi de bu süreçte kendini yenileme çabalarına girmiştir. Artık yaşanan hızlı değişim nedeniyle “geleceğe bakmak”ın daha da önem kazandığı bir süreçte eğitimdeki değişimin de sürekli ve işlevsel olması gerekli doğaldır.

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında doktora tez araştırması olarak seçtiğimiz bu konu, toplumsal birikimi, demografik yapısı nedeniyle Bursa’da “Sosyal Bilgiler” bağlamında öğrencilerin çağdaş bilgiye ulaşma durumlarını ele almaya çalışmıştır. Araştırmamız Türkçe ve yabancı dilde konuyla ilgili yeni bilimsel çalışmalardan ve uygulamalardan hareket ederek, konunun analizini sağlayacak ölçme araçlarını kullanarak gerçekleştirilmiştir. Bursa’nın çeşitli toplumsal katmanlarını temsil etmesi düşüncesiyle 6 ilköğretim okulunun ilgili sınıflarındaki toplam 2000 öğrenci, 50 öğretmen, 6 yönetici ve 162 öğrenci ailesine ölçek formları ve yüz yüze görüşmeler ve gözlemler aracılığıyla ulaşıp veriler elde edilmiştir. Bunlar istatistik biliminin yardımıyla değerlendirilerek tablolarla da ifade edilmiştir. Araştırmamızın hareket noktası çağdaş bilginin içerik olarak yeni, çağdaş olması değildir. Bireyin bilgi toplumunun gerektirdiği ölçülerde çağdaş olabilmesi için gereken kazanımların Sosyal Bilgiler dersi kapsamında nasıl elde edileceğini ortaya koymaktır.

Gerçekleştirdiğimiz bu araştırma sırasında tez izleme komitemde yaptığımız araştırmaları ciddi bir biçimde değerlendirerek eleştiri ve katkılarda bulunan Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU (Tez Danışmanı), Prof. Dr. İsmail EFİL (İşletme Bölümü-İnsan Kaynakları Uzmanı)’e teşekkür ederiz. Ayrıca, değerli fikirleriyle ve özellikle araştırmamızın uygulama verilerinin değerlendirilmesinde önemli ve değerli katkıları olan Doç. Dr. Murat ALTUN’a müteşekkirim.

Tez planımın güncelleşmesinde ve bazı kavramların ele alınmasına katkı sağlayan Talim Terbiye Kurulu Sosyal Bilgiler Eğitimi Başkanı Prof. Dr. Mustafa SAFRAN’a da müteşekkirim. Araştırmamın uygulama sonuçlarının istatistiksel değerlendirmesinde; İ.İ.B.F Ekonometri Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Erkan IŞIĞIÇOK ile Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Bölümü Öğretim üyesi Doç. Dr. İbrahim Güney katkıda bulunmuşlardır. Görev yapmakta olduğum İlköğretim Bölümü Başkanı olarak verdikleri akademik ve idari destekle bu çalışmamın tamamlanmasına katkı sağlayan Prof. Dr. Muhlis ÖZKAN’a da teşekkür ederim.

Öğr.Gör.Yadigar DOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar ve GRAFİKLER	ix
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	15
1.2. Problem ve Alt Problemler.....	16
1.3. Sayıtlılar.....	16
1.4. Sınırlılıklar.....	17
1.5. Tanımlar.....	17
1.6. İlgili Literatür.....	18
İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM	36
2.1. Araştırma Modeli.....	36
2.2. Evren ve Örneklem.....	36
2.3. Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması.....	38
2.4. Veri Toplama Araçları.....	38
2.5. Verilerin Toplanması.....	41
2.6 Verilerin Değerlendirilmesi.....	41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ	43
3.1.Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Sosyo Ekonomik Statüye Göre Değişmekte midir? (Birinci Alt Problem).....	43
3.1.1.SES'e Göre Öğrencilerin Durumu.....	43
3.1.2.SES'e Göre Ailelerin Durumu.....	67
3.1.3.Okulların SES'lerine Göre Öğretmenlerin Durumu.....	73
3.1.4.SES'e Göre Okulların Alt Yapıları.....	89
3.1.5.SES'lerine Göre Okul Yönetimlerinin Durumu.....	90
3.2.Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Sınıf Düzeylerine (4.,5.,6.,7.Sınıf) Göre Değişmekte midir?(İkinci Alt Problem).....	95
3.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinim ve Kullanım Düzeyi Cinsiyete Göre Değişmekte midir? (Üçüncü Alt Problem).....	103
3.4. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinim ve Kullanım Düzeyi Okuldaki Öğrenme Ortamına Göre Değişmekte midir? (Dördüncü Alt Problem).....	107
3.5. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinim ve Kullanım Düzeyi Aile ile İlgili Faktörlere Göre Değişmekte midir? (Beşinci Alt Problem).....	116
3.6. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinim ve Kullanım Düzeyi Öğretmen Niteliklerine Göre Değişmekte midir? (Altıncı Alt Problem).....	127
3.7. Öğrenciler, Çağdaş İnsan Olma Özelliklerine Ne Derece Sahiptir? (Yedinci Alt Problem).....	133
3.8. Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Sekizinci Alt Problem).....	157
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	160

KAYNAKLAR	200
EKLER	216
Ek 1.Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi	216
Ek 2.Öğrenci Tutum-Davranış ve Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri-Gözlem Anketi ..	217
Ek 3.Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği (Likert Tipi Sorular)	218
Ek 4.Öğrenci Öz Değerlendirme Ölçeği	219
Ek 5.Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı	220
Ek 6.Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi	223
Ek 7.Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı	225
Ek 8.Öğrenci Aileleri Röportaj Soruları Anketi	226
Ek 9. Davranış Belirleme Testi	227
Ek 10.Okulların Fiziki Alt Yapıları	228
Ek 11.İncelenen Ölçekler ve Çalışmalar	230
Ek 12.Araştırma Yapma İzni	231
ÖZGEÇMİŞ	232

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
ANOVA	Varyans Analizi
Bkz.	Bakınız
çev.	Çeviren
ed.	Editör
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
karş.	Karşılaştırınız
M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	National Council for the Social Studies
no.	Numero
nu.	Numara
OECD	Organisation For Economic Co-Operation And Development
OKS	Ortak Kurullar Sınavı
Ort.	Ortalama
p.	Page
s.	Sayfa
SES	Sosyo ekonomik statü
SPSS	Statistical Packet Social Science
ss.	Sayfadan sayfaya
sy.	Sayı
TKY	Toplam kalite yönetimi
UNESCO	United National Educational Scientific And Organization
vb.	ve benzeri
ve ark.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
vd.	Ve devamı
vs.	Vesaire

TABLolar ve GRAFİKLER

Tablo1- Öğrencilerin Okullara Dağılımı.....	37
Tablo 2- Öğrencilerin Sınıflara Dağılımı.....	37
Tablo 3-Özdeğerlendirme Anketinin Uygulandığı Okullarda SES'e Göre Öğrencilerin Cinsiyet Dağılım Tablosu.....	37
Tablo 4-Öğrencilerin SES'e Göre Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 5- Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi	44
Tablo 6-SES'e Göre Davranış Belirleme Testi ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 7-SES'e Göre Özdeğerlendirme Anketi ANOVA Sonuçları.....	50
Tablo 8-Okuduğunu Anlama Başarı Testi ANOVA Sonuçları.....	51
Tablo 9- Öğrencilerin Öğretmenleriyle İletişim Kurma Şekilleri.....	52
Tablo 10- Öğrencilere Göre Öğretmen Davranışları	53
Tablo 11-Öğrencilerin "Davranışlarının Kontrol Edilmesine İlişkin Verdikleri Cevaplar	54
Tablo 12- Öğrencilerin İdeal ya da Mükemmel Öğretmeni Algılama şekillerine ilişkin Cevaplar.....	54
Tablo 13-Öğrencilerin Okul Dışı Günlük Etkinlikleri Yapma Serbestliği.....	56
Tablo 14- Öğrencilerin Derslerine İlişkin Ödev Gibi Çalışmalara Ayırdıkları Zaman	56
Tablo 15-Öğrencilerin Başarılı Olmayı Algılama Şekli.....	57
Tablo 16- Öğrencilerin Okul Dışındaki Meşguliyet Türleri.....	58
Tablo 17- Öğrencilerin Öğretmenlerinin Çalışmalarını Değerlendirmelerine İlişkin Tepkileri.....	59
Tablo 18- Öğrencilerin Olumsuz Davranışlarına İlişkin Öğretmenlerinin Tepkilerini Algılama Şekli.....	60
Tablo 19-Öğrencilerin Sınıfta Bireysel Çalışma Süresi.....	60
Tablo 20- Sınıftaki Gürültü Durumu	61
Tablo 21- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Sevip Sevmeme Durumu.....	62
Tablo 22-Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Çalışmalara İlgilerini Yoğunlaştırma Nedenleri	63
Tablo 23-Öğretmenleri Tarafından Gözlemlenmiş Olan Öğrencilerin SES'e Göre ANOVA Sonuçları.....	64
Tablo 24- Öğretmenlerin (Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri) Gözlemediği Öğrencilerin En Önemli Bireysel Farklılıkları.....	65
Tablo 25- Öğretmenlerin (Sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri) Gözlemediği Öğrencilerin Sosyal Ortam ve Arkadaşlık İlişkileri.....	66
Tablo 26-Öğrenci aileleri ile ilgili testin ANOVA Sonuçları.....	67
Tablo 27- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarının Okul Hayatı ve Ödevleriyle İlgili İletişim Zamanı	70
Tablo 28- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarına Okulla İlgili Ayırdıkları Zaman	71
Tablo 29- Anne ve Babaların Öğrenim Düzeyleri	72
Tablo 30-Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği ANOVA Sonuçları.....	73
Tablo 31-Öğretmenlerin Ortalama Çalışma Yılları ve Ortalama Yaşları.....	74
Tablo 32-Öğretmenlerin Yaş ve Çalışma Yılları Ortalama Dereceleri.....	75
Tablo 33-Öğretmenlerin Bilgi Toplamı Bireyini Yetiştirmeye Yönelik Çalışmaları ve Kullandığı Stratejiler	75
Tablo 34- Öğretmenlerin Öğrencileriniz ile iletişim Kurma Şekilleri	76
Tablo 35- Öğretmenlerin Öğrencilerle iletişimi.....	77
Tablo 36- Öğretmenlerin, Öğretmenler Arası İletişim/ Etkileşim ve İşbirliğine İlişkin Düşünceleri.....	77
Tablo 37- Öğretmenlerin Dersi Uygulamaları Sırasında En Çok Kullandıkları Özel Öğretim Yöntemleri.....	80
Tablo 38- Öğretmenlerin Derslerdeki Ödev ve Başka Uygulamalara Zaman Ayırma Durumu.....	85
Tablo 39- Öğretmenlerin Çocukların Yaratıcılıklarını Ortaya Çıkarmak İçin Önerileri.....	86
Tablo 40- Öğretmenlerin Öğretim Programını Uygulanması İle İlgili Güçlükler	88
Tablo 41-Sınıf Düzeylerine Göre Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum testi ANOVA Sonuçları.....	95

Tablo 42- Sınıflara Göre Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Tutum Testi	96
Tablo 43-Sınıf Düzeylerine Göre Davranış Belirleme Testi ANOVA Sonuçları.....	98
Tablo 44-Öğrenci Aileleri İle İlgili Testin Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	99
Tablo 45- Sınıflara Göre Ailelerin Kitaplığa Sahip Olma Durumu.....	100
Tablo 46-Sınıflara Göre Öğrenci Ailelerinin Çocuklarının Okul Hayatı ve Ödevleriyle İlgili İletişim Kurma Zamanı.....	100
Tablo 47- Ailelerin Çocuklarının Okul Hayatıyla İlgili Görüşme Süresi.....	101
Tablo 48-Sınıflara Göre Çalışan Ailelerde Evde Çocuklarla İlgilenen Bireyler.....	101
Tablo 49-Sınıflara Göre Ailede çalışan ve Aile Bütçesine Katılım Sağlayan Bireyler.....	101
Tablo 50-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik tutum testinin Cinsiyete Göre ANOVA Sonuçları.....	103
Tablo 51-Cinsiyete Göre Öğrencilerin Özdeğerlendirme Anketi ANOVA Sonuçları.....	104
Tablo 52-Cinsiyete Göre Öğrencilerin Özdeğerlendirme Anketi Tablosu.....	104
Tablo 53-Öğretmenleri tarafından gözlenen öğrencilerin cinsiyete göre ANOVA Sonuçları.....	106
Tablo 54-Cinsiyete Göre Bilgisayardan Yararlanma Şekilleri	106
Tablo 55-Öğrencilerin Okul Başarısını Olumsuz Etkileyen	107
Tablo56- Öğrencilerin Bilgisayardan Yararlanmalarına İlişkin Frekans Tablosu.....	108
Tablo 57- Öğretmenlerin Öğrencileri Gruplandırma Kriterleri	109
Tablo 58-Öğretmenlerin Yaptıkları Gruplandırmaya İlişkin Öğrenci Yorumları	109
Tablo 59-Sınıfta Verilen Ödüllerin Öğrencilere Neyi İfade Ettiklerine Yönelik Tablo.....	110
Tablo 60-Öğrencilerin İyi Oldukları Konulardaki Başarılı Olmalarının Nedenleri.....	110
Tablo 61-Öğrencilerin Okul Dışında Öğrencilik İçin Ayırdıkları Zaman	111
Tablo 62-Öğrencilere Göre Yaptıkları Ödevlerin Başarısını Belirleyen Etken.....	112
Tablo 63- Öğretmenlerin Ödevleri ve Sınav Sonuçlarını Değerlendirirken Öğrencilerin Ne Hissettiklerine İlişkin Tablo.....	112
Tablo 64-Öğrencilerin Ödevlerinin İncelenirken Hissettikleri ve Beklentileri	113
Tablo 65- Öğrencilerin Dikkatleri Dağıldığında Düşündükleri.....	113
Tablo 66-Ders Sırasında Öğrencilerin Dikkatlerinin Dağılma Nedenleri.....	114
Tablo 67- Öğrencilerin Derste Dikkatlerini En Çok Dağıtan Durumlar.....	114
Tablo 68- Sınıftaki Etkinliklere Katılım Nedenleri.....	115
Tablo 69-Öğrencilerin Tercih Ettikleri Tartışma Türleri.....	115
Tablo 70- Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S34 maddesine yönelik Korelasyon Analizi.....	116
Tablo 71-Öğrenci Ailelerine Uygulanan Ölçme Aracı Bulguları	117
Tablo 72-Öğrenci Aileleri Testinin ANOVA Sonuçları.....	121
Tablo 73-Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma Süreleri.....	121
Tablo 74-Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma Zaman.....	122
Tablo 75- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma ile ilgili Regresyon Analizi.....	123
Tablo 76 - Ailelerle ilgili Korelasyon Analizleri (Spearman Korelasyon Katsayıları)	124
Tablo 77-Anne ve Babaların Öğrenim Düzeyleri.....	127
Tablo 78-Öğretmenlerin, Eğitim Öğretime İlişkin Görüşleri Testi ANOVA Sonuçları.....	128
Tablo 79- Öğretmenlerin Yaş ve Çalışma Yıllarıyla İlgili Belirtilen İstatistikler.....	130
Tablo 80- Orta ve Üst SES'deki Okullarda Çalışan Öğretmenlerle İlgili Bulgular.....	130
Tablo 81-Öğretmenlerle İlgili Korelasyon Analizleri (Spearman Korelasyon Katsayıları)	131
Tablo 82-Öğrencilerin Anlaşamadıkları Kişilere Karşı En Çok Gösterdikleri Davranışlar.....	133
Tablo 83-Öğrencilerin Okul Dışındaki Bir Haftalık Süreçte En Çok Yaptıkları Etkinlikler.....	135
Tablo 84-Öğrencilerin Okul Dışındaki Bir Haftalık Süreçte En Az Yaptıkları Etkinlikler.....	136
Tablo 85- Öğrencilerin Okuduklarını Anlamalarıyla İlgili Düşünceleri.....	136
Tablo 86-Öğrencilerin Çok İyi Olduklarını İfade Ettikleri Konularla İlgili Tablo.....	137
Tablo 87-Öğrencilerin Tarihsel Analiz Yetenekleriyle İlgili Frekans ve Yüzde Dağılım Tablosu.....	138
Tablo 88-Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Şehri Kuran ya da Mahallelerine İsmi Verilen Bir Şahsiyeti Araştırma şekilleri.....	138
Tablo 89-Öğrencilerin Okumaya Karşı Tutumlarına Yönelik Tablo.....	139

Tablo 90-Davranış Belirleme Testi Korelasyon Analizleri (Spearman)	139
Tablo 91-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S35 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi.....	140
Tablo 92-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S25 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi.....	142
Tablo 93-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S8 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi.....	143
Tablo 94 - Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Tutum Testi Korelasyon Analizler (Spearman).....	144
Tablo 95-Özdeğerlendirme Anketi Frekans Dağılımı.....	150
Tablo 96 -Özdeğerlendirme Anketiyle İlgili Korelasyon Analizleri (Spearman)	152
Tablo 97- Gözlenen Öğrencilerin S10 (İyi dinleyici) Maddesine İlişkin Regresyon Analizi	153
Tablo 98- Gözlenen Öğrencilerin S1 Maddesine (Çalışkanlık) İlişkin Regresyon Analizi.....	154
Tablo 99- Öğretmenleri Tarafından Gözlemlenen Öğrencilerin Davranışlarıyla İlgili Faktör Analizi....	155
Tablo 100- Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Döndürülmüş Bileşenler Matrisi (Rotated Component Matrix).....	157
Grafik -1 Faktörlerin Özdeğerlerine Dayalı Çizgi Grafiği.....	155
Grafik -2 Faktörlerin Özdeğerlerine Dayalı Çizgi Grafiği.....	158

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bireyin istediği yaşam biçimine sahip olması için gerekli öğrenmeleri sağlamada, eğitim önemli bir araçtır (Senemoğlu, 2004). Eğitim, toplumların varlıklarını sürdürebilmelerinde, toplumsallaşmada ve kültürlenme sürecinde bireylerin bilgi, beceri ve değerleri kazanmasında önem taşımaktadır. Bu bağlamda, eğitimin işlevlerini yerine getirmek üzere temel eğitim kurumları oluşturulmuştur.

İlköğretim kurumları, bireylerin eğitim sürecinde önemli bir aşamadır ve ilköğretim kurumlarının hedefi öğrencilere temel bilgilerin kazandırılmasıdır. İlköğretim sırasında çocuklar sosyal anlamda başa çıkmaları gereken birçok konuyla karşılaşır. Örneğin kalabalıkta tanımadıkları yetişkinlerle iletişim, dizilme, sıraya girme, bekleme gibi organizasyona bağlı süreçler, bir grubun üyesi olarak hitap edilme, hareket ve gürültü gibi konularda kısıtlamalara uyma bunlardandır (Dean 2000:148). Bütün bunlar çocuğun toplumsal iletişimini geliştirmektedir. Eğitim kurumları ve eğitim-öğretim programları kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin amacı öğrencileri etkili ve sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirmek ve ulusal kültürü kazandırmaktır.

İlköğretim okulu öğrencileri, Sosyal Bilgiler Programı sayesinde toplum, bölge, ülke ve dünyayı öğrenmeye başlarlar. Eğitimli bir birey; ilgi, alan ve gereksinimlerini belirleyebilen, sadece, bir yerden bilgi edinmekle yetinmeyip, bu bilgiyi nerede bulacağını, en uygun nasıl kaydedeceğini ve kullanacağını bilen, yorumlayıp uygulayabilen, çeşitli şekillerde fikir ve verilerle iletişime girebilen bir bireydir. Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı bireyin olaylara, durumlara ve çevresine etkin, başarılı ve sağlıklı uyum yapabilmesi ile ilgili becerileri geliştirmektir.

Sosyal bilgiler, amaçlarını demokratik toplumun vatandaşlık ile ilgili sorumluluklarından türeten, içeriğini sosyal bilimlerden alan ve vatandaşlık ile ilgili becerilerin uygulamalarını yaptıran bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilgilerde sosyal davranışların incelenmesi önemlidir (Tanrıöğen 2005:13). Eski dönemlerin en değerli insan tipini oluşturan çok bilen insan yerini, bilgiyi gerektiğinde nerede, nasıl bulabileceğini bilen insana bırakmıştır (Oktay 2001:17). Bu nedenle Sosyal Bilgiler eğitimi, sadece bilgi aktarımı şeklinde düşünülmemeli ve öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalıdır. Günümüzde artık, bağımsız bilgi parçacıklarına sahip olan bireyler yerine bilgiyi örgütleyip yeni bilgiler üretebilen ve ürettiği bilgiyi başkalarının hizmetine sunabilen bireyler istenmektedir.

Öğrencinin başarı standartlarını ve performansını artırma bağlamında sosyalleşme ve hayat boyu öğrenme kavramları öne çıkmaktadır. Eğitim, sadece birey için değil, ulus için de ekonomik bir gerekliliktir ve insan kalitesinin arttırmayı, bütün insanların potansiyelini geliştirmeyi hedefler.

Günümüzdeki insan modeline bakıldığında, bireysel özgürlüğün yansımalarının bilimsel verilerle bütünleşerek insanlığın gelişiminde lokomotif görevi yaptığı görülmektedir. Çağın insan modelinin düşünsel özellikleri arasında objektif, eleştireci ve yaratıcı düşünme, analiz ve sentez, problem çözme becerisinin gelişmiş olması sayılabilir. Kişilik özellikleri arasında kendine güvenme, kendini ve kapasitesini tanıma, kendini motive etme, sınırlarını gerektiğinde olumlu şekilde zorlama, olumlu benlik kanısına sahip olma, içten denetim merkezli ve kişisel bütünlüğe sahip olma yer almaktadır. Yirmibirinci yüzyılda bilimsel tutum takınan, objektif düşünen, analiz-sentez becerisi olan, kendine güvenen, içten denetimli, empatik, uyumlu, takım halinde çalışma ruhuna sahip ve girişimci bireyler yeni insan modelini oluşturmaktadır. Bu oluşumda çağdaş bilgiye ulaşabilen ve kullanabilen bireylerin yetiştiği bir ortama sahip olmanın önemi büyüktür. Bu çalışmanın konusu Sosyal Bilgilerdersinde çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin analizini içermektedir.

Problem durumunu ortaya koymak için on ve ondört yaş grubundaki öğrencilerin gelişim özellikleri, eğitim, Sosyal Bilgilerdersi, eğitimde toplam kalite, bilgi toplumu, çağdaş, çağdaşlık kavramı ve çağdaş eğitim ile ilgili konuların özetlenmesine ihtiyaç vardır. Bunlar aşağıda verilmektedir.

On ve Ondört Yaş Grubundaki Öğrencilerin Gelişim Özellikleri

Bilindiği gibi Sosyal Bilgiler dersini 10-14 yaş grubundaki öğrenciler almaktadır. Bu çalışmada, bu dönemdeki çocukların gelişim özellikleri zihinsel gelişim, bedensel gelişim ve duyuşsal gelişim açılarından kısaca ele alınmıştır. Gelişim, sadece ölçümlerle açıklanamayan, birçok yapı ve işlevi bütünleştiren karmaşık bir olgudur. Yapılan gözlem ve çalışmalar, belli gelişim dönemlerinde çocuklarda ortak olan eğilim ve davranış kalıplarının bulunduğunu ortaya koymaktadır (Yavuzer 1994: 32). Çocukluk sadece yetişkinliğin fiziksel özellikleri elde edilene kadar hacim, güç ve hislerin giderek arttığı niceliksel eksiklik dönemi olarak görülebilmektedir.

İlköğretim öğrencilerinin zihinsel gelişimi ve kişilik gelişimi özellikleri şöyledir: İlköğretimin birinci kademesinde öğrenciler Piaget'e göre bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminde bulunmaktadır. Bu dönemde, bazı işlemleri zihinsel olarak yapabilecek durumdadırlar.. Somut işlemler dönemindeki çocuklar, en üst düzeyde gruplama yapabilirler ve somut olduğu sürece karmaşık problemleri çözebilirler. Soyut kavramlar ise çevresindekileri

model alma yoluyla yerinde kullanmalarına rağmen, anlamlarını açıklayamazlar (Senemoğlu 1997:54-55). İlköğretimin ikinci kademesinin başlangıcından itibaren öğrenciler soyut işlemler dönemine geçmektedirler. Ergenlik döneminin başlangıcından itibaren çocukların düşünme biçimleri, yetişkinlere benzer hale gelir. Kişilik gelişimi açısından ilköğretim öğrencileri, Erikson'a göre, 4. evre "Başarıya karşı aşağılık duygusu (altı yaşından oniki yaşına kadar)" ve 5. evre "Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası (12-18 yaşlar)" aşamalarında bulunmaktadır.

Ergenlik dönemi ülkemizde kızlarda 10-12 yaş, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlamaktadır (Yavuzer, 1994). Erikson'un kuramına göre kimliğin yapılanmasında en kritik evre ergenlik olarak ortaya konmuştur. Okullar ergen gelişiminde büyük etkiye sahiptir. Okulda sadece arkadaşlıklar kurulmaz, bunun yanında toplum daha karmaşık bir hal alır ve yeteneklerin farkına varılması ve iş için eğitim önem kazanmaktadır. Bu nedenle sosyal bir kurum olarak okulun önemi artmaya devam etmektedir (Kartal 1999:17,8). Çocuğun özellikle kişiliğini aradığı ergenlik döneminde (11-16 yaş) anne-baba desteğine çok ihtiyacı vardır. Ergenlik döneminde ergenin en önemli doğal çevresi ailesidir. Ancak aile ile çatışmalarının en fazla olduğu dönem de ergenlik dönemidir. Aile içi çatışmalar genellikle 11 yaş civarında başlamakta ve 15-17 yaşlarında en yüksek düzeye ulaşmakta, dönemin sonunda ergen çevresi ile tekrar iyi ilişkiler kurabilmektedir.

Eğitim

Eğitim, yaygın bir biçimde "insanın kişiliğini besleme süreci" ve "insan sermayesine yapılan yatırım" olarak kabul edilmektedir. En genel anlamda, "istendik davranış oluşturma ya da istendik davranış değiştirme süreci" olarak tanımlanan eğitim, bir anlamda "bireyi, istendik nitelikte kültürleme süreci"dir. Bu kültürleme süreci, ailede, sinemada, sokakta, okulda, ders aralarında, her an, her yerde bir plana bağlı olmaksızın yapılabilir. Ayrıca pek çok davranışın planlı olarak da bireye kazandırılması gerekmektedir (Senemoğlu, 2004). Kısaca, eğitim formal ve informal şekilde verilebilir. Aslan ve Eraslan (2003:89-92)'in da vurguladığı gibi eğitim, insanların bireysel hedeflerine, yaşamsal sorumluluğuna, yaratıcılık potansiyelinin oluşup gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle bilgi toplumunda eğitimin bireysel ulusal ve evrensel boyutlardaki dönüşümü önem taşımaktadır. Bindokuzyüzyetmişli yıllardan sonra eğitim "yararlı" ve "doğru" bilgilerden çok düşünme gücü kazanma ve yaşama zenginliği sağlama hedefine yönelmiştir.

Eğitim, sosyal ve davranış bilimlerine paralel olarak gelişmiştir. Eğitim bilimi, davranış değişikliklerinde etkili olan etkenler ve ilişkilerini sistemleştirir ve davranış değiştirmenin en verimli şekilde olması için araştırmaya önem veren bir bilim olarak önemli işlevlere sahiptir

(Fidan ve Erden:38). Gelecek için yapılan yatırımların en önemlisi eğitime yönelik yapılan yatırımlardır.

Yeni toplum yapısı, Daniel Bell'in deyimiyle "post-endüstriyel" Peter F.Durcker'in deyimiyle "Post Business Society" Porat'ın deyimiyle "bilgi toplumu"dur. Bu bağlamda bilgi toplumunda tüm bireylerin öğrenmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Bilgi hızla değişmektedir. Eğitim sistemi öğrencileri bu hızlı değişime hazırlama durumundadır.

Değişim farklı alanlarda ve birbirleriyle ilişkili olarak gerçekleşmektedirler. Bu değişimler hızlı bir şekilde artmakta, bireylerin ve kurumların bu değişikliklere yaratıcı olarak uyum sağlamaları, kendilerini sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Eğitim bu gelişim için temel belirleyicidir (Hesapçioğlu 2001:40). Yenal (1999:47)'ın da üzerinde önemle durduğu gibi "az gelişmiş ülkelerin büyüme hızları arasındaki farkı en iyi açıklayan değişken temel eğitimidir. Büyük Petro Rusya'da "batılılaşma" hareketini gerçekleştirirken yaptığı eğitim reformu çok kapsamlı olduğundan teknolojik ilerlemeler köklü olmuştur. Formal eğitim modern çağın başında hızla gelişmiştir. Daha önce az önem verilen kuruluşlar olan okullar güçlü kurumlar haline gelmişlerdir. Tanzimat yıllarında Türkiye'de eğitimin bilimsel nitelik taşıdığı görülmektedir. Binsekizyüztümışlardan itibaren basın yayın organlarının çoğalması ve okul sayılarının artmasıyla gelişmiş ülkelerin görüş ve düşüncelerinin yayıldığı görülmektedir (Binbaşoğlu 1995:22).

Sosyal Bilgiler Dersi

İlköğretimde Sosyal Bilgiler, temel derslerden birisini oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler terimi farklı kişilerce farklı şekillerde tanımlanmıştır. Program yönünden Sosyal Bilgiler terimi, sosyal bilimlerden alınan içeriğe dayanılarak oluşturulan programı belirlemek için kullanılmaktadır. Sosyal bilgilerin tanımı şöyle yapılabilir: Hayat bilgisi/Sosyal Bilgiler/vatandaşlık eğitimi programı; Demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır (Barth - Demirtaş 1997:1.6). Sosyal Bilgiler dersinin 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki tanımı (2004:44) ise şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve

gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”.

Eğitim programlarının yapısına bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersinin, demokratik bir sistem içinde etkin vatandaşlık eğitimini resmi bir yaklaşımla gerçekleştirmek amacına yönelik olduğu görülmektedir (Barth - Demirtaş 1997:1.6). Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin toplum ve sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmelerinde, insan ilişkilerini anlamalarında, ulusal özellikleri kavramada en gerekli derslerden biridir (Kayalı 2000:183). National Council for the Social Studies (NCSS, 1969): tarafından demokratik bir toplum için Sosyal Bilgiler öğretiminin aşağıdaki dört önemli faktör göz önünde bulundurularak yapılması önerilmiştir. 1 -Sosyal Bilgiler öğretiminin nihai amacı arzu edilen yurttaşlıkla ilgili ve bireysel davranışlardır, 2-Bu davranışlar, insanların sahip olduğu değerler, ülküler, inançlar ve tutumlarla biçimlenmektedir, 3-Sırası ile bu özellikler, bilgi temeline dayanmalıdır, 4-Bilginin gelişmesi ve kullanımı için insanlar, gerekli bilgi ve becerilere gereksinim duyarlar. Demokratik yaşam biçiminin süreklilik ile bu amaçları gerçekleştirmiş bireylerin yetiştirilmesine bağlı olduğu da belirtilmektedir (Öztürk ve Baysal 1999:13).

Barr, Barth ve Shermis, Sosyal Bilgiler’in üç farklı yaklaşımına göre öğretildiğini belirtmektedir. Bunlar vatandaşlık aktarımı, sosyal bilim ve düşünceye dayalı araştırmalardır. Sosyal Bilgiler öğretiminde asıl amaç, Barth ve Demirtaş’a göre mantıklı kararlar alan ve toplumsal sorunları çözen bireyler yetiştirmektir. Bilgi edinebilme, bilgiyi analitik olarak kullanabilme, uygun tutum ve değer geliştirme, bilgi ve beceriyle donanmış bir birey olarak toplumda aktif rol alabilme gibi farklı beceriler de kazandırılmaktadır (Öztürk ve Baysal 1999:13,14).

NCSS’e göre Sosyal Bilgilerin, sosyal bilimler alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsadığı belirtilebilir (Emir 2002:70). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler programının ufku önem kazanmaktadır. Dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanlarda meydana gelen değişim ve gelişimlerin eğitim sistemlerine ve programlara yansıtılması gerekmektedir. Yürürlükteki Sosyal Bilgiler Programının (2004:43) ufku şu şekilde belirlenmiştir: “Yirmibirinci yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demografik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren) sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken

kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektedir”.

Yazıcı (2003:129)'nın belirttiğine göre Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi tarafından sosyal bilgilerle ilgili özelliklerin açıklandığı bir bildirge yayınlanmıştır. Bu bildirgeye göre “Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğrenimi anlamlı, değer yüklü, bütünleştirici ve aktif olduğunda; etkili Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğrenimi düşüncesi, Sosyal Bilgiler eğitiminin okullarda geliştirilmesi, hizmet içi gelişim programları ve karşılaştırmalı çalışmalar için iyi bir yol gösterici kaynak olarak kullanılabilir”. Milli Eğitim Bakanlığı (2004:64) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca 2004 yılında yayınlanan İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4.-5. sınıflar öğretim programında, bu dersin haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlandığı belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitiminde yakın zaman içinde önemli değişimler olmuştur. Bindokuzyüztüzmüşler ve 1970'ler eşi görülmemiş bir toplumsal karmaşa dönemi yaşanmıştır (Vietnam, Kenedy suikasti, Martin Luther King suikasti, Chicago, Detroit ayaklanmaları, uyuşturucunun yaygınlaşması, kadın hareketi, etnik azınlıklar, engelliler, çevre koruma hareketi, hızlı teknolojik gelişmeler gibi). Buna bağlı olarak bu dönemde Sosyal Bilgilerin sosyal eleştiri, karar verme ve sosyal hareket olgularını temel aldığı görülmektedir. 1968'de ABD'de davranışçı yaklaşım öne çıkmıştır. Bu yaklaşım, bireyselleştirilmiş eğitimi, sadece doğruların öğretilmesinden çok yüksek düzeyde bilgilerin öğretimi ve öğrenimi, araştırma ve keşif yoluyla öğrenmeyi içermektedir. Bu bağlamda karar verme becerilerinin geliştirilmesi gündeme gelmiştir (Wloover ,Scott 1989:30).

Eğitimde gelişimsel yaklaşım ise “konu merkezli” den çok “öğrenci merkezli”dir. Gelişimsel yaklaşımda, öğrenmenin çocuğa meraklı ve şüpheci bir yaklaşımla sunulması gerektiğini vurgulanmıştır. Bu gelişimsel felsefenin temel özelliklerinden biri çocuğun demokratik kurallara göre işleyen ve onları demokratik bir ortamda yaşamaya hazırlayan okullarda eğitim görmesi halinde demokrasinin güçleneceği, toplumun gelişeceği ve ilerleyeceği görüşü olmuştur. Eğitimin temel amacının kişisel gelişme olduğu ile ilgili açık eğitimin özellikleri arasında, öğrenmede aktif öğrenci katılımı, somut nesnelerin kullanımı, çocuğun tüm gelişimine dair ilgi, eğitimsel materyallerin ve öğretim yöntemlerinin bireyselleştirilmesi, hareket ettirilebilir ve rahat mobilyalar gibi unsurların yanı sıra, öğretmenlerin öğrenmeyi teşvik edici olmaları, farklı yaşlardaki öğrencilerden oluşmuş grupların takım çalışmaları da yer almaktadır (Woolever ve Scott 1989:27-29). Bilginin hızla değişmesi, birçok alanda olduğu gibi eğitimde de kalite kavramını öne çıkarmıştır. Eğitimde

toplam kalite kapsamında yapılan değerlendirmelerle öğretim programlarının güncelleşmesi sağlanmaktadır.

Eğitimde Toplam Kalite

Kalite, geçmişte daha çok “standartlara uygunluk” olarak tanımlanırken günümüzde “müşteri beklentilerine uygunluk” olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Şişman ve Turan 2002:41). Eğitim kurumları açısından yaklaşıldığında, müşteri kitlesinin geniş ve beklentileri de farklı olmaktadır. Glasser, tüm insanların beş temel gereksinimi olduğunu savunur: Sevgi, güç, özgürlük, eylence ve yaşama. Bunlar genetik yapılarımıza işlenmiştir. Kalite bu temel gereksinimlerin birini ya da daha fazlasını, sürekli karşılamamızı sağlayan her şeydir şeklinde de tanımlanabilmektedir (Glasser 2000:17).

Kalite, Efil’in (1998:6) aktardığı gibi Juran’ın tarifıyla “kusursuzluk arayışına sistemli bir yaklaşımdır, kullanıma uygunluktur”. Crosby ise kaliteyi “şartlara uygunluk” olarak tanımlamıştır. Fiengenbaum, kaliteye bütüncül bir bakış açısı getirerek kalite geliştirmeyi örgütte herkesin işi olarak gördüğünü belirtmektedir. Kalitenin temel belirleyicisi “müşteri” olarak görülmektedir (Akt.Şişman ve Turan 2002:38). Amerikan Kalite Derneği ise kaliteyi: “Bir mal ya da hizmetin belirli bir gerekliliği karşılayabilme yeteneklerini ortaya koyan karakteristiklerin tümüdür” şeklinde tanımlamaktadır (Akt: Kıvrak 2004:2) Bireyin yaşam koşulları, ilişkileri ve çevresine duyduğu güvendir. Yaşam standardı ise deneyimlerle ortaya çıkan, gereksinim duyulan ürün ve hizmetlerin gerçek düzeyidir tanımıyla da literatürde yer almaktadır (Gönen ve Özmete 1999:53). Problemi belirleme, sisteme katkıda bulunma ve sonuç üretme bu bağlamda önem kazanmaktadır (Argon 2002:17,18). Toplam Kalite anlayışına göre, üretimin niteliği üretim sırasında sağlanmaktadır. İyi, mutlu, sağlıklı, başarılı olma refah olarak adlandırılmaktadır (Gönen ve Özmete, 1999:53,54). Verimlilik kavramı Suiçmez’in (1999:13) belirttiğine göre insanın, doğaya ve kendi kaderine egemen olma mücadelesinde çok etkili olabilecek bir ilke olmaktadır. Keynes ve başka iktisatçılar, hayat standartlarının verimliliğe bağlı olduğunu belirtmektedir (Suiçmez 1999:13). Refah ve yaşam standartları da gelişme ve TKY ile ilgili konulardır. Demir’in “eğitilmiş insanlar çocuklarını daha iyi eğittikçe önceki bilginin sonraki bilgiyi ürettiği kesintisiz bir süreç doğacaktır” şeklinde yapmış olduğu açıklama dikkat çekicidir (Demir 2002:356). Verimlilik artışı sürekli işbirliğini, öğrenmeyi gerekli kılmaktadır (Argon 2002:30-32). İlk sınıflardan itibaren öğrencilerin, bilgiye nasıl ulaşacağını, ulaştığı bilgileri nasıl kullanacağını bilen ve yeni bilgiler üreten bireyler haline geldiği belirtilmektedir (Argon 2002:35).

Türkiye'nin nüfusunun %46'sı 19 yaşın altındadır. Toplam kalite mantığında ülke sorumluluğunu üstlenecek olan çocuk ve gençlerin eğitiminin ne kadar önem taşıdığı bilinmektedir. Okul içinde verilen eğitime katılacak bireylerin katılımcı, akılcı, öğrenmeye açık, sorgulayan, analiz eden, uzmanlığa ve verilere önem veren bir anlayışla yetişmelerini sağlamak gerekmektedir. Çağımızda bilgi üretimi ve kullanımının hem ulusal hem de küresel bağlamda taşıdığı önemli değeri düşünerek eğitimin içinin bu olgulara göre doldurulması gerekmektedir. Dünyadaki bilişim teknolojileri alanındaki gelişme ve sibernetik devrim toplumlara hızla ulaşmakta, değişim taleplerini artırmaktadır (İltaş 2004:1).

Deming'in on dört temel ilke ve diğer çalışmaları incelendiğinde, üretimde kalitenin geliştirilmesinde büyük ölçüde yöneticilerin sorumlu olduğunu, yönetimde yapısal ve zihni bir değişim olmadıkça kalite ve niteliğin de geliştirilemeyeceğini ileri sürdüğü saptanmıştır (Akt.Şişman-Turan 2002:31,32). Crosby'nin çalışmasında, çalışanların katılımının ve paylaşımının, örgüte bağlılıklarının ve yönetimle bütünleşmelerinin olduğu durumlarda kalitenin geliştirilebildiği sonucu elde edilmiştir (Akt.Şişman, Turan 2002:36).

Okulda Toplam Kalite ile ilgili olarak öğretmenlerin öğrencilerle diyalog kurmaları, yenilikleri takip edip bilgileri paylaşmaları ve araştırmacı kimliğe sahip olması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin eğitim sürecinin her aşamasına katılmaları ve onların birer hak sahibi olarak görülmesi de önem taşımaktadır (Kıvrak 2004:11). Argon'un Toplam Kalite Eğitimiyle içsel motivasyonu olan, sürekli öğrenen, demokratik iş birliğine yatkın özgüveni yüksek ve olayların nedenlerini inceleyen bireylerin yetiştirilmesinin esas alındığı görülmektedir (Argon 2002:29)

Bilgi Toplumu ve Çağdaş Eğitim

Bilgi, insanların formal veya informal olarak çevresinden edindiği her türlü veridir. Yeryüzünde insanların bilgisiz olmalarından çok az ya da çok bilgili olmaları ve bilgi üretmeleri sözkonusudur (Çelikkaya 1999:110). Bilginin her kesimde kullanıldığı ve önemli olduğu bilgi toplumunda bilginin elde edilmesi ve kullanılması üretime dönüşmesi esastır.

Kazan ve Uygun'un belirttiği gibi toplumlar ilkel toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu evrelerine sahip olmaktadır. Bilgi toplumunun dinamikleri bilgi, yenilikçi teknoloji, sosyo ekonomik değerler, teknoloji, ekonomi, sosyal sistem ve politik sistemdir (Kazan ve Uygun 2002: 1063). Binsekizyüzellilerdeki büyük tren yolu dönemi, 1900'lerin başından itibaren otomobil, elektrik ve telefonun kullanıldığı dönem, 1940'lardan sonra yeni finansal sistem ve bilgisayarların neden olduğu dönem değişimlerin meydana geldiği dönemlerdir. İnsanların istekli katılımlarıyla bilgi yaratılıp paylaşıldığında başarının

kendiliğinden geldiği söylenebilir (Akın 2002:2). Yeni ekonomi, ünlü düşünür Roger Cass tarafından son 200 yıl içinde ortaya çıkan değişik ekonomik ve toplumsal gelişmelerle oluşan dalgalardan biri olarak görülmektedir. 1994 yılında Yeni Ekonomi dönemi başlamış, bu dönemin öne çıkan temaları küreselleşme ve iletişim teknolojileri olmuştur. Roger Cass'a göre; bu dönemin olumlu etkisi 2020 yılına kadar devam edecek, daha sonra 25 yıllık bir düzenleme dönemi gelecektir (Akt.Akın 2002:3).

Günümüz toplumlarının karmaşık yapıda olduğu ve bilgi toplumunda sürekli öğrenme ve insanın eğitimi konusunun oldukça önemli olduğu söylenebilir. Aydın (2000:193) kültürün yenilenme ve gelişme gibi özellikleri olduğunu, yirmibirinci yüzyılda iletişim ve etkileşimin yoğunlaşmasının dünyadan ayrı yaşanmaması anlamına geldiğini belirtmektedir. “İnsanlık tarihi bir takım önemli olaylarla şekillenmektedir. Tarım devrimini birinci dalga, sanayi devrimini ikinci dalga ve 1950’lerde başlayan büyük teknolojik gelişmeler ve sosyolojik değişimleri ise üçüncü dalga olarak nitelendiren Toffler’e göre, toplumların temel güç kaynağını bilgi oluşturmaktadır. Ülkeler açısından bilimsel gelişmeler olmadan uluslararası rekabete avantajlı olunamayacağı söylenebilir. Ekonomik açılımların, en demokratik kaynak olan bilgi ve eğitim eksenli olması gerekmektedir” (Çoban 2002:418). Örgem ve Yücebalkan’ın belirttiğine göre Modernizmin, tüm faaliyetlerinde ortaya çıkan bir “gizli yasa”sı vardır. Toffler, modern toplumların eylem kodlarını programlayan bu “gizli yasa”nın birbirine bağlı ilkeleri arasında standartlaşma, uzmanlaşma da yer almaktadır (Örgem ve Yücebalkan 2002: 498) . Hira ve Şanlı (2003:64,65) da 21.yüzyılda Sanayi Ötesi Toplumlar kavramının önem kazandığını belirtmektedirler. Toffler’in anlatımıyla uygarlığın başlangıcı Üçüncü Dalga’dır. Toffler uygarlık aşamalarının sosyo-kültürel, sosyo ekonomik yapı, felsefi temel açılarından farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Toffler uygarlığın insan, doğa ve topluma yönelik farklı açıklama biçimleri olduğunu belirtmektedir.

Modern sanayi toplumları aynı zamanda bilgiye dayalı toplumlardır. OECD’nin yaptığı araştırmada öğrencilere yönelik yapılan harcamalar arttıkça verimliliğin arttığı gözlenmiş ancak son 20-25 yılda OECD ülkelerinde başarı seviyelerinin sabit kaldığı görülmüştür (Çoban 2002:423). Aynı şekilde eğitim harcamaları ile büyüme arasında doğrusal bir ilişki sözkonusudur. Türkiye’nin ülke olarak belirlediği ilkeler arasında herkese yaşam boyu öğrenme olanağı sağlayarak bilgiye nasıl ulaşılabileceğini bilen bireyleri yetiştirmek yer almaktadır.

Bu bağlamda eğitimde de küreselleşmeden sözedilebilir. Küreselleşme, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutu olan bir terimdir. Bir anlamda küreselleşmede üretim verimliliği dünya ekonomisindeki en belirleyici ölçütü oluştururken uluslar arası sermaye egemenliğini de ortaya çıkarmaktadır (Kongar 2004:1). Küreselleşmenin iki temel kaynağını iletişim teknolojisi

devrimi ve bilişim teknolojisi devrimi oluşturmaktadır. İkisinin bağlanması interneti ortaya çıkarmıştır. Mutioğlu'nun da ifade ettiği gibi küreselleşmenin, internetin etkilerini politik ve sosyal güçlerin online şekline dönüştürmesi biçiminde olduğu görülmektedir.

Bilginin ürünü olan teknolojiler toplumların yapılarında değişiklikler meydana getirmiştir. Bütün toplumlar için "bilgi toplumu" olma aşaması çok önemlidir. Kazan ve Mutlu'nun (2002) deyimiyile "bilgi toplumuna erişme seviyesini yakalayan toplumlar, bilginin ekonomik kullanımı ile ilgilenmektedirler (Kazan ve Mutlu 2002: 1062). Küreselleşmeyi, dünya çapında olmak, dönüşmek şeklinde tanımlayan Mutioğlu, Antony Giddens'in tanımını da aktarmaktadır: "*Toplumsal ilişkilerin dünya çapında yoğunlaşması*". Küreselleşme, modern toplumun evrenselleşmesi anlamına da gelmektedir. Mutioğlu'nun aktardığına göre küreselleşme süreci ile demokratikleşme arasında olumlu yönde ilişki olduğunu savunanlar da vardır (Mutioğlu 2002: 58,59). Çağımız toplumlarının en belirgin hedefi bilgi toplumu olmaktır. Bilgi en stratejik kaynak haline gelmiştir. Bu bağlamda bilgi teknolojileri önemli faaliyet alanı haline gelmektedir. Aynı zamanda bilgi çağında yetkinlik kavramı da önem taşımaktadır. Yetkinlik, "bir görevi yerine getirebilmek için bireyin sahip olması gereken bilgi, beceri ve diğer özellikler bütünü" olarak ele alınıp değerlendirilmektedir. Küreselleşme sürecinde bilgi teknolojileri ile ilgili önerilere bakıldığında; eğitim sisteminin disiplinler arası çalışmaları desteklenmesi, bilgiye ulaşma ve onu kullanmada uzman insanların yetiştirilmesi, ulusal düzeyde uzun dönemli özendirici önlemlerin alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Orhan ve Orhan 2002: 859,863).

Türkiye'de bireylerin teknoloji kullanımından uzak olduğu ve bireyler arasında standart bir kopukluğun ortaya çıktığı görüşü hakimdir. 10-45 yaş grubu dışındaki bireyler bilgisayar , internet, e-hizmet kavramlarını sadece terimsel olarak görmekte, bu yaş grubundaki bireylerin %70'inden fazlası ise, bilgisayarı oyun oynamak ve internette gazete okumak şeklinde oldukça sınırlı bir çerçevede kullanmaktadırlar. Çok küçük bir kesim internet bankacılığı, e-haberleşme, e-araştırma yaparak e-birey kapsamına girmektedir (II. Türkiye Bilişim Şurası 2004:1-3).

Bilgi toplumu teknoloji, iletişim ve insan merkezlidir. Bireyin artan bu önemine paralel olarak, bireyin nitelikleri de tartışma konusu yapılmaktadır. Günümüz kalkınma literatüründe de bireyin niteliklerinin gelişimi vurgulanmaktadır. Bilgi işlem ve iletişim sektörleri başta olmak üzere yeni dönemin ortaya çıkmasında etkili olan alanlardaki grupların önemi artacaktır. Gelişmekte olan meslek dallarının ve alanların ortak bir özelliği kişisel becerilere ve yaratıcılığa dayanmalarıdır. Bu durum, bilgi toplumunun insan merkezli olmasına yol açmaktadır. Mazgıt'in (2002:404,405) de belirttiği gibi bilgi toplumuyla birlikte daha iyi eğitilmiş ve daha sağlıklı bireylerin önemi artmaktadır. Yücel'e (2004:12) göre bilgi toplumu her gün yeni haberleşme

teknolojileri ile fertlerin ulaşabilme ve kullanma imkanının sağlandığı toplumdur. Bilgi toplumunun oluşabilmesi için bilgilerin toplum fertlerinin düşünce süzgecinden geçirilip yorumlanması ve günlük hayatın bir parçası haline gelmesi gerekmektedir. Bilgi toplumu, gittikçe daha üst düzeyde yetişmiş nitelikli ve verimli bir insan gücü talep etmektedir. Eğitim programında bilgiyi temel almak, serbest düşünen, tartışabilen bir toplumun oluşturulmasına çalışılmalıdır. Eğitimde çocuklara daha fazla düşünme, tartışma ve araştırma ortamı sağlamak, yetişkinlerin eğitimi ve teknolojiye uyumlarına katkıda bulunmak durumundadır.

İnsanların bilgi toplumunda sahip oldukları yetkinlikler çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda yetkinlik kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Orhan'ın (2002) belirttiği gibi Selby'e göre yetkinlik "*Davranış vasıtasıyla sergilenen beceridir*" (Orhan 2002:865). Eğitimin en önemli hedeflerinden birisi soru soran, araştıran ve tartışan bir toplum oluşturmaktır. "Bilgi teknolojisinin oluşturduğu yeni toplum tipinde toplumsal önceliklerden bireysel önceliğe geçilerek her ferdin bir değer olduğu fikri yeni toplum tipinde öne çıkarak geleneksel toplum davranışları kaybolması sonucu ortaya çıkmış olmaktadır (Yücel 2004:14).

Yirmibirinci yüzyılın bilgi çağında ülkelerin çağın gerektirdiği özellik ve davranışlara sahip, hedef ve çerçeveleri bilen, olumlu, yapıcı, gücünü kendi geliştirip kendini teşvik eden, çağa nispetle üstün, çok sayıda yetişmiş insan kaynağını yetiştirmesi zorunluluğundan söz edilebilir. (Yücel 2004:14-16). Aycan (2000) bireylerin kişiliklerini tanımlarken Costa ve McCrae (1992) tarafından geliştirilen kişilik modelini kullanmıştır. Bu model uyumluluk (yumuşak başlı, iyi huylu, güvenilir, yardımsever, affedici), düzenlilik (düzenli, çalışkan, güvenilir, kendi kendini yönlendirebilen, dakik, titiz, istekli, azimli), dışa dönüklük (sosyal, aktif, konuşkan, eylenceden hoşlanan, iddialı, atılgan), nevroz (şüpheli, itaatkar, kararsız, endişeli, kızgın, depresif, strese meyilli) ve deneyime açıklık (meraklı, yaratıcı, değişik fikirler üreten, aktif deneyim arayışında) olmak üzere beş ana kişilik özelliğinden oluşmaktadır (Aycan 2000:102).

Bilgi okuryazarı bireyler bilgiyi etkili olarak kullanır, diğerleri ile iş birliği yapar; bilgiyi değerlendirme, düzeltme ve geliştirmede teknolojiyi kullanır ve bu becerilerin öğrencilere yüklediği sorumluluklar hem sık hem de elektronik ortamda katılımcı, araştırmacı, bilgiye ulaşan ve bilgiyi kullanan bireyler olmak durumuna yönelik olabilmektedir. Bu yeterlikler, geçmişte bireyden beklenen yeterliklerden oldukça farklı olabilir. Hem bireyden beklenen yeterlikleri kazandırmak hem de sürece yönelmek için proje tabanlı öğrenme anlayışını benimsemek gerekmektedir. Bilgi toplumunda bilginin değerinin önemi vurgulanmalıdır. Yeni eğitim paradigması bilginin değerine ilişkin bilginin tanımı, işlevi ve elde edilmesi konularıyla bilginin değeri arasında bir bağ söz konusudur (Aslan ve Eraslan 2003:98).

Aydın'ın Demir ve Acar'dan aktardığına göre bilgi toplumu *“bilgi üretim ve akışının hem birey, hem de kurumlararası ilişkileri belirlediği, bilginin küresel düzeyde üretilip tüketildiği toplum”* olarak tanımlanmaktadır (Akt: Aydın 2003:34).

Özgener'e göre, bilginin yokluğundan çok teknolojik gelişmelerin katkısıyla elde edilen çok sayıdaki bilginin/verinin düzenli bir şekilde sınıflandırılması, kullanıma elverişli hale getirilmesi gerekmektedir (Özgener 2002:483). Gelişmiş ülkelerde ekonomik sistemleri de bilgi yönlendirmektedir. Bilgiye dayalı ya da bilginin yönlendirdiği ekonomiler şeklinde adlandırmaların olduğu görülmektedir. Bilginin depolanması, kopyalanması, taranması, aktarılması ve çeşitli amaçlara hizmet etmesi bilgiye daha çok önem verilmesi gerektiğini göstermektedir. Öğrenme gücünün de hızla artırılması gerekmektedir

Yirmibirinci yüzyılda önem kazanan kavramlardan birisi de “değişim”dir. Değişim beraberinde yenilenmeyi, öğrenmeyi getirmiştir. Bilgi toplumuna uygun bireylerin yetişmesi yenilik, yaratıcılık, büyüme, kendini gerçekleştirme gibi kavramların ele alınması değişimin zeminini oluşturmaktadır (Akt. Cerit 2003:454). Yaşam biçimlerinin ve sosyal ilişkilerin çoğullaşması; dünyanın yeni teknolojiler ve medya araçları yoluyla değiştirilmesi, ekoloji olgusunun bir sorun olarak gündeme gelmesi, nüfus gelişimi ve göçler, yaşam ilişkilerinin uluslar arası hale getirilmesi, değerlerdeki değişimler gerek bireyi gerekse eğitim kurumlarını değiştirmeye zorlamaktadır (Hesapçioğlu, 2001:41).

Bilgi toplumunda Sümer'in belirttiği gibi; üretimin temelini yenilikçi (innovation) kavramı oluşturmaktadır. Yenilikçi; bilimsel ve teknolojik araştırmalar sonucu ortaya konan bulguları, ekonomi ve toplumsal faydaya dönüştürmek olarak tanımlanmaktadır” (Sümer 2003:5). Gelişmekte olan ülkelerin bilgiye erişim ve bilgiyi üretme sorunları bulunmaktadır. Genellikle bilginin kullanımı bir işin nasıl yapılacağı üzerine odaklanmaktadır (Sümer 2003:5). Bu bağlamda yeni bir bilgi türü olan yerli bilgi de önem kazanmaktadır. “Yerli bilgi, belli bir coğrafi bölgeye ait yerli halkın spesifik koşulları içinde varolan ve gelişen kendine has, geleneksel ve yerel bilgidir. Yerli bilgi “geleneksel bilgi” ile eşanlamlı olarak da kullanılmaktadır. Yerli bilgi yiyecek güvenliği, insan ve hayvan sağlığı, eğitim, doğal kaynakların yönetimi ve diğer topluluk temelli faaliyetlerde yerel seviyede karar alma temelini oluşturmaktadır. Yerli bilgi; sürekli bir deneyimleme, yenilikçilik ve uyum sağlama sürecinin sonucu olarak, dinamiktir. Bu bilginin üretilmesi topluluk içindedir. Dolayısıyla Batı'daki gibi bireysel değildir” şeklinde bir yorum getirilebilir (Sümer 2003:6).

Sanayi toplumunun eğitim modeli ile bilgi teknolojileri eğitim modeli karşılaştırıldığında başta çalışma, öğrenme ve içerik konuları olmak üzere farklılıkların olduğu görülmektedir. Yirmibirinci yüzyılda bilgi gerçek sermaye ve zenginlik haline gelmiştir.

Ekonomi, eğitim performansı ve eğitim sorumluluğu açısından okullara yeni ve zorlu talepler yöneltilecektir. Bu bağlamda; eğitilmiş insanın tanımının, öğrenme ve öğretme biçimleri ile bilginin değişmesi gerekmektedir (Hesapçioğlu 2001:43). Bilgi üzerinde durulmasının en önemli nedenleri arasında değer yaratma sayılabilir. Bunun için de doğru bilginin, doğru yere, doğru zamanda, hızlı, güncel, tam ve bir bütün içinde sunulması gerekmektedir (Özgener 2002:495).

Bilgi toplumunun oluşması 1980'li yıllardaki bilim ve teknolojik gelişmelerle hızlanmıştır. Bilgi toplumu, toplumsal yaşam için gerekli her türlü bilgiyi üreten, hazır bilgilere erişerek onları kolaylıkla yayabilen ve bilgileri her sektörde kullanan toplum olarak tanımlanır. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler ekonomik kalkınmaları ve sosyal gelişmeleri için önce teknolojik gelişmeyi izlemektedirler.

Çağımızın gelişmiş ülkelerinin sanayi toplumu olmaktan çıkarak bilgi toplumu aşamasına ulaştıkları görülmektedir. Bilgi toplumunun insanı analitik ve bütüncül (konseptüel) düşünme becerilerine sahip araştırmacı, girişimci, objektif, yaratıcı, takım çalışması yapan, iletişim becerisine sahip nitelikler taşımalı ve çağdaş insanın bu tanıma uygun biçimde eğitilmesi çağdaş eğitimin sorumluluğu olmalıdır görüşü savunulabilir. Son üçyüz yıl boyunca ve bu yüzyılda insanın bilgileri elde etme, depolama, işleme, verimli olarak değerlendirme ve iletme yeteneği insanların bilişsel becerilerini arttırmıştır.

Bilgi toplumunda tüm bireylerin öğrenmeyi öğrenmek, hızla değişmek ve bilgiye ulaşma ile eğitim sisteminin öğrencileri bu yönde hazırlama zorunluluğu olduğu söylenebilir (Hesapçioğlu, 2001:43-44). Yirmibirinci yüzyılda zeki insan kavramından “çok yönlü insan” kavramına geçiş yapılmıştır. Armstrong (1994), çoklu zeka kuramıyla ilgili olmak üzere her insanın sahip olduğu çeşitli zeka alanlarının değişik düzeylerde olduğunu belirtmektedir. Genellikle çeşitli zeka alanları bir arada ve karmaşık yapıda çalışmaktadır.

Öğretmenler öğrencilerin dahiliklerini ortaya çıkarmak için sınıf içinde ve dışında etkinlikler düzenlemeye özen göstermek zorundadır. Bu yüzyılda öğrenmeyi öğrenmek önemli bir kavramdır. Bu bağlamda öğrencilerin çok yönlü gelişimleri ve yaratıcı olmaları için öğrenme yaşantıları sunmak, onlara sevecen bir sınıf atmosferi oluşturmak, olumlu ve yüksek beklentilere sahip olmak önem taşımaktadır Bunun için uygun öğretmenlerin yetiştirilmesine gereksinim vardır (Gürkan çevrimci, 2004). Bilgi toplumu olabilmek için çağdaş bilgilerle donanmış, çağdaş bireylere gereksinim bulunmaktadır. Bu bağlamda çağdaşlık kavramının da önem kazandığı görülmektedir.

Çağdaş, Çağdaşlık Kavramı

Çağdaş sözcüğü dilimizde aynı çağda yaşamak anlamına geldiği gibi içinde bulunulan en son zaman diliminde bulunmak anlamını da taşımaktadır. İngilizce’de bu sözcüğün karşılığı olan “contemporary” modern olmayı da içermektedir. Bu bağlamda çağdaşlık yaşanan çağın, insan için değerli gereklerinden pay almak olarak da tanımlanabilmektedir.

Bütünlüğe hakim bakış anlamına gelen evrensellik çağdaşlaşmayı araç haline getirmektedir. Çağdaşlaşmanın özellikleri olarak görülen, herkesin iyi okullara gitmesi, yüksek yaşam koşulları gibi bütünleştirici öğelerin evrenselliğin yapı taşlarını oluşturduğu söylenebilir (Orhon 2004: 129). İnsanlar bir çağa hangi değerleri yüklerlerse ona göre farklı çağdaşlıklar ortaya çıkmaktadır. Çağdaş aynı çağda yaşayan demektir. Ancak uygarlık aşamasının en yüksek düzeyinde yaşayanlar anlatılmak istenmektedir. Orhon’un belirttiğine göre Mahmut Tezcan’ın Michael Robbins’in görüşlerine dayanarak verdiği tanımın “çağdaşlaşmada bileşenlerin kentte oturma ve çalışma, örgün eğitim, toprak, iş, mallar ve hizmetlerin ticarileşmesi, geniş çapta toplumsal ve kültürel ilişkiler ve katılımlar, kozmopolitlik, kitle iletişim araçlarının varlığı ve etkinliği, küçük ve geniş çapta teknolojik yenilikler” şeklinde özetlediği görülmektedir. Bu bağlamda çağdaşlık ölçüsünü oluşturan öğeler; insanların birbirlerine saygısı ve hoşgörüsü, devlet gücünün yaygın ve sevecen olması, devlet gücünün bir kişiye veya bir zümreye değil bütün topluma ait bulunması ve insanların onun koyduğu kurallara uymaları, devletin de bütün yurttaşlarına en geniş ölçüde eşitlik ve özgürlük içinde bütün hakları tanınmaları, kazanç ve gelir dağılımının adaletli olması, insanların yaşamında evrensel ahlak kurallarının hakim olması, bireylerin, toplumun ve devletin bilimsellikten ayrılmaması şeklinde özetlenmektedir (Orhon 2004:125-127).

Robert Lauer’in araştırması, çağdaş insanı tanımlayan kriterleri ortaya çıkarmıştır. Yeni olana ve yenileşmeye hazır oluş, geniş çaptaki sorunlar üzerindeki görüşlerini formüle etmek, görüşlerinde demokratik olma eğilimi, bugün ve özellikle geleceğe yönelimlilik, planlamaya yönelimli olmak, kendi kaderini kontrol edebilme yeteneğinin var olduğu konusundaki inanç, başkalarının davranışlarını anlama ve tahmin edebilme kapasitesi, insan haysiyeti duygusu taşımak, bilim ve teknolojiye inanç kriterlerinin çağdaşlaşmada önemli olduğu sonucu elde edilmiştir (Akt.Orhon 2004:130). Kısaca, 21. yüzyılın bilgiyi üreten ve kullanan donanımlı insanların yetiştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, karara katılım, empati, hoşgörü, ekip çalışmasına yatkınlık, iletişim ve öğrenme becerileri, demokratik olma gibi beceriler ile sorumluluk, özgüven, farklı düşüncelere saygı, çevre duyarlılığı gibi değerleri kazanarak çağdaş insan modeline daha da yaklaşacakları düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bilindiği gibi, eğitimde öğrenci performansını ve öğrenmeyi etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar; öğretmenle ilişkili faktörler (alan bilgisi yeterliliği, öğretme tekniği, tutum, davranış, dil becerileri vb.), öğrenciyle ilişkili faktörler (yetenek, tutum, ihtiyaç, öğrenme tekniği, hafıza kapasitesi, güdülenme stili vb.) ve diğer faktörler (fiziki ortam, değerlendirme yöntemi ve sosyo-kültürel vb.) olarak sınıflandırılabilir (Akt.Alkış 2006:1). Aynı şekilde bu faktörler, Sosyal Bilgiler derslerinde çağdaş bilginin edinimi ve kullanımını üzerinde etkili olmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Programı, temelde etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi ve çevre bilgisi konularından oluşan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır. Sosyal Bilgiler dersleri ilköğretim okullarının dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarında okutulmaktadır. “Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilginin Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Analizi” konulu bu araştırma 10-14 yaş grubunun yararlandığı bir dersin bilgi çağının gerektirdiği ölçütler içinde analiz edilerek bilimsel bulguların görüş ve önerilere dönüştürülerek işlevsel hale getirilmesi temel amacıyla gerçekleştirilmiştir. Derslerde çağdaş bilginin edinimi ve kullanımını etkileyen faktörlerin hepsi (öğretmen, öğrenci, aile, sosyo ekonomik statü, cinsiyet, sınıf düzeyi) diğer çalışmalarda bir arada analiz edilmediğinden bu araştırmanın alana katkı getireceği düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde “Çağdaş Bilgi”yi konu alan bir araştırmada en önemli problemi bu tür bilginin ders kitapları, dış dünya ile ilişkiler gibi hangi kaynaklardan elde edileceği oluşturmaktadır. Bu bağlamda okul, öğretmenler, öğrenci aileleri, yazılı ve görsel basın gibi bir dizi bilgi edinimi kaynakları ile karşılaşılmaktadır (okul dışı zaman). Çağdaş bilgiyi edinmelerinde ailelerinin rolünün ne olduğu, öğrenci velilerinin çağdaş bilginin farkında olup olmadığı, öğrencilere yaratıcılıklarını kullanabilme, özgür düşünebilme, düşüncelerini ifade edebilme yolunda nasıl bir tutum sergiledikleri gibi konular üzerinde durulmuştur. Bireyin bilgi edinmesini etkileyen okul dışı etmenler içerisinde oturulan semt, ailenin sahip olduğu olanaklar (sosyo ekonomik statü), kardeş sayısı ve cinsiyeti, okuyan kardeş sayısı, anne-babaların meslek durumları, anne-babaların çalışma durumları da ele alınmıştır. Yapılan araştırmadan özgün sonuçların ve işlevsel önerilerin ortaya çıkabilmesi için eğitim olayının gerçekleştirildiği alanlardaki bireyler olarak, okul yönetimleri, öğretmenler, birer birey ya da sınıf topluluğu olarak öğrenciler, okul çevresi ve öğrenci aileleri ile ilgili sağlıklı verilere gereksinim duyulmuş ve araştırma kapsamında çeşitli ölçme araçları geliştirilerek gerekli veriler sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Eğitimi Disiplini kapsamına girmektedir. Sosyal Bilgiler Eğitimi Disiplini insan ilişkilerini göz önünde tutarak, bireylerin toplumsal ve fiziksel çevreyle olan ilişkilerini inceler. Sosyal Bilgiler dersi, İlköğretim Okulları Programında yer alan eksen (mihver) derslerdendir. Bireyler, ilköğretim okullarında, ilgi alanlarını ve gereksinimlerini bilen ve bunları belirleyebilen, kendi inanç ve değerlerini kullanarak kişisel ve sosyal sorunları problem çözme yöntemiyle çözebilen kişiler olarak yetiştirilmek istenmektedir. Bu araştırma ayrıca Eğitim Bilimi kapsamına da girmektedir. Eğitim tarihi incelendiğinde, tarihsel süreçlerde o dönemin koşullarının talep ettiği insanı yetiştirmeyi amaçlayan eğitim uygulamalarının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bilgi toplumu da kendi koşullarına uygun eğitilmiş bireyler talep edeceğinden bu bireylerin yetişmesi önem kazanmaktadır.

1.2. Problem ve Alt Problemler

“Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörler nelerdir?” sorusu araştırmanın problem cümlesidir. Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- 1- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi sosyo ekonomik statüye göre değişmekte midir?
- 2- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi sınıf düzeylerine (4., 5., 6.ve 7. sınıf) göre değişmekte midir?
- 3- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi cinsiyete göre değişmekte midir?
- 4- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi okuldaki öğrenme ortamına göre değişmekte midir?
- 5- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi aile ile ilgili faktörlere göre değişmekte midir?
- 6- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi öğretmen niteliklerine göre değişmekte midir?
- 7- Öğrenciler, çağdaş insan olma özelliklerine ne derece sahiptir?
- 8- Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi

1.3.Sayıtlar

Bu araştırma, aşağıdaki sayıtlılara dayanmaktadır:

- o Araştırmaya katılan bütün öğrencilerin, öğrenci ailelerinin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin doğru ve içten cevap verdikleri varsayılmıştır.
- o Araştırma örnekleminin Türkiye’yi temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.4.Sınırlılıklar

- o Bu araştırma, 2004-2005 öğretim yılında Özel İnal Ertekin İlköğretim Okulu, Özel Melike Pınar İlköğretim Okulu, Süleyman Cura İlköğretim Okulu,, Bispaş İlköğretim Okulu ve Yıldırım Anadolu İlköğretim Okulunda, 4., 5., 6. ve 7. sınıflara devam eden 2000 öğrenci, ayrıca 50 öğretmen, 162 öğrenci ailesi, 6 okul yöneticisi ile sınırlıdır.
- o Çağdaş bilgi edinimine ve kullanımına yönelik hazırlanmış olan ölçme araçlarıyla sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

- **Çağdaş:** Çağdaş sözcüğü dilimizde aynı çağda yaşamak anlamına geldiği gibi içinde bulunulan en son zaman diliminde bulunmak anlamını da taşımaktadır. İngilizce’de bu sözcüğün karşılığı olan “contemporary” modern olmayı da içermektedir. Bu bağlamda çağdaşlığı yaşanan çağın, insan için değerli gereklerinden pay almak olarak da tanımlamak mümkündür. İnsanlar bir çağa hangi değerleri yüklerlerse ona göre farklı çağdaşlıklar ortaya çıkmaktadır. Çağdaş aynı çağda yaşayan demektir. Ancak uygarlık aşamasının en yüksek düzeyinde yaşayanlar anlatılmak istenmektedir. Bu çalışmada çağdaş deyimini ile, kullanılan çağa uygun yaşam biçimi kastedilmektedir.

- **Bilgi:** Bilgi, ele alınan konuya bağlı olarak farklılık gösteren ve tanımı üzerinde literatürde görüş birliğinin sağlanamadığı bir kavramdır. Bilgi, bir şeyin bilincine varılanlar, öğrenilenler olarak tanımlanabilir (Cevizci 1999:101). Özgener’e göre bilgi, işletmeye değer yaratan bir tarzda organize edilebilen, gruplandırılabilen, modelleştirilebilen ve eyleme geçirilebilen veri olarak tanımlanabilir. Bilgi, süreçlerdeki bilgi ve insanlardaki bilgi olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Ayrıca biçimsel bilgi olarak da ifade edilen süreçlerdeki bilgi, biçimsel modeller, dökümanlar, kurallar, prosedürler ve veri tabanlarında yer alabilen ve somut biçimde ifade edilebilen yazılı bilgidir. Barca (2002:518) enformasyon ile bilgi arasındaki farkla ilgili olarak ikisi arasında temel bir farkı ortaya koymuştur. Bir olguya ait bir şeyler bilmek enformasyonu, o olgunun bir değişime nasıl tepki göstereceğini bilmek ise bilgiyi ifade etmektedir. Bilgi olgular hakkında bilişsel bir süreçten geçirilerek onu (enformasyonu) yargıya dönüştürmeyi de gerektirmektedir. Bu bilişsel süreç öznel bir süreci ifade etmektedir. Bilgi ortam, hafıza ve bilişsel (cognitive) sürecin kombinasyonunu gerektirmektedir.

- **Çağdaş Bilginin Kullanımı:** Çağdaşlık kavramının bireyin kendi yaşantısına yansımasıdır.

- **Çağdaş Eğitim:** Bilgilerin yeni ve bulunulan çağa ait olmasından öte, çağdaş birey yetiştirmeyi amaçlayan bir olgudur. Çağdaş insan yetiştirmeyi en üst düzeyde Çağdaş insanı yetiştirmeyi en üst düzeyde gerçekleştirecek şekilde düzenlenmiş eğitimidir.

1.6. İlgili Literatür

Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin analizi yapılmaya çalışılırken, ilk olarak uzun zamanlı bir literatür taraması yapılmıştır. Konuyla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olabilecek çok sayıda yerli ve yabancı kaynak incelenmiş ve sonuçta Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerle doğrudan ilişkili olan kaynaklar; sosyo ekonomik statü, sınıf düzeyleri, cinsiyet, öğrenme ortamı, öğrenci, öğretmen nitelikleri, öğrenci ailelerinin özellikleri, okul ve okul yönetiminin yapısı değişkenlerini dikkate alarak aşağıda kronolojik olarak özetlenmiştir:

Bu bağlamda Galton ve Simon (1980) araştırmalarında kızların erkeklerden daha fazla endişeli olduklarını, kızların okuldan daha çok memnun olduğunu ve öğretmenlerini memnun etmek ve ellerinden geleni yapmak için daha fazla güdülendiklerini keşfetmiştir (Akt.Dean 2000:158,159). Bennett ve diğerleri (1984) öğretmenlerin çocuklarla olan diyaloglarında yeterince teşhis edici olma eğiliminde olmadıklarını keşfetmiştir. Çocukları gözlemlemek onların nasıl düşündüklerini keşfetmek için dikkatli sorgulamayı kapsamaktadır (Akt.Dean 2000:30). Beech (1985) araştırmasında, ilkökul öğrencilerinin %40'nın konuşmadan çok duyduklarını ya da okuduklarını anlamaya çalıştıklarını aktarabildiklerini saptamıştır. Öğretmenlerin, bireysel öğrenme şekillerini, çocukların çalışma biçimlerini ve bunların uygulamalarını yapmalarının oldukça yararlı olduğu ortaya çıkmıştır (Akt. Dean 2000:27).

Croll (1986) araştırmasında erkeklerin kızlardan daha fazla dikkat çektiğini fakat bir ölçüde bunun erkeklerin kızlardan daha çok özel eğitim ihtiyacına sahip olduğu gerçeğiyle açıklanabileceğini saptamıştır. Croll, hiçbir çalışmanın kızların erkeklerden daha fazla ilgi gördüğünü ortaya çıkarmadığını da kaydetmektedir (Akt.Dean 2000:158,159). Sarı (1986)'nın yaptığı araştırmada okul ile ilgili toplantıların yararına inanılmadığı ve öğretmen veli görüşmelerinin yetersiz olduğu ve öğrenci ailelerinin eğitim programları geliştirilmesinde kendi rollerini bilemedikleri ortaya çıkmıştır (Akt.Söğüt 2003).

Sağlıklı iletişim ortamı oluşturma açısından olumlu etkileri olan grup çalışmalarına yönelik olarak Reid ve diğerleri (1987) araştırmalarında çocukları gruplar halinde çalıştırmanın, işbirlikçi bir ortamda daha fazla fikir üretmek, dili ve iletişim kalıplarını kullanarak birbirine açıklamak, soru sormak ve birbirinden öğrenmek, yeni bilgiyi geliştirme ve edinimde kendi tecrübelerinin değerini fark etme, eleştirel bir kitlede fikirlerini paylaşma ve öğrenici olarak

kendilerinde güven kazanma, açıklayıcı bir konuşma ve sözlü sunum arasındaki farklılıkların bilincinde olma, gruba karşı sorumluluk duygusu geliştirme ve öz-disiplini teşvik etme konularında yarar sağladığı sonucunu elde etmişlerdir. Ayrıca, Reid ve ark. araştırmalarında, grup ödevleri bittiğinde dönüt verme sırasında, çocukların dörtlü gruplar halinde çalışmalarını ile karşılıklı ikiye kişilerin sağlıklı dönüt verebileceklerini, etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesinde rol oynadığını tespit etmişlerdir (Akt.Dean 2000:93-97). Bunların yanı sıra çocukların aile içindeki iletişimi de önemlidir. Dornbusch ve ark. (1987) yaptıkları çalışmada anne-babalar ile çocuklarının ilişkileri anne-baba ve çocuklar arasındaki sözel iletişim ve niteliği, olumlu duygusal ilişki, ailenin beklentileri, ailenin çocuklarıyla ilgili inançları, kontrol anlayışlarını dikkate alınarak incelenmiş, değişkenler saptanmıştır. Ailelerde veli olan kişinin cinsiyeti, yaşı, etnik grubu ve eğitim düzeyinin de önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal gruplar ve sınıflar öğrencilerin başarılı olmalarında rol oynayabilmektedir. Mortimore ve diğerleri (1988:132) araştırmalarında sosyal sınıf ve başarı arasında güçlü bir ilişki olduğunu keşfetmiştir. Babaları kalifiye olmayan işlerde çalışanlarla orta halli işlerde çalışan ve meslek sahibi olan babaya sahip çocuklar arasında okuma yaşı bakımından yaklaşık 10 aylık fark bulunmuştur. Sosyal sınıf ve başarı arasındaki bu ilişkinin ilkökulda da devam ettiği ve giderek artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır (Akt.Dean 2000:148). Mortimore ve diğerleri (1988) yaptıkları çalışmada ayrıca öğrencilerin, öğretmenleri tarafından verilen ödevleri aileleriyle birlikte yaparken ve sınıf ortamında ailelerinden yardım alırken ilerlemesine katkıda bulunduğu sonucuna varmışlardır. Öğretmenlerin istekleriyle velilerin yardım konusundaki isteklerinin çoğu zaman örtüşmediği de ortaya çıkmıştır (Akt.Dean 2000:148). Harwood (1988:242)'in araştırmasında karma grupların işbirlikçi öğrenme tekniklerinin farklı etnik geçmişe sahip çocuklar arasındaki ilişkileri güçlü ve istikrarlı duruma getirdiği, öz-güven ve öz-saygıyı arttırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Houlton (1988:23), İngiltere'deki öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikleri açıklarken etnik grupların kültürel sistemlerinin ana özelliklerini anlamaları, konuşulan diller, dini inançlar, isimler ve isim koyma sistemleri, giyinme şekilleri, görgü kuralları, değer yargıları, gelenekler, çocuk yetiştirme biçimleri ve aile yapıları, beslenme alışkanlıkları konularında kendilerini yetiştirmeleri gerektiğini ortaya koymuştur (Akt.Dean 2000:159). Öğrencilerin yaşama şekilleri ve özelliklerinin öğretmenlerce bilinmesi amacıyla yapılan toplantılar çocuğun tanınmasını sağlamaktadır.

Bastiani (1989:67) araştırmalarına dayanarak veli –öğretmen toplantılarını hayal kırıklığı yaratan, verimsiz tecrübeler olmaktan kurtarmak için toplantıda konuşulanların teybe kaydedilmesi ve velilerle anket çalışması yapılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır (Akt.Dean, 2000:145). Bradley Komisyonu için yazan Jackson (1989:11) araştırmasında tarih

ile ilgili olarak ülkedeki lise öğrencilerinin %15'nin ABD tarihi ile ilgili bir ders almadığını ve yaklaşık yarısının da Avrupa veya dünya tarihi dersleri almadığını ortaya koymuştur (Patrick 1990). Cutler (1989) ailenin, çocuğun okul hayatını paylaşma düzeyini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda babanın bu konuda daha aktif olduğu, temel eğitim çağındaki çocuklarda daha çok ilgilenildiği ve ilgiyle doğru orantılı başarının da arttığı ortaya çıkmıştır (Akt.Söğüt 2003). Bastiani (1989 :84-89) araştırmasında, öğrenci ailelerinin yardım listelerini okuma-yazma, spor faaliyetleri, bilgisayar çalışmaları, araç-gereç kullanımı, çocuklarla oyun oynama ve gezilerde gözetmenlik yapma şeklinde sınıflandırmıştır. Bastiani, öğrenci ailelerini içeren aktiviteler ile ilgili olarak dile dayalı oyunlar ve aktiviteleri, çevreyle ilgili oyunlar ve aktiviteleri, günlük yaşantı ile ilgili aktiviteleri, bir şeyler yapmak, topluluk, sınıflandırmayı, aile ve yakın çevre tarihi gibi araştırmalar yapmanın önemini ön plana çıkarmıştır (Akt.Dean 2000:145,148-149). Woolever ve Scott'ın (1989:29) araştırmalarında, öğrenmede aktif öğrenci katılımının, somut nesnelerin kullanımının, çocuğun gelişimine dair bilgilerin ediniminin, eğitimsel materyallerin ve öğretim yöntemlerinin bireyselleştirilmesinin, hareket ettirilebilir ve rahat mobilyaların kullanımının ve farklı yaşlardaki öğrencilerden oluşan takımların çalışmalarının eğitim ortamının sağlıklı olmasında büyük rollere sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

Dunne ve Bennett (1990:22), grup çalışmalarıyla ilgili olarak hem yüksek ve hem de düşük başarılıların karışık yetenek gruplarında daha iyi çalıştıklarını, grup çalışmalarında kişilik özellikleriyle birlikte çalışmaları anlayamamanın öğrencilerin çalışma performanslarını etkilediği sonuçlarına ulaşmışlardır. Çocukların birlikte oturmalarına rağmen bireysel olarak çalıştıklarını, bir grup hikayesi ya da bir ortaklaşa ürün için bir ödevin parçaları üzerinde bireysel olarak çalıştıklarında işbirliğinin gerekli olduğunu, bazı durumlarda bir ödev üzerinde ortaklaşa çalıştıklarını, işbirlikçi ortamlarda çocukların kendi ödevlerine daha fazla katıldıklarını ve ödevle ilgili konuşma miktarının %22 daha fazla olduğu saptanmıştır. Galton ve Patrick (1990:82), grup çalışmalarında heterojen grupların daha başarılı olduklarını saptamışlardır (Akt. Dean 2000:93-95). Uygulamalara katılmayla ilgili olarak, bazı Sosyal Bilgiler araştırmacıları, tarih ve coğrafyanın uygulamasına karşı çıkmıştır. Ekonomi eğitimcileri alanlarının büyük önem taşıdığını ve ekonomideki konuların ve bilgilere dair yaygın cehaletin üstesinden gelme gereğini vurgulamışlardır. Güncel olayların ve toplumsal konuların, Sosyal Bilgiler eğitiminin temeli olduğunu savunanlar tarihin baskın olduğu müfredat önerilerine karşı çıkmışlardır (Akt.Patrick 1990). Bilgin (1990)'ın çalışmasında, okul-aile işbirliğinin yasal olarak benimsendiği ancak öğretmenlerin olumsuz görüşler taşıdığı ve öğretmenlerin ana-babaların yetersizliğinden yakındığı ortaya çıkmıştır (Akt.Söğüt 2003). Patterson ve ark. (1990)

araştırmalarında ailenin sosyo ekonomik düzeyi ve çocukların okul yeterlilikleri arasındaki ilişkileri saptamıştır. Okuldaki başarı ile çevresinde sağlıklı ilişki kurabilme üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda aile yapısının başarı üzerine etkisinin olduğu, gelir durumu ve cinsiyetin de çocuğun çevresiyle olan ilişkilerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Oskay'ın (1991:45) yapmış olduğu bir araştırmada örneğin ergenlerin kimlik gelişimi ile aile ilişkileri ve özsaygı arasında bazı anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada Türk aile yapısında kontrol edici ana-baba tutumu alışılagelmiş ve kabul edilmiş bir norm olmakla birlikte bu sonuca göre ergenlerin ana-babalarının kendilerine vermiş oldukları bağımsızlık derecesinden memnun olmadıkları saptanmıştır. Davies (1991)'e göre "veli" kavramı içine komşuları, yakın kurum ve kuruluş yetkilileri de dahil edilmelidir. Araştırmacı çocuğun tüm toplum tarafından eğitileceği görüşündedir. Öğretmenlerin ev ve kurum ziyaretlerini yapmaları olumlu sonuçlar doğurmaktadır. D'Angelo ve Adler (1991)'in araştırmasına göre ev ile okul arasındaki engellerin ortadan kaldırılmasında iletişim stratejilerinin önemli olduğu saptanmıştır. İlişkileri geliştirmede en etkili iletişim tekniğinin yüz yüze iletişimin, ikinci olarak ileri teknolojik olanaklardan yararlanılarak kurulan iletişimin, üçüncü olarak da yazılı iletişimin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Okul-çevre ilişkilerini geliştirmede okul yöneticilerinin önemli rolü olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Akt.Söğüt 2003). Glashan (1991)'in bir Katolik lisesinde okul kültürü değişkenine göre okul yöneticilerinin rollerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada öğrencilerin ders programı dışında toplumsal ilişkilerinin önemi ortaya çıkmış ve sanatsal değerlerin gelişimdeki rolü saptanmıştır (Akt.elik 2002: 154,156).

Galton ve Williamson (1992:153) çocuk grupları için ödev kriterlerinin şu şekilde olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır: her bir çocuğa fiziksel katılım imkanı sunması, aktif katılım için her bir çocuğa fırsat vermesi, çocukların anlayabileceği becerileri kapsamaması, çocukların ne zaman bitirdiklerini anlayabileceği belirli bir hedefinin varlığı, çocukların aktivitelerin grup çalışmasına uygun olması, ödev basamaklarının belirli bir mantıki plan dahilinde olması, açık / net yönergelere sahip olması, uygun kaynağa sahip olması, normal bir sınıf ortamında uygulanabilir (zaman, yer ve gürültü) olması, başlangıçta öğretmenin desteğine en aza indirgeyerek çocukların grupça çalışabilme yeteneklerini artırması. Grup çalışmalarında en çok gözlenen konuşmaların hikaye oluşturma ve olayların sırasını ya da bir masalın ana fikrini ortaya çıkarma gibi konuşmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt.Dean 2000:97). Bennett ve Dunne (1992) alışmalarında, yakın bir arkadaşa sahip olma ile başka insanların duygularına karşı sosyal duyarlılık arasında ilişki olduğu kaydedilmiştir. Grup çalışmalarıyla

ilgili araştırmalarda ise çocukların karma cinsiyetli gruplarda daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Akt.Dean 2000:20).

Chinaekwu (1993) öğretmenlerin karar sürecine katılması, okul kültürü ve iş doyumuyla ilgili yaptığı çalışmada üçü arasında ilişki olduğunu saptanmıştır. Collopy'nin yaptığı çalışmada ise değişime ilişkin öğretmenlerin özellikleri arasında koruyucu, girişimci ve yenilikçi olmaları sayılırken, demografik faktörler ve sistemli değişme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Akt.Çelik 2002: 154,156).

Hughes ve diğerlerinin (1994) araştırmasında ailelerin, kendileri ve çocukları arasındaki ilişkiye olumlu katkı sağlayan, sınıf ve oyun alanlarında kontrolü elinde tutabilen canlı, istekli, uyarıcı öğretmenler istedikleri ortaya çıkmıştır (Akt.Dean 2000:143). Hughes ve diğerleri (1994), araştırmalarında velilerin %75'inin çocuğun her dersteki başarısı hakkında raporla bilgi istediklerini kaydetmiştir. Aynı çalışmada bir kısım veli ise zayıf noktalar konusunda bilgi isterken çocuğun davranışı sosyal becerileri ve çalışmaya tavrı ile ilgili bilgileri de isteyen öğrenci ailelerinin olduğu saptanmıştır (Dean 2000:143). Smith (1994), araştırmasında ailelerin okulla yakın ilişkiler içinde bulunduğunda öğrencilerin başarılı ve disiplinli olduğunu savunmuştur. Çok sık ve düzenli olarak okula gelen ailelerin çocuklarının davranışlarında belirgin iyileşmeler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Askew ve diğerleri (1995:20) araştırmalarında, bilgili öğretmenler, öğrencilerini problem çözme süreçleri konusunda sorguladıklarını ve onların cevaplarını dinlediklerini; bununla birlikte daha az bilgili öğretmenlerin problem çözme süreçlerini öğrencilere açıkladıklarını ya da sadece öğrencilerin çözümlerini gözlemlediklerini kaydetmiştir. Böylece testlerin ve kontrol listelerin kullanımını kapsayan sistematik gözlem yapmanın önemi ortaya çıkmıştır (Akt.Dean 2000:30). Gipps ve ark. (1995:23) araştırmalarında, çocukların değerlendirilmesi gerekliliğinin öğretmenler üzerindeki etkisini incelemiştir. Bindokuzyüzdoksanbirde 2. sınıf öğretmenleri çocuğun öğretmen değerlendirmesine hazırlık aşamasında maddeye yönelik çalışmalar yapmış ve bazı öğretmenlerin gözlemlerini detaylı bir şekilde not etmelerinin, çocukların anlayıp anlamadığını yakından belirlemenin, çocukları sorgulamalarının ve değerlendirmeyi planlamalarının iyi niteliklere sahip öğretmen olmada önemli olduğunu saptamışlardır (Akt.Dean 2000:32).

Broath Puth ve Pollard'ın (1996) İngiltere'de yürüttükleri bir proje çalışmasında, çocukların genellikle kolay buldukları ve başarılı oldukları dersleri sevdikleri, daha sonra ilgili olma ve eğlenceli olma kriterine önem verdikleri saptanırken yapılan çalışmayı sevmek için çok az eğitsel nedenlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, çocukların öğretmenleriyle iyi geçindikleri, yıllar geçtikçe öğretmeni değerlendirme konusunda daha olumsuz oldukları

sonuçlarına ulaşılmıştır (Akt. Dean 2000). Cooper ve Mc Intyre (1996:79) araştırmalarında öğretmenlerin hem bilişsel hem de duyuşsal amaçlarının olduğunu ve bunların birbiriyle çalışabileceğini bulmuştur. Sinangil ve Oresi'in (1996) Türkiye'de çalışan yabancı yöneticilerle ilgili yaptıkları çalışmada, yöneticilerin sahip olmaları gereken özellikler işbilgisi ve motivasyon, ilişki kurabilme becerisi, esneklik, uyum, aile durumu başlıkları altında incelenmiştir.

Sığan (1997), ilkokulda Sosyal Bilgiler dersinin etkililiğini azaltan faktörlerin araştırılması konulu tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler ders programının yeniden düzenlenerek, çağın gereklerine uygun hale getirilmesini, ders kitaplarının tekrar düzenlenmesini, derslerde çeşitli materyaller ve yöntemler kullanılmasını önermektedir. Stacey (1997:47)'in araştırmasına göre, çocukların eğitimine başlangıçta velilerle başlayan öğretmenlerin okulda devam eden öğretim süreçlerine velilerden daha fazla desteğe yol açmıştır (Akt. Dean 2000:149).

Kağıtçıbaşı (1998:259), grupların işlevleriyle ilgili olarak, psikolojik ve sosyal gereksinimleri karşılama, güvenilir ortam oluşturma, sosyal kimlik oluşturma, kişilerin benliğini besleme gibi yararlarının olduğunu saptamıştır. Kağıtçıbaşı (1998:263-271)'nin çalışmasında, grup normlarına uyma bağlamında "benimseme ile grup normlarına uyma", "itaat ile uyma" ve "çoğunlukla uymama" davranışlarının statü düzeyindeki farklılıklara göre değişmekte olduğunu, grup ortamında yarışma duygusunun ortaya çıkabildiğini, bireylerin kendi kendilerine fikir geliştirmelerinin problem çözmeye başarıyı ve güdülenmeyi artıracadığını saptamıştır. Kağıtçıbaşı (1998:110,115)'nin "Çocuğun Değerisi" araştırması ile yapısal değeriskenlerin sosyo ekonomik gelişmeyle sistematik olarak değerittiği ve aile işlevlerini etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'de uygulanan Çocuğun Değerisi Araştırması'nda çocuklardan en çok istenilen niteliğin ana-babanın sözünün dinlenmesi (kadınların %59'u, erkeklerin %61'i) olduğu saptanmıştır. Cortazzi (1998:206), Sosyal Bilgiler müfredatı ve uygulamasının birlikte ele alınması ile elde edilen başarıda, uygulama sırasındaki çalışma, konsantrasyon ve çocuklara uygulanan disiplin ve ders kitabının kullanımı ve üniteleri işlerken gözetilen zamanlamanın da önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Wood (1998:14), okullaşma ile yeni öğrene biçimleri arasında ilişki olduğunu ve okulların yeni ve farklı öğrene biçimleri yarattığını, dikkat, konsantrasyon, hafıza, düşünme, öğrene ve dilin gelişmesine etki yaptığını ortaya koymaktadır.

Wood (1998:150,153)'un araştırmasında 11 ve 13 yaşlar arasında çocukların dil, konuşma ve zihinsel yeteneklerinde önemli kesintiler olduğu vurgulanmaktadır. Para, kar, dürüstlük, adalet, zaman, sosyalleşme ya da haklar ve sorumluluklar, dürüstlük ya da adil olma gibi soyut kavramların ilkokul çocukları için bir anlamı olduğu, kavramların biçimsel ve soyut bir biçimde anlaşılması için yaygın tecrübeyi açma yeteneğini gerektirdiği sonuçlarına

ulaşıdır. Voogd (1998:142)'un araştırmasında, genç ebeveynlerin, özsaygı ve motivasyonun geliştiği kritik dönemde stresli olduklarını, çalışma koşulları, saatleri, zamanın az olması gibi nedenlerin stresin kaynaklarını oluşturduğunu ve sonuçta beslenme, sağlık problemlerinden yetersiz çocuk bakımına kadar sorunların ortaya çıktığını OECD'nin 1993'teki çalışmasında, Avrupa'da 9 yaşındakilerin yılda 1093 saat evden uzakta zaman geçirdiği belirtmektedir. Ayrıca, çocukların okulda kalma süreleri artsa da okulların öğrenci ailelerinin katkılarının sürekliliğini istediklerini ortaya çıkarmıştır. Kağıtçıbaşı (1998:59), son zamanlarda yapılan araştırmaların, ana-babanın çocuk yetiştirmesinin kültürler arasında farklı gelişimsel sonuçlar üzerinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Galton, İngiltere ve Gallerdeki milli müfredat uygulamalarını ve Hollanda milli müfredatını okula dayalı gelişimini kıyasladığı araştırmasında müfredatın geleneksel ideolojilerini ve çocuk merkezliliği ele almıştır. Müfredatı geliştirenlerin hızlı teknolojik gelişme ve global yapılanma karşısında düşüncelerini geliştirmeleri gerektiği sonucunu vurgulamıştır (Moyle 1998: 10). Voogd (1998:145)'un araştırmasına göre uzun süre çalışma öğretmenlerin mesleklerinde etkililiğini azaltmaktadır. Çocukların dosyalarını toplayabilmek, genel olarak sınıfın ya da çocukların ihtiyaçlarının konuşulması için gruplar halinde görüşmek ya da planlar yapmak için bir araya gelmek öğretmenlerin zamanı olmadığından dolayı sınırlıdır. Okuldan sonra ve tatilde çocuklarıyla birlikte olabilmek için öğretmenliği seçen kişilerin ailelerinden uzak olan zamanlarını uzatan girişimlere karşı çıkabildiği ortaya çıkmıştır. Belirli fakir, kırsal ya da şehrin içindeki nüfusta çalışan öğretmenlerin sosyal ve duygusal yönden yoksun bırakılmış çocuklarla karşı karşıya olduğunu, velilerin çocuklarına faydalı olmayan alışkanlıkları öğretme, baskıcı davranış yönetimi metodları kullanma ve çocukların ihtiyaçlarını göz ardı etme gibi davranışlar sergilediklerini, bu ortamlarda çalışan öğretmenlerin sınıflarındaki çocuklar arasındaki sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılamak zorunluluğunun arttığını ortaya koymuştur.

Bakioğlu (1999:23,24) araştırmasında, mevcut öğrenci sayısına yönelik yapılan çalışmaların sorunları ortaya çıkaramadığını, davranış, motivasyon, kendine saygı, öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki yaşantısının kalitelerine olan katkısı okul yöneticisinin okulunda ne tür problemler hissettiği gibi konularda çalışmaların yapılması zorunluluğunu ortaya koymuştur. Alantar'ın (1999) araştırma bulguları video oyunu oynayanların, oynamayanlara göre sportif etkinliklere katılma, televizyon izleme ve sinemaya gitme gibi serbest zaman değerlendirme faaliyetlerine daha fazla zaman ayırdıklarını ortaya koymaktadır. Bu bulgular bazı araştırmacıların (Creasey ve Myers, 1986: 261; Lin ve Lepper, 1987:89) video oyunu oynama ile diğer serbest zaman etkinliklerine katılma arasında olumlu ilişkinin bulunduğu görüşüyle

aynı doğrultudadır. Araştırmada video oyunu oynayanların, video oyunu oynamayanlara oranla gerilim ve korku filmleri, cinsel içerikli film ve diziler gibi şiddet içeren televizyon programlarına daha fazla ilgi gösterdikleri kaydedilmiştir. Dominick (1984:146) video oyunu oynama ile saldırganlık içeren televizyon programlarını izleme arasındaki ilişkiyi vurgulayan araştırmasında elde edilen sonuçlarla benzer sonuçlara ulaşmıştır. Alantar (1999)'ın araştırması, video oyunu oynamanın ergenlerin serbest zaman değerlendirme etkinliklerine katılmalarına engel olmamakla birlikte, benlik kavramı gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Alantar (1999), Mc Clure ve Mears (1984:61) araştırmalarında, video oyunu oynayanların rekabeti seven kişiler olduklarını ortaya çıkarmıştır (Akt.Alantar 1999:78). Kartal'ın (1999:21) araştırmasında okul ortamında istenmedik davranışların yol açtığı disiplin olaylarına ergenlikte en yüksek düzeye çıktığını ve bunda ergenin ahlak gelişiminde vicdan, kendisinin davranışlarını denetleme yeterliğinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öner (1999) tez çalışmasında, ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kubaşık öğrenme yönteminin akademik başarıya olumlu bir etkisinin olduğunu, ancak eleştirel düşünmede deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır.

Pollard ve Tann'ın araştırma takımlarıyla ilgili gözlemlerini içeren araştırmalarında bireylerin güçlerine ve uzmanlık alanlarına göre görüşleri ve takım sorumlulukları paylaştırılmıştır. Örneğin, farklı takım üyeleri projenin bir ya da diğer ana konularını öğrenci ve sınıf tecrübesi, öğretmenlerin mesleki düşünceleri, bütün okulun değişimi ve değerlendirme gibi konularda sorumluluk üstlenmişlerdir. Bunlar, mümkün olduğunca proje boyunca takip edilmiştir. Bütün takımın katıldığı beyin fırtınası ve beyin haritalandırma (mind-mapping) süreçlerinin uygulandığı görülmektedir. Takımın farklı üyeleri belirli sınıf içi çalışmaları için sorumluluklar üstlenmesinin ve proje boyunca okulla iletişimini sürdürmesinin, araştırmacılar ve okullar arasında yaratılan güven ve iyi niyette büyük bir rol oynadığı, okulların projeye sonuna kadar katkıda bulunmalarını sağladığı ortaya çıkmıştır (Akt.Pollard ve Triggs 2000:44). Dean (2000:14)'in çalışmasında, öğretmenlerin sosyal iletişimi gerçekleştirmede sınıfın sosyal yapısına önem verip grup içindeki ilişkileri geliştirmenin, çocukların arkadaşlarıyla olan sosyal deneyimleri bağlamında pratikler yapılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dean (2000:158,159) araştırmasında, öğretmenlerin kızlara ve erkeklere nasıl davrandığına dair bir dizi çalışmada farklılıklara rastlamıştır. Ortalama olarak, bütün sınıf iletişimlerinin %44'ünü kızların %56'sını erkeklerin oluşturduğu keşfedilmiştir. Kızlar cevaplama fırsatının %44'ünü ve övgünün %48'ini aldığı, erkeklere göre cevap vermede daha istekli oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin, kızlara ve erkeklere karşı olan davranışlarında çok duyarlı olmaları gerektiği ve kızların olumsuz eleştirilere karşı tepkilere duyarlılık

gösterdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Dean (2000:143)'in çalışmasında öğrenci ailesi ile iletişimin çok önemli olduğu, çoğu ülkedeki okullarda, öğretmenin ailelere yönelik çocukları için gelecek dönemde ne planladığını ya da onların yardım edebileceği konularını söyleyebildiği sınıf toplantıları yaptığı ve dönüt verilerek iletişimin sağlandığı saptanmıştır. Hughes ve diğerleri ise araştırmalarında, velilerin son yıllarda okullara yönelik pek çok eleştiride bulunmalarına rağmen genel olarak öğrencilerin okullarından memnun olduklarını saptamışlardır (Akt.Dean, 2000:142).

Okul ortamındaki öğrenme ve okuduğunu anlama ve tartışma ile ilgili olarak, Pollard ve Triggs (2000:64,69,72)'in araştırmalarında, sınıf programlarında düzenli, günlük sessiz okuma saatlerinin olduğu, öğrencilerin okudukları ile ilgili tartışma için vakit harcamadıkları, 5. ve 6. yıldaki gurubun 2/3'ünün bunu nadiren yaptıkları, açık bir şekilde onlara zevk veren ve okuma tecrübelerini arttıracak kitapları pek bulamadıkları ve genel olarak okumada temel becerilerin ötesinde fazla ilerleme kaydedilmediği sonuçlarına ulaşmışlardır. Ayrıca sözlü anlatımla ilgili olarak bazı şeyleri çok tartıştıklarını düşünen çocukların yüzdesi beşinci yılda %41 iken 6. yılda %37'e düştüğü, öğrencilerin yarısından fazlasının tartışmak için çok az zaman harcadıkları saptanmıştır.

Dean (2000:27) çalışmasında öğrencilerin öğrenme şekillerini belirlemiş, bunları öğretme biçimleriyle ilişkilendirmiş ve dört öğrenme şekli ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda dikkat çekmeye çalışanların, zamanlarının %66'sını rutin çalışma ya da aktivite için işbirliği yapmaya ayırdıklarını, sıklıkla öğretmenle konuşmak için öğrencilerin ayağa kalktıklarını saptamıştır. İnternette çalışanların, yüz yüze iletişimi en az kurarlarken diğer öğrencilerle sanal ortamda en fazla iletişim kurdukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca zamanlarının %64.4'ü kadar çalışmaları da, gözlem süresinin beşte birinde onları alıkoyan bir etkenle karşılaştıkları gözlenmiştir. Yalnız çalışan öğrencilerin ise öğretmenden çok az destek aldığı ve diğer öğrencilerle iletişim kurmada isteksiz davrandıkları, sınıf tartışmalarında pasif olma eğiliminde oldukları, kendi çalışmalarına odaklanarak zaman geçirdikleri saptanmıştır. Sessiz işbirlikçiler olarak adlandırılan grup öğrencilerin grup ve sınıfın bir parçası olarak öğretmenle iletişim kurdukları aralarında oldukça az iletişime girdikleri (%12.3) saptanmıştır. Araştırmada grup eğiticileri olan öğretmenler, öğrencileri arasında zamanını dengeli bir şekilde paylaşarak ve dikkat çekmeye çalışanlardan daha çok oranda sessiz işbirlikçilerin sayısını artırarak çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Oracle çalışması, öğrencilerin formal sınıflarda aktiviteler için daha fazla vakit harcadıklarını ve informal durumlarda da diğer aktiviteler de daha fazla vakit geçirdiklerini keşfetmiştir. İnfomal sınıflardaki öğrencilerin, formal sınıflardaki öğrencilerden %50 daha fazla iletişim kurdukları ortaya çıkmıştır.

Derste kullanılan özel öğretim yöntemleriyle ilgili olarak, Anıl (2000:17-38)'ın çalışmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde çoğunlukla soru-cevap ve düz anlatım yöntemlerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Kullanılan araç-gereçlerle ilgili olarak öğretmenlerin daha çok ders kitabından yazı tahtasından, harita ve küreden yararlandıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin tekrar, düzeltme ve dönüt gibi konulara dikkat ettiklerini ancak zaman zaman pekiştirici ve güdüleme konusunda duyarlılık gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Bütün sınıfın birlikte yaptığı çalışmalar birinci sınıftan 5. sınıfa kadar giderek azalmış ve 6.sınıfta tekrar artarken grup çalışması sınıfın tamamının katıldığı aktiviteler ve grup çalışmalarının yerini farklılık gösteren kişisel çalışmaların aldığı gözlenmiştir. Glasser (2000:19-23)'in araştırmasında başında içten ve destekleyici bir sınıf ortamının oluşturulmasının, öğrencilerin her zaman ellerinden gelenin en iyisini yapmalarının, öğrencilerin kendi çalışmalarını değerlendirmeleri ve geliştirmelerinin kaliteli okulla ilgili koşulların gerçekleşmesini sağladığını ortaya koymuştur. Öğrencilerin bilgi elde etme ile ilgili çabaları ile öğretmenlerini tanımaları ve bu bilgi hoşlanma durumları arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutumları konusunda, Pollard ve Triggs (Pollard 2000:78)'in araştırmalarında çocukların Sosyal Bilimler hakkındaki düşüncelerinin çok çeşitli olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların yorumlarında coğrafya ve tarih konuları için isteksizlik olduğu sonucu elde edilmiştir. Beşinci ve altıncı sınıflarda zamanın azlığı ve içeriğin ağırlığı nedeniyle isteksizliğin meydana geldiği saptanmıştır. Derse karşı olan güdülenmede öğrencilerin ilgi duydukları konularda çalışmaları etkili olabilmektedir.

Karara katılım konusunun okullarda önemi ile ilgili olarak, Özdemir ve Cemaloğlu (2000) çalışmasında okulda alınan kararlara katılmalarıyla öğretmenlerin güdülenme düzeyleri ve alınan kararların savunuculuğunu yapmaları arasında yüksek ilişki olduğunu saptamıştır. Dean (2000:99)'in çalışmasında, grup çalışmalarıyla ilgili olarak kararlar alınırken sağlıklı bir ortamın oluşmasında, grubun bir dizi fikri gözden geçirmesinin, alınan kararlara razı olunmasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dean (2000:92), yeni bir öğrenmeyi kendine mal etme süreci, bu konuda konuşmayla ve kişinin kendi anladıklarını başkalarıyla kıyaslamasıyla destekleneceğini çocuklar birbirlerinden öğrenirler ve iyi bir öğretmenin öğrencilerin öğrenmeleriyle ilgili birbiriyle konuşmalarını sağlaması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır. Scott ve O'Sullivan (2000:2-5)'in araştırmalarında, sınıf içi internet kullanımına ilişkin, lise öğrencilerinin interneti kullanmadaki kişisel memnuniyetlerini ölçmek için Sosyal Bilgiler ve İletişim derlerinde 9 ila 12. sınıflardaki 309 öğrenciye anket uygulanmış ve öğrencilerin internet kullanım sıklığının yüksek olmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada, 77

öğrenci (neredeyse %25) interneti her gün kullandığını ifade ederken %38'den fazlası interneti yalnızca haftada bir kez kullandığını, öğrencilerin %50'den fazlasının interneti yarım saatle bir saat süreleri arasında kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun (%42) interneti araştırma yapmada kullandığı, %74'ünün araştırma yaparken arama motorlarını kullandığı, internetin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerinin görmesi gereken ciddi sınırlamaları olduğu, bilgi sahibi olmada sistematik bir öğretim olmadan, öğrencilerin internetin potansiyelini tam olarak kavrayamadığı, öğrenme ve öğretme sürecinde zararlı etkilerin ortaya çıktığı, bilgi öğreniminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de büyük rollere sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Yapılan araştırmalar, huzurlu ve mutlu aile ortamlarında yetişen çocukların, ikinci eğitim ortamı sayılan okullarda daha başarılı olduklarını göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, çocuğun okul başarısı ile yaşadığı aile ortamı arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir (Akt.Elmacıoğlu 2000:11). Whirter ve Acar (2000:1)'in yaptıkları araştırmada çocukların toplumsallaşmasında, benlik kavramlarını kazanmalarında aile ve okulun çok önemli katkıları olduğu, en önemli payıya anne- babaların sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Dean (2000:13), okul ortamındaki verimi artırmada özellikle müfredat dışı aktivitelerin çocukların özsaygısına katkıda bulunduğunu, rahat ortam, küçük grup çalışmaları ve istekli öğretmenler ile bu verimin bir kat daha arttığını ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmalar, başarılı öğrencilerin öğretmenleriyle de iyi iletişim kurduklarını ortaya koymaktadır (Akt.Elmacıoğlu 2000:99-100-124). Aile içinde ana babaların çocuklarına karşı olan tutumlarının çocuğun gelişimi açısından çok önemli olduğu görülmektedir. Bu tutumların farklı biçimlerde sergilendikleri literatür bulgularıyla belirlenmiştir (Akt Öktem 2000:1). Pollard ve Triggs (2000:133) öğrencilerle ilgili yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin çoğunun değerlendirme iletişimleri hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Araştırma, öğrencilerin aktiviteyi yönetmede ne yapacağını bilme ve yanlış yapılan bir şeyin sonuçlarından kaçınma, duyuşsal alanda övgünün zevki ve uyarılmanın acısı ve bilişsel alanda sonraki aşamada hangi eğitici aktivitenin olacağına açıklanması yönünde öğrencileri ele almıştır. Bu araştırmada öğrenci ve öğrenmesi ile ilgili birçok sonuca ulaşılmıştır. Çocukların çabaya verilen önemin bilincinde oldukları, öğrencilerin kendi çalışmalarını öğretmenlerinin değerlendirmesine yönelik isteklerinde azalma meydana geldiği, öğrencilerin %70'inin bu konuda endişeli, olumsuz ve karışık duygulara sahip olduğu 5. ve 6. sınıflarda çocukların endişeli, heyecanlı, korkmuş, şaşırılmış, suçlu, utanmış, kendilerinden emin olmayan tavırlar içine girdikleri ortaya çıkarılmıştır.

Pollard ve Triggs (2000:82,88)'in araştırmalarında 6.sınıftaki bilgisayar derslerinin müfredatta çok az yer kapladığı hatta hiç yer verilmeyen okulların olduğu ortaya çıkmıştır. Kaynak bakımından fakir olan okullarda bu durumu ortaya çıkarken Lawside okullarındaki her öğrencinin bir bilgisayarı olduğu ve kullanmaları için teşvik edildiği, bazı okullarda bilgisayarı sınıflarında sürekli bulunduran öğrencilerin sınıf ğretmenleri Tasarım ve Teknoloji koordinatörü olarak müfredata bilgisayar aktivitesini koyduğu saptanmıştır. Öğrencilerin neyi en çok, neyi en az sevdikleriyle ilgili kriterleri, başarı/kolay-başarisızlık/zor, ilginç/sıkıcı, aktivite/zorluk (fiziksel aktivite için), özerklik/engel (seçme özgürlüğü konusunda), eğitici (ğrenme, zorluk derecesi, gelecekteki değeri), eğitici olmayan eğlenceli/eğlenceli olmayan şeklinde gruplandırmıştır.

Pollard ve Triggs (2000:137-143)'in araştırma sonuçlarına göre öğrencilerde değerlendirmeye ilgili olmak üzere memnun olma, öğretmeninden onay bekleme ve ödül alma gibi olumlu duyguları gelişirken zdeğerlendirme yapmaları için teşvik edilmediğinde özgüvenlerinde bir düşüş olduğu saptanmıştır. Pollard ve Triggs'in araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin başarılarıyla ilgili faktörler farklı başlıklar altında toplanmıştır. Ev (evle ilgili olumlu-olumsuz herşey, aile yeleri, anne-babaların yetenekleri, yardım derecesi, alınan eğitim), kalıtım (ocuktaki değiştirilemeyen kendi içindeki başarı, iyi/kötü, yapabilir/yapamaz gibi aileden geliyor olabilir), kendini değerlendirme (ğrencilerin seçtiği ya da oluşturduğu kriterlerin kullanımı, hata yapma, anlamama, takılma konularına referanslar), çaba/çaba harcama (ok çaba göstermeme ve göstermeye referanslar), uygulama/uygulamama (uygulama için fırsatların verilmesi), hoşlanma/hoşlanmama herhangi bir alanda hoşlanma ve eğlenme, ilgilenme, ilgilenmeme/sıkılma), kolay/zor (alışmayı kolay ya da zor bulmayla ilgili ifadeler). Araştırmada, başarıyla ilgili olarak ev ve aileleriyle birlikte 5. ve 6.sınıflarda hoşlanma ve başarı arasında bir ilişkinin olduğu ve kalıtsal özelliklerin önemli rol oynadığı saptanmış ve bunda ana-babaların düşünceleri, becerileri, istekleri, fikirlerinin etkisi olduğu ortaya konmuştur. Katılım ve aktif olmak teşvik edildiğinde, çocukların çalışmaları sırasında ne yapacaklarını bilmeleri sağlandığında, hoşlanma, hoşlanmama, başarı başarisızlık arasındaki ilişkide motivasyon sağlandığında başarılı olma durumunun gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların başarisızlıkları hoşlanmamaya, ilgisizliğe ve sonunda çaba harcamaya neden olabilmektedir. Öğrencilerin %56'sı bir aktivitenin nedenini bilmeme ya da sadece öğretmenin gerekli gördüğü bir şey olarak kabul etme davranışını göstermişlerdir. ğrenme niyetlerini açıklayıcı kılan hiçbir sınıf içi konuşmanın kanıtı bulunmamıştır. Pollard ve Triggs (2000:294) deneysel çalışmaların, içsel denetimli bireylerin öğrenmeye daha aktif ve doğrudan katıldıklarını, içsel denetimlilerin daha zorlayıcı aktiviteler seçtiklerini, çabalarını sürdürebilir ve yaşam boyu

öğrenmeye çok yatkın olduklarını ve bireysel iletişim, duygusal uyum ve yaşamdan memnun olmada daha başarılı olduklarını saptamışlardır.

Pollard ve Triggs'in (2000:82) araştırmasında, öğrencilerin bilgisayar kullanımı ile ilgili olarak verdikleri cevapların %33'ünün çoğu zaman, %48'i bazen, %19'unun çok az şeklinde olduğu saptanmıştır. Beş yılda dokuz okulun yedisindeki öğrencilerin 6.yılda, 5.yıla göre bilgisayarla daha az çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Bilgisayar kullanmak öğretmenler tarafından gönüllü bir aktivite olarak tanımlanmıştır. Bilgisayar kullanma konusunda uzman olan çocukların diğer çocuklarla bildiklerini paylaştığı ortaya çıkmıştır. Pollard ve Triggs (2000:181) araştırmalarında, öğrenme ortamı ile ilgili olmak üzere öğrencilerin ödevlerini yaparken endişeleri oldukları, 5. ve özellikle 6. sınıfta kendi başarılarından zevk aldıkları, yıldızlar veya sertifikalar gibi ödül sistemleri yoluyla daha iyi çalıştıkları, grupların arkadaşlığını ve çalışma veriminin artmasında (yardımlaşma) yarar sağladığı, sınıf içi gürültünün dikkatin dağılmasında büyük rol oynadığı, öğretmenlerin öğrencilerin yapabileceğinin en iyisini yapmalarını sağlayıcı pekiştirme vermesinin başarıyı arttırdığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Proctor ve ark. (2001:73) ilköğretimde öğretim yaklaşımlarını, çocukların nasıl öğrendiği ve geliştiği, verilecek müfredatın özellikleri, öğretmenin organizasyon ve öğretim stratejileri seçimi olmak üzere üç önemli unsurun etkilediğini ortaya çıkarmışlardır. Öğretim yöntemleri bağlamında konuları açıklamanın, göstermenin, sorgulamanın ve öğretmen iletişiminin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Proctor ve ark. (2001:10,11,26) eğitim öğretim yapılan ortamların bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal davranışlarını etkilediğini, odanın, salonun büyüklüğünün, ışık donanımının, oturma mekanlarının, öğretmen masasının konumunun ve yardımcı mobilyaların önemli rollere sahip olduğunu, öğrencilerin "sessiz" çalışması gerektiğinde sıraların yerlerinin değiştirilerek öğrencilerin sürekli bireysel çalışma alanlarının yaratılmasının olumlu sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuşlardır. Proctor ve ark., sınıf içindeki sosyal ortamı düzenlemenin öğrenmeyi nasıl etkilediği ve bu bilginin sınıf içi planlamayı ve yönetmeyi nasıl etkili kılabileceği önceden bilindiğinde çocukların sergiledikleri çeşitli davranış biçimlerinin istedik yönde olacağını ortaya koyarken vücut dilinin duygusal enerji yüklediğini belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalarda yüksek yaratıcılık oranı düşük zeka puanları olan çocukların özgüven ve özsaygılarının düşük, toplumdan soyutlanmış ve sınıfta istenmedik davranışları sergileyen çocuklar durumunda oldukları ortaya çıkmıştır. Zeka düzeyleri ile yaratıcılıkları arasında doğrusal bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır (Gander Gardiner 2001:387,388). Patterson araştırması sırasında çocukları evlerinde gözlemlemiş ve ailenin birbirini etkileyen toplumsal sistem olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymuştur (Akt.Gander-Gardiner, 2001:419).

Disiplinler Arası Problem Çözmeyi öğretme (TIPS)'e göre öğretmenler, bilgisayara dayanan teknolojileri kullanırken ve öğrenirken rahatlık düzeylerinde artış bilimi, sosyal araştırmaları ve İngiliz müfredatını yeniden tasarlamada artan güven ve uzmanlığı tecrübe edindikleri saptanmıştır. Mesleki gelişim giderek teknoloji eğitiminden çok takım oluşturma ve bir değişiklik yönetimi olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Mulqueen 2001:1-4). Araştırmacılar birçok bilişsel üslup saptamışlardır. Bilişsel temponun ya içtepisel ya da düşünceli olduğu ortaya çıkmıştır Bir problemin çözümünde içtepisel çocukların kısa sürede cevap verdikleri ancak düşünceli çocukların daha geç ancak doğru yanıt verdikleri ortaya çıkmıştır (Gander-Gardiner 2001:370-371).

Kocabaş ve Gökbaş (2002:7,8) araştırmalarında, öğretmenler kuruluna yöneticiler ve velilerin de katılması gerektiğini, takım çalışmalarının yaygınlaştırılmasını, toplam kalite yönetimi anlayışının yerleştirilmesi için de karara katılmanın eğitim kurumlarında öne çıkarılması gerektiğini, öğretmenler kurulunun okul yönetiminin kontrol edebileceği konuları gündeme almasının yararlı olacağını ortaya koymuşlardır. Kağıtçıbaşı'nın (2002:363-364) araştırmasında ayrışık benlik ve ilişkili benlik kavramlarına ek olarak üçüncü benlik yapısı eklenmiştir. Hem özerkliği hem de ilişkisel eğilimi içinde barındıran benlik yapısı toplulukçu kültüre sahip toplumların gelişmiş kentsel bölgelerinde, kuşaklararası duygusal bağların kaybolmadığı ancak maddi ilişkilerin azaldığı ailelerde görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Berger ve Fişek'in araştırmalarında, bireyci kültürlerde bireyin kendisi çok önem taşıırken toplulukçu kültürlerde grup içi uyumun önemli olduğu, gruplarından etkilenenlerin daha çok düşük saygınlığı olanların olduğu saptanmıştır. İletişim kaynağının güvenilirliği ile kültürler arasında farklılık ortaya çıkmıştır (Akt.Kağıtçıbaşı 2002:214-215). Şişman'ın araştırmasında, okul yönetici ve öğretmenlerinde insanın çevresiyle ilişkileri konusunda ortak bir algıya rastlanmamıştır. Okulun kültürü çevreyi değiştirme ve etkileme konusunda pasif olduğu, paylaşılan temel sayılıtların iş, görev, insan, insan ilişkileri, otorite gereksinmesi, sosyal gerçek, çevreyle ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmıştır (Akt.Çelik 2002:148-149). Owens ve Steinhoff, örgütsel kültürü değerlendirme anketi hazırlamış ve eğitim ortamının sembolik analizini yapmıştır. Deneklerin okulları; aile, ev ve grup olarak algılanmış ve okul yöneticisini; eğitimci, baba, kardeş, arkadaş, antrenör olarak gördükleri saptanmıştır (Akt.Çelik 2002:154,156).

Laycock (2002:111), İngiltere'de yaratıcı yönlere ilişkin drama, dans, müzik ve sanatın müfredatta olmalarına karşın pek çok ilköğretim okulunda yaygın olarak uygulanmadığını ortaya koymuştur. Lloyd'un (2002) çalışmasında, Warnock Raporu'na göre etkili bir değerlendirmede, velileri eğitimin içine katmanın, çocuğun bütün olarak çok çeşitli ortamlarda değerlendirilmesi ve gözlemlenmesinin ve çocuğun nasıl öğrendiğini bilmesinin, çocuğun

gelişimsel modeline uygun olan bir değerlendirme yapılmasının, çok disiplinli takım yaklaşımına sahip, belirli bir alanda uzmanlaşmış bir profesyonellerin değerlendirmesinin etkililiği artıracığı saptanmıştır. Warnock raporunda öğrenci aileleriyle ortaklık kurma üzerinde durulmuştur. Aileler, ailelerin çeşitleri, çocuklarına karşı duygusal yaklaşımları ile uzmanlar arasında bazen çatışmaların yaşanmasının zaman zaman sorun yarattığı kaydedilmiştir. Gallavan ve Kottler (2002)'in Sosyal Bilgiler ve okumayı birleştiren sekiz strateji olarak belirttiği çoklu zeka uygulamaları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Sınıf 3-5 kişilik gruplara ayrılarak her gruba bir zeka türü verilmiş ve her grubun yazılı, sözlü veya resimli cevapları elde edilmiştir.

Laycock'un (2002:76) araştırmasında, çocuklar kendi başarılarının değerlendirilmesine katıldıklarında hedeflerin belirlenmesi, gerçekçi, eleştirel geri besleme ve ne yapılacağına öğretilmesi, öğrencilerin ilerleyişlerini gözlemelerini sağlama ve okullar arasında değerlendirmede ortak standartlara ulaşılması başarılı olmanın gerekleri olarak ortaya çıkmıştır. Phillips (2002:46) araştırmasında, eğitim ve öğretimin eşit derecede sağlanması, sosyalleşme, zenginlik yaratma ve kişinin kendini gerçekleştirme sürecinde birbirleriyle ilişkili olduğu, İngiliz öğretmenlerin bireysel çocuk gelişimi, bireysel gereksinimleri karşılama, ödevi bireyselleştirme konusunda oldukça bilinçli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Uluğtekin ve diğerleri (2002:29,30) aile içi ilişkilerin demokratik değerler bakımından ele aldıkları bir proje çalışmasında aile üyelerinin rol ve sorumlulukları aile ve yasal boyut; sorun çözme bilinci ve dayanışmanın geliştirilmesi amacıyla aile hayatı eğitimi de ele alınmıştır. Burada temel amaç sağlıklı aile içi ilişkilerde demokratik değer, tutum ve davranışları kazandırabilmektir. Risinger (2002:187), Sosyal Bilgiler müfredat programında internet ve diğer teknolojilerin kullanımının büyük bir hızla artacağına ve bunun devam edeceğine inanmaktadır.

Aslan ve Eraslan (2003:98), araştırmalarında, bilginin bireye göre anlam kazanan geçici bir birikim olarak görüldüğü, derslerin konuları ve olayları derinliğine anlamayı, eleştirel düşünmeyi esas aldığı ve çok yönlü zihinsel gelişmenin hedeflendiği durumlarda bilginin değerinin ortaya çıktığını kaydetmişlerdir. Akdağ ve Güneş'in (2003:3,4) araştırmalarında, öğretmenlerin demokratik değerlere bağlılık gibi niteliklere sahip bir sınıf ortamı yaratmaları, yeni fikirlere açık olmaları, ve öğrencilerin davranışlarını aşırı derecede kısıtlamaları sınıf içi etkinliklerin belirlenmesinde öğrencilerin görüşlerine başvurmaları ve öğrencileri davranışlarından dolayı aşırı derecede eleştirmemelerinin yaratıcılığı geliştirdiği ortaya çıkarılmıştır.

Japon İletişim ve Ekonomi Araştırma Enstitüsü'ne göre bir toplumun bilgi toplumu olabilmesi için beşeri ölçütlere uyması için kişi başına gelirin 10.703 ABD dolarından fazla

olması, iş gücünün en az yarısının bilgi sektöründe çalışması ve ilgili yaş grubunun %50'sinin yüksek öğrenime devam etmesinin gerekli olduğu saptanmıştır (Akt.Aydın 2003:35-36). Grech'in (2003:82-84) araştırmasında çocuklara yaşadıkları hayattan çok farklı bir deneyimi sunmak amacıyla İkinci Dünya Savaşı sırasında Malta'da günlük yaşama ilişkin olarak ilkökul öğrencileri için hazırlanmış bir CD'nin izlettirilmesi ile çocuklarda empati kurma, başka becerilerin öğretilmesini ve öğrenilmesine katkı sağlama konularında ilerleme olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin motivasyonlarına bağlı olarak benimsedikleri öğretim yöntemlerinin farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Papajani (2003:59-60) müzelerle ilgili yaptığı çalışmada 5.,6. ve 7. sınıflarda müze ziyareti için yeterli saatlerin olduğunu, ulaşım giderleri, müze ziyaret düzeni gibi konularda sorun yaşanmadığını saptamıştır.

Frendo (2003:32) araştırmasında, insanların yaşadıkları ya da hatırladıkları tarihe karşı ilgileri arttığını, öğretmenlerin ders kitapları yerine film ve dizilerden yararlanmalarının, yanı sıra tarihi film izleme ve kitap okumanın olumsuzlukları da sorgulamıştır. Roldan'ın (2003:89,90) araştırmasına göre, görüşülen öğretmenlerin yüzde 60'ı öğretim uygulamalarında ders kitaplarının asıl etkili rolü oynadığını doğrularken, yüzde 40'ı tersini savunmuştur. Öğrencilerin ve velilerin öğretmenin yanılabilceği ama bir kitabın yanılmayacağı kanısını taşıdıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

Hoge (2004:1-4) araştırmasında, ilkökul öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler kitabını nasıl kullandıkları ve bu bağlamda ortaya çıkan sorunlarla ilgili olarak okullarda maddi sıkıntılardan dolayı sadece kitap okutulduğu, malzeme, araç gereç getirilmediği için ders işleme yönteminin daha çok okumaya dayandığı ortaya çıkarken çok gezmiş, görmüş olan öğrencilerin kitaba ilgi duyduğu, teknik konuların, paragrafları ağırlaştırdığı, yabancı ülkeler ve şehirlerin isimlerinin dersi zorlaştırdığı, zaman birimlerinin çok büyük olmasından dolayı anlaşılamadığı sonucuna ulaşmıştır. Hoge, bu problemleri çözümüne yönelik olmak üzere öğretmenin background bilgisinin, öğrencilerin okuma düzeylerine uyulmasının, öğrencilerin anlamadığı konuları belirlemenin, uygun aktiviteler seçmenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Humphrey, McCarty ve Pophal (2004)'in "stres ve çağdaş öğrenci" adlı araştırmasında öğrencilerin stresli olduğu ortaya çıkmıştır. Newcastle Üniversitesinde yapılan çalışmada yaşam şartları ve stres arasındaki bağlar araştırılmıştır. Bu çalışmaya göre bayan öğrencilerin daha stresli olduğu saptanmıştır. Başlıca stres kaynaklarının, güven duygusunun olmaması, olumsuz fiziki koşullar (evin soğuk olması, rutubetli olması) ve fiziki sağlık sorunları olduğu ve 13 sağlık probleminin stresle ilgili olarak ortaya çıktığı (örn: diş ağrısı, ishal, bel ağrısı, kaşınma, baş dönmesi vs.) saptanmıştır.

Birçok araştırmaya göre sevgi elektriği olan ailelerde yetişen çocuklar gelecekte kendi kişilikleriyle ilgili ciddi problemlere sahip olabilirler (Bozıdar vd. 2004: 255). Özmen ve Kolay (2004:1305), ailelerin eğitim sürecine katılmasının öğrenci performansı üzerindeki etkisinin incelendiği birtakım araştırma sonuçlarının ev ve aile etkeninin öğrencinin performansı üzerindeki %49 oranında etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin okuldaki çocuklarıyla orta ve düşük düzeyde ilgilenmelerinin okulun sorunu olarak görülmesi gereği ortaya çıkmıştır. Zevin (2004:4) “Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Öğretmenler” başlıklı çalışmada Sosyal Bilgilerde öğretmen yeterliliği gibi konuları ele almış ve öğretmenin eğitim programcısı ve yönlendiricisi işlevinin ön planda olduğunu, öğretmenlerin sosyal bilimler sınıflarında tam olarak ne yaptıklarını bilmediklerini, öğretmenlerin dinamik olduklarını, eğitimin karmaşık olgularını dikkate aldığını ve sosyal çevrelerinde etkinlik gösteren karar alıcı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırmada öğrencilerin ders bilgileri ve derse olan tepkileri hakkında çok az şey bildikleri ve çoğu zaman sosyal bilgileri sevmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yücel (2004:14-16) araştırmasında, 21. yüzyılın bilgi çağında ülkelerin çağın gerektirdiği özellik ve davranışlara sahip, hedef ve çerçeveleri bilen, olumlu, yapıcı, gücünü ve kendisini geliştirip kendini teşvik eden, çok sayıda yetişmiş insan kaynağını yetiştirmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Kasatura (2004), kişilik özelliklerinin başarı ve başarısızlıkla ilgisi araştırılırken ilk akla gelen bu niteliklerin oluşup biçimlenmesinde anne-babanın ne ölçüde rolü olduğudur. Otoriter disiplin türünde başarılı olan öğrencilerin oranı %40 iken demokratik ortamda başarı oranının %47 olduğu saptanmıştır (Kasatura çevrimci, 2004). Okul-aile işbirliğinin etkili bir şekilde yürütülemediği durumlarda ailelerin sosyo ekonomik statüsü ne olursa olsun çocukların okul eğitimiyle ilgilenmedikleri ortaya çıkmıştır (Özmen ve Kolay 2004:1305). Ankara merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre okul ve aile arasındaki iletişimin engelleri şu başlıklarda saptanmıştır. Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle toplantılarda ya da okul aile toplantılarında az süre ayrılması, ailelerin okulla iletişimde kayıtsız kalması ya da bilinçli olmaması, ailelerin okulla ilgili kararlara katılmanın yararsızlığını düşünmesi. Yine aynı bağlamda MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Birimi tarafından gerçekleştirilen saptamaların sonuçları çocuklarıyla ilgili ailelere iletilen şikayetlerin parasal yardım taleplerinin sadece öğrencinin notunun iletilmesini ya da çocukla ilgili uyarı taleplerinin iletişim konusunda önyargılara yol açması, genelde işleyen böyle bir iletişim ortamının ailelerde genellikle çekinme, korku, boş vermişlik ve öfke şeklinde meydana çıkmasıdır (Akt. Özmen ve Kolay 2004:1306). Seif (2004:2-4)’in çalışmada ABD’de yenilenen Sosyal Bilgiler Programı ile ilgili açıklamalar ve performans dayalı yaklaşım ele alınmıştır. Türkiye’de çoklu zeka uygulamaları bu bağlamda ele alınmıştır.

Kasatura (2004:11)'nin çalışmasında öğretmenlerin üzerlerine düşen görevleri yerine getirirken öğrenciler tarafından algılanma şekilleri ile ilgili olarak Birleşik Amerika'da bir öğretmenin sınıfında beğenilmesi sağlayan kişilik çizgilerini belirlemek üzere yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerce en çok vurgulanan 12 nitelik arasında işbirliğine dayanan demokratik tavır, her çocuk için sevecen ve saygılı olma, sabır, geniş ilgiler, hareket ve görünüş, doğruluk ve taraf tutmamak, esprili olmak, öğrencilerin sorunlarına ilgi duymak, esneklik, cesaret verme ve takdir etme konusunda iyi niyet, özel bir konuyu öğretmede olağanüstü başarının olması sayılabilir.

Öztürk'ün (2005 çevrimci) araştırmasında öğretmenlerin bilgisayardan yeteri kadar yararlanmadıkları saptanmıştır. Downey & Levstik tarih eğitiminin erken /sınıflarda, gerekli malzemeler ile konular derinlemesine işlendiğinde ve çocukların yaşına uygun öğrenme stratejileri kullanıldığında etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Safran-Ata (2003) ve Şahin (1997)'in araştırmalarında, ilköğretim öğretmenlerinin %66'ı kavramları, terimleri öğretmede zorluk çektikleri saptanmıştır (Akt.Taşlı 2005 çevrimci). Taşlı (2005) araştırmada, kavram bulmacalarıyla öğrencilerin bilgiye kendilerinin ulaştıkları ve problem çözme yeteneklerini arttırdıklarını ortaya koymuştur (Taşlı 2005 çevrimci).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve örneklem, veri toplama araçlarının hazırlanması, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bilindiği gibi tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1998: 77). Bu çalışmada da, Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimi ve kullanımını etkileyen faktörlere yönelik mevcut durumun değerlendirilmesi amaçlandığından araştırmada kullanılan model tarama modeli içinde yer almaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, ilköğretim okullarındaki öğrenciler, öğretmenler, öğrenci aileleri, okul yöneticileridir. Örneklemin seçiminde sosyo ekonomik statü dikkate alınarak üst, orta ve alt SES'i temsil eden toplam 5 okulla çalışılmıştır. Her bir okulda Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin bulunduğu 4., 5., 6. ve 7. sınıflardan üçer şube olmak üzere her bir okuldan toplam 12 şube random yoluyla seçilmiştir. Okulların iki tanesi Osmangazi ilçesinde, iki tanesi Yıldırım ilçesinde ve bir tanesi de Nilüfer ilçesinde bulunmaktadır. Araştırmada, Özel İnal Ertekin İlköğretim Okulu ve Özel Melike Pınar İlköğretim Okulu Üst SES'i, Süleyman Cura İlköğretim Okulu Orta SES'i Bısaş İlköğretim Okulu ve Yıldırım Anadolu İlköğretim Okulu da Alt SES'i temsil etmektedir. SES'lerine göre okulların tespit edilmesinde ilk olarak Bursa Valiliği'nin Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler" adlı yayını incelenmiştir (Bursa Valiliği, 2003). Ardından Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nde ilgili kişilerden bilgi alınmıştır. Veri toplama araçlarında yer alan ailelerin sosyo ekonomik statülerini tespit etmeye yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir ve adı geçen okulların bu çalışmada belirtilen SES'lere girdiği saptanmıştır.

Araştırmaya, 2004-2005 öğretim yılında adı geçen ilköğretim okullarında 4., 5., 6. ve 7. sınıflara devam eden 2000 öğrenci, ayrıca 50 öğretmen, 162 öğrenci ailesi, 6 okul yöneticisi katılmıştır. Ölçek formlarının uygulandığı toplam 2000 öğrencinin sınıflara göre öğrencilerin okullara ve sınıflara göre dağılımı Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo1- Öğrencilerin Okullara Dağılımı

OKUL ADI	Öğrenci sayısı	Yüzde (%)
Özel Melike Pınar İlköğretim	142	7,1
Özel İnal Ertekin İlköğretim	439	22
Yıldırım Anadolu İlköğretim	286	14,3
Süleyman Cura İlköğretim	668	33,4
Bişaş İlköğretim Okulu	465	23,2
Toplam	2000	100

Öğrencilerin okullara göre dağılımında, Süleyman Cura İlköğretim Okulu %33,4 ile ilk sırada iken onu %23,3 ile Bisaş İlköğretim okulu, %22 oranıyla Özel İnal Ertekin İlköğretim okulu ve %14,3 ile Yıldırım Anadolu İlköğretim izler. Özel Melike Pınar İlköğretim Okulu ise %7,1'lik paya sahiptir.

Tablo 2- Öğrencilerin Sınıflara Dağılımı

SINIF	Öğrenci sayısı	Yüzde (%)
4	492	24,6
5	640	32
6	500	25
7	368	18,4
Toplam	2000	100

Nitel araştırma kapsamında verilerin toplandığı ve özdeğerlendirme ölçeğinin uygulandığı öğrenci sayısı ise 225'tir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %55,2'i erkek ve %44,8'i kız öğrencidir. Alt SES'deki aile sayısı 71 (%43,8), orta SES'deki aile sayısı 31 (%19,1) ve üst SES'deki aile sayısı 60 (%37,1)'tir.

Araştırmada cinsiyet faktörüne göre öğrencilerin dağılımı incelendiğinde çoğunluğu erkek öğrencilerin (%55,2) oluşturduğu görülmektedir. Yirmi sorudan oluşan özdeğerlendirme anketinin sosyo ekonomik statüye göre öğrencilerin cinsiyet dağılımı aşağıdaki şekilde tablolandırılmıştır.

Tablo 3-Özdeğerlendirme Anketinin Uygulandığı Okullarda SES'e Göre Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı Tablosu

	Alt SES		Orta SES		Üst SES		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Erkek	14	35	15	51.7	18	35.3	47	39.2
Kız	26	65	14	48.3	33	64.7	73	60.8
Toplam	40	100	29	100	51	100	120	100

- SES: Sosyo Ekonomik Statü

2.3. Veri toplama Araçlarının Hazırlanması

Çağdaş eğitim öğrenciye sunulan ya da öğrenciye verilen öğrenimin kapsamındaki bilgilerin yeni-çağdaş olmasından öte çağdaş bir bireyi yetiştirmeyi amaçlayan bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden araştırmada 10-14 yaş kuşağının özellikleri, zihinsel, ahlaki ve sosyal özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’de Türk Milli Eğitimi yeniden düzenleme çabalarından uzak kalınmaması ya da gerçekleştirilen araştırma sırasındaki uygulanan eğitimin yönetsel düzenini, müfredatını ve kitaplarını ortaya koyabilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının ilgili birimlerinde Talim Terbiye Kurulu Başkanlığında, Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve ilköğretim okullarından bu amaçla veri sağlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yurt içinde ve yurtdışında konu ile ilgili çalışmalar incelenmiş, araştırmadaki veri toplama araçlarında ön plana çıkması gereken noktalar tespit edilmiştir. Çeşitli ölçme araçları da incelenerek, bu araştırmada kullanılan ölçme araçları alan uzmanı beş öğretim üyesinin de görüşleri alınarak kapsam geçerliliğinin sağlanmasına çalışılmış ve pilot uygulamalara başlanmıştır. Pilot çalışma Eylül 2004 tarihinde Zekai Gümüşdiş İlköğretim Okulu’nda, Sosyal Bilgiler dersini alan toplam 430 öğrenciye (dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıfların her birinden üçer şube) uygulanmıştır. Pilot uygulamalar sonucunda veri toplama araçları tekrar incelenerek gerekli düzenlemeler yapılmış ve araştırmada kullanılan ölçeklerin son hali elde edilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan ölçme araçları aşağıda tanıtılmaktadır:

Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi: Öğretmenlerle ilgili nitel soruların da olduğu bu ölçekte öğretmenlerin çalıştıkları okul adları, yaş, cinsiyet, hizmet süresi, branş, bitirilen yükseköğretim programının adı ile birlikte, öğretmenlerin bilgi toplumundaki rolleri, öğrenci, toplum ile olan iletişimleri, çağdaş eğitime bakışı, öğrenciye bakışı, öğrenci ve aileleriyle iletişimi, kendilerini geliştirme şekilleri, gelirleri, ödev bakış açısını, planlama, ders işleme yöntemi, yaratıcılık, eleştirel düşünme, demokrasi, sınıf yönetimi, günlük yaşamı gibi konularda görüşleri ve düşünceleri ele alınmıştır. Bu bağlamda 38 tane açık uçlu soru yöneltilmiştir (Ek 1).

Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği: Bu ölçme aracında 31 tane üçlü likert tipi soru yer almaktadır. Bu ölçekte, öğretmenlerin mesleki, kişisel ve SES’lerine, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yaklaşımları vb. konularda sorular yer almaktadır. Ölçeğin Cronbach

Alfa Güvenirlik katsayısı .81 dir (Ek 3). Bu ölçekte, “a) evet, b) bazen c) hayır” şeklinde üçlü likert tipi sorulardan oluşmaktadır. Maddelerden, 2., 7., 8., 9., 11., 28. sorular 1-2-3 şeklinde diğerleri 3-2-1 şeklinde puanlanan sorulardır. Bunun yanı sıra 32.soruda ise “evet” 2, “hayır” 1 şeklinde hazırlanmıştır.

Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Gözlem Anketi: Bu ölçme aracında öğretmenin uzun süredir gözlediği öğrencilere ilişkin 3 tane açık uçlu ve o öğrencileri tanımaya (bireysel farklılıkları, sosyal ortam, ekonomik durumu) yönelik üçlü likert tipindeki 10 soru bulunmaktadır. Burada amaç, öğrenci motivasyonunu belirlemek, İlköğretim çağındaki bireyi “çocuk” olarak ele almak, ilköğretimin içsel değerlerle ve kalitesini çocuk bakış açısıyla değerlendirmektir. Ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .72’dir (Ek 2). Likert tipi sorulardan 3., 6. ve 7. soruların puanlaması, “evet”1 puan, “bazen” 2 puan ve “hayır” 3 puan olarak yapılmıştır.

Öğrenci Özdeğerlendirme Anketi: Bu ölçme aracında, öğrencilerin günlük hayatlarına, davranışlarına, okul içi ve okul dışı uyum sürecine nasıl katıldığına vs. ilişkin sorular yer almaktadır. Öğrencilere; kendisi, ailesi, yakın çevresi, arkadaşları, okul çevresi, okul arkadaşlığı, günlük yaşamı, Sosyal Bilgiler dersine bakışı, okuldaki etkinlikleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu ölçme aracında, 29 tane açık uçlu ve 20 üçlü likert tipi soru bulunmaktadır. Likert tipi sorulardan oluşan kısmın Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .72’dir (Ek 4). Üçlü likert tipinde “evet” 1 puan, “hayır” 3 puan ve “bazen”in 2 puan şeklinde puanlanmış olan sorular; 1., 19., 23. sorulardır. Puanlamanın “evet” 3 puan, “hayır” 1 puan ve “bazen” 2 puan şeklinde yapılanlar ise; 2., 3., 4., 5., 6., 7., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 22., sorulardır. Sekizinci, 9. ve 11. soruların puanlaması ise “evet” 2 puan ve “hayır” 1 puan şeklinde yapılmıştır.

Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı: Bu ölçme aracında öğrencinin ailesi, okul çevresi, kitapları, okul dışındaki çevresi ile birlikte teknolojik gelişmeler, yaratıcılık, hoşgörülü olma, katılımcılık, paylaşımcılık, çevre değerlerine duyarlılığı, demokrasi anlayışı, hukuk anlayışı, eleştirel bakışı, kendine güveni, çok kültürlülüğe yatkınlığı, ekip çalışmasına yatkınlığı, okuma alışkanlığı, etkinlikler, içsel denetimlilik, dışsal denetimlilik, gibi konularda sorular yöneltmiştir. Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı’nda 25 tane çoktan seçmeli soru ve 2 tane de öğretmen ve derslere yönelik açık uçlu soru bulunmaktadır (Ek 5). Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımını belirlemeye yönelik ölçme aracında sorular 10. soru dışında çoktan seçmeli olup 1, 2, 3, 4

şeklinde (A-B-C-D) şıkları sırasıyla puanlanmıştır. Onuncu soru 4, 3, 2, 1 şeklinde (A-B-C-D) puanlanmıştır. 26. ve 27. sorular boşluk doldurma türündedir.

Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi: Bu ölçek öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmış olup ölçekte 44 tane üçlü likert tipi soru yer almaktadır ve bu ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .73'dür. Bu ölçme aracında ayrıca iki tane de sıralama tipi soru yer almaktadır (Ek 6). Bu ölçme aracında a) katılıyorum, b) kısmen katılıyorum, c) katılmıyorum şeklindeki maddelerde sırasıyla 1-2-3 şeklinde puanlamanın yapıldığı sorular şunlardır: 7-9-13-16-19-23-24-25-31-32-40-41. Burada olumsuzdan olumluya doğru puanlama söz konusudur. 3-2-1 şeklinde şıkların puanlandığı sorular ise şunlardır: 8-10-11-12-14-15-17-18-20-21-22-26-27-28-29-30-33-34-35-36-37-38-39-42-43-44. Burada ise olumludan olumsuz 3-2-1 şeklinde puanlama yapılmıştır. 45. ve 46. sorular sıralamalı sorulardır. 1'den 9'a kadar sırasıyla etkinlikler puanlanmıştır. 46. soruda ise 1'den 8'e kadar rakamla puan verilmiştir.

Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı: Bu ölçek 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrenci ailelerinin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımı bağlamında tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmış olup 42 tane üçlü likert tipi puanlanabilir soru ve 3 tane de açık uçlu soru bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .84'tür (Ek 7). Bu ölçme aracında, a) katılıyorum, b) kısmen katılıyorum, c) katılmıyorum şeklindeki maddelerde sırasıyla 1-2-3 şeklinde puanlamanın yapıldığı sorular şunlardır: 7-9-13-16-19-23-24-25-31-32-40-41. Burada olumsuzdan olumluya doğru puanlama söz konusudur. 3-2-1 şeklinde şıkların puanlandığı sorular ise şunlardır: 8-10-11-12-14-15-17-18-20-21-22-26-27-28-29-30-33-34-35-36-37-38-39-42-43-44. Burada ise olumludan olumsuz 3-2-1 şeklinde puanlama yapılmıştır. 45. ve 46. sorular sıralamalı sorulardır. 1'den 9'a kadar sırasıyla etkinlikler puanlanmıştır. 46. soruda ise 1'den 8'e kadar rakamla puan verilmiştir. Bu ölçme aracında, 6. ve 7. sorularda şıklara sırasıyla 1-2-3-4 şeklinde puan verilmiştir. Öğrenim düzeyi ile ilgili sorular ise mezuniyet derecesiyle doğru orantılı bir şekilde birer artırılarak puanlanmıştır (1-2-3-4-şeklinde). 1-2-3 şeklinde puanlamanın olduğu sorular 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32 numaralı sorulardır. 3-2-1 şeklinde puanlamanın yapıldığı sorular ise 1, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41 numaralı sorulardır. 7.soru ve 9. soruların yanıtları olduğu gibi alınmıştır ve puanlama yapılmamıştır. "Evet"lerin 2, "hayır"ların 1 puan olarak kodlandığı sorular 1., 11., 38., 40., 42. sorulardır. 19.soruda ise puanlama yerine kod yazılmıştır.

Öğrenci Aileleri Röportaj Soruları Anketi: Bu anket öğrenci ailelerine yapılan ev ziyaretleri ve mülakatlarda açık uçlu ve kapalı uçlu toplam sorulardan oluşmakta olup öğrenci ailelerinin çocuklarını algılama şekilleri, onlarla iletişim kurma ve beklentilerinin belirleme amacıyla hazırlanmıştır (Ek 8).

Davranış Belirleme Testi: Bu test öğrencilerin, sorumluluk, çevre duyarlılığı, demokrasi, hukuk anlayışı (barış-savaş), haklar, yardımlaşma gibi konulardaki duygu ve düşünceleri ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Bu ölçme aracında 9 tane örnek olay ve bunlarla ilgili sorular yer almaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .77'dir. Sorularda, verilen durumlar dışında "başka bir şey yapardım" şeklinde bir maddenin de yer alması öğrencilerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlamaktadır (Ek 9). Bu ölçme aracında ise puanlamalar olumlu davranışlar için 2 puan diğeri için ise 1 puandır. Başka bir şey yapardım bölümündeki şıkki işaretleyip açıklayan öğrenciler için de istendik davranış yazılmışsa 2 puan, değilse 1 puan şeklinde puanlanmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada kullanılan ölçme araçlarının okullardaki uygulaması 2004- 2005 öğretim yılında Eylül - Nisan ayları arasındaki dönemde gerçekleştirilmiştir. Uygulama için Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden alınan resmi yazı ile Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma yapma izni alınmıştır (Ek 12). Ardından okul yönetimi, öğretmenler ve aileler ile görüşülerek araştırmanın yapılabileceği uygun zamanlar tespit edilmiştir. Öğrencilerden, öğretmenlerden ve okul yönetimine ölçme araçları okullarda uygulanmıştır. Öğrenci ailelerine uygulanan ölçme araçlarında nicel olanlar çoğunlukla okullarda okul yönetimleri ve öğretmenlerin de desteğiyle öğrenci ailelerine yönelik toplantılar düzenlenerek uygulanmıştır. Okuma yazma bilmeyen anne ya da babaların cevapları mülakat yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Öğrenci ailelerine yönelik hazırlanmış olan görüşme soruları, onların kendi evlerine görüşmeye gidilerek uygulanmıştır.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen nicel verilerin bilgisayara girilmesi sürecinde SPSS programı ve nitel verilerin bilgisayara girilmesi sürecinde ise Excel programı kullanılmıştır. Bilindiği gibi, nitel veri temel olarak iki yöntemle sayısallaştırılabilir: basit yüzde hesapları ve kelime sıklık hesapları. Öte yandan, nitel verinin daha üst düzeyde ve karmaşık istatistiksel hesaplara da olanak tanıyacak şekilde sayısallaştırılmasına ilişkin yöntemler de mevcuttur (Yıldırım-

Şimşek 2000:178). Bu bağlamda frekanslar incelendiğinde en basit şekli ile birimlerin nicel olarak görünme sıklığını ortaya koyduğu görülmektedir. Analizi yapılan materyalde mesaj öğelerinin hangi sıklıkta görüldüğünün sayılması amaçlanmışsa, sayılabilecek nitelikteki birimler, örneğin sözcükler saptanır ve analiz göstergeleri frekans türünden ifade edilir. Bu analiz türü belirli bir öğenin önemini ve yoğunluğunu anlamayı sağlamaktadır. Frekans analizi sonucunda öğeler önem sırasına sokulabilmekte ve sıklığa dayalı bir sınıflama yapılabilmektedir.

Gerekli istatistiksel hesaplamalar tespit edilirken özellikle Özdamar (2002) ve Akgül-Çevik (2003)'den yararlanılmıştır. Genel olarak verilerin analiz ve değerlendirmeleriyle ilgili yapılan istatistiksel hesaplamalar ve çalışmalar şu şekilde sıralanabilir: Frekans Tabloları (Frequency), Betimsel İstatistik (Descriptive), Çapraz Tablolar (Madde içi) (Descriptive crosstab), Korelasyon Analizi (Correlation Analysis), Adım adım regresyon yöntemiyle en iyi regresyon denkleminin elde edilmesi (Regression), Ki-kare testi yardımıyla bağımsızlık analizi (Chi-Square), Faktör analizi (Factor Analysis), Kategorik veri yapısına sahip değişkenlerin karşılaştırılmasında Pearson Ki-Kare ve Fisher (kesin) Ki-Kare Testleri kullanılmıştır. İki grup karşılaştırılması için Kruskal Wallis Testi ve İki grup karşılaştırmaları için Mann – Whitney U Testi kullanılmıştır. Güvenirlik Analizinde Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Spearman Korelasyon katsayısına göre korelasyon hesaplamaları yapılmıştır. Ayrıca tek. değişkenli varyans analizi ile Bağımsız örneklemlili T testi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE ANALİZ

Bu bölümde Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin analizine yönelik toplanan bulgular yer almaktadır. Bulgular, araştırmanın alt problemleri göz önüne alınarak sekiz bölüm halinde ele alınmış ve bulgular yorumlanarak genel değerlendirmeler yapılmıştır.

3.1. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Sosyo Ekonomik Statüye Göre Değişmekte midir? (Birinci Alt Problem)

Araştırmada, “öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi SES’e göre değişmekte midir?” sorusu birinci alt problemi oluşturmaktadır. Öğrenci, aile, okul - okul yönetimi ve öğretmen boyutları ayrı ayrı dikkate alınarak incelenmiştir.

3.1.1.SES’e Göre Öğrencilerin Durumu

Birinci alt problemde öğrencilerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 5 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı”, Ek 6 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi ”, Ek 9 “Davranış Belirleme Testi” ve Ek 2 “Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüş Gözlem Anketi”nda yer alan hem kapalı hem de açık uçlu çeşitli sorular değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili tutum testi sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES öğrencileri arasında genelde anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 4-Öğrencilerin SES’e Göre Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar arası	1869,565	2	934,782	9,493	,000
Gruplar içi	196643,553	1997	98,469		
Toplam	198513,118	1999			

Tablodan da anlaşıldığı gibi genelde anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Bu farkın nereden geldiğini ortaya koymak için soru bazında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili tutum testi sonuçları üzerine alt, orta ve üst

SES öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. 44 maddeden oluşan bu tutum testinin 33 maddesinde 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 11 tanesinde olmadığı görülmüştür.

Tablo 5- Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi

	Genel Fark	SES'e Göre Farkın Kaynağı		
		Alt- Orta	Alt- Üst	Orta- Üst
1-Öğretmenim bana ceza verdiğinde içimden ders çalışmak gelmiyor.	+		+	+
2-Yaptıklarına ilişkin başkalarının güzel şeyler söylemesi çok hoşuma gider.	+		+	+
3-Öğretmenim ve ailem tarafından cezalandırıldığımda kendimi kötü hissedirim.	+		+	+
4- Yanlış yaptığım zaman arkadaşlarımın benimle dalga geçmesinden korkarım.	+		+	+
6- İyi not aldığım zaman derslerimi isteyerek izlerim.	+	+	+	
7- Sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım.	+		+	+
8- Ödevlerimi günü gününe yaparım.	+		+	+
9- Yaptıklarımın yanlış olduğunu hiç bir zaman düşünmem.	+		+	+
11- Geçen yıla göre kendimi araştırma yaparken daha yeterli ve başarılı hissetmekteyim.	+	+		+
14- Okuldaki etkinliklere (aktivite, çalışma) katılmak çok hoşuma gidiyor.	+		+	+
15- Bir sonraki derste işlenecek konulara hazırlıklı girerim.	+		+	+
16- Davranışlarımı başkalarının beklentilerine uydururum.	+			
17- Arkadaşlarımın kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum.	+	+		+
19- Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir kılavuza ihtiyaç duymam.	+		+	+
21-Sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim.	+		+	+
22-Sessiz okumayı severim.	+			+
24- Bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm.	+	+		
27- Toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girerim.	+	+	+	
28- Derslerde konuyu anlayamayan arkadaşlarıma elimden geldiğince yardım ederim.	+		+	+
29- Sınıf içi etkinliklerin (çalışmalar, aktiviteler) belirlenmesinde görüşümüz alınır.	+			+
30- Bize sınıfta söz hakkı verilmediği sürece konuşmamıza izin verilmez.	+	+	+	
31- Hatalarımı yanlışlarımı açıkça söylemekten çekinirim.	+			+
32- Bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur.	+	+	+	
33- Yaptığım işlerin nasıl gittiğini takip ederim.	+		+	
34- Yanlış olduğunu bildiğim bir görüşe karşı kendi düşüncelerimi söylerim.	+	+	+	+
36- Günlük olaylarla ilgilenirim ve gazete okurum.	+	+	+	+
37- Kendi kendime çalışabilirim.	+		+	+
38- Arkadaşlarımla takım çalışması yaparım.	+	+	+	
39- Sınıf içindeki tartışmalarda değişik görüşleri dile getirmekten kaçınmam	+		+	+
40- Ani kararları verir sonra pişmanlık duyarım.	+	+		+
41- Ödevler bana fazladan, ek çalışma gibi gelir bir an önce kurtulmak isterim.	+		+	+
42- Bilmediğim kelimeleri araştırırım.	+	+		+
43- Yaptığım her şeyden sorumlu olduğumu düşünüyorum.	+		+	+

+ Aralarında fark olan maddeler

Buna göre genel olarak farkın ortaya çıktığı sorular tabloda görüldüğü gibi sayıca çoktur. Farkların kaynaklarına bakıldığında alt SES'in diğerleri ve üst SES'in diğerleri arasında *“1-Öğretmenim bana ceza verdiğinde içimden ders çalışmak gelmiyor, 2-Yaptıklarına ilişkin başkalarının güzel şeyler söylemesi çok hoşuma gider, 3-Öğretmenim ve ailem tarafından cezalandırıldığında kendimi kötü hissederim, 4- Yanlış yaptığım zaman arkadaşlarımın benimle dalga geçmesinden korkarım, 6- İyi not aldığım zaman derslerimi isteyerek izlerim, 7- Sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım, 8-Ödevlerimi günü gününe yaparım.9-Yaptıklarımın yanlış olduğunu hiç bir zaman düşünmem, 10-Okulun yeteneklerimi geliştirdiğini düşünüyorum,14- Okuldaki etkinliklere (aktivitelere, çalışmalara) katılmak çok hoşuma gidiyor, 15- Bir sonraki derste işlenecek konulara hazırlıklı girerim, 17-Arkadaşımlarımın kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum, 19-Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir kılavuza ihtiyaç duymam, 21-Sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim, 27- Toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girerim, 28- Derslerde konuyu anlayamayan arkadaşlarıma elimden geldiğince yardım ederim, 30-Bize sınıfta söz hakkı verilmediği sürece konuşmamıza izin verilmez, 32-Bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur, 37-Kendi kendime çalışabilirim, 38-Arkadaşımla takım çalışması yaparım, 39-Sınıf içindeki tartışmalarda değişik görüşleri dile getirmekten kaçınmam, 40-Ani kararları verir sonra pişmanlık duyarım, 41-Ödevler bana fazladan, ek çalışma gibi gelir bir an önce kurtulmak isterim, 42-Bilmediğim kelimeleri araştırırım, 43-Yaptığım her şeyden sorumlu olduğumu düşünüyorum”* maddeleri ile ilgili farklılıklar bulunmuştur.

Farkların kaynağını alt, orta ve üst SES'in oluşturduğu maddeler, *“22- Sessiz okumayı severim, 24-Bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm, 33-Yaptığım işlerin nasıl gittiğini takip ederim”* dir. Bütün SES'lerde anlamlı farkın ortaya çıktığı maddeler, *“34-Yanlış olduğunu bildiğim bir görüşe karşı kendi düşüncelerimi söylerim, 36-Günlük olaylarla ilgilenirim ve gazete okurum”* maddeleridir.

Okul ortamında öğretmenler, öğrencilere en önemli, en uygun olgu, kavram ve genellemeleri öğretmekle birlikte bu bilgilerin gerçek yaşamda nasıl, ne zaman kullanılacağını da belirtmek durumundadırlar (Yazıcı 2003: 128). Bu şekilde kendisini tanıyan çocuklar insanlarla olan ilişkilerinde kendilerini pozitif bir şekilde ifade edebilirler ve başkaları tarafından anlaşılır ve kabul edilirler (Kansu, 2005, cevrimci)

SES'leri ne olursa olsun yirmibirinci yüzyılda gelişim ve değişim kapsamında bireylerin yaşadığı çevreye yalnızca uyum sağlamakla kalmayıp, kendisiyle birlikte bu çevreyi de değiştirmesi gerekmektedir. Bunun için, birey, çevrenin sorunlarını, gereksinimlerini bilmeli, çevreye eleştirel gözle bakabilmelidir. Bu ilke yalnız yer için değil, zaman için de geçerlidir

(Nas 2001:230,231). İnsanlar sosyal ve kültürel çevreleriyle etkileşerek kendilerini geliştirmektedirler. Okullar, eğitim ve öğretim kurumları olarak öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri arasında ilişki kurularak öğrenme ortamında güdülenmenin arttığı, Sosyal Bilgiler dersinin konularının günlük yaşam ve olaylarla ilişkilendirildiği yenilenebilen kurumlar olmak durumundadırlar. Öğrencilerin duruma uygun yeni planlar yapabilme, alternatifleri değerlendirebilme, problemler ve sorunlar üzerinde farklı şekillerde düşünebilme, başka insanlarla bildiklerini ve niçin öyle olduğu hakkında konuşabilme, bildiklerini uygulayabilme, yeni bilgiler yaratabilme kısaca akıl yürütme ve öğrenme becerisine sahip olmaları gerekir (Güçlü 1998:53).

Okul içi ve okul dışındaki öğrenme ortamları birbirlerini tamamlamaktadır. Davies (1991) çocuğun tüm toplum tarafından eğitileceği görüşündedir. Güven, genellikle inanç ve beklentilere ilişkin referansları kapsar. Geçici güven, karşılıklı güven, sosyal güven olmak üzere üç güven ile ilgili kavramdan söz edilebilir (Akt. Çelik 2002: 103,104). Öğrenciler önem verdikleri derslerde kendilerine daha çok güvenmektedirler (Pollard ve Triggs 2000). Aynı zamanda ekonomik zorluklar öğrencinin güven duygusunu yok edip korku ve endişe duygularının gelişmesine neden olmaktadır (Elmacıoğlu 2000:132,133). Drucker ve Remmers'in araştırmasında, kişilik sorunu olan çocukların, alt ekonomik tabakadan geldiği ortaya çıkmıştır. Birçok araştırma orta ve üst gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının lider ve sosyal faaliyetlere daha çok katıldığını göstermektedir (Akt.Elmacıoğlu 2000:132,133). Ailenin görevi bütün kuralları öğretmektir. Bu bağlamda gerektiğinde çocuğun davranışları sınırlandırmaktadır. Anne-baba rehberliği çocuğu yönlendirmek, özgüvenini arttırmak, uyumunu sağlamak yönünde olmalıdır. Anne-babalar bazı temel alışkanlıkları da kazandırmak zorundadırlar. Bunların başında "okuma alışkanlığı" gelmektedir (Elmacıoğlu 2000:75-81).

Öğrencilerin okumayı, sessiz okumayı sevme durumlarına göre yapılan değerlendirmede alt SES okul öğrencilerinin bu konuda istekli oldukları saptanmıştır. İngiltere'de de 1998'de ilkokullara okuma saatleri konmuştur. Okumayı değiştirme modeli, öğretmene okuma, birebir okuma ve kendi başına okumayı içermektedir. Okuma gelişimi, öğrencilerin kendi başlarına okumaya başlamasıyla sona ermektedir. Çocukların çoğu bunu çoğunlukla yaptıklarını düşünmektedirler. Sınıf programlarında düzenli, günlük sessiz okuma saatleri vardır. Sınıfta, öğrenciler yanlış ve hata yaptıklarında kendi kendilerinin, öğretmenlerinin, ailelerinin, arkadaşlarının beklentilerini karşılayamamaktan çekinmektedirler (Pollard ve Triggs 2000).

Öğrencilerin çoğu değerlendirme iletişimleri hakkında olumlu düşüncelere sahiptir. Sınıf yönetimini öğrenciler aktiviteyi yönetme (ne yapacağını bilme ve yanlış yapılan bir şeyin

sonuçlarından kaçınma, duyuşsal alan, “övgünün zevki ve uyarılmanın acısı” ve bilişsel alan (sonraki aşamada hangi eğitici aktivitenin olacağıının söylenmesi) bakımından ele almışlardır. Çocuklar “çabaya” verilen önemin bilincindedir. Çağdaş düşüncelerdeki değışiklikleri değerdendirirken Safran (1996)’ın da belirttiğı gibi tarih programlarının içeriğıyle ilgili olmak üzere öğrenci ihtiyaçlarına cevap verilerek düzenlenmesi gerektiğini belirtirken çocukların yaşadıkları yerleri algılama becerileri eleştirel düşünme becerilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Safran, 14 yaş altındaki çocuklarda soyut kalan konuların ayrıntılı işlenmemesi fikrine katılmaktadır.

Johnson (1997), öğrencilerin diğerkültürlerin kendilerinkinden daha “tuhaf” olduğunu ve bu yüzden negatif bir tutum oluştuğunu, öğrencilerin bir çok kültürü tanıyarak, bu negatif tutumu aşabileceğini ortaya koymuştur (Akt.Holloway 2004: 1,2,3). Grup çalışmalarına yatkın olma, arkadaşılığın ve çalışma veriminin artmasında (yardımlaşma) yarar sağlamaktadır (Pollard ve Triggs 2000:181). Grup etkinlikleri doğrudan ve açıklamalı öğretim olduğu kadar tartışma ve hikaye gibi aktiviteleri de içermektedir. Grup çalışmalarının yerini farklılık gösteren kişisel çalışmalar da almaktadır (Pollard ve Triggs 2000:53). Bunların dışında denetim odağı ile ilgili deneysel çalışmalar, içsel denetimli bireylerin öğrenmeye daha aktif ve doğrudan katıldıklarını göstermiştir. İçsel denetimliler daha zorlayıcı aktiviteler seçerler, çabalarını sürdürebilir ve yaşam boyu öğrenmeye yatkındırlar.

Eleştirel düşünme; kişinin kendi düşünce süreçlerinin bilincinde olarak, başkalarının düşünce süreçlerini göz önünde tutarak öğrendiklerini bilinçli bir biçimde uygulayarak kendini ve çevresinde yer alan olayları anlayabilmek için kullandığı aktif, amacı olan, organize bir süreçtir (Cüceloğlu 1993:256). Eleştirel düşünce çok boyutludur. Eleştirel düşünceye göre tek doğru değil, birçok doğru vardır

Stoll ve Fink (1996:118)’e göre, yansıtma kişinin bunları başarıma sürecine odaklanarak kendi davranışlarını, kararlarını ve ürünlerini analiz etme sanatı ya da sürecidir. Yansıtıcı öğretmen “kendi amaçları ve davranışlarını sürekli sorgulayan, uygulamalarını ve sonuçlarını gözden geçiren, kısa ve uzun vadeli hedeflerin her bir çocuk üzerindeki etkilerini düşünen biri” olarak tanımlamaktadır (Akt.Dean 2000:35). Yansıtıcı öğretim, yöntemler ve teknik etkililik olduğu kadar amaçlar ve sonuç için aktif bir endişe demektir.Yansıtıcı öğretim açık fikirlilik, sorumluluk ve bütün kalbiyle isteme tutumlarıyla sorgulama ve uygulama becerilerini geliştirmektedir. Öğrencilerin, okullardan eleştirel düşünme yeteneğı kazanarak mezun olmaları oldukça önemlidir. Bu bağlamda onun çevresindeki bütün derslerde düşünme gereklidir. Öğrencilerin düşünebilmeleri için öğretmenlerin, okul yöneticileri ve müfettişlerin de eleştirel

ve yaratıcı düşünmelerine gerek vardır. Ancak bu şekilde düşünme becerilerine uygun okul ve sınıf ortamları düzenlenip, öğrenciler için hazırlanabilir.

Bilginin doğası hakkında yeni değerler, öğrenme ve öğretme süreçlerinde değişimler meydana gelmiştir. Aslan ve Eraslan'ın da belirttiğine göre herkesin öğrenme tür, hız ve kapasitesi farklıdır. Böylece yeni eğitim paradigmasında insan temelli yaklaşımların ön planda olduğu görülmektedir. Bu yüzden öğretim programları esnek, değişken, katılım esaslı ve özlü çerçeve program niteliğinde düzenlenen, öğretmenin üzerinde değişiklik yapma yetkisi genişletilmiş öğretim programları öğrencilerin bireysel yeteneklerini, iletişim becerilerini, ekiple çalışma yeterliliğini, sezgilerini, yaratıcılık ve hayal güçlerini geliştirici özelliklere sahip olmaktadır (Aslan ve Eraslan 2003: 94, 95). Bilgi birikiminin sürekli artması, yeni yöntem ve tekniklerin gündeme gelmesi ve bunların daha nitelikli insan gücünü gerekli kılmamasından dolayı sürekli eğitim öğrenme önem kazanmıştır. Sistemin içinde yer alan herkesin sürekli bir eğitim ve öğrenme çabası içinde olması gerekmektedir. “Okullar öğrenen ve öğrenilen örgütler olmak durumundadır”(Şişman –Turan 2002:57,58).

Bireyin yeni bir bilgiyi kazanması için çaba göstermesi gerekmektedir. Her bireyin davranışları öğrenmek için farklı stratejileri vardır. Genellikle bunları okul ve okuldışı yaşantılarında deneme-yanılma ve öğüt alma yolları ile öğrenmektedirler. Bir çocuğun öğrenme potansiyeli daha bilgili diğer kişilerle olan iletişimiyle ortaya çıkarılmaktadır. Vygotsky “öğrenmede hazır bulunmuşluk” kavramını yorumlandığında çocuğun yardım yoluyla öğrenme kapasitesini de kapsadığı görülmektedir. İşbirlikçi bir şekilde sağlanan başarı öğrenme ve gelişimin temelinde yatmaktadır. Bilgi, hareketler, iş, oyun, teknoloji, edebiyat, sanat ve bireylerin konuşmalarında saklıdır (Wood 1998:24, 25). Bloom tam öğrenme modelinde bilişsel ve duyuşsal giriş davranışlarının olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda algı ve dikkat anlamlı öğrenmenin anahtarlarını oluşturmaktadır (Erden ve Akman 1995:146).

Sürekli eğitim ve öğrenme hem bireysel hem de takım halindeki örgütsel eğitim ve öğrenmeleri kapsamaktadır. Somuncuoğlu ve Yıldırım da yaşam boyu öğrenmenin önemini vurgulamaktadırlar. Kendi kendisine yetebilen, bilgiye ulaşma ve onarlı kullanma yetenekleri olan bireyler yetiştirme anlayışı öğrenci ve öğretmenlerin aktif katılımını gerekli kılmaktadır. Öğrenme stratejilerinde teorik ve pratik bilginin geliştirilmesi için uzun bir sürece gereksinim vardır. Bu süreçte bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutlar ele alınmalıdır (Somuncuoğlu ve Yıldırım 1998:31,37). Aslan ve Eraslan (2003:93)'a göre eğitimde geleceğe yönelik gereksinimlerde temeli felsefenin öğrenmeyi öğrenme olduğu görülmektedir. Çoklu zeka kuramı doğrultusunda doğru ve özlü bilgilerin verilmesi çoklu zeka kuramı doğrultusunda oldukça büyük önem taşımaktadır.

Daha iyi bireysel iletişim, duygusal uyum ve yaşamdan memnun olmayı başarırlar (Pollard ve Triggs, 2000: 294). Alantar (1999)'ın araştırması video oyunu oynayanların oynamayanlardan daha içsel denetimli olacakları ve olayları dış güçlere değil, kendi davranışlarına bağlı olarak algılayacakları görüşünü desteklemektedir (Alantar 1999:7).

Davranış Belirleme Testi

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili 9 maddeden oluşan (EK 9) davranış belirleme testi maddelerin yakınlıklarına göre beş madde altında “çevre bilincine sahip olma, planlama, uzlaşmacı olma, hukuk kurallarından haberdar olma, paylaşım” olarak toplanmış ve bu beş madde sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 6-SES'e Göre Davranış Belirleme Testi ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Çevre bilincine sahip olma	Gruplar arası	1,555	2	,777	1,871	,154
	Gruplar içi	829,995	1997	,416		
	Toplam	831,550	1999			
Planlama yapma	Gruplar arası	4,207	2	2,103	13,752	,000
	Gruplar içi	305,449	1997	,153		
	Toplam	309,655	1999			
Uzlaşmacı olma	Gruplar arası	4,686E-02	2	2,343E-02	,053	,948
	Gruplar içi	877,295	1997	,439		
	Toplam	877,342	1999			
Hukuk kurallarından haberdar olma	Gruplar arası	5,626	2	2,813	21,976	,000
	Gruplar içi	255,633	1997	,128		
	Toplam	261,259	1999			
Paylaşımci olma	Gruplar arası	4,280	2	2,140	2,976	,051
	Gruplar içi	1436,207	1997	,719		
	Toplam	1440,487	1999			

Tabloda görüldüğü gibi genel olarak, “*planlama, uzlaşmacı olma, hukuk kurallarından haberdar olma*” maddelerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılıkların kaynağı incelendiğinde “*planlama, hukuk kurallarından haberdar olma*” maddelerinde alt SES’in diğerleri ve üst SES’in diğerleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda öğretmenler, bütün SES’lerde planlama, hukuk kurallarından haberdar olma konularına yönelik etkinliklere daha çok yer vermek gerekmektedir.

Planlama ile ilgili alt SES ile orta ve üst SES arasında farklılık ortaya çıkarken öğrencilerin hukuk kurallarından haberdar olmaları bakımından alt-üst ve orta-üst SES arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Çevre duyarlılığı ile sorumluluk duyguları birlikte gelişmek durumundadır. Bireysel, toplumsal sorumluluk bilincinin geliştiği bireyler, çevrenin önemli ve korunması gereken bir unsur olduğunu düşünmektedirler. Ailelerin bu konuda bilinçli olmaları, öğretmenlerin ek etkinlikler düzenlemeleri çocukların çevreye karşı olan duyarlılıklarını artırmaktadır. Öğrencilerin bu tür konularda bilgili olmasında farklı kaynaklara ulaşmaları, ailelerin bu konuda duyarlı olmaları, öğrencilerin kendilerine güven duymaları etkili olabilir. Eleştirel düşünme, düşündüklerini uygulama konusunda SES etkisinden söz edilebilir.

Özdeğerlendirme Anketi

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili özdeğerlendirme testi sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES öğrencileri arasında genel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 7-SES'e Göre Özdeğerlendirme Anketi ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	56,240	2	28,120	,902	,409
Gruplar içi	3647,627	117	31,176		
Toplam	3703,867	119			

Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak fark çıkmamıştır. Farklılığın olduğu maddeleri anlamak için soru bazında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili özdeğerlendirme testi sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. Toplam 20 maddeden oluşan bu tutum testinin benzer soruları gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmaya göre 11 madde başlığı tespit edilmiş ve üç maddede genel olarak 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 7 tanesinde olmadığı görülmüştür. Buna göre genel olarak, öğrenciler arasında başta dersteki değerlendirme ve yazma etkinlikleri, araştırma ve kaynakları etkili kullanma, sosyal olmayla ilgili konularda SES'e göre anlamlı farklılık gösterdikleri saptanmıştır. Farklılıkların kaynağı incelendiğinde “değerlendirme ve yazma etkinlikleri” maddesinde üst SES ve diğerleri arasında farklılık ortaya çıkmıştır. “Sosyal olma” maddesinde alt-üst SES arasında farklılık ortaya çıkmıştır. “Araştırma ve kaynakları etkili kullanma” maddesi ile ilgili olarak bütün SES’lerde anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. SES’lere göre çıkan bu farklar özellikle öğrencilerin, araştırma ve kaynakları etkili kullanma konularına yönelmelerini sağlamak bilgiyi edinme ve kullanma konularındaki başarıyı artırabilecektir.

Okuduğunu Anlama Başarı Testi

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili okuduğunu anlama bağlamındaki başarı testi sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. Toplam 6 maddeden oluşan bu testin tümü üzerinde 0.05 düzeyinde farklılığın olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 8-Okuduğunu Anlama Başarı Testi ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	183,023	2	91,512	61,210	,000
Gruplar içi	2985,616	1997	1,495		
Toplam	3168,640	1999			

Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak SES'ler arasında okuduğunu anlama bakımından farklılığın olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okuduklarını anlama ile ilgili farklılık kaynağına bakıldığında alt-üst ve orta-üst SES arasında 0.05 düzeyinde anlamlı farklılığın olduğu alt ve orta SES arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Bu durumda alt SES'deki okullarda görev yapan öğretmenlerin niteliklerinin etkili olduğu düşünülebilir. Okullara göre öğrencilerin okuma parçası I ve II ile ilgili sorulara verilen bütün yanıtlar arasında anlamlı fark vardır. Daha öncede bahsedildiği gibi, benzer şekilde Pollard ve Triggs (2000:64,78)'in araştırmasında, öğrencilerin, kitapları okuduktan sonra hem bunları tartışmak için vakit harcamadıklarından hem de zevk veren ve okuma tecrübelerini arttıracak kitap bulamadıklarından dolayı okumada temel becerilerin ötesinde fazla ilerleme kaydedememiş olduğu saptanmıştır. Okullara göre öğrencilerin bilgisayardan yararlanma şekilleri arasında da anlamlı fark bulunmuştur.

Öğrencilerin, SES'e göre okulda ders saatleri dışındaki zamanlarını değerlendirme şekilleri müzik dinleme, oyun oynama, kitap okuma, ders çalışma, resim yapma, yemek yeme; okulda ders dışında oyun oynama, ders aralarında yemek yeme, gazete başlıklarına bakma, ödev yapma, bazen test çözme, voleybol veya basketbol oynama, müzik dinleme faaliyetlerinin yapıldığı yönündedir. Öğrencilerin ilgi duydukları konularla ilgilenmeleri, onların dikkatlerini yeniden toplamalarına yol açabilir. Üst SES'deki öğrencilerin "okulda ders saatleri dışında ne yapıyorsun, ders aralarını nasıl değerlendiriyorsun?" sorusuna verdikleri cevaplara göre ders aralarında arkadaşlarıyla sohbet ettikleri, oyun oynadıkları, eğlendikleri; kitap okuyarak değerlendirdikleri ödevlerini yaptıkları, ders araları 5 dakika olduğundan bu sürede su, tuvalet gibi genel ihtiyaçlarını karşıladıkları; bahçede yakan top, voleybol, basketbol gibi oyunlar oynadıkları, ders dışında bahçeye çıktıkları görülmektedir. Okul dışında ata binmeye giden; ders

aralarında müzik odasında piyano çalan öğrencilerde mevcuttur. Çocuklar oynarken ve dil, kitap, resim ve çeşitli sanat ürünlerinden elde ettikleri öğrenmeye daha fazla önem vermektedirler.

Okul dışında yeni teknolojilerle birlikte sürekli gelişen ve yenilenen görsel-işitsel sektör oldukça gelişmiştir. Kitle iletişim araçları ile ilgili olmak üzere İspanya’da uygulanan “okulda basın” projeleri başarısız olmuştur. Gazetelerin ve bilgisayarların sınıfta en az kullanılan materyaller olduğu ortaya çıkmıştır. Basından yararlanma dar çerçeveli güncel yönlerle sınırlıdır; bu araca öğrencilerin günlük yaşamını doğrudan etkileyen konuları ve güncel gerçeklerin eleştirel analizini geliştirmek amacıyla başvuruluyor. Basını doğrudan okumanın ötesinde, ders kitaplarında ve müfredat malzemelerinde gazete kopyalarına ve makalelerine de yer verilmektedir (Roldan 2003). Zamanlarını değerlendirirken video oyunu oynamanın ergenlerin serbest zaman değerlendirme etkinliklerine katılmalarına engel olmamakla birlikte, benlik kavramı gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceğini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Alantar 1999:78). Öğrenci özdeğerlendirme ölçeğindeki açık uçlu sorularla alt SES, orta SES ve üst SES’deki öğrencilerin öğretmenleriyle iletişim kurma bakımından karşılaştırılması durumunda farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar yine onların kullandıkları cümleler esas alınarak sıklık sırasına göre yukarıdan aşağıya sıralanmıştır.

Tablo 9- Öğrencilerin Öğretmenleriyle İletişim Kurma Şekilleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Yüz yüze iletişim kuruyorum.	12	11	17
Hiçbir zaman çekinmeden, rahatlıkla konuşabiliyorum.	9	-	2
Öğretmenle bazen kötü, bazen iyi iletişim kuruyorum.	3	-	-
Öğretmenimle sadece derslerde konuşarak iletişim kuruyorum..	1	-	-
Konuşmakta zorluk çekiyorum.	1	-	-
Dertlerim olduğu zaman paylaşıyorum.	1	-	-
Çok samimi değilim. Sorun olduğunda konuşurum.	1	-	-
Öğretmenimle genelde problemlerim olduğunda konuşuyorum	-	3	-
Kalabalık ortamlarda konuşamıyorum. Tek başıyken bazen heyecanlanıyorum.	-	2	-
Parmak kaldırıp konuşarak, ders dışında ise teneffüslerde soru sorarak. İletişim kuruyorum	-	1	-
Çok iyi ilişkiler içindeyim. Mesela satranç oynuyorum veya “GO” adlı bir Çin oyunu oynuyorum. Onları arkadaşımış gibi görüyorum.	-	-	1
Bazılarıyla hiç, bazılarıyla sadece soru sorarak, bazılarıyla yüz yüze konuşurum.	-	-	1
Önce onu izliyorum, gözlerinin içine bakıyorum. Gerektiği zaman çok rahat konuşabiliyorum.	-	-	1
Öğretmenimle başarılı olduğum zaman veya söz alarak konuşuyorum.	-	-	1

Bütün SES'lerdeki öğrencilerin "Öğretmeninle nasıl iletişim kuruyorsun? (soru sorarak, yüz yüze konuşarak, vs. ya da hiç)" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında frekansı en yüksek olan cevabın "Öğretmenimle yüz yüze çok iyi iletişim kuruyorum" şeklinde olduğu görülmektedir. Öğretmen ve öğrenci iletişimde karşılıklı saygı ve empati olayını olması iletişimi kolaylaştırmaktadır. Üst SES'deki öğrencilerin verdikleri cevaplar göz önüne alındığında, öğretmenleriyle iyi iletişim kurabildikleri görülmektedir. Üst SES'deki okul öğretmenleri ile öğrenciler arasında saygı, dürüstlük ve gereksinim dahilinde iletişimin kurulmasında Sosyal Bilgiler dersinde hedeflenen beceri ve değerlerin kazanımının rolü olduğu düşünülebilir. Sosyal özgürlük, yüzyüze iletişimin üst SES'deki şeklinde kendisini göstermektedir.

Genel olarak çocuklar öğretmenleriyle iyi geçindiklerini düşünmektedir. Yıllar geçtikçe öğretmeni değerlendirme konusunda daha olumsuz olmaktadır (Dean 2000). İletişim becerileri iyi olmayan öğretmenler duygu ve düşüncelerini iyi ifade edememekte ve öğrenciler kendilerine anlatılanları, mesajları iyi algılayamamaktadır (Kuzu 2003:3). Öğrencilerin dinlenilme, anlaşılma, güvenilme gereksinimleri karşılandığında iyi iletişim ortamı oluşmaktadır (Kuzu 2003:3). Öğrencilerin yanlış yapması, öğretmenlerinin beklentilerini karşılayamamaları hayal kırıklığını görmek anlamına gelmektedir. Öğretmen bu yüzden teneffüs ya da yemek zamanında kötü davranışlarda bulunabilmektedir (Bağırnak, aşağılamak, utanma, ödevi tekrar yapma). Öğretmenler "yapabileceğinin en iyisini yap" diyerek öğrencileri teşvik edip kişisel olarak incinmeleri riskini ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar (Pollard ve Triggs 2000:134,181). Yapılan araştırmalar, başarılı öğrencilerin öğretmenleriyle iyi iletişim kurduklarını ortaya koymaktadır (Elmacıoğlu 2000:99-100-124). Öğrenme ortamında da iletişimin sağlıklı olması önem kazanmaktadır. Öğrencilerin derse karşı güdülenmeleri yada nefret etmelerinde öğretmenle olan iletişim şekli de önemlidir. Olumlu dönütler alındığında takdir edilme duygusu geliştirilebilir.

Tablo 10- Öğrencilere Göre Öğretmen Davranışları

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
İyi ve anlayışlı	28	17	-
Sabırlı ve anlayışlı	12	14	19
Sert ve otoriter	3	2	2
Yardıms sever ve cana yakın	-	-	9
Samimi ve sevecen.	-	-	6
Şakacı ve neşeli.	-	-	3

Alt ve orta SES'deki öğrencilerin “öğretmenin sana karşı davranışını nasıl değerlendiriyorsun? (iyi, sert, otoriter, anlayışlı, sabırlı, vb...)” sorusuna verdikleri cevapların çoğunluğu öğretmenin iyi ve anlayışlı olduğu yönündedir. Üst SES'deki öğrencilerin cevaplarına göre öğrencilerin öğretmenlerini daha çok sabırlı ve anlayışlı buldukları, ayrıca öğretmenlerinin yardımsever, cana yakın, samimi ve şakacı olduklarını düşündükleri görülmektedir. Öğrencilerin davranışlarını kontrolüne ilişkin sonuçlara bakıldığında ailelerin önemli rol oynadığı görülmektedir.

Tablo 11-Öğrencilerin “Davranışlarının Kontrol Edilmesine İlişkin Verdikleri Cevaplar

	Alt SES	Orta SES	Üst SES	Toplam
Anne	24	10	32	66
Baba	12	7	33	52
Abla / ağabey	7	5	22	34
Öğretmen	5	13	11	29
Kendisi	3	3	9	15

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin davranışlarını en çok annelerin ve ardından da babaların kontrol ettikleri görülmektedir. Sadece orta SES'deki öğrenciler davranışlarını çoğunlukla öğretmenlerin kontrol ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin algılanma şekli ve ideal öğretmen tipleri gündeme gelmektedir.

Tablo 12- Öğrencilerin İdeal ya da Mükemmel Öğretmeni Algılama şekillerine ilişkin Cevaplar

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Konuları iyi anlatabilen	11	6	9
Arkadaş gibi olan öğretmendir.	10	-	-
Gerçekten mesleğini sevip yapan, anlayışlı sabırlı öğretmendir.	7	-	16
Anlayışlı, derslerdeki olayları canlandıran öğretmendir.	3	2	-
Derse zamanında gelmeli ve derse uygun davranmalı.	2	-	-
Ayrımcı olmamalı, sadece başarısıyla tanınmamalı, öğrencisine yakın olmalı ve güvenmeli.	2	-	-
Otoriter, sevecen ve ders yapılacağı yerde ders, şamata yapılacağı yerde şamata yapan...	2	-	4
Her zaman düşünceli olmalı, otoriter, sabırlı, anlayışlı	-	8	-
Herkese söz hakkı veren öğrencilerini anlayandır.	-	2	-
Öğrencilerini seven bir öğretmen olması lazım.	-	2	2
Öğrenciye yakın olmalı ve öğrenciyi başarıya itmeli.	-	1	-
Bilgili, görgülü, iyi.	-	1	-
İyi kalpli, sevecen, hiç ayırım yapmayan	-	-	3
Güzel, akıllı	-	-	2
Disiplinli, öğrencilerin düşüncelerine ve sorularına saygılı, dersi iyi ve zevkli anlatan.	-	-	1

Alt SES'deki öğrencilerin “Sence ideal ya da mükemmel öğretmen nasıl öğretmendir, tarif eder misin?” sorusuna verdikleri cevaplarda çoğunluk öğretmeni çocuklara iyi bir konu anlatabilen, arkadaş, dost, gerçekten mesleğini sevip yapan, anlayışlı sabırlı olarak tanımladığı görülmektedir. Orta SES'deki öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplarda çoğunluk mükemmel öğretmeni her zaman düşünceli, iyi, otoriter, sabırlı, anlayışlı ve güzel şeyler öğreten; disiplinli, dersleri iyi anlatan, bol çözümlere yapan, konuları iyi anlatan, öğrencilerine saygı duyan, öğrencilerini seven, öğrencilerine yardım eden, herkese söz hakkı veren öğrencilerini anlayandır, çocuğa kızmayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Üst SES'deki öğrencilerin ideal öğretmenin özellikle anlayışlı, sabırlı, dersi iyi anlatan ve öğrencilerini seven bir öğretmen olduğunu belirtmişlerdir.

Kasatura'nın da belirttiği gibi Birleşik Amerika'da bir öğretmenin sınıfından beğenilmesi sağlayan kişilik çizgilerini belirlemek üzere yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerce en çok vurgulanan 12 nitelik şöyledir: işbirliğine dayanan demokratik tavır, her çocuk için sevecen ve saygılı olma, sabır, geniş ilgiler, hareket ve görünüş, doğruluk ve taraf tutmamak, esprili olmak, tam itidal ve metanet, öğrencilerin sorunlarına ilgi duymak, esneklik, cesaret verme ve takdir etme konusunda iyi niyet, özel bir konuyu öğretmede olağanüstü başarı. Değişik ülkelerde yapılan araştırmalara göre saptanan özelliklerle Kasatura'nın öğrencilere göre “iyi öğretmen” özellikleri şu şekildedir: öğretmenin sınıfta her öğrenciye eşit davranması, öğrenci dersini çalışmadığı ve sözlü sınavlarda başarısız olduğu zaman öğretmenin sert eleştiriler yapmaması, hakaret edici sözler söylememesi, sınıfta öğretmenin çok otoriter davranarak rahatsız edici bir sükunet istememesi, normal hareket ve konuşma serbestliği tanınması, kendi sorunları ve sıkıntıları olduğu zaman sınıfa haşin davranmaması, dersleri soyut olmaktan çıkarıp güncel örnekler vermesi, çevre kaynaklarından ve örneklerinden yararlanarak daha cazip hale getirmesi, derste bir davranış beğenmediği öğrenciyi sınıf önünde küçültmeden hesap sormadan, yalnız olarak karşısına alıp onu tanımaya, davranışının nedenlerini anlamaya çalışması, sınıfta keyifsiz veya huzursuz olan öğrencileri fark ederek onları psikolojik dünyalarıyla tanımaya çaba göstermesi, sınıfta bazı öğretmenlerin disiplin kuruluna gönderebilecekleri olayları öğretmenin kendi olanaklarıyla aydınlatmaya çalışarak, öğrencileri maddi cezalardan koruması ve istenilmeyen davranışlarını düzeltmelerine yardımcı olması, sınıfta şakacı mizacıyla esprili bir hava yaratması, ciddi dersin içine ilginç örnekler ekleyerek öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını önlemesi.” (Kasatura 2004:11). Hughes ve diğerlerine göre aileler, kendileri ve çocukları arasındaki ilişkiye olumlu katkı sağlayan, sınıf ve oyun alanlarında kontrolü elinde tutabilen canlı, istekli, uyarıcı öğretmenler istemektedirler.

Öğretmenleri ya da aileleri öğrencilerin okul dışı zaman yönetimi konusunda serbest olup olmamaları üzerinde etkili olmaktadır.

Tablo 13-Öğrencilerin Okul Dışı Günlük Etkinlikleri Yapma Serbestliği

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Serbest	23	14	25
Normal	5	-	5
Bazen güdümlü, bazen serbest	4	8	7
Derslerimi bitirdikten sonra serbest	2	2	-
Bazı işlerde kısıtlayıcı	2	-	-
Çok az özgürüm.	1	1	6
Güdümlü	-	6	-
Farkında değilim	-	-	2

“Okul dışı günlük etkinlikleri yaparken ne kadar özgürsün (güdümlü mü serbest mi)?” sorusunda tüm SES’lerdeki öğrencilerin verdikleri cevaplara göre çoğunluğun serbest olduğunu belirttiği görülmektedir. Ders dışı etkinliklerin serbestlik boyutunun belirlenmesinde ailelerinin de payı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin bir kısmı çalışmak zorunda oldukları sınavların serbestliklerini sınırladığını düşündükleri görülmektedir. Öğrencilerin okul dışında günlük etkinlikleri yaparken serbest bir ortamda hareket etmeleri güdülenmelerine ve sosyalleşmelerine yol açabilir. Glashan (1991)’ın çalışmasında öğrencilerin ders programı dışında toplumsal ilişkilerinin de önemli ortaya çıkmış ve sanatsal değerlerin gelişimdeki rolü saptanmıştır (Akt.Çelik 2002:154-156). Öğrencilerin, okul dışı zamanda serbestlik durumlarında yönlendirme ve telkinli güdüm olması daha doğru olabilir. Aşağıdaki tabloda maddeler öğrencilerin derslerine ilişkin ödev gibi çalışmalara harcadıkları zamana göre sıralanmıştır.

Tablo 14- Öğrencilerin Derslerine İlişkin Ödev Gibi Çalışmalara Ayırdıkları Zaman

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Yarım saatten az	6	-	-
Bir saat	-	-	-
İki saat	4	8	18
Üç saat	9	8	-
Dört saat	-	-	-
Beş saat	-	2	-
Bayağı bir zaman harcıyorum, başarılı olmak için.	2	-	-
Çalışmanın nasıl olduğuna bağlıdır (aklımda kalacak kadar)	1	-	-
Etkinliğe katıldığım zaman günümün yarısını ona harcarım.	1	-	-
Zamanımın büyük çoğunluğunu derslerime ayırıyorum.	1	4	-
Etkinliğe göre değişiyor.	-	4	17
Bir etkinliğe başladığımda bitirene kadar zaman harcarım.	-	1	-
O etkinlik iyi, güzel ve mükemmel oluncaya kadar zaman harcarım.	-	-	2
Eğer hafta sonu dersane yoksa 6-7 saat, okul sonrasında 2-2,5 saat.	-	-	1

Alt SES'deki öğrenciler ödev gibi çalışmalara çoğunlukla bir-iki saat zaman harcamaktadır. “Çalışmanın nasıl olduğuna bağlıdır (aklımda kalacak kadar)” şeklinde farklı cevaplar da mevcuttur. Orta SES'deki öğrencilerin ödev vb. çalışmalara genelde 2 ile 3 saat arasında zaman ayırdıkları görülmektedir. Üst SES'deki öğrenciler genelde 2 saat arasında derslerine ilişkin zaman ayırmaktadırlar. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmı, yaptıkları çalışmaya göre zamanın değiştiğini söylemektedir. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar yine onların kullandıkları cümleler esas alınarak sıklık sırasına göre yukarıdan aşağıya sıralanmıştır. Ödev çalışmalarının yanı sıra başarıyı alılama durumu ile ilgili olarak çaba konusunun önemi anlaşılmaktadır.

Tablo 15-Öğrencilerin Başarılı Olmayı Algılama Şekli

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Çok çalıştıkları için.	15	15	16
Dersleri dinleyip sevdikleri için.	11	-	11
Sorumlu oldukları için, hep başarılı olmak istediği için.	3	-	-
Daha zeki oldukları ve derslerine çalıştıkları için	3	-	2
Onların yetenekleri daha fazla olduğu için	1	6	-
Okulda hemen sonra gördüklerini tekrarladıkları için başarılı olurlar.	1	-	-
Daha yaratıcı, yerine göre davrandıklarından.	1	-	-
Aile ortamında huzurlu, mutlu ise, arkadaşlarıyla geçimli ise ve derslerine çalışıyorsa başarılı olur.	1	-	-
Dersi zamanında dinlediği, anne baba ilgi ve desteği olduğu için.	-	3	-
Bu başarıya ulaşma amacı olduğu için.	-	1	2
Çok çalıştıkları için	-	-	-
Daha istekle yaptıkları için	-	-	8
Zeka, akıl ve çalışmalarını birleştirdiklerinden dolayı.	-	-	2

“Sence neden bazı çocuklar sınıfta diğerlerinden daha başarılıdır?” sorusuna tüm SES’lerdeki öğrencilerin en çok verdikleri cevap öğrencinin çok çalışma ile başarılı olunacağı yönündedir. Ayrıca, “zeka veya çalışma olabilir, ama bence ondan önemlisi yüksek moral ve gerçek amacın kavranabilmesi” gibi cevaplar da mevcuttur. Bilindiği gibi “öğrenme değişkeni” olarak da adlandırılan değişkenler hemen tümüyle fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla ilgilidirler. Öğrenme değişkenleri, öğrencinin “öğrenme durumu”nu, dolayısıyla da başarı düzeyini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedirler Öğrencilerin okuldaki başarısını etkileyen değişkenleri, okul dışı ve okul içi faktörler olmak üzere iki başlık altında incelemek de mümkündür. Okul dışı faktörler; öğrencilerin televizyon seyretme alışkanlıkları, evdeki bilgisayar kullanımı, ailenin sosyo ekonomik durumu, temel demografik özellikler, çocuğun içinde yer aldığı akran grubunun değer ve normları ve benzerleridir. Okul içi faktörler arasında ise eğitim programlarının niteliği, okul yöneticilerinin ve eğitim uzmanlarının yeterlilikleri, sınıf

düzeıı, dersin türü ve niteliği, eğitim araçlarının niceliği-niteliği ve benzerleri yer almaktadır. Bu faktörler, başarıyı etkileyen çok sayıda değişkeni içinde barındırırlar (Akt.Güleç, Alkış 2003). Okuldaki herhangi bir öğrenme faaliyetinin amaçlandığı şekilde gerçekleştirilerek sonuçlandırılması ve dolayısıyla da öğrencilerin başarılı olması ancak etkili ve olumlu bir öğrenme ortamlarının oluşturulmasıyla sağlanabilir. Etkili ve olumlu bir öğrenme ortamının oluşturulması bir çok öğretim unsurunun birlikte ele alınması ve düzenlenmesiyle mümkündür. Bir öğrenmenin istenilen şekilde sonuçlanması; çocuğun veya öğretmenin merkezde olmasına, çocuğun zihinsel yapısına, sınıf ortamının fiziksel durumuna, zamanın etkili kullanımına, sınıf atmosferine, öğretmen tarafından kullanılan yöntem ve tekniklere, öğrenme merkezlerinin oluşturulmasına, uygun değerlendirmeye vb. bağlıdır (Akyol, 2000). Eğitim öğretim yapılan ortamların bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal davranışlarını etkilediği bilinmektedir (Proctor ve ark. 2001:10). Öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yönelik okul dışı etkinlikler sağlıklı ve başarılı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayabilmektedir.

Tablo 16- Öğrencilerin Okul Dışındaki Meşguliyet Türleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Müzik dinlemeyi	8	4	-
Oyun oynayıp ders çalışmayı.	7	3	-
Kitap okumayı	6	5	2
Müzik ve resim yapmayı.	4	-	3
Farklı etkinlikler ya da hobilerle meşgul olurum.	3	-	-
Bilgisayar ve taş oynamayı seviyorum.	2	-	10
Futbol oynamayı.	2	-	-
Oyun oynamayı, çalışmayı	1	-	-
Basketbol oynamayı seviyorum.	1	-	2
Bisiklet sürmeyi	1	-	-
Ders çalışmayı, televizyon seyretmeyi ve ailemle oturmayı.	1	-	-
Bir işle ilgilenmeyi, çaba göstermeyi.	1	-	-
Okul dışında en çok arkadaşlarımla olmayı seviyorum.	1	-	-
İlginç konuları araştırmayı,	1	-	-
Tarihi yerleri gezmeyi.	1	-	-
Ailemle bir araya gelmeyi seviyorum.	1	-	-
Kitap okumayı seviyorum.	-	-	-
Spor yapmayı.	-	4	8
Satranç oynamayı	-	3	-
Folklor oynamayı	-	2	1
En çok top oynamayı ve dünya haritasına bakmayı seviyorum.	-	2	-
Ders dışında internete girmeyi ve futbol oynamayı seviyorum.	-	1	-
Okul dışında sinemaya gitmeyi ve bilgisayar oynamayı seviyorum.	-	1	-
Anneme ev işlerinde yardım etmek.	-	1	-
Yüzmeyi, sinemaya gitmeyi	-	-	10
Keman ve piyano çalmayı	-	-	6
TV izlemeyi, köpeğimle oynamayı.	-	-	3

“Okul dışında en çok neleri yapmayı seviyorsun?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplara göre tüm SES’lerdeki öğrencilerin çoğunluğun müzik dinlemeyi, kitap okumayı, oyun oynamayı, resim yapmayı vb. tercih ettiği görülmektedir. Üst SES öğrencilerinin verdikleri cevaplara bakıldığında “bilgisayar oynamayı, gitar çalmayı, yüzmeyi, arkadaşlarıyla buluşup sinemaya gitmeyi, yemek yemeğe gitmeyi, keman ve piyano çalmayı, köpeğimle oynamayı, bale yapmayı vb.” şeklinde farklı cevapların olduğu dikkati çekmektedir. Üst SES’deki öğrencilerin çoğunluğu özel okullarda olduğundan dolayı bu tür faaliyetlerin gerçekleşmesinde etkili olmaktadır.

Öğrencilerin, okul içi ve dışında yaptıkları çalışmalara yönelik öğretmenlerinden aldıkları geri dönütler onların derse ve okula karşı olan tutumlarını etkileyebilmektedir. Öğrencilere “Öğretmenin çalışmalarına baktığında onun tepkileri hakkında ne hissediyorsun? (Tepkisini nasıl gösterir. Kızarmı, över mi, teşvik eder mi?)” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar sıklık sırasına göre sıralanarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 17- Öğrencilerin Öğretmenlerinin Çalışmalarını Değerlendirmelerine İlişkin Tepkileri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Olumlu şeyler hissediyorum.	11	4	14
Ne diyecek diye endişeleniyorum.	6	3	4
Öğretmenim aferin der	5	7	12
Biraz heyecanlanıyorum.	3	2	-
Ben derslerimi düzgün yapıyorum, öğretmen kızgın tepki vermiyor.	2	-	-
Çalışmalarımıza baktığında derslerini yapmayanlara kızarak, yapanlara iyi tepki gösteriyordur.	2	-	3
Hiç bir şey hissetmiyorum, beğenirse seviniyorum.	1	-	-
Öğretmen çalışmama baktığında sert tepkiler veriyor.	1	-	6
Öğretmen çalışmalarına baktığı zaman bazen biraz sinirli ama çoğu kez güler yüzlüdür.	1	1	-
Genellikle her öğretmende olan bir ifadesizlik görüyorum.	1	-	1
Güzel yaparsam mutlu oluyor. Kötüyse bir daha anlatıyor.	-	5	-
Belli olmuyor.	-	3	4
Kararına saygı duyuyorum.	-	1	3
Ek çalışmalara baktığında bana güven duyduğunu hissediyorum.	-	-	1

Tüm SES’lerdeki öğrencilerin, “Öğretmenin çalışmalarına baktığında onun tepkileri hakkında ne hissediyorsun? (Tepkisini nasıl gösterir. Kızarmı, över mi, teşvik eder mi?)” sorusuna verdikleri cevaplara göre genelde öğrencilerin olumlu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ancak, bazı öğrenciler, heyecanlandıklarını, korktuklarını da ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin, olumsuz öğrenci davranışları karşısında tepkilerini çok dikkatli bir şekilde vermesi gerekmektedir. İstikrarlı, anlayışlı ve sakin davranılması olumlu sınıf atmosferi oluşturma açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda öğrencilere “Bazı şeyleri öğretmenin istediği gibi yapmazsan tepkisi ne olur?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar sıklık durumuna göre sıralanarak tablolastırılmıştır.

Tablo 18- Öğrencilerin Olumsuz Davranışlarına İlişkin Öğretmenlerinin Tepkilerini Algılama Şekli

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Biraz kızar	8	16	20
Bilmiyorum.	7	-	-
Biraz sinirlenir, biraz üzülür.	5	1	-
Konuşarak halleder.	4	-	1
Bazı şeyleri öğretmenin istediği gibi yapmazsam anlayışlı olur.	2	2	4
Büyük bir kızgınlığı olmuyor, sadece uyarır	5	5	7
Beğenmeyeceğini düşünüyorum.	1	-	-
Güveninin sarsıldığını ve bana iş vermeyeceğini söyler	1	-	-
Öğretmenin bakışı yetiyor.	-	1	-
Öyle bir alternatifim yok.	-	-	1

“Bazı şeyleri öğretmenin istediği gibi yapmazsan tepkisi ne olur?” sorusunda tüm SES’lerde öğrenciler en yüksek frekansla “ biraz kızar” cevabını vermişlerdir. Bunun yanı sıra “daha iyi yapmamızı söyler, anlayışlı davranır, sadece uyarır” şeklinde daha olumlu cevaplar da bulunmaktadır.

Dersteki bireysel çalışma sürelerinin artırılması ile güdülenmenin artacağı beklenir. Bireysel çalışmalarda bireysel ilgi ve gereksinimler ön plandadır. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin sınıfta bireysel çalışma süresi görülmektedir.

Tablo 19-Öğrencilerin Sınıfta Bireysel Çalışma Süresi

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Yarım saatten az	2	5	5
Bir saat	6	8	7
İki saat	6	3	10
Üç saat	4	2	5
Dört saat	-	2	-
Beş saat	-	-	-
Belli olmaz, etütler ve testler ne kadar sürerse.	-	-	3

Bu soruya alt SES öğrencilerinin verdikleri cevaplarda 1 veya 2 saat, Orta SES’de 1 saat ve üst SES öğrencilerinin cevaplarına bakıldığında 2 saat zamanayırdıkları görülmektedir. Üst SES’deki okullarda bireysel çalışmalara fazla zaman ayrılmasının, bireysel farklılıkları

dikkate alma, sağlıklı değerlendirme yapma amacı yönelik olduğu düşünülebilir. Dean'in çalışmasında grup eğiticileri olan öğretmenlerin, öğrencileri arasında zamanını dengeli bir şekilde paylaşırabildiği saptanmıştır (Dean 2000:27).

Sınıf ortamında, öğrencilerin derse karşı dikkatlerini yoğunlaştıramamalarının nedenleri arasında gürültü başta gelmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 20'deki gibi beş kategoriye ayrılabilir.

Tablo 20- Sınıftaki Gürültü Durumu

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Çok az	2	-	-
Normal, orta düzeyde	12	2	19
Biraz fazla	1	-	9
Çok fazla	23	24	5
Öğretmenlerin otoriter olmasına bağlıdır.	2	2	10

Alt SES öğrencilerinin “Sınıftaki gürültü durumu nasıl?” sorusuna verdikleri cevaplara göre çoğunlukla öğrenciler sınıflarının gürültülü olduğunu vurgulamaktadırlar. Orta SES öğrencilerinin de çoğunluğun sınıfın gürültülü olduğunu belirttiği görülmektedir. Üst SES öğrencilerinin verdikleri cevaplara bakıldığında gürültü düzeyle ilgili öğrencilerin çoğunluğunun “normal” cevabını verdiği ancak öğrencilerin önemli bir kısmının da “öğretmenin otoritesine bağlıdır” şeklinde cevap verdikleri dikkati çekmektedir. Bu sonuçlar, Pollard ve Triggs (2000:181)'in araştırmasında da sınıf içi gürültünün olduğu ve dikkatin dağılmasına yol açtığı sonucuyla örtüşmektedir.

Öğrencilerin etkinlik yaparak kendilerini ifade edebildikleri dersleri daha çok sevmeleri, eğlenmeleri durumu SES'e göre farklılıklar göstermektedir. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar yine onların kullandıkları cümleler esas alınarak sıklık sırasına göre yukarıdan aşağıya sıralanmıştır (Tablo 21).

Tablo 21- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Sevip Sevmeme Durumu

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Çok seviyorum çünkü çok başarılıyım.	19	-	-
Seviyorum. , hem öğretici, hem eğlendirici, hiç canımız sıkılmıyor.	13	24	28
Sevmiyorum, çünkü dinlerken sıkılıyorum.	3	3	-
Bazen seviyorum, bazen ise nefret ediyorum.	1	-	-
Sosyal Bilgiler dersinde coğrafyayı sevmiyorum. Ama tarihi çok seviyorum. Tarih konuları beni o derse çekiyor. Bu sınavlarıma yansıyor.	1	-	-
Anlamadığım konular olunca sevmiyorum.	1	-	1
Tarihi sevmem.	1	-	2
Biraz. Ezberlemek sıkıcı geliyor.	1	1	9
İlgi çekici olanları seviyorum.	-	1	1
Sevmiyorum. Özellikle de tarih bölümünü	-	-	5
Tarihi seviyorum. İnsanın ne yaptığı, neden öyle yaptığı ilgimi çeker.	-	-	1
Coğrafya sıkıcı tarih 'te hepsi birbiriyle bağlantılı (neden-sonuç) ama coğrafya ezber.	-	-	-

Alt SES öğrencilerin “Sosyal Bilgiler Dersini seviyor musun, Niçin? Sevmiyor musun, Niçin?” sorusuna verdikleri cevaplara göre genelde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi 'ni sevdiği görülmektedir: 19 öğrenci “çok seviyorum çünkü çok başarılıyım”, 13 öğrenci “seviyorum” şeklinde cevap vermiştir. Orta SES öğrencilerin verdikleri cevaplara göre çoğunluğun dersi çok sevdiği görülmektedir. Üst SES öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini sevdikleri görülmektedir. Ancak bazı öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini ezber ders olarak gördüğü ve bu yüzden sıkıldıkları yönündeki cevaplar da mevcuttur. İlkokul çağındaki çocukların en önemli ihtiyaçlarından biri “başarılı olmak”tır. Bu nedenle öğrencileri harekete geçirmek için onların başarılı olmalarını sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla her öğrenciye kendi gelişim düzeyine göre başarılı olma fırsatı verilmelidir (Öztaş 2001:43). Bunun sonucunda öğrencilerin, başarılı olduklarında dersle ilgili olumsuz yargıları da büyük ölçüde azalacaktır.

Öğrencilerin en çok sevdikleri derslerle ilgili tablolar incelendiğinde Üst SES'deki okullarda öğrencilerin en çok hoşlandıkları ve yararlandıklarını düşündükleri derslerin başında matematik dersinin geldiği görülür. Kız ve erkek öğrenciler birbirlerine yakın sayılarda benzer cevabı vermişlerdir. Orta SES'deki okullarda dördüncü ve altıncı sınıfa devam eden kız ve erkek öğrencilerin çoğunluğu en çok Sosyal Bilgiler dersini sevdiklerini belirtmişlerdir. Beşinci sınıflarda en çok sevilen dersin matematik olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler ikinci derecede yer almaktadır. Yedinci sınıf öğrencilerinin en çok Türkçe dersinden hoşlandıkları görülür. Sosyal Bilgiler dersi dördüncü sınıfa düşmektedir. Alt SES'deki okullarda beşinci sınıflarda Sosyal Bilgiler ve Türkçe'nin en çok hoşlanılan dersler olduğu ortaya çıkmaktadır.

İngiltere’de yürütülen bir proje çalışmasına göre (Broath Puth ve Pollard, 1996) çocuklar genellikle kolay buldukları ve başarılı oldukları dersleri sevmektedirler. Daha sonra ilgili olma ve eğlence gelmektedir. Çalışmayı sevmek için çok az eğitsel nedenler belirtmiştir (Akt.Dean 2000). Sosyal Bilgiler dersini veren öğretmenler, öğrenci, öğrenci aileleri, okul ve çevresiyle uyumlu ve işbirliği yapan yaratıcı, öz değerlendirme yapan, yenilikçi, iyi iletişim kuran, sabırlı, düzenli, anlayışlı, adil, eğlendirici, olgun, yüksek beklentilere sahip bireyler oldukları taktirde etkili vatandaş yetiştirmede başarılı olabileceklerdir (Tanrıöğen 2005:20).

Özyılmaz’ın (2004) da belirttiği gibi öğretmen, demokratik katılıma uygun, seviyeli ve tartışmalı bir ortam oluşturarak, öğrencilerde bilgi ve becerilere karşı ilgi ve istek uyandıran, onlara bilgiye ulaşma yollarını gösteren ve edindikleri bilgileri nasıl kullanacaklarını öğreten insanlar olmakla birlikte uygarlık ve kültürün korunup geliştirilmesinde ve yeni nesillere aktarılmasında, inanç ve değer yargılarının kuvvetlendirilmesinde sorumluluğu en fazla taşıyan kişiliklerdir (Özyılmaz 2004: 7).

Öğrencilerin derse ilgileri çeşitli nedenlerle artmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: “Başarılı olmak” ve “anlamak”, “çalışmaları sevmek”

Tablo 22-Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ndeki Çalışmalara İlgilerini Yoğunlaştırma Nedenleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Daha başarılı olmak için.	14	12	16
Çünkü verilen çalışmaları seviyorum.	9	12	18
Çünkü derslerle çok ilgiliyimdir.	1	-	5
Çalıştığım için.	1	-	-
Yoğunlaştıramıyorum, sıkılıyorum.	1	1	7
Yapmak ve başarmak zorundayım	1	-	9
Çok uygun bir ortama sahip olsam da her şeye kolay kolay yoğunlaşamam.	-	1	-
Çünkü dikkatimi tamamen konuya verdiğimde ezberden kurtuluyorum	-	-	9
Çünkü anlamadığım zaman canım sıkılıyor, çalışmak istemiyorum.	-	-	6
Çünkü iyi not almak için	1	-	5
Çünkü güzel bir çalışma ortaya çıkıyor bir süre sonra.	-	-	5

Tüm SES öğrencilerinin “Çalışmaya ilgimi yoğunlaştırabiliyorum.Çünkü...” sorusundaki cevaplarının genelde “daha başarılı olmak için, çalıştığım için derslere çok ilgiliyimdir, verilen çalışmaları seviyorum” şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, Üst SES öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında öğrencilerin “yapmak ve başarmak zorundayım”, “çünkü dikkatimi tamamen konuya verdiğimde ezberden kurtuluyorum” şeklindeki açıklamaları da dikkati çekmektedir.

- SES'e Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenleri Tarafından Gözlenen Öğrencilerle İlgili Bulgular

Öğrenci tutum-davranış ve eğitim – öğretim yeterliliğine ilişkin öğretmen görüş gözlem Anketina ilişkin SES'lere göre ayrı ayrı değerlendirilen veriler şöyledir: Öğretmenleri tarafından gözlemlenmiş olan öğrencilerin SES'e göre genelde gösterdikleri davranışlar ile ilgili testin sonuçlarına göre alt, orta ve üst ses öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla tek değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Test maddeleri benzerliklerine göre beş maddede kategorize edilmiştir

Tablo 23-Öğretmenleri Tarafından Gözlemlenmiş Olan Öğrencilerin SES'e Göre ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Çalışkan olma	Gruplar arası	15,574	2	7,787	7,357	,001
	Gruplar içi	105,844	100	1,058		
	Toplam	121,417	102			
Karşılık vermeme	Gruplar arası	5,042	2	2,521	3,143	,047
	Gruplar içi	80,220	100	,802		
	Toplam	85,262	102			
Düşünceli olma	Gruplar arası	,827	2	,414	,395	,674
	Gruplar içi	104,610	100	1,046		
	Toplam	105,437	102			
Sosyal olma	Gruplar arası	13,521	2	6,760	9,634	,000
	Gruplar içi	70,169	100	,702		
	Toplam	83,689	102			
Yetenekli olma	Gruplar arası	9,775	2	4,887	6,987	,001
	Gruplar içi	69,953	100	,700		
	Toplam	79,728	102			

Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak düşünceli olma ile ilgili maddeler dışında diğer özellikler arasında 0.05 düzeyinde farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, “*Çalışkan olma, karşılık vermeme, sosyal olma, yetenekli olma*” maddelerinde anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Farklılığın kaynakları incelendiğinde *çalışkan olma durumu*, alt ve orta SES arasında farklılık gösterirken üst SES'in diğerleri arasında farklılık göstermemektedir. *Karşılık vermeme durumu* genelde SES'e göre farklılık göstermesine rağmen alt ve üst SES'in diğerleri arasında farklılık görülmemektedir. *Sosyal olma ve yetenekli olma durumu* alt SES'in diğerleri arasında farklılık göstermektedir. Orta ve üst SES arasında özellikler açısından farklılığın olmadığı saptanmıştır. Alt SES okul öğretmenleri, *çalışkan olma* özelliği başta olmak üzere çeşitli davranışları kazandırma ya yönelik etkinliklere ağırlık vermeleri gerekmektedir.

Özgüveninin kazanmış ve sosyal olan öğrencilerin alt SES’de olması ailelerin ve okul ortamının baskıcı olmasından kaynaklanabilir. Çağdaş insan modelinin en önemli göstergeleri arasında özgüven yer almaktadır. Kendine güven, iç özgüven’i “kendini sevme, kendine açık hedefler koyma, pozitif düşünme” şeklinde özetleyen Lindenfield “doğduğumuzda kim olduğumuzun önemi yoktur, önemli olan nasıl bir insan olmaya yönlendirildiğimizdir” görüşündedir. Lindenfield, dış-özgüven’i ise kendini iyi ifade edebilme, kendini ortaya koyabilme, duygularını kontrol edebilme şeklinde özetlemektedir (Lindenfield 1997:10-13). An, özgüvenin kişilerin kendilerine yönelik iyi duygular geliştirmesi olduğunu, çocukların sevgi görmeleri, fikirlerine değer verilmesi, olduğu gibi kabul edilmelerinin özgüvenlerini geliştirdiğini belirtmektedir (<http://egitim.inonu.edu.tr>, 2005). Öğretmenler, çoğunlukla gözledikleri öğrencilerin yetenekli olduğunu düşünmektedirler. İyi dinleyici olmak verilen mesajları doğru algılama anlamına gelir. İletişimde bu özelliği taşımanın önemi büyüktür.

Öğretmenlerin gözlemlediği öğrencilerin en önemli bireysel farklılıklarına yönelik Tablo 24’de cevap verme sıklığına göre sıralanmıştır.

Tablo 24- Öğretmenlerin Gözlemlediği Öğrencilerin En Önemli Bireysel Farklılıkları

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Sessiz, içine kapanık	9	2	1
Hem durgun, hem de tuttuğunu koparan biri olması	5	-	-
Sakin, hırslı	3	-	3
Araştırmacı bir kişilik	3	4	-
Değişime açık olması	2	-	-
Çalışkan, gayretli	2	2	-
Yardımsaver	2	-	3
Hırslı ve atılgan	2	2	5
Sorumluluk duygusu gelişmiş	2	-	-
Kibar, nazik, çalışkan, güzel konuşabilen	-	4	-
Araştırmacı, derse çok ilgili, düzenli, başarılı	-	3	-
Başarılı, zeki, çalışkan	-	5	3
Sosyal	-	-	8
Biraz bencil	-	-	4
Çok kuralcıdır.	-	-	3
Hareketli bir öğrencidir.	-	-	4
Sevecen	-	-	6
Kıskanç	-	-	3
Çok sakın, uysal, duygusal, hassas, içe dönük	-	-	3
Her şeyin zamanını iyi ayarlayabiliyor, akıllı, olgun, mantıklı, sosyal, ağırbaşı	-	-	3
Çok duygusal, hassas, sevecen, yardımsaver, sosyal, sporda başarılı.	-	-	3
Çok olgun	-	-	2
Sakin, sabırlı, yapıcı, yaratıcı, kurallara uyan ve başarılı	-	-	1
Kendine çok güvenir, rahat ve sevimlidir.	-	-	1

Alt SES'deki okullardaki öğretmenlerinin gözlemediği öğrencilerin en önemli bireysel farklılıkları arasında; sessiz, içine kapanık, hem durgun, hem de tuttuğunu koparan biri olması, araştırmacı bir kişilik olduğu, sakin, hırslı olması görülmektedir. Orta SES'deki okullarda öğretmenlerin gözlemediği öğrencilerin en önemli bireysel farklılıklarına bakıldığında araştırmacı, derse çok ilgili, düzenli, başarılı; kibar, nazik, çalışkan, güzel konuşabilenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Üst SES'deki okullardaki öğretmenlerin gözlemediği öğrencilerin en önemli bireysel farklılıklarına bakıldığında sosyal ve hırslı olanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra akıllı, sevecen, yardımsever, kıskanç, zeki öğrencilerin de mevcut olduğu görülmektedir. Öğrencilerin etkileşim içinde buldukları çevreler birbirinden farklıdır. Genetik yapılarının da farklı olması bireysel farklılıkların doğmasına yol açmaktadır. Öğrenciler çoğu kez aynı zamanda bilişsel, duyuşsal, psiko-motor vb. gibi farklı alanlarda gelişmektedirler. Her çocuk birbirinden farklıdır. Aynı yaştaki çocukların; yetenekleri, gelişme hızları, ilgi ihtiyaçları birbirinden büyük farklar gösterir. Eğitim ve öğretim bireyler arasındaki bu farkları ortadan kaldırmaya ve hepsini birbirine benzetmeye uğraşacak yerde her birine kendi ihtiyaçlarına, özelliklerine uygun gelişme ve yetiştirme olanakları sağlamalıdır. Beech (1985) ilkökul öğrencilerinin %40'nın konuşmadan çok anlamaya çalıştıkları ve onların duydukları yada okuduklarını beyinlerine aktarabildiğini belirtmektedir. Bir öğretmen olarak, bireysel öğrenme şekillerini, çocukların çalışma biçimlerini ve bunların uygulamalarını tartışmak faydalı olmaktadır (Akt.Dean 2000:27). Bütün bunlara ek olarak öğrencilerin buldukları sosyal ortamdaki arkadaşlık ilişkileri onların başarısı üzerinde etkilidir. Bundan ötürü öğrencinin sınıf içindeki durumunun bilinmesi gereklidir.

Tablo 25- Öğretmenlerin Gözlemediği Öğrencilerin Sosyal Ortam ve Arkadaşlık İlişkileri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Sınıfta sevilen biri	7	-	-
Herkesle iyi ilişkiler kurabilen, sosyal yönü gelişmiş	9	7	19
Çekingen olduğundan arkadaşlarından etkilenir, onların istediğini yapar	4	-	2
Belli kişi ve gruplarla iyi geçinir	7	2	11
İyi oldukları ve kötü oldukları vardır. Arkadaşları tavırlarından anlarlar	2	-	-
Oyun sırasında arkadaşlarıyla uyumsuzdur	2	-	5
Arkadaşlıkları çok iyidir, yardımsever	-	12	-
Cana yakın ve fedakardır.	-	4	5
Arkadaş edinmede zorluklar yaşıyor, sosyal değil	-	2	-
Uyumlu, sevilen, adil ve saygılı	-	2	-
Çok şikayet eden bir öğrenci	-	1	-
Arkadaş sayısı az	-	-	-
Lider, herkesi emri altına almaya çalışır	-	-	3
İyi arkadaşlıklar kurar ancak bazen tutarsız davranışlarda bulunur.	-	-	1

Alt SES’deki okullarda görev yapan öğretmenlerin gözlemlediği öğrencilerin sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında öğrencilerin çoğunlukla sınıfta sevilen biri, girişken, arkadaşlarıyla birlikte ders çalışmayı seven, herkesle iyi ilişkiler kurabilen, sosyal yönü gelişmiş öğrenciler oldukları gözlenmektedir. Bunun yanı sıra çekingen olduğundan arkadaşlarından etkilenen ve onların istediği gibi davranan; belli kişi ve gruplarla iyi geçinen öğrenciler de mevcuttur. Orta SES’deki okullardaki öğretmenlerin gözledikleri öğrencilerin sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkilerinin genelde iyi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin arkadaşları ile çok uyumlu oldukları, kolay iletişim kurabildikleri; arkadaşlıklarının çok iyi, yardımsever, cana yakın ve fedakar oldukları belirtilmektedir. Az da olsa arkadaş edinmede zorluklar yaşayan, sosyal olmayan öğrenciler mevcuttur. Üst SES’deki okullardaki öğretmenlerin gözlemlediği öğrencilerin sosyal ortam ve arkadaşlıklarıyla ilgili yanıtlarına bakıldığında öğrencilerin çoğunlukla herkesle iyi ilişkiler kurabilen, sosyal yönü gelişmiş, belli kişi ve gruplarla iyi geçinen bireyler oldukları görülmektedir.

Sınıf içinde sosyal ortamda, mevcut öğrenciler arasında ve öğrencilerle yetişkinler arasında pek çok ve çeşitli sosyal etkileşimlerden sözedilir. Çocuklar bunlara vakit ayırmakta, çeşitli davranış biçimleri göstermektedirler. Örneğin vücut dili duygusal enerji yüklemektedir. Bu yüzden çağdaş bilgilerin edinimi ve kazanımında sınıf içi sosyal ortamını da düzenlemek gerekmektedir. Bu aşamada öğretmenin de işlevi vardır. Sınıf içi sosyal ortamı öğrenmeyi nasıl etkilediği ve bu bilginin sınıf içi planlamayı ve yönetmeyi nasıl etkili kılabileceği önceden bilinmelidir (Proctor ve ark.2001:26).

3.1.2.SES’e göre Ailelerin Durumu

Birinci alt problemde ailelerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 7 “Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı” ve Ek 8 “Öğrenci Aileleri Röportaj Soruları Anketi”nde yer alan hem kapalı hem de açık uçlu çeşitli sorular değerlendirilmiştir. Öğrenci Ailelerine Yönelik testin sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES aileleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak toplam puan esas alınmıştır.

Tablo 26-Öğrenci aileleri ile ilgili testin ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	7130,213	2	3565,106	48,002	,000
Gruplar içi	11808,898	159	74,270		
Toplam	18939,111	161			

Tablodan da görüldüğü gibi ailelerin SES'e göre anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır. Ancak farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla soru bazında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Öğrenci Ailelerine Yönelik testin sonuçları üzerine alt, orta ve üst SES aileleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. Toplam 42 maddeden oluşan testin 34 maddesinde 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 9 tanesinde olmadığı görülmüştür. Buna göre genel olarak Genel olarak *“Aile üyeleri yemeği birlikte yer, Annenin öğrenim düzeyi?, Babanın öğrenim düzeyi?, Eve günlük gazete alınır, Anne kitap okur, Baba kitap okur, Ailenin aylık gelir toplam düzeyi nedir?, Ailenin aylık eğitim harcamalarının miktarı (rakamla yazınız), Evde bilgisayar var mı?, Evde internet bağlantısı var, Öğrenci ödevlerini yaparken internette yararlanıyor, Anne-baba başka sosyal aktivitelere zaman ayırabiliyor , Öğrenci sosyal aktivitelere katılıyor, Evde kararlar verilirken çocuğa soruluyor, Çocuk karar verirken ailesi özgür bırakıyor, Aile, okuldaki çocukları için ödev yapma, oyun,spor ve başka etkinlikler için haftalık bir zaman planlaması yapıp bunu uyguluyor, Bireyleri çalışan ailelerde evde çocuklarla ilgilenenler kimlerdir?, Çocuklarıyla gün içinde onların okul içi ve okul dışı etkinlikleriyle ilgili iletişim kuruyor mu?, Bilgi kazanımında dayak olayına inanılıyor , Çocukları mantıksal ya da nedensel ilişkiler taşıyan konuşmalar yapıyor, İyi yetişkin yetiştirebilmek için sıkı kurallarla çocukları büyütülmelidir, Çocuklar anne-babalarını herkesten üstün görmelidir. , Ana-babaya sadakat her şeyden önce gelir, Çok kızdığım zaman dayak atabilirim, Çocuğuma kızdığım zaman kötü sözler söylerim, Ödevlerimi yaparken çocuğuma yardım ederim, Gazete, kağıt, plastik, cam, pil gibi maddeleri farklı çöp kutularına atarız, Araba kullanıyorsam gereksiz yere kornaya basmam, Öğrencinin kardeşi/kardeşleri var mı(kaç kardeş)?, Çocuğumuz dersane /etüd/ kurs gibi ek eğitim görüyor, Çocuğumun okuldaki eğitimi sırasında yeterince bilgi aldığını düşünüyorum, Çocuğuma verilen ödevin miktarı ve niteliği sorun yaratıyor, Çocuğumun kendine ait bir çalışma odası var”* maddelerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Farklılıkların kaynakları incelendiğinde *“Bireyleri çalışan ailelerde evde çocuklarla ilgilenenler kimlerdir?, Çocuklar anne-babalarını herkesten üstün görmelidir, Ödevlerimi yaparken çocuğuma yardım ederim, Çocuğuma verilen ödevin miktarı ve niteliği sorun yaratıyor”* maddelerinde orta SES'in diğerleriyle farklılaştığı görülmektedir. Farklılıkların kaynaklarına göre *“Babanın öğrenim düzeyi, Eve günlük gazete alınıyor, Evde bilgisayar var “maddeleri tüm SES'ler arasında anlamlı farklılık görülmüştür.*

Alt SES'in diğerleri ve üst SES'in diğerleri arasında farklılaşmaların *“1-Aile üyeleri yemeği birlikte yiyor, Annenin öğrenim düzeyi?, Anne kitap okuyor, Baba kitap okuyor, Ailenin aylık gelir toplam düzeyi nedir?, Evde internet bağlantısı var, Öğrenci ödevlerini yaparken*

internetten yararlanıyor, Anne-baba başka sosyal aktivitelere zaman ayırabiliyor, Öğrenci sosyal aktivitelere katılıyor, Evde kararlar verilirken çocuğa soruluyor, Çocuk karar verirken ailesi özgür bırakıyor, Aile okuldaki çocukları için ödev yapma, oyun, spor ve başka etkinlikler için haftalık bir zaman planlaması yapıp bunu uyguluyor, Çocuklarıyla gün içinde onların okul içi ve okul dışı etkinlikleriyle ilgili iletişim kuruyor, Bilgi kazanımında dayak olayına inanılıyor, Çocukları mantıksal ya da nedensel ilişkiler taşıyan konuşmalar yapıyor, İyi yetişkin yetiştirebilmek için sıkı kurallarla çocukları büyütülmeli, Ana-babaya sadakat her şeyden önce gelir, Çok kızdığım zaman dayak atabiliri Çocuğuma kızdığım zaman kötü sözler söylerim, Gazete, kağıt, plastik, cam, pil gibi maddeleri farklı çöp kutularına atarız, Çocuğunuz dersane /etüd/ kurs gibi ek eğitim görüyor, Çocuğunuzun okuldaki eğitimi sırasında yeterince bilgi aldığınızı düşünüyorum, Çocuğumun kendine ait bir çalışma odası var” maddelerinde görülmektedir.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar, ana-babanın çocuk yetiştirmesinin kültürler arasında farklı gelişimsel sonuçlar üzerinde oldukça etkili olduğunu gösterilmektedir (Kağıtçıbaşı 1998:59). Kişilik özelliklerinin başarı ve başarısızlıkla ilgisi araştırılırken ilk akla gelen bu niteliklerin oluşup biçimlenmesinde anne-babanın ne ölçüde rolü olduğudur (Kasatura 2004:6). Otoriter disiplin türünde başarılı olan öğrencilerin oranı %40 iken demokratik şekilde %47 olmaktadır (Dean, 2000).

Ailenin görevi bütün kuralları öğretmektir. Bu bağlamda gerektiğinde çocuğun davranışlarını sınırlandırmaktadır. Anne-baba rehberliği çocuğu yönlendirmek, özgüvenini arttırmak, uyumunu sağlamak yönünde olmalıdır (Elmacıoğlu 2000:75-77). Sosyo ekonomik statülerine göre ailelerin tipleri de farklılık göstermektedir. Alt SES geniş aile, ortak bir atadan gelen ve birkaç nesli bir arada barındıran birçok ailenin meydana getirdiği aile tipidir. Geniş aile, ortak bir atadan gelen ve birkaç nesli bir arada barındıran birçok ailenin meydana getirdiği aile tipidir. Bu aile tipinde hiyerarşik bir düzen hakimdir. Yaşlıların gençler, erkeklerin kadınlar, büyük kardeşlerin küçük kardeşler üzerinde otoritesi söz konusudur (Elmacıoğlu 2000:34-37).

Warnock raporunda öğrenci aileleriyle ortaklık kurma üzerinde durulmuştur. Ancak aileler, ailelerin çeşitleri, çocuklarına karşı duygusal yaklaşımları ile uzmanlar arasında bazen çatışmalar yaşanmaktadır (Lloyd 2002:111). “Ailedeki kararlara, aile bireylerinin katılmaları, ailenin görev ve amaçlarının gerçekleştirilmesinde fonksiyonel iş birliğini sağlamaktadır. Aile bireylerinin kararlara katılması, aile yaşantısının aksayan yönlerinin düzeltilmesinde, aile bireyleri arasında olumlu ilişkilerin kurulması, grup dayanışması ve bütünlüğünün sağlanmasında, yaşam ile ilgili tecrübelerin aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Ailede kararlar çoğunlukla anne-babalar tarafından verilmektedir. Karar vermede anne-baba ile

çocuklar arasında en çok “çocuğun fikirlerinin sorulmaması” durumunda sorun yaşanmaktadır. Çocukların tepkileri “kızmak”, “ağlamak”, “odasına kapanmak” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çocukların aile kararlarına özellikle kendileri ile ilgili kararlara katılımları sağlanmalıdır (Yalçınkaya, Şanlı 2003). Çocukların yapmak istediklerine ilişkin onlara seçme hakkı verilmesi kendilerini tanımalarına yardımcı olmaktadır. Böylece onlar toplumsal ilişkilerinde kendilerini ifade becerisi kazanacaklar.

Ailelerin bilgisayar ve internet ortamına ulaşmaya yönelik imkanlara sahip olma olmama durumuna Scott ve O’Sullivan’ın (2000) araştırmasında öğrencilerin %25’i interneti her gün kullandığını ifade etmiştir. Daha çok sayıda öğrenci (1/9, %38’den fazla) interneti yalnızca haftada bir kez kullandığını belirtmiştir. Kullanım sıklığına bakılmaksızın öğrencilerin 157’si (%50’den fazla) genelde interneti yarım saat ile bir saat arasında kullandıklarını belirtmeleri araştırmayı destekler niteliktedir.

Öğrenci ailelerinin çocuklarının okul hayatı ve ödevleriyle ilgili iletişim zamanı, beklentiler ve çocuğun tutumu bir arada ele alınabilir.

Tablo 27- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarının Okul Hayatı ve Ödevleriyle İlgili İletişim Zamanı

	OKULLAR					
	Alt SES		Orta SES		Üst SES	
	f	%	f	%	f	%
Okuldan eve gelince	22	31,1	6	19,3	31	51,7
Yemekten önce	5	7	3	9,7	5	8,3
Yemek sırasında	3	4,2	0	0	1	1,7
Yemekten sonra	41	57,7	22	71	23	38,3

Alt ve orta SES’deki okulların öğrenci ailelerinin çoğunluğu yemekten sonra iletişim kurduklarını, üst SES’deki ailelerin çoğunluğu (%51,7) okuldan eve gelince iletişim kurduklarını belirtmektedir. SES açısından düşük ailelerin çocukların okul eğitimiyle ilgilenmediklerini ortaya koymuştur (Özmen ve Kolay 2004:1305). Belirli fakir, kırsal ya da şehrin içindeki nüfusta çalışan öğretmenler, velileri tarafından sosyal ve duygusal yönden yoksun bırakılmış çocuklarla karşı karşıyadır. Bu tür veliler çocuklarına faydalı olmayan alışkanlıkları öğretip baskıcı davranış yönetimi kullanarak çocukların ihtiyaçlarını göz ardı edebilmektedir. Bu ortamlarda çalışan öğretmenler sınıflarındaki çocuklar arasında ki sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılamak zorundadır (Voogd 1998:145).

Tablo 28- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarına Okulla İlgili Ayırdıkları Zaman

	OKULLAR					
	Alt SES		Orta SES		Üst SES	
	f	%	f	%	f	%
Hiç zaman ayırmam	1	1,4	-	-	-	-
15 dk- yarım saat	25	35,2	7	22,6	17	28,3
Bir saat	22	31	4	12,9	16	26,7
Bir saatten fazla	23	32,4	20	64,5	27	45

Alt SES'deki okullarda ailelerin %35,2'sinin 15 dakika – yarım saat zaman ayırdıkları, orta ve üst SES'deki ailelerin %64,5'e bir saatten fazla zaman ayırdıkları görülmektedir. Çocuklarına onların okul hayatıyla ilgili olarak zaman ayıranlarla ayırmayanlar arasında okullara göre anlamlı fark bulunmamıştır. Kütüphanesi olan öğrenci aileleriyle olmayan öğrenci aileleri arasında okullara göre anlamlı fark çıkmıştır.

Aile üyeleriyle olan ilişkileri çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturmaktadır (Güven 1999:68). Dornbuch ve ark. (1987) yaptıkları çalışmada anne-babalar ile çocuklarının ilişkileri anne-baba ve çocuklar arasındaki sözel iletişim ve niteliği, olumlu duygusal ilişki, ailenin beklentileri, ailenin çocuklarıyla ilgili inançları, kontrol anlayışlarını dikkate alınarak incelenmiş, değişkenler saptanmıştır. Ailelerde veli olan kişinin cinsiyeti, yaşlı etnik grubu, eğitim düzeyi de önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Ailede iç ve dış ilişkiler normal ve uyumlu ise çocuk için mükemmel bir eğitim ortamıdır. Bazı aileler, eğiticilik fonksiyonunu iç ve dış sebeplere bağlı olarak, yeterince yerine getirememektedir. İç sebeplerden en önemlileri aile içi uyumsuzluk ve iletişim eksikliği olmaktadır (Elmacıoğlu 2000:24). “Günümüz Türkiye’si hızlı bir sosyal değişim süreci içindedir. Geleneksel değer ve yargıların, bu hızlı ekonomik, teknolojik ve demografik değişim sürecinden etkilenmemesi düşünülemez. Değişimler aile yapısı, cinsiyet rolleri, evlilik ilişkileri ve çocuk yetiştirmede görülmektedir. Kentleşme, sanayileşme, batıya açılma ve bunları destekleyen devlet politikaları hızlı nüfus artışının da etkisiyle geleneksel topluluklardan eğitim, meslek, yaşam tarzı ve değerleri açısından önemli farklılıklar gösteren büyük kent topluluklarının oluşmasına yol açmıştır” (Ataca, Sunar 1996:135).

Ailelerin çocuklarıyla okulla ilgili konularda iletişim kurmalarında okulun ailelere verdiği geri dönütler de büyük önem taşımış olabilir. Bu bağlamda Macbeth (1989:34-35) yazılı okul raporlarının amaçlarını şöylece: Öğretmenlere yaptıkları çalışmalarla ilgili velilere bilgi vermelerini sağlamak, bir çocuğun gelişimi konusunda velilerin ve öğretmenlerin düzenli olarak bilgi, görüş ve beklentilerini paylaşmalarını sağlamak, değerlendirme sürecine odaklanmak,

öğrencilerin kendilerini anlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak, kendine yetebilirliğini arttırmak ve performanslarını değiştirmek, bunlardan herhangi biri için gündem oluşturmak (Veli-öğrenci tartışmaları, öğretmen-öğrenci tartışmaları, veli-öğretmen-öğrenci tartışmaları, veli-öğretmen tartışmaları), bir öğrenciyle ilgili olarak okul ve eğitim servisinin diğer bölümleri arasında iletişim için bir temel oluşturmak, hem okul hem de aileyi ilerlemeye dönük donatmak. Hughes ve diğerleri (1994), araştırmalarındaki velilerin %75'inin çocuğun her derste başarılı hakkında raporda bilgi istediğini kaydetmiştir. Aynı çalışmada bir kısım veli ise zayıf noktalar konusunda bilgi istemişlerdir. Daha da geri planda ise çocuğun davranışı sosyal becerileri ve çalışmaya tavrı ile ilgili bilgiler gelmektedir (Akt.Dean 2000:143).

Kitaplığa sahip olan ve olmayan ailelerin okullara göre dağılımına göre kitaplığa sahip olma oranı, üst SES'de %91,7, Orta SES'de %80,6 iken, alt SES'de %53,5'e düşmektedir. Pearson Ki-Kare değerlerine göre kitaplığa sahip olan ve olmayan ailelerin okullara göre dağılımı arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Kruskal-Walis Testine göre okullar arasında annelerin evden ayrılış saatleri ve eve dönüş saatleri arasındaki fark anlamlı çıkmamıştır. Okullara göre babaların evden ayrılış saatleri arasında anlamlı fark çıkmıştır. Okullara göre babanın eve geliş saatleri ailede çalışan diğer kişilerin evden ayrılış ve eve geliş saatleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Öğrenci ailelerinin SES'e göre aylık gelirleri ve eğitim harcamaları üzerine alt, orta ve üst SES aileleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir. Genel olarak 0.05 düzeyinde farklılığın olduğu görülmüştür.

Öğrenci ailelerinin SES'e göre aylık gelirleri ve eğitim harcamaları alt ve orta SES arasında farklılık olmamasına rağmen her ikisi açısından üst SES'in diğerleri arasında farklılıktan söz edilebilmektedir. Aynı şekilde anne ve babaların öğrenim düzeylerinin farklılık gösterme açısından ele alınması gerekmektedir.

Tablo 29- Anne ve Babaların Öğrenim Düzeyleri

Ebeveyn	Alt SES (%)			Orta SES (%)			Üst SES (%)		
	İlkokul ve altı	Orta öğretim	Yüksek öğretim	İlkokul ve altı	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim	İlkokul ve altı	Orta Öğretim	Yüksek Öğretim
Anne	67,6	21,1	11,3	45,2	38,7	16,1	0,5	16,2	83,3
Baba	69,0	18,3	12,7	25,8	38,7	35,5	0	11,7	88,3

SES'e göre anne ve babaların öğrenim düzeyleri arasında anlamlı fark vardır (P0,05). Yükseköğrenim görmüş anne ve babalar en fazla üst SES'deki okullarda (%83,3), en az alt SES'deki okullardadır (%11- %12). Okuma yazma bilmeyen veya ilkokul mezunu olan anne ve

babaların çoğunluğu (%67,6) nun alt SES’deki okullarda olduğu saptanmıştır. Tabloya göre orta SES’deki okullarda annelerin %45,2’sinin ilkokul mezunu, babaların ise %25,8’inin ilkokul mezun oldukları görülmektedir.

3.1.3. Okulların SES’lerine Göre Öğretmenlerin Durumu

Birinci alt problemde ailelerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 1 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ve Ek 3 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği”nde yer alan hem kapalı hem de açık uçlu çeşitli sorular değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin eğitim öğretime ilişkin görüşlerine yönelik test sonuçları Ek 3 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği”üzerine alt, orta ve üst SES öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak genel olarak bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 30-Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	406,022	2	203,011	4,340	,019
Gruplar içi	2198,458	47	46,776		
Toplam	2604,480	49			

Tablodan anlaşıldığı gibi anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farkın nereden geldiğini anlamak için soru bazında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Öğretmenlerin eğitim öğretime ilişkin görüşlerine yönelik test sonuçları Ek 3 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği”üzerine alt, orta ve üst SES öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. Toplam 31 maddeden oluşan bu testin 7 maddesinde 0.05 düzeyinde genel olarak farklılık olduğu, diğer 24 tanesinde olmadığı görülmüştür.

Buna göre genel olarak, “Öğrenciler istedikleri yerlerde oturabilirler, Mesleki gelişimimi sağlayacağım bir kütüphanem vardır, Sınıfta zor durumları etkisiz hale getirmeyi öğrendim, Öğrencinin okul içi ve okul dışı zamanını yönetiyorum, Öğrencilerim yeni bir bilgiyi öğrendiklerinin farkındalar, Çalışmalarında yardımcı el kitabım var, Sosyal Bilgiler derslerinde tam bir bilinçlilik var mı?” maddelerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bunlardan “Mesleki gelişimimi sağlayacağım bir kütüphanem vardır.”maddesi alt SES’in diğerleri ile farklılık gösterdiği bulunmuştur. “Öğrenciler istedikleri yerlerde oturabilirler, Sınıfta zor durumları

etkisiz hale getirmeyi öğrendim, Öğrencinin okul içi ve okul dışı zamanını yönetiyorum, Çalışmalarında yardımcı el kitabım var, Düzenli, günlük, sessiz okuma saatlerim var” maddelerinde alt ve üst SES arasında farklılık olduğu görülmüştür. Orta ve üst SES arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Laycock, öğretmenin birinci derecede yönlendirici olması yerine çocuğun kendisini keşfetmesi olgusunun öne çıkması gerektiğini belirtmiştir. İlköğretim okulundaki müfredatın edinilmesi gereken bilgi, akılda saklanması gereken bilgiler yerine aktivite ve tecrübe ile öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir (Laycock 2001:69). Müzeler bu bağlamda birçok duyguya hitap etmesi ve öğrencilere gerçek ortam deneyimi kazandırması açısından öğrenmeyi kolaylaştırır.

Tam öğrenme, öğretmenlerin üzerinde durması gereken bir konudur. Tam öğrenme, planlar yapılırken bilişsel, duygusal ve devinışsel amaçların o çevreye ve çocuğa göre ele alınması ile gerçekleşebilmektedir. Öğretmenlerin, planlama konusunda genel olarak müfredat amaçları ve kısa dönemlik hedeflerinde açık/net olmak zorunluluğu vardır. Çocukları gözlemlemek ve onların gözlemlenen ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak doğal olarak öğrenme ve öğretme programını planlamayı gerektirmektedir. Öğretmenlerin uzun, orta ve kısa vadeli planlar yapması gerekmektedir (Dean 2000: 30). Kısa vadeli planlar, kısa vadeli amaçlar ve hedefler belirlemeyi, çalışmanızı nasıl sunacağınızla ilgili olarak detaylı bir şekilde düşünmeyi, soracağınız soruları, çocukları öğrenme için nasıl gruplayacağınızı, sınıftaki farklı yetenekleri nasıl yönlendireceğinizi, öğrencilerin öğrenmelerini pekiştirmeleri için ne tür ödevler yapacağı ve yapılan ödevi nasıl değerlendireceği ve kaydedileceğini kapsamaktadır. Planlamada süreklilik önem kazanmaktadır (Dean 2000). İlköğretim öğrencilerine Sosyal Bilgilerle ilgili kavramlar öğretilmeden önce, öğretilecek kavramlar hakkında öğrencilerin ön bilgilerinin saptanması öğrenme sürecinde başarıyı artırmaktadır (Yazıcı ve Samancı 2003).

Mann Whitney U testine göre (p.597, p.052) orta ve üst ile alt ve orta SES’deki okullarda bulunan öğretmenlerin çalışma yılları arasında anlamlı fark çıkmamıştır. Alt ve üst SES’deki öğretmenlerin çalışma yılları arasında (.023) anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 31- Öğretmenlerin Ortalama Çalışma Yılları ve Ortalama Yaşları

	OKULLAR		
	ALT SES %	ORTA SES %	ÜST SES %
	X (ort)	X (ort)	X (ort)
	(ss)	(ss)	(ss)
ÇALIŞMA YILI	10,92	19,50	17,64
	(1,98)	(3,22)	(2,69)
YAŞ	35,54	42,50	38,94
	(1,95)	(2,99)	(2,61)

Alt SES’deki okullarda öğretmenlerin ortalama çalışma yılları 10,9, std.hata=1,98; orta SES’deki okullarda 19,5, std.hata=3,22; üst SES’deki okullarda ise 17,6’dır. Aynı şekilde yaş ortalamalarına bakıldığında en düşük yaş ortalamalarını alt SES’deki okullarda görürken en yüksek yaş ortalamasının orta SES’deki okullardadır. Alt SES’deki okullarda yaş ortalamaları 35,54 standart hatası 1,95, orta SES’de yaş ortalamaları 42,50, standart hata 2,99, Üst SES’deki okullarda ise yaş ortalamaları 38,94, standart hatası 2,61’tür.

Tablo 32-Öğretmenlerin Yaş ve Çalışma Yılları Ortalama Dereceleri

	OKULLAR					
	ALT SES%		ORTA SES %		ÜST SES %	
YAŞ	Sayı	Ort. derece	sayı	Ort. derece	sayı	Ort. derece
	24	22,33	8	32,0	18	26,83
ÇALIŞMAYILI	24	19,92	8	32,25	18	29,94

Kruskal- Wallis Testine göre okulların bulunduğu SES’e göre, öğretmenlerin yaşları arasında anlamlı fark yoktur (p.236). Okullara göre öğretmenlerin çalışma yılları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur . Öğretmenlerin eğitim ve öğretimle ilişkin yanıtladıkları sorularla ilgili alt ve üst, orta ve üst SES’deki okullar arasında anlamlı fark bulunurken alt ve orta SES’deki devlet okulları arasında anlamlı fark çıkmamıştır.

Aşağıdaki tablodaki maddeler, öğretmenlerin bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmaları ve kullandığı stratejilere ilişkin verdikleri cevaplar yine onların kullandıkları cümleler esas alınarak sıklık sırasına göre sıralanmıştır

Tablo 33- Öğretmenlerin Bilgi Toplumu Bireyini Yetiştirmeye Yönelik Çalışmaları ve Kullandığı Stratejiler

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Araştırma, gözleme dayalı stratejiler	5	1	6
Bilgi kolaylık ve başarı getirir. İşlevselliğini ön plana çıkaran	2	-	-
Devletin koyduğu bu strateji, müfredat programında uygulanmaktadır.	2	-	-
Sorgulayan bireyler yetiştirmek için araştırma yöntemi	1	-	-
Öğrencinin kendisini toplumsal varlık olduğunu görmesini sağlayarak.	1	-	-
Anlatım, soru-yanıt yöntemleri	1	-	-
Kendini tanıyan, güvenen bireyler yetiştirmeye yönelik çalışmalar	-	3	-
Düşünme yöntemlerini öğretme	-	3	-
Öğrenci merkezli, aktif öğrenme yöntemleri	-	1	-
Buluş yoluyla öğretim ve yaşayarak öğrenmeye ağırlık veriyorum	-	-	3
Ezberci anlayıştan uzak günlük hayata uygulanabilir bilgi verilmesidir.	-	-	3
İletişim araçlarını kullanarak bilgi akışını takip etme ve eğitim sistemimizin temel hedefleri doğrultusunda adapte edebilme (iyi bir takipçi, aktarıcı ve uygulayıcı olabilme).	-	-	-
Güzel sanatlara duyarlı, sosyal yönden gelişmiş ve genel kültürü yüksek	-	-	1

“Bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmalarınız, kullandığınız stratejiler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; alt ES’de “araştırma ve gözleme dayalı stratejilere daha çok önem verdikleri”, orta SES’de “kendini tanıyan, güvenen öğrenciler yetiştirmeye yönelik stratejiler” ve “düşünme yöntemlerini öğretmek, sorgulama stratejilerine” daha çok önem verdikleri; üst ses.’de ise “sürekli araştırmaya yönelik ödevler verilmesine ve buluş yoluyla öğretime ” daha çok önem verdikleri görülmektedir. Webb ve Vulliamy (1996;78) yıldan yıla süreklilik düşünüldüğünde, müfredat içeriğinden başka dikkat edilmesi gereken süreklilik yönleri olduğunu vurgulamaktadır. Öğrencilerin bağımsız olmak için teşvik edilme dereceleri, karar alma sürecine öğrenci katılımı, öğrencilerinin kendini değerlendirmesi, kullanılan öğretim metodları ve kaynaklarının çeşitliliği, ödevin içeriği ve sunumu için işe koşulan kriterler ve standartlar, değerlendirmeye yaklaşımlar ve bununla ilgili beklentiler” bu yönlerin bir bölümünü oluşturmaktadır (Akt.Dean 2000:31).

Öğretmenlerin bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmaları ve kullandığı stratejilerin uygulamalarının sağlıklı olabilmesi için onların iletişim kurma şekilleri (Tablo 34)de önem kazanmaktadır.

Tablo 34- Öğretmenlerin Öğrencileriniz ile iletişim Kurma Şekilleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Derslerde sorular sorarak	3	2	-
Birebir görüşmelerle	3	4	-
Sıcak, sevecen ve anlayışla yaklaşarak	3	-	8
İletişimim istediğim düzeyde değil (sınıf mevcudu kalabalık)	1	-	-
Empati kurarak	1	2	2
Arkadaş, anne, dost olmaya çalışarak.	1	-	-
Rehberlik amaçlı envanterlerin kullanılması ile	1	1	-
İşbirliğine dayalı, mutlaka sevgiye dayanan.	-	-	6

Alt SES’deki öğretmenlerin “Öğrencileriniz ile iletişiminizi hangi yöntemlerle sürdürüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında çoğunlukla derslerde sorular sorarak, birebir görüşmeler ve iletişim, sıcak, sevecen, anlayışlı ve sabırlıyım şeklinde cevaplar verdikleri görülmektedir. Orta SES’deki öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında genelde “yüzyüze konuşarak, rehberlik amaçlı envanterlerin kullanılması” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Üst SES’deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında en çok “sıcak, sevecen, anlayışla yaklaşarak” ve “işbirliğine dayalı” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin, okul içi ve okul dışında öğretmenleri ile yüz yüze iletişim kurmaları önemlidir. İpşir’in açıkladığı gibi yapılan araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmeleri ve kişiler arası sosyal mesafeleri ayarlamaları gerekmektedir (İpşir 2002:3,4).

Derste soru cevap yönteminde bütün öğrencilere eşit cevap hakkı tanınması, soru sorduktan sonra cevaplama için bekleme süresini uzatılması cevapların daha açıklayıcı olmasını sağlamakta ve öğretmenden alınan geri dönüşle öğrencilerle olan iletişimde olumlu ortam yaratmaktadır. Öğrencilerin öğrencilerle olan iletişimleriyle ilgili olan özet bilgi Tablo 35de görülmektedir.

Tablo 35- Öğretmenlerin Öğrencilerle İletişimi

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
İyi	7	4	2
Çok iyi	5	4	4
Öğrencilerle iletişimimi yeterli görmüyorum.	1	-	-
Seviyelerine inebildiğim sürece iyi.	1	-	-
Bu okulda normal sayılır. Üst düzeyde olmasını isterdim.	1	-	-
Her zaman empati yaptığım için onlarla iletişimim çok iyidir.	-	1	2
Öğrenciler gerek derste gerekse ders dışında fikirlerini bana çok rahatlıkla söyleyebiliyor. Sorunlarını veya mutluluklarını paylaşabiliyorlar.	-	-	1

Alt SES'deki öğretmenlerin “Öğrencilerle iletişiminiz nasıl?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genel olarak “iyi” ve “ çok iyi” cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmaları ve kullandığı stratejilerin uygulamalarının sağlıklı olabilmesi için onların iletişim kurma şekilleri de önem kazanmaktadır. İletişimin diğer öğretmenler arasında da olması bu konuda başarıyı artıracaktır. Bu bağlamda öğretmenler arası iletişime ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Tablo 36- Öğretmenlerin, Öğretmenler Arası İletişim/ Etkileşim ve İşbirliğine İlişkin Düşünceleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Yeterli	8	4	6
Yeterli değil.	2	4	1
Branş arkadaşlar ve bütün öğretmen arkadaşlar ile karşılıklı yakın iletişim kurmaya çalışıyorum.	1	-	-
Okul içerisinde branşlar arası işbirliği yapılmaktadır.	-	1	4
Öğretmenler arası etkileşim negatif yönde olursa motivasyonu azaltıyor, fakat işbirliği ve iletişim pozitif yönde olması kesinlikle öğretmen performansını yükseltmektedir.	-	-	3
Okulun sisteminden kaynaklanan ama daha da geliştirilmesi için ekip çalışması çalışmalarının yapılması gerekiyor. Okulumuzda bu var ama modern tekniklerin araştırılıp daha etkin hale getirilmesi gerekiyor. Eksikler olduğunu söyleyebilirim. Bu konuda çok çalışmalar var. Takip edilip hizmet içi eğitim şeklinde verilebilir.	-	-	3

Alt SES'deki öğretmenlerin “Öğretmenler arası iletişim/ etkileşim ve işbirliğine ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genelde yeterli cevabını verdikleri, görülmektedir. Orta SES'deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında “yeterli” ve “yetersiz” şeklindeki cevapların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Üst SES'deki öğretmenlerin, verdikleri cevaplara bakıldığında çoğunluğun “yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Ayrıca genellikle aynı branşlar arasında işbirliği yapıldığı dikkati çekmektedir. Değişimler ve yeniliklerin yüzyüze paylaşıldığını saptayan Cortazzi (1998:211-213), işbirliğinin önce deneyimli öğretmenlerin dersleri planlama çalışmalarında görüldüğünü, öğretmenlerin öncelikle deneyimlerini birbirlerine yansıttıklarını ve birbirinin öğretimini izleyip daha sonra bunu paylaştıklarını ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin sosyal amaçlı, yabancı dil kursları, teknik donanımla ilgili kurslar, ders aracı geliştirme, öğrenme ortamı düzenleme, çağdaş eğitim teknikleri gibi kurslara katıldıkları saptanmıştır.

Alt SES'deki öğretmenlerin “Kendini yenileme yöntem ve kaynaklarınız nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genelde her çalışan işi ile ilgili kendini yenilemeli, çağdaş eğitim geleceğimizin olmazsa olmazı dedikleri: ayrıca okuma, araştırma, seminer çalışmaları olumlu, eğitimci olarak kendimi yenilemeye ihtiyaç duyuyorum, çağdaş eğitim yenilenme ile olur, iyi, yenilemeye çalışırım, her insanın çağa ayak uydurması ve yenilemesi gerektiğini düşünüyorum, değişimlere açık, gelişimleri takip eden, teknolojik gelişmeleri yakından takip etmek ve bunları ders içerisinde nasıl kullanmam gerekiyorsa kullanmak, çağdaş eğitim öğrencinin merkez olduğu, teknolojiyi öğrencinin de kullanabildiği, cd, internet, dergiler günün modernleşme araçlarından yararlanılarak, öğrencilerin kendilerini keşfetmeye ve geliştirmeye yönelik bir eğitim, bu yönde eksiklerim çok fazla, yalnız gayretliyim, kitap okuma, bilgisayar kullanımı konusunda kendimi yetiştiriyorum, maddi imkanlar elverdiği müddetçe yayınları takip ederek kendimi yenilemeye çalışıyorum, çağdaş eğitim olmazsa olmaz, zamanım olmadığı için kendimi çok yenileyemiyorum, kendimce kendimi yenileme çalışıyorum, öğreten insanın öğrenmeye de açık olması gerekir cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Orta SES'deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında en çok “sürekli okuyorum cevabını, kitap okuma, seminerlere katılma, çeşitli kurslara gitme, bilgiyi araştıran, sorgulayan ve bunu kullanan bireyler yetiştirmek” cevaplarını verdikleri gözlenmektedir. Üst SES'deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında genelde “uygulanabilir ve gerçekçi tüm çağdaş yöntemlere sıcak bakıyorum, varolan kaynak yayınları takip etmeye ve uygulamaya çalışıyorum, yenilikleri takip ediyorum edikleri ayrıca gündemi ve araştırmaları takip etmek, çağdaş eğitim; öğrencilerin bireysel farklılıklarının farkında olarak onların öğrenmelerini sağlamak, ayrıca öğrendikleri hakkında konuşabilmeleri, yorum yapabilmeleri ve özellikle tarih

derslerindeki mantık zincirini kurarak olaylar hakkında görüş bildirebilecek yorum yapabilecek kadar neden-sonuç ilişkisi içinde fikir sahibi olabilmelerini sağlayan eğitim almalıdır” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Bir öğretmen kendisini bu yeniliğe ve gelişmeye uydurmalıdır” insanların uygarlık alanında gelişme hızları sürekli artmaktadır (Aydın 2000:184-189). Collopy'nin yaptığı çalışmada ise değişime ilişkin öğretmenlerin özellikleri arasında koruyucu, girişimci, yenilikçi vb.. yer alır. Demografik faktörler ve sistemli değişme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Akt.Çelik 2002:154-156). Öğretmenlerin kendilerini yenilemelerinde teknolojiden yararlanmalarının payı büyüktür. Disiplinler Arası Problem Çözmeyi Öğretme (TIPS)'e göre öğretmenler bilgisayara dayanan teknolojileri kullanırken ve öğrenirken rahatlık düzeylerinde artış, artan güven ve uzmanlığı tecrübe edinmenin çabası içine girmişlerdir. Mesleki gelişimde teknoloji eğitimi, takım oluşturma ve bir değişiklik yönetimi olarak görülebilir (Mulqueen 2001:1-4). İnternet kullanımı ile ilgili olarak hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin okur-yazarlık becerilerini ilerletmeleri internetin potansiyelini değerlendirmede rol oynayabilir. Bilgi öğrenimi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, kütüphanecilerin ve yönetim teknologlarının teknolojinin sosyokültürel devinimlerini ve bunun toplum üzerindeki etkisini inceledikleri daha geniş çaplı bir amaç için atılacak ilk adımdır (Scott O'Sullivan 2000:4-5). Yazıcı bu bağlamda örnek bir Sosyal Bilgiler öğretmenin yapması gerekenleri şu şekilde özetlemektedir: Amaçları ve içeriği öğrencilerin ihtiyaçlarına göre uyarlamak, alan gezileri, sınıfta kaynak kişilerce yapılan ziyaretler ve öğrencilerin öğrenmekte olduklarını sınıf dışındaki yaşamlarına ilişkilendirmelerinde yardım edecek diğer deneyimler planlamak, öğrencilere içeriği tanıttacak etkinlikler ve dersler planlamak (Yazıcı 2003: 135-136). Çağın gereklerinden olan yardımlaşma, katılımcılığa önem verme gibi özel iklere sahip olan öğretmenler esnek olduklarında bir sorun karşısında yeni duruma uyum gösterebilmektedirler. Bu aynı zamanda öğrenciler tarafından iyi birer model olarak benimsenmelerinde de etkili olmaktadır. Demokratik toplumlar içinde demokratik bireyleri ancak demokratik öğretmenlerle yetiştirmek mümkün olmaktadır (Tanrıoğen 2005:19).

Alt SES'deki öğretmenlerin “Alanınıza ilişkin ders öğretim programlarını nasıl buluyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında programlar öğrenci seviyelerinin çok üstünde, programların seviyeye göre ayarlanması gerekir, ezberci öğretim programı olduğu kanısındayım, pratik çalışmaların azlığı, müfredatların yoğunluğu, müfredatın öğrenci seviyesinin üzerinde konular içerdiğini veya gereksiz bilgi olduğunu düşünüyorum, cevaplarını yanında programlar daha sadeleştirilmeli, programdan çok alt yapının tamamlanması gerekli, altyapısız bir program başarılı olmaz, programlar yalın, fen laboratuvar ağır, öğrenci merkezli olmalı ve görsel kaynaklar fazlalaştırılmalı, yeterli buluyorum, yetersiz.birincide çoğu

dersin ağır olduğu kanısındayım,” cevaplarını da verdikleri gözlenmektedir. Orta SES’deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında “çağdaş eğitim gereklerine uygun değildir, çok bilgiyi ezberleyerek öğretmeye dayalı, eğitime zaman bırakmayan çağdışı, eksiklik var, zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmalı, ders programı yetersizdir, daha basite indirgenen ve örnek alıştırmalar çoğaltılmalı, şu andakiler yeterli değil, konu yoğunluğu fazla, ders saati yetmiyor, umduğumu bulamadığımı söyleyebilirim cevaplarını verdikleri görülmektedir. Üst SES’deki verdikleri cevaplara bakıldığında yakın zamanda yapılan ve uygulamaya konulacak yeniliklerin olumlu olacağına inanıyorum, ders öğretim programlarını çocukların seviyesine uygun görüyorum, öğretim programlarının değiştirilerek günlük hayatla ilgili ve uygulamaya yönelik olmasından memnunum, yukarıda belirttiğim bakışa daha da yakın hale getirilmelidir, çağdaş eğitim çerçevesinde ders programları ve müfredat çocuğun gelişim ve anlayabilme yeteneği doğrultusunda daha da dikkatli hazırlanmalıdır ve buna ek olarak yukarıda da belirttiğim gibi günlük yaşama ışık tutabilir” cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Öğretim programları ile ilgili olmak üzere öğretmenlerin sıkıntılarının zaman yönetimi, içeriğin çocukların seviyelerine uygun olmaması, ağır olması konularından kaynaklandığı saptanmıştır. Müfredatta bilgi, beceri, tutum ve değer konuları vardır. Müfredattaki dersler ve okul kuralları aracılığıyla bunların gerçekleştirilmesi söz konusudur. Konuların soyut ve kötü tanımlanmış olması öğretmenlerin zorlanmalarına yol açmaktadır (Rundy 2002:23). Uygun olmayan müfredatlar sonucunda öğrenme ve davranış güçlükleri ortaya çıkmaktadır (Lloyd 2002: 110,111). Birçok ülkede çağdaş toplumla bütünleşmek için Sosyal Bilgiler eğitiminde önemli bir değişime gidilmiştir (Bogoliubov 2004).

Sosyal Bilgiler programlarının uygulanması sırasında öğretim yöntemleri daha da önemli bir konu haline gelmektedir. Bu noktada öğretmenlerin dersi uygulamaları sırasında en çok kullandıkları özel öğretim yöntemlerine bakıldığında bazı sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Tablo 37- Öğretmenlerin Ders Sırasında En Çok Kullandıkları Özel Öğretim Yöntemleri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Soru-cevap	12	3	4
Anlatım	8	5	4
Dramatizasyon	5	1	2
Örneklendirme	1	-	1
Kubaşık öğrenme	1	-	-
Sınıf içi grup çalışması	1	-	-
Öğrenci merkezli	1	-	2
Buluş yoluyla öğretim	1	1	1
Tartışma	1	1	1
Beyin fırtınası	-	1	2

Tüm SES’lerdeki öğretmenlerin “Dersi uygulamanız sırasında en çok kullandığınız özel öğretim yöntemleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genellikle “soru-cevap ve anlatım” yöntemlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Anıl’ın aktardığına göre, Sosyal Bilgiler dersindeki yöntem ve teknikler dört ana grupta toplanmaktadır: 1- Öğretmen ağırlıklı yöntem ve teknikler: Düz anlatım, soru-yanıt, gösteri gibi öğretmen ağırlıklı olan ve genellikle tek yönlü iletişime yer veren yöntem ve teknikleri kapsar. 2- Etkileşim ağırlıklı yöntem ve teknikler: Açıkoturum, sunulu tartışma, savlı tartışma, toplu çalışma gibi küme tartışması türleri gibi etkileşime önem veren öğretim yöntem ve teknikleridir. 3- Bireysel ağırlıklı yöntem ve teknikler: Bilgisayar destekli öğretim, modüllerle öğretim, bireysel tasarımlar gibi öğrencilerin bireysel olarak gerçekleştirdikleri çalışmalarda yararlanılan öğretim yöntemleri ya da teknikleridir. 4- Yaşantılara dayalı yöntem ve teknikler: Laboratuvar yöntemi, rol oynama, öğretim uygulamaları, benzetim ve oyunlardır” (Akt.Anıl 2000:17-38). Anıl’ın (2000) çalışmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde çoğunlukla soru-cevap ve düz anlatım yöntemlerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. İngiliz eğitimcilerinden Proctor, “iyi” öğretimin tanımının çağdaş değişim ve istenen yeni insan modeline göre her zaman değişebildiğini belirtmektedir. Tüm sınıfın dengelenmesi grup ve bireysel öğretim ve “amaca uygunluk” ölçütlerine göre çok çeşitli öğretim teknikleri öğretilmektedir. Öğretim yaklaşımlarını ilköğretim Sosyal Bilgiler eğitiminde üç önemli unsur etkilemektedir:1-Çocukların nasıl öğrendiği ve geliştiği, 2-Verilecek müfredatın özellikleri, 3-Öğretmenin organizasyon ve öğretim stratejileri seçimi. Öğretim yöntemleri bağlamında konuları “açıklamak” mı, göstermek mi yoksa sorgulamak mı, amacının düşünülmesi gerekmektedir. Belirli öğrencilere ya da gruplara öğretimin amaçlandığı öğretmen iletişimi her yöntemin bir parçası olmalıdır (Proctor 2001:71,72).

Yapısalcı öğretim uygulamalarında aktif öğrenme önem taşımaktadır. Böylelikle öğrenciler kendi anlamlarını kendileri yaratmaktadırlar. Keşfetme, tartışma yöntemleri ile iyi bir öğrenme ortamı oluşmaktadır (Güçlü 1998:55). Öğrenme olayının oluşması için bir ön şart olan iletişim süreci, yakın çevre ile öğrenen arasında ilişki kurularak daha kolay sağlanabilir. Bu nedenle, yakın çevre ile yeterli düzeyde ilişki kurulduktan sonra uzak çevre konularına geçilmelidir. Öğrenme ve öğretme ortamlarının gerçeklikle bağlantılı olması anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda tarih derslerinin müzelerde yapıldığı şehirler vardır. Yaşanılan şehirler hakkında bilgi edinmek, tarihi görerek öğrenmek öğrenmede kalıcılığı artırmaktadır.

Tarih konularının öğretiminde de beceriler esas alınmalı ve tarihsel materyali çözümleme ve yorumlama üzerinde durulmalıdır. Sınıf aktif öğrenme alanı haline gelmektedir.

Öğrenciler olguları kendileri keşfetmektedirler (Vella 2001) Sosyal Bilgiler dersini veren öğretmenler, öğrencilerin bilgiyi elde etmelerine ve üretmelerine aktif katılımı sağlayarak zemin hazırlayabilmektedirler (Tanrıöğen 2005:19). Tekeli'ye göre öğrencinin başarısı kendisine öğretileni tekrarlamasından değil, kendisinden beklenen becerileri ve kapasiteleri kazanmasından geçmektedir (Tekeli 2000:9). Voogd (1998:150)'in çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersi işlenirken arkadaş olmayla ilgili bir konuda çocuklar, arkadaşların bir problemini çözmek için birlikte çalışmayı öğrendiği bir el kuklasını dinlerler. Hikayenin ardından öğretmenin el kitabında listelenmiş senaryoları çözmek için dörderli gruplar halinde kendi kuklalarıyla çalışırlar.

Sözel olarak çocuğa bir şeyler öğretmek olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Sözel yönergeler anlaşılabilir, ezberlenemiyor olabilir. Çocuğun moralinin bozulmasına neden olabilmektedir. Gösteri yoluyla öğretilen çocuklar öğretmenin ne yaptığını izler ve kendilerine sıra gelmesi için sabırsızlanırlar (Wood 1998:79,80). Sözlü anlatımın miktarı ve sözlü anlatım becerilerine verilen önemin derecesine ilişkin çocuklara “herhangi bir konu hakkında tartışma” ile ilgili sorular sorulmuş ve bazı şeyleri “çok” tartıştıklarını düşünen çocukların beşinci yılda %41'den 6. yılda %37'e düştüğü, aynı yıl içinde öğrencilerin yarısından fazlasının tartışmak için çok az zaman harcadıklarını belirttikleri ortaya çıkmıştır (Pollard, Triggs 2000:72).

Holloway'ın “Öğrenciler Ne Bilir” adlı çalışmasında belirttiği gibi bazı araştırmacılar etkin olmayan öğretim yöntemlerinin öğrencilerin dünyayı anlamalarını engellediğini belirtmektedirler. İngiltere'de yaratıcı yönlerle ilişkin drama, dans, müzik ve sanat müfredatta olmalarına karşın pek çok ilköğretim okulunda pek uygulanmamaktadır (Laycock 2001: 75). Drama, öğrencilerin duygularını ya da olayları yansıtmaları için yapılan bir etkinliktir. Böylece öğrencilerin kendi katılım ve deneyimleriyle, % 80 öğrenme ve hatırlama gerçekleşmektedir. Drama, öğrencileri tarihi, siyasal ve toplumsal olaylarla iç içe getirip, öğrencilerin aktif katılımını sağlamaktadır. Drama sadece öğrencilerin rol yapmasını değil, aynı zamanda da yorum yapmasını sağlar. Böylece tutum ve düşüncelerini geliştirip, bilgi kazanmaktadırlar (Barth - Demirtaş 1997:1.6). Konularla ilgili film izleme de çocuklarda empatiyi, ayrıca başka becerilerin öğretilmesini ve öğrenilmesini sağlamaktadır (Grech 2003: 82). Sinema işitsel – görsel kaynak olarak, eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Filmlerde görsel okur-yazarlık taraflı ya da önyargılı bakışları belirlemede önem kazanmaktadır. Sinema bağlamında belgeseller eğitim için önemlidir. Bilgilendirici filmler, tarihsel kurmaca filmler, haber filmlerini de içeren belgeseller de aynı işleri yerine getirmektedir. Bazı durumlarda bizzat öğrencilerin çektiği

filmlerden de yararlanmaktadır. Örneğin Fransa’da bazı büyük liselerde sinema kulüpleri vardır (Frendo 2003:32).

Yazıcı ve Samancı kavram yanılıklarının öğretim metot ve tekniklerinden de kaynaklanabileceğini belirtirler (Yazıcı ve Samancı 2003). Bu bağlamda örnek bir Sosyal Bilgiler öğretmeninin yapması gerekenleri şu şekilde özetlemektedir: “1.Konu alan bilgisini ve içeriğini etkili bir biçimde öğretmek için gerekli olan uygun pedagojik bilgiyi elde etmek ve sürekli güncelleştirmek , İçeriği öğrencilerin yaşantılarına ilişkilendirecek güncel ve yerel örnekler geliştirmek (Yazıcı 2003: 135,136).

Malta Tarih Öğretmenleri Derneği, tarih öğretiminde yeni yöntemlerin benimsenmesini teşvik etmektedir. Bilgi, iç görü ve anlayışa, kavramlara, beceriler edinmeye, ayrıca tutum ve değerlere de önem vermeleri için öğretmenler özendirilmektedir (Grech 2003: 84). İyi insanlar yetiştirmek esas olmaktadır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, özellikle küçük çocuklarda, kendi yakın çevresine ve güncel olana ilişkin konular seçildiğinde, tarih ilgi çekici bir hale gelmektedir (Türkiye’de İlk ve Orta Öğrenim Düzeyinde Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması, Atölye 2000:24). Okulun bulunduğu çevredeki bitki örtüsü, ormanlar, korular, makilikler, kar, dolu, kırağı, yağmur gibi yağış türleri, aylara, mevsimlere göre sıcaklık dağılımı doğal verilerdir. Öğretmen bu kavramlarla ilgili hedef davranışları kazandırırken çevreden hareket etmelidir.

“Öğretimi desteklemek için en çok hangi kaynak ve materyali kullanmaktasınız?” sorusuna ise alt SES’deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında genelde ders kitabı dedikleri ayrıca görsel, teknoloji, somuta indirgemek, öğrenci yaşantısı ile ilişkilendirmek.ulaşabildiğim her şeyi kullanırım, yardımcı kitaplar, sözlük, atlas, konuyla ilgili resimler, cd’ ler, dergiler, ders kitabı,harita, projeksiyon, lgs hazırlık kitapları, tepegöz, sınıf panosu deney araç-gereçleri, resimler bazen vcd, tv, laboratuvar, problem çözme, testler, ansiklopediler, bilgisayar, net, zümre arkadaşları” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Orta SES’deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında “tepegöz, vcd, tv, dergiler, şema ve modeller, sınıf içi, iş atölyesi, laboratuvar, spor salonu, ders araçları, öğrenci seviyesine uygun ders ve yardımcı ders kitapları, harita” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Üst SES’deki öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında genelde “tüm ders materyali, EAE, EÖA, aptal çocuk yoktur hiperaktif çocuk okulda vb. tür kitapları ve yeni yayınları okuyorum. çoklu zeka teoremi ve eğitim, çoklu zeka uygulamaları, sınıf etkinlikleri antolojisi vb. pek çok yayını takip ediyorum dedikleri ayrıca sosyal- haritalar, şematik özetler ve yardımcı kitaplar, Sosyal Bilgiler dersinde harita, atlas ve ayrıca çoklu zekaya uygun yöntem ve tekniklerin gerektirdiği araçlara önem veriyorum, ders cd’leri, tepegöz, farklı yardımcı kitaplar, çoklu zeka kitabı, haritalar,

atlas, iletişim araçları, internet, çeşitli kaynaklar, belgesel yayınlar” cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Üç boyutlu ve daha çok duyu organına hitap eden araç-gereçler iletişimi daha kolaylaştırır. Benzer şekilde Anıl (2000: 17-38), kullanılan araç-gereçlerle ilgili olarak öğretmenlerin daha çok ders kitabından yazı tahtasından, harita ve küreden yararlandıkları saptamıştır. Sosyal Bilgiler öğretimiyle ilgili olarak öğretmenlerin tekrar, düzeltme, dönüt gibi konulara dikkat ettiklerini ancak pekiştirme ve güdüleme konusunda aynı duyarlılığı zaman zaman gösterdiklerini belirtmektedir. Downey & Levstik (1991) tarih eğitimiyle ilgili olarak erken /sınıflarda, gerekli malzemeler ile konular derinlemesine işlendiğinde ve çocukların yaşına uygun öğrenme stratejileri kullanıldığında etkili olduğunu belirtmektedir (Hoge 1994:1). İlkokul öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler kitabının nasıl kullandıklarını ve ortaya çıkan sorunlarla ilgili olarak şunları saptamıştır: “Okullarda maddi sıkıntılardan dolayı sadece kitap okutulmakta- ekstra malzeme, araç gereç getirilmemekte, dolayısıyla ders işleme yöntemi çok okumaya dayanmaktadır. Çocuklar bu kitabı okumakta zorlanmaktadır. Çok gezmiş, görmüş olan öğrenciler bu kitaba ilgi duymaktadır. Teknik konular, paragrafları ağır yapıyor. Yabancı ülkeler, şehirlerin vs.’nin isimlerini okumak dersi zorlaştırmaktadır. Zaman birimleri çok büyük olunca öğrenci anlayamamaktadır. Örneğin “Ülkemiz 200 sene önce kuruldu gibi” (Hoge 2004: 1-4).

Bilgisayarla birlikte internetten yararlanma konusunda, Scott, “internetin öğretim yöntemleri, müfredat geliştirilmesi ve öğrencilerin öğrenmelerindeki potansiyel gücünü bilmemize rağmen, internetin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerinin görmesi gereken ciddi sınırlamaları olduğuna” inanmaktadır. Bilgi sahibi olmada sistematik bir öğretim olmadan, öğrenciler internetin potansiyelini tam olarak kavrayamazlar. Bu öğrenme ve öğretme sürecinde zararlı etkiler ortaya koyabilir (Scott ve O’Sullivan 2000: 2).

Öğretmenlerin derslerdeki ödev ve başka uygulamalara zaman ayırma durumuna tablo 38’de görülmektedir.öğretmenlerin sınıf içi uygulamalardaki çalışmalara zaman ayırma durumlarına göre hiç zaman harcamayanların azlığı dikkat çekicidir.

Tablo 38- Öğretmenlerin Derslerdeki Ödev ve Başka Uygulamalara Zaman Ayırma Durumu

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
% 10'dan az	-	1	-
% 10	-	-	-
% 20	3	2	5
% 30	4	3	4
% 50	5	-	-
% 80	-	-	1
Alıştırma ve uygulamalara daha çok yer veriyorum, öğrenci katılımı esastır.	2	-	-
Tekrar mahiyetinde ödevler, deneyler verilmektedir.	1	-	-
Araştırmaya yönelik ödevler veriyor, görsel kaynakları sıkça kullanıyorum	1	-	-
Her hafta çalışma kağıtları, her gün çok fazla olmamak üzere ödev veriliyor.	1	-	-
Ödev dışında periyodik olarak deneme sınavları yapmaktayım.	1	-	-
Aslında çok değil. Ben ödevden ziyade dosya adı altında grupla çalıştırıyorum.	1	-	-
Her derse hazırlıklı gelmelerini sağlamak için araştırmaya dayalı ödev veririm.	1	-	-
Verilen ödevler, basit proje çalışması gerektirecek türdedir. Derste küme çalışması paylaşıma orantılıdır	1	-	-
Ertesi gün işlenecek konulara hazırlık olarak seviyeye uygun çalışılmasını öneririm.	-	1	-
Ödevler ve konu sunumları hem öğrenmeyi hızlandırıyor hem de öğrenciyi daha fazla derse bağlıyor.	-	1	-
Dersin niteliğine göre değişir. Ödev; araştırma ise derste önemli yer tutar. Konunun özeti ise; ders işlenişini ödevle birlikte yürütürüm. Derslerimde pek çok etkinlik ders işlenişinin bir parçasıdır zaten.	-	-	2
Ödev olarak gün içinde yapılan, işlenen konuları pekiştirici alıştırmalar veriyorum. Daha çok araştırma yapabilmeleri için çalışıyorum. Bireysel zevk aldıkları çalışmalarını yapıp bunları sınıfta paylaşabiliyorlar.	-	-	2
Konuların yüklü oluşu nedeniyle ödevle tamamlıyorum. Yarışma- grup çalışmalarısıyla canlılık katıyorum.	-	-	1
Her hafta sonu, işlenen konuları içeren sorular. Konularla ilgili öğrencilerin araştırmaları.	-	-	1
Ödev her dersin sonunda veriyorum, etkinlikler artırılabilir.	-	-	1
Her öğrenciye ödev veririm. Oranları değişebilir, duruma göre.	-	-	1

Tüm SES'deki öğretmenlerin "Derslerinizdeki ödev ve başka uygulamaların payı nedir?" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genellikle "%20-30" şeklinde olduğu görülmektedir. Üst SES gruplarında öğretmenlerin bu konuda bireysel farklılıkları dikkate aldığı görülmektedir.

Öğrencilerle etkinliklerin yürütülmesi sırasında onların yaratıcılıklarının ortaya çıkarılması verimliliğin artırabilmektedir. Öğretmenler bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedirler:

Tablo 39- Öğretmenlerin Çocukların Yaratıcılıklarını Ortaya Çıkarmak İçin Önerileri

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Etkinlikler / uygulamalar yaptırılmalı	6	3	3
Yarışmalar yapılmalı	2	-	-
Konuşma fırsatı tanınmalıyız.Görüş ufuklarımızı açarak araştırmaya dönük sorular sormalıyız	3	-	-
Bireysel özellikler ve ilgi alanlarımızı belirlemeliyiz. Becerilerine yönelik çalışmalar yaptırmalıyız.	5	3	7
Rehberlik edildiğinde yaratıcılıkları ortaya çıkacaktır.	1	-	3
Düşüncelerini geliştirici sorularla motive ederim.	2	-	-
Projeler hazırlatılmalı.	1	2	-
Araştırmaya yönlendirmeliyiz (Okuma, proje üretme)	2	2	2
Grup çalışmaları yapılmalı.	-	-	8
Önce onlara güvendiğimizi ve bir değer olduklarımızı göstermeliyiz.	-	-	1
Ders saatleri az, müfredat yüklü olduğu için bu konuda fazla bir şey yaptırıyoruz.	-	-	1
Çoklu zeka kuramlarını kullanarak küme çalışmaları yaparak daha aktif ve yaratıcı olmalarını sağlayabiliriz.	-	-	1

Tüm SES'deki öğretmenlerin "Sizce çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak için neler yapmalıyız?" sorusuna en çok verdikleri cevaplara bakıldığında "Etkinlikler / uygulamalar yaptırılmalı" ve "Bireysel özellikler ve ilgi alanlarımızı belirlemeliyiz. Becerilerine yönelik çalışmalar yaptırmalıyız" cevaplarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Üst SES'deki öğretmenler, ayrıca "grup çalışmaları yapılmalı" şeklinde görüşlerini bulunmuşlardır. Warnock Raporu'na göre bireysel gereksinimlerin karşılanması önem taşımaktadır (Lloyd 2002:109,110).

Öğretmenlerin "Yaratıcılığın gelişmesi için neler yapıyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar çoğunlukla "çoklu zeka yöntemi kurallarına uygun resim, müzik, anlatım liderlik üzerinde duruyorum, düşünce olarak belirtilen konular üzerinde fikrini söyleme, problem çözmede muhakeme yürütme gibi; sorular sorar, ipucu veririm, ilgi ve becerileri konusunda çalışmalar yapmak; özgün fikir ve düşünceleri desteklemeye çalışıyorum, araştırma çalışması, proje çalışmaları" şeklindedir. "Öğretmenlerin, yaratıcı öğrenme ortamlarını kendilerini yenileyerek oluşturabilmektedirler. Derslerde çeşitli yöntemlerin kullanılması öğrenme ortamının donanımında değişiklikler, zengin araç-gereç kullanımı bireysel farklılıkları ve yeteneklerini önemsinmesi, yapıcı eleştiri yapılması grup çalışmaları problemlerin çözümünde bireylerin kendi özgür düşüncelerinin onaylanması ve pekiştirmenin yapılması yaratıcı eğitim sürecinde etkili olmaktadır.

Cevizci'ye göre yaratıcılık, kişilerde ve kişilerin oluşturduğu öbeklerde rastlanan, özgünlük, uygunluk, geçerlilik ve yararlılığıyla seçkinleşen yeni şeyleri görme tarzı, bağlantı

kurma, risk alma çelişki ve karşıtlıkları aşmadır. değişik durumlarda esnek, akıcı, özgün, alışılmıştan farklı bir şekilde düşünmeyi kapsamaktadır (Senemoğlu 2000:545). Yaratıcılık, bir amaca ulaşan yeni fakat uygun bir fikrin ya da yaratının ortaya konması ve zaman içinde işlenmesidir” şeklinde tanımlanabilmektedir (Gander -Gardiner 2001:386). Çocukların desteklendiklerini hissetmeleri eğitimin başarısını etkilemektedir. İnsanların zor bulacaklarını bildikleri yeni bir beceri edinmeye karar vermeleri onları etkilemektedir. Zorluklarla baş edebilme ile kendisine güvenme yetileri yaratıcılık için gereklidir. Yeni öğretim anlayışında hem bireysel, hem ekip çalışması yapmak, bilginin kaynağına ulaşmak, öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda motive edilmeleri esastır. Bu bağlamda öğretmenlerin iyi birer rehber olmaları gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan problem çözme yöntemi, öğrencilerin bilgi düzeylerini arttırmada geleneksel yöntemden daha etkilidir ve problem çözme yönteminin uygulanmasında büyük öneme sahip olan etkinliklerin seçiminde, öğrencinin aktif olduğu ve yaratıcılığını kullanabildiği etkinliklere ağırlık verilmelidir (Yeşilkayalı 1996:14). Yaratıcılık, bir amaca ulaşan yeni fakat uygun bir fikrin ya da yaratının ortaya konması ve zaman içinde işlenmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Gander -Gardiner 2001:386). Esnek ortam öğrencinin yaratıcılığını kullanabilmesine imkan sağlar.

Alt SES’deki öğretmenlerin “Aktiviteleri (etkinlikleri) nasıl uyguluyorsunuz? (sınıf içinde, grup çalışmalarıyla,vb...)” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında “küme çalışmaları, karşılıklı soru-cevaplar, tartışma; izleyici konumuna geçiyorum; yeterince uygulayamıyoruz, sınıfla-grupla, grup çalışmalarıyla, çoklu zeka sistemiyle uygulamaya çalışıyorum, Sosyal Bilgiler dersinde bile resim yapıp şarkı söyleyebiliyoruz, vb.” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Grup çalışmaları öğrencilerin grup psikolojisi ile hareket ederek kendilerini daha rahat ifade etmelerine zemin hazırlayabilir. Sosyal Bilgiler müfredatı ve uygulamasının birlikte ele alınması gerekir. Elde edilen başarıda, uygulanma sırasındaki çalışma, konsantrasyon ve çocuklara uygulanan disiplinin etkisi olmaktadır. Yine aynı süreçte ders kitabının kullanımı ve üniteleri işlerken gözetilen zamanlamanın da önemli olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır (Cortazzi 1998: 206). Dean, öğrencilerin, formal sınıflarda aktiviteler için daha fazla zaman harcadıkları ve informal durumlarda daha iyi zaman geçirdiklerini kaydetmiştir (Dean 2000:27). Orta SES’deki öğretmenlerin, verdikleri cevaplara bakıldığında genelde bireysel ve grup çalışmaları ile dedikleri ayrıca genellikle sınıf içi gruplandırma yaparak (sınıfın kalabalık oluşundan dolayı), tartışma, konuşma, anlatma, soru hazırlama, sorma çalışmaları, konu sınavları, grup çalışmaları, sınıf içinde sosyal beceri etkinlikleri yaparak cevaplarını verdikleri görülmektedir. Üst SES’deki öğretmenlerin, verdikleri cevaplara bakıldığında genelde sınıf içi bazen bir gezi, bazen de grup çalışmalarıyla dedikleri ayrıca öğrencilerin istek ve ilgilerini

dikkate alıp onları aktif kılacak şekilde, yapılan etkinliğe uygun şekilde, farklı olabiliyor, ilk olarak sınıf kontrolü sağlayarak ve yönlendirici olarak, önceden hazırlanma, okul içi gerekli irtibatların sağlanması; çalışmaların denetlenmesi, şeklinde, derslerimizde aktivite imkanı sınırlıdır, genelde soru-cevap, harita kullanarak, ek çalışmaları sınıfa aktararak, pano çalışmaları ile, rehberlik etkinlikleri, servis tarafından hazırlanıp sınıf öğretmenlerine teslim edilir, öğretmenlerimiz sınıflarında bu etkinlikleri gerek grup gerek bireysel çalışmalarla gerçekleştirir, etkinliklerde etkin katılımın sağlanması amaçlanır, tabi ki burada sınıf öğretmenlerinin etkinliği çok önem taşımaktadır cevaplarını vermişlerdir. Okulların SES'lerine göre öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler öğretim programı uygulanırken sınıflarda uyguladıkları aktivitelerin değiştiği saptanmıştır. Son olarak, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinliklerde başarılı olmasında bireysel gereksinim ve ilgiler doğrultusunda iletişim engellerine takılmadan ben dili, etkin dinleme gibi konulara dikkat etmelerinin önemli rol oynadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin öğretim programını uygulanması ile ilgili güçlüklerle ilgili olarak öğretmenlerin cevapları sıklık derecelerine göre sıralanmıştır.

Tablo 40- Öğretmenlerin Öğretim Programını Uygulanması İle İlgili Güçlükler

Cevaplar	SES (f)		
	Alt	Orta	Üst
Öğretim programında çok konu var.	8	5	10
Araç-gereç eksikliği	4	5	-
Bazı konuları çocukların seviyelerinin üstünde, çok yoğun ve zor.	3	2	2
Sınav sisteminin daha fazla bilgiyi dayatması	2	-	-
Programlara göre alt yapının eksikliği	1	1	-
Öğretmenlerin doldurması gereken çok dosya var	1	-	-
Sıkıntı çekmiyorum.	1	-	2

“Öğretim programı uygularken hangi konularda sıkıntı çekiyorsunuz?” sorusuna tüm SES'lerdeki öğretmenlerin daha çok “öğretim programında çok konu var” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Buna ek olarak Üst SES okulları dışındaki öğretmenlerin araç gereç eksikliği yaşadıkları da vurgulanmaktadır.

SES'e göre öğretim programı uygulanırken öğretmenlerin sıkıntı yaşayabilmektedir. Öğretmenler, kendi müfredatını biçimlendirme isteğindedir. Yıllarca süren öğretim sonunda bu tür programları kullanan öğretmenler katı metotlara aşırı bağlandıklarından onlar olmadan öğretme yeteneklerini kaybetmektedirler (Voogd 1998: 153). Müfredat, temsil edilmiş müfredat (teorik, öğretmenin yaptığı), verilen müfredat (sınıfta uygulamada farklı), alınan müfredat (öğrencilerin anladığı müfredat) olmak üzere farklı adlandırılan programların iyi temsil edilmesi gereklidir. Milli bir müfredatın önerdiği Sosyal Bilgiler dersinde içerik ve yöntemleri öğretmene uygun gelmezse ya da çocukların ihtiyaçlarını karşılamazsa öğretmen çatışma yaşayabilir.

Öğretmenler üç temel sorunla karşı karşıyadır: Çocuklar ve çocukluğa onların toplumun bakış açısı, herhangi bir müfredatın ve onların eğitim sisteminin yaptırımları, öğretmenlerin inançları ve değerleri, sınıf içi uygulama gelenekleridir (Moyley 1998:3-7). İngiltere’de yeni programın mantığı başarı standartlarını ve öğrencilerin öğretmenlerin ve okulların eğitim performanslarını arttırmak olmuştur. Böylelikle yeni binyılda müfredat, pedagoji, değerlendirme, eğitim, ödenek, gözlem, hedef belirleme, kaynak sağlama, övgüde bulunma gibi olgular bu amaç için ele alınmıştır. Bir öğretmen olarak, öğrenme programını bireysel ihtiyaçlara uydurabilmek için çocukları da dinlemek gerekmektedir (Dean 2000: 29).

3.1.4. SES’e Göre Okulların Alt Yapıları

Bakioğlu’na (1999:25,34) göre okullardaki mevcut öğrenci sayısı ile okul yönetimi arasındaki iletişimde öğretimin kalitesi üzerinde sınıf mevcudunun önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğrencinin öğrenmesi ve davranışı üzerinde sınıf mevcudunun rolü sınıftaki uygulama ve müfredatı öğrenme konusu üzerinde sınıf mevcudunun etkisi, kalabalık sınıf içinde öğrenim görme konusunda öğrencilerin görüşleri alındığında gerçekçi bir yönetim süreci yaşanmaktadır.

Öğrenci sayısının yüksekliği göz önüne alındığında mevcut derslikleri taşınabilir mobilyayla, gösterim perdeleriyle, karartma paravanlarıyla donatmak verimi artıracaktır (Roldan 2003:99). Mevcut öğrenci sayısına yönelik yapılan araştırmalar, bu konuyla ilgili bazı sorunları ortaya çıkaramamıştır. Örneğin davranış, motivasyon, kendine saygının kazanılmasında sınıf mevcudunun öğrenciye etkisi, öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki yaşantısının kalitelerine olan katkısı okul yöneticisinin okulunda ne tür problemler hissettiği gibi (Bakioğlu 1999: 23,24). Araştırma yapılan okulların altyapısı, fiziki özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler EK 10’da verilmiştir.

Alt SES’deki bir okulda her sınıfta 45’ten fazla öğrenci, orta SES’de ise 35-40 öğrenci, üst SES’de ise yaklaşık 22 öğrenci bulunmaktadır. Fiziki altyapı açısından alt SES’deki bir okulda 1 kütüphane, 1 Fen laboratuvarı, 1 çok amaçlı salon, 24 Bilgisayarlı bir oda yerılırken orta SES’de 1 bilgisayar laboratuvarı, 1 fen laboratuvarı, 1 çok amaçlı salon, 1 kütüphane, 1 iş eğitim atelyesi, 17 dersane (2’şer kişilik sıralar, her sınıfta toplam 40 öğrencilik sıra mevcut), 1 öğretmenler odası, üst SES’de ise 2 kütüphane, 4 müzik salonu, 1 bale odası, 5 resim atölyesi, 4 basket salonu, 2 tenis kortu, 2 beden eğitimi küçük salon, zümre odaları, 4 öğretmen odası, 5 yemekhane, 1 fen laboratuvarı, 1 kimya laboratuvarı, 1 fizik laboratuvarı mevcuttur. Görsel materyal olanakları açısından alt SES’deki bir okulda 3 televizyon, 1 video, 2 vcd çalar, 2

tepegöz, 1 projeksiyon makinesi, orta SES’de bütün sınıflarda televizyon ve VCD var, 5 Tepegöz, 26 tane bilgisayar, internet bağlantısı, 100 tane harita ve benzeri şeyler mevcut iken üst ses’de 100 bilgisayar, 6 projeksiyon makinesi, 6 tepegöz, 15 tv, 250 harita vb. bulunmaktadır.

3.1.5.SES’lerine Göre Okul Yönetimlerinin Durumu

Birinci alt problemde okul yönetimiyle ilgili bulgular oluşturulurken eğitim – öğretime ve okul – toplum ilişkisine yönelik çeşitli açık uçlu sorular okul yöneticilerine yöneltilmiş ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. İlköğretim evresi insanın yaşama uyum sağlamasında birçok işleve sahiptir. Bilgi çağının ekonomide, yönetimde, ailede etkilerinin yaşandığı, daha da geliştiği bir süreçte işlevleri daha da atmaktadır. Laycock (2001:71)’un çalışmasında hem dil hem de matematiğin kullanımının başarılmasına önem verme, çocukları bilimle tanıştırma, tarih, coğrafya ve din eğitimi alanlarında anlamayı geliştiren öneriler sağlama, bir dizi estetik aktiviteleri sunma, resim ve tasarım, teknoloji ve problem çözmeyi sağlayan pratik çalışmalar için müfredat içinde fırsatlar sağlama, çocukları bilgisayarla tanıştırma, insanların hayatlarını nasıl kazandıklarını içeren yetişkinlerin hayatlarıyla ilgili çocuklara fikirler verme gibi işlevlerin bu kurumlarda gerçekleşebileceği üzerinde durulmuştur. Bu kurumlarda da yönetimin taşıdığı nitelikler kurumun bulunduğu durumu belirleyebilir. Sınıf yönetimi açısından yaklaşıldığında okul yönetimi, bir bakıma sınıflardan oluşan bir bütünün, bir ünitenin yönetimi olarak da düşünülebilir. Başka bir ifade ile okul yönetimi, sınıf yönetiminin üst sistemi demektir (Akt.Çelikkaya 1999:115). SES’e göre okulların alt yapısından, öğrenci ailelerinin ve okullarda görev yapan öğretmenlerin yanı sıra okul yönetiminin de davranışlarında, etkinliklerinde ve beklentilerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ele alınan okul ve toplum ilişkilerinin yeterli düzeyde gerçekleşmesinin öğrencinin toplumsallaşmasını ve iyi birer vatandaş olmalarını sağlamak anlamına geldiği söylenebilir.

Alt SES’deki okullarda öğrencilere yönelik gerçekleştirilen ortak etkinlikler (Kültür, sanat, spor, yarışma gibi) incelendiğinde, okullar arası futbol müsabakaları, yılda bir kez sınıflar arası bilgi yarışması, kardeş okul (Osmangazi İlköğretim Okulu) ile ilgili sergiler, kompozisyon yarışmaları, tiyatro çalışmaları ve gösterileri, sınıflar arası çeşitli alanlarda spor turnuvaları, okullar arası bilgi yarışmaları düzenlendiği görülmektedir. Orta SES’deki okullarda ise il çapında eskrim müsabakaları, il çapında folklor yarışmaları, ilçe çapında futbol müsabakaları, şiir yarışmaları, resim yarışmaları, satranç turnuvaları, resim sergileri düzenlenmektedir. Üst SES’deki okullarda, sınıf geceleri düzenlendiği, okul içinde kültürel, sportif yarışmalar

yapıldığı, il ve ilçe çapında bilgi, resim, şiir, folklor, satranç yarışmaları ve sportif yarışmalara, voleybol, basketbol, tenis turnuvalarına katılımın olduğu, kayak ve yüzme okullarının açıldığı, resim sergileri, takı sergileri, trafik ve taşıtlar sergisi, bale gösterileri, gitar ve piyano resitalleri, ingilizce oyunlar ve müzikallerin oynandığı, tiyatro gösterileri, sinema gösterimleri, geleneksel Bursa gösterileri, Mayıs şenlikleri, yazarlarla söyleşiler, alanında önemli kişilerle söyleşiler, verem savaş haftası gibi günlerde kaynak kişilerle bilgilendirme toplantıları, ilkyardım eğitimi, Minik Kalemler Gazetesi hazırlıklarının yapıldığı görülmektedir. Yarışmaların bütün okul etkinlikleri arasında yer almasına rağmen bireysel, sanatsal ve kültürel etkinliklerin daha çok üst SES okullarda yapılması araştırmadaki beklentiyi destekler niteliktedir.

Alt SES'deki okulların eğitimin kalitesini arttırmak için merkezi yönetimden bağımsız çalışmaları açısından öğrenci ailelerinin desteğinin yetersiz olduğu, aynı zamanda sınırlı gelen kaynaklarla ücretli hizmetli parası, temizlik şirketi giderleri için ödenmesi dikkat çekmektedir. Orta SES'deki okulların bağımsız çalışmaları arasında gönüllü velilerin desteği ile her türlü olanaklara özellikle materyaller boyutunda sahip olduğu görülmektedir. Üst SES'deki okulların bağımsız çalışmalarında (derslere görsel materyal sağlama, yardımcı kaynakları çoğaltma olanakları gibi) öğrenci ailelerinin desteğinin her türlü olanaklara üst düzeyde erişilmesinin önemli rol oynadığı kaydedilmiştir. Ayrıca ağaç dikme, kardeş okula ve yardıma muhtaç insanlara yardım kampanyası düzenleme gibi faaliyetler de gerçekleştirilmektedir. Okul yönetimi okulun çevreyle bütünleşmesi için gerekli tedbirleri almalıdır (Töremen ve Kolay 2003:350). Yeni teknolojik gelişmeleri okula kazandırma ve bunları kazandırdıktan sonra personelin bunlardan rahatlıkla yararlanabilmesi için gerekli tedbirleri alma ile okulun kalitesi artırılır. Alt SES'deki okulların öğrenci aileleriyle yürüttüğü iletişim incelendiğinde, yılda ikişer kez birebir sınıf toplantıları, iki kez de bütün velilerle büyük ortak toplantıların yapıldığı saptanmıştır. Velilerle iletişim duyuru kağıtları çıkarılarak toplantılara çağrılması şeklinde olmaktadır. Orta SES'deki okulların, daha çok telefonla iletişim kurulduğu, okula gelemeyen velilerin evlerine de ziyaret yapıldığı, yüz yüze iletişimin etkililiğine inanıldığı görülmektedir. Yılda iki kez veli toplantısı yapılmaktadır. Genellikle istenmedik davranışları gösteren öğrencilerin aileleriyle daha çok iletişim kurulmaktadır. Üst SES'deki okulların öğrenci aileleriyle yürüttüğü iletişime bakıldığında İnternet üzerinden, cep telefonu mesajıyla, eve gönderilen yazılarla haberleşme ve iletişim kurdukları saptanmıştır. Genel toplantılar yılda iki kez yapılmaktadır. Bir dönemde öğrenci aileleriyle en az iki kez yüz yüze görüşme yapılmaktadır. Özellikle öğrencilerin davranışlarıyla ilgili görüşme yapılmaktadır. Öğretmenlerin ihtiyaçları dahilinde telefonla da randevu verilerek veliler okula davet

edilmektedir. Bireysel başarıların değerlendirilmesi için velilerle özel görüşme günleri saptanmaktadır. Yıl sonunda her sınıfta davranışlarla ilgili bir mahkeme kurulmaktadır.

Okul-toplum ilişkisine önem veren okul yöneticileri başarılı olmaktadır. İnsan yönetimi okul programları yönetimi açısından yeterli olunması da gereklidir. Eğitimin bir bütün olduğunu eğitim sisteminin hiyerarşik bir yapıya sahip olduğunu, iyi bir rehber olması gerektiğini, idareciliğin sadece kuralcılık olmadığını, diyalog ve eleştiriye açık olduğunu, ekip çalışmasının başarıya ulaştırdığını, personeline güvenmesi gerektiğini, esas mesleğinin öğretmenlik olduğunu unutmaması gerektiğini, özellikle Milli Eğitim Mevzuatına hakim olunması gerektiğini düşünen okul yöneticileri çağdaş yönetici tipine girmektedir. Alt SES'deki okulların yönetim kadrosu ve öğretmenleri, eğitim-öğretim etkinlikleri dışında harcadıkları fazla çalışmaya ilişkin olarak haftada bir gün nöbet tutulmaktadır. Orta SES'deki okullar yönetim kadrosunu ve öğretmenleri nöbet tutmakta ve sergiler düzenlemektedirler. Üst SES'deki okulların toplantılar, hizmet içi takviye kursları düzenlendiği, sergiler ile birlikte sınıf öğretmenlerinin her konuda idareyle bütünleştikleri, her türlü çalışmada gönüllü olarak yer aldıkları saptanmıştır.

Alt SES'deki okullarda öğrencilere yönelik olmak üzere hafta sonları Cumartesi günleri yetiştirme kursları açılmaktadır. Türkçe, Fen ve Matematik dersleriyle ilgili kurslara katılım daha çok olmaktadır. Kurslar ücretlidir ve her bir öğrenciden bir dönem için 50 YTL alınmaktadır. Okul yönetimi, Cumartesi günleri sabahtan akşama kadar okulda bulunmaktadır. Öğretmenler de işleri olunca erken gelip geç gitmektedirler. Orta SES'deki okullarda hafta sonları yetiştirme kursları düzenlenmektedir. Maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin %10'unun kurs giderlerini okul karşılamaktadır. Öğrenci başına 70 YTL kurs ücreti düşmektedir. Üst SES'deki okullarda ücretsiz kurslar, ders ve becerilere yönelik olarak hafta sonları düzenlenmektedir. Hafta içi 17.00-17.30 arası olmak üzere hafta sonu ise 11.00'den sonra matematik, Türkçe, İngilizce konularını içeren kurslar düzenlenmektedir. Geri kalmış öğrenciler için hafta sonu bilişsel anlamda ücretsiz takviye dersleri verilmektedir. Ancak basketbol, voleybol, satranç, bale, gitar, kayak, tenis gibi konulardaki kurslar ücretlidir ve saati 11 YTL'dir. Hafta için 17.00-17.30 arasında çalışma olmaktadır. Öğleden sonraları öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda çalışma yapmaları için 6-7-8.sınıflara yönelik kulüp çalışmaları düzenlenmektedir. Geleneksel eğitim yönetimi yaklaşımında yöneticinin eğitim ve gelişme gereksinimlerinin saptanması, bu gereksinimlere uygun eğitim programlarının tasarlanması, bu programlarda hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağına karar verilmesi genel olarak eğitim biriminin yöneticisi veya bir üst yöneticinin sorumluluk alanına girmektedir" (Turpoğlu 1998: 248).

Alt SES'deki okulların öğrencilerinin okul dışı zamanlarda dersane, etüd merkezi gibi kurumların açtıkları kurslara katılımı konusunda 4., 5., 6. ve 7.sınıfa giden öğrencilerin %8'i

dersaneye devam ettiği, büyük çapta katılımın ise 8.sınıfta olduğu görülmektedir. Yönetim, çocukların test becerilerini artırdıkları düşüncesiyle dersaneye sıcak bakmaktadır. Dersane ücretleri ise ortalama 1 milyar civarında ve 12 taksite bölünmektedir. Orta SES'deki okulların öğrencilerinin dersane, etüd merkezi gibi kurumların açtıkları kurslara katılımına bakıldığında, kul dışında 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Ortak Kurullar Sınavına (OKS) iyi hazırlanabilmek için genellikle dersaneye devam ettikleri, okul yönetiminin dersane olayına sistem gerektirdiği için sıcak baktıkları görülmektedir. Üst SES'deki okulların öğrencilerinin de dersane, etüd merkezi gibi kurumların açtıkları kurslara katılımına bakıldığında, 8. sınıflardaki öğrencilerin dersaneye gittiği, okul dışı dersaneye giden toplam 10 öğrenci gibi az sayıda öğrencinin olmasında okulun kendi bünyesinde açmış olduğu kursların payının olduğu ortaya çıkmıştır. Okul yönetimi, dersanelerin sistem gerektirdiği için var olduğuna inanmaktadır, bu yüzden olumlu tavır takılmaktadırlar. Alt SES'deki okullar psikolojik danışman- rehber bulunmaktadır. Her gün her öğrenciye yönelik görüşme saatinde öğrencilerle iletişim kurulmaktadır. Düzenli çalışmakta, sınıflarda etkinlikler yapmakta, planlı, yıllık planları dönem başında öğretmenlere vermekte, her ay yapılacak etkinlikleri sonuçlarıyla ilgili rapor hazırlamakta olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde Orta ve Üst SES'deki okullar psikolojik danışman- rehber bulunmaktadır.

Okulda katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışı benimsenmelidir (Töremen – Kolay 2003:350). Karara katılımın olması için de eğitim örgütlerinde demokratik bir yönetim anlayışı hakim olmalıdır. Demokratik yaklaşımda insancıl sosyal ilişkiler söz konusudur. Aydın'ın Koffman ve Serge'den aktardığına göre insanlar, kendini gerçekleştirme gereksinimi içinde bulunmaktadırlar (Akt:Aydın 2000:35). Bilgi çağında bilgi en büyük güç kaynağıdır. Günümüzde sanayileşmiş ülkeler bilgiyi üretirler. Ülkemizi de bu hızlı değişim sürecinden ayrı düşünülemez. Yeni olan şey değişimin hızı ve oranıdır (Turpoğlu 1998:347). “Kendini geliştirme, kişinin kariyerini geliştirmesi ve ilerlemesi; heyecanla yürüttüğü bir işte başarısını arttırması; özel nitelik veya becerilerini geliştirmesi; gizli gücünün bütününe erişmesi, yani kendini gerçekleştirmesidir.

Eğitim-öğretim ve yönetimin verimliliğini artırıp, eğitim kalitesini yükseltmek ve bu konuda sürekli gelişimi sağlamak için gerekli araştırmaları yapmalıdır. Bunun için sürekli kendini geliştirmeli, süper lider özelliklerini gösterip personelini geliştirmelidir (Töremen, Kolay 2003:350). Toplam Kalite konusunda Deming'in 14 ilkesinin eğitime uyarlanmış şeklinde ürün ve hizmet gelişimi konusunda tutarlı hedefler yaratmak, yeni bir felsefe kabul etmek, değerlendirmede sadece sınavlara güvenmemek, birlikte işbirliği içinde çalışmak, ürün ve hizmet sistemini sürekli geliştirip, sonsuza dek yaşatmak, öğretmenlere eğitim programları düzenlemek, liderlik yapmak, korkuyu dışlamak, bariyerleri kırmak, slogan ve zorlamaları bir

kenara bırakmak, sayısal veri kullanmamak, birlikte çalışmaktan gurur ve neşe duyulmasını engelleyecek problemleri ortadan kaldırmak, coşkulu eğitim ve yenileme kursları planlamak, geçişimi başarmak için harekete geçmek (Bakioğlu 1999: 24,25). Okul yöneticilerinin teknik, insancıl ve kavramsal yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda insancıl yeterlikleri şu şekilde özetlemektedir. “İnsancıl yeterlikler: İnsancıl yeterlikler, birey ve grupları anlama ve güdüleme yeterlikleri olarak da kabul edilebilir. Etkili çalışma ve ortak çaba oluşturabilme, başkaları hakkındaki varsayım, inanç ve tutumları, bunların kullanılış yöntem ve sınırlarını görebilme, bireysel farklılıkları gözetme insan ilişkilerine yönelik özellikler olarak görülmelidir (Töremen, Kolay 2003: 343).

Sinangil ve Oresi'in Türkiye'de çalışan yabancı yöneticilerle ilgili yaptıkları çalışmada ise özellikler farklı başlıklar altında toplandığı görülmektedir. Bunlar işbilgisi ve motivasyon, ilişki kurabilme becerisi, esneklik, uyum ve aile durumudur. Kendisini geliştirmeyen bir yöneticinin personelini geliştirmesi mümkün değildir. Okulda öğrenen birey ve öğrenen organizasyon felsefesini yerleştirmelidir. Bu şekilde okulunu öğrenen okula çevirmelidir. Öğrenen okulda başta öğretmenler kendini geliştirecek sonra da bu davranışlar öğrenciye de yansiyacak dolayısıyla öğrencilerin başarısı da artacaktır. Okulunda ekip çalışması ruhunun yerleşmesini sağlamalıdır. Bu şekilde okulunda kolektif hareket edilmesini sağlayarak personelin bütünleşmesini sağlar (Töremen, Kolay 2003:350). Geniş bir öğrenci kesiminin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek program ve hizmetler sunabilme, okulların, hayat boyu eğitimin bir parçası olmasını sağlama, okulların, okul destek hizmetleri dağıtımının merkezi olmasını sağlama konularında okul yöneticilerinin nitelikleri büyük rol oynayabilir. Yöneticilerin yenileşmede başarılı olmasında onların değişme uzmanı (ajantı) olarak seçilme, yetiştirilme ve desteklenmeleri önem taşımaktadır (Balci 2001:113,116). İyi performans ve yaratıcılık gösteren kişilerin ödüllendirilmesi ve görüşlerine yer verilmesi gerekmektedir (Kasatura 2004:1). Çağcıl okul yönetimi ve sınıf yönetiminde, öğrenci, öğretmen, öğrenci aileleri ve en önemlisi toplumun okul süreçlerine katılması, okul dışı çevrenin okula desteği okul ve eğitim sisteminin başarısını ve TKY'nin eğitimde uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Bireylerin her konuda düşüncelerini açıkça ifade edebilmelerine fırsat verilmelidir. Bireylerin hem bireysel hem de ortaklaşa iş yapabilmelerine ve başarımlar da bulunabileceklerine inanılmalıdır. Düşünce, politika ve sorunların eleştirel bir biçimde analiz edilebilmesine ve bundan yararlanılmasına fırsat tanınmalıdır (Şişman ve Turan 2002:56,117-118).

Birinci alt problemimiz çağdaş bilginin kullanımı ve ediniminde öğrencinin sosyo ekonomik statüsünün belirlenmesi idi. Bu bağlamda konumuzun aktörleri olan öğrenciler, aileleri, okulları, öğretmenleri, okul yönetimleri tek tek ele alınmıştır. Birinci alt problem ile

ilgili dikkate değer sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin okul dışındaki zamanları ve bu zamanın yönetimi, kendisini geliştirme istek ve çabası içinde olan yöneticilerin varlığı, öğretmenlerin okul ile aileler arasında iletişimi sağlamaları, ailelerin çocuklarını birey olarak görmeleri olumlu bir öğrenme atmosferinin oluşumunda etkili olabilmektedir.

3.2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Sınıf Düzeylerine (4., 5., 6.ve 7. Sınıf) Göre Değişmekte midir? (İkinci Alt Problem)

Araştırmada, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi sınıf düzeylerine (4.,5.,6.ve 7. sınıf) göre değişmekte midir? sorusu ikinci alt problemi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, öğrenci, aile ve öğretmen boyutları ayrı ayrı dikkate alınarak incelenmiştir. İkinci alt problemde öğrencilerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 5 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı”, Ek 6 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi”, Ek 9 “Davranış Belirleme Testi”, Ek 2 “Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüş Gözlem Anketi” Ek 7 “Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı” ve Ek 8 “Öğrenci Aileleri Röportaj Soruları Anketi”nde yer alan hem kapalı hem de açık uçlu çeşitli sorular değerlendirilmiştir. Bu bölümde ilk olarak, öğrencilerin “Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi”nde verdikleri cevapların sınıflara göre karşılaştırılmasıyla elde edilen anlamlılık tablosuna yer verilmiştir. İlgili tutum testi sonuçları üzerine sınıf düzeyleri dikkate alındığında öğrenciler arasında genel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak toplam puan esas alınarak incelenmiştir.

Tablo 41-Sınıf Düzeylerine Göre Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	724,691	3	241,564	2,438	,063
Gruplar içi	197788,427	1996	99,092		
Toplam	198513,118	1999			

Tabloda görüldüğü gibi genel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili tutum testi sonuçları üzerine sınıf düzeyleri dikkate alındığında öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için incelenmiştir. Toplam 44 maddeden oluşan bu tutum testinin genel olarak 40 maddesinde 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 4 tanesinde olmadığı görülmüştür.

Tablo 42- Sınıflara Göre Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirleme Yönelik Tutum Testi

	Genel Fark	Sınıf Düzeyi					
		4-5	4-6	4-7	5-6	5-7	6-7
1-Öğretmenim bana ceza verdiğinde içimden ders çalışmak gelmiyor.	+	+			+	+	
2-Yaptıklarına ilişkin başkalarının güzel şeyler söylemesi çok hoşuma gider.	+	+	+	+			
3-Öğretmenim ve ailem tarafından cezalandırıldığımda kendimi kötü hissederim.	+			+		+	+
4- Yanlış yaptığım zaman arkadaşlarımla benimle dalga geçmesinden korkarım.	+		+		+		
5- Öğretmenimi, anne-babamı hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışırım.	+			+			
6- İyi not aldığım zaman derslerimi isteyerek izlerim.	+			+		+	
7- Sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım.	+	+		+	+		+
10-Okulun yeteneklerimi geliştirdiğini düşünüyorum.	+	+		+	+		+
11- Geçen yıla göre kendimi araştırma yaparken daha yeterli, başarılı hissetmekteyim.	+	+	+			+	+
12- Araştırma yaparken, daha sonra ne olacak diye çok merak ederim.	+				+		
13- Konuları anlamak için arkadaşlarımdan daha fazla zaman harcarım.	+			+		+	+
14- Okuldaki etkinliklere (aktivite, çalışmalara) katılmak çok hoşuma gidiyor.	+		+	+			
15- Bir sonraki derste işlenecek konulara hazırlıklı girerim.	+	+			+	+	
16- Davranışlarımı başkalarının beklentilerine uydururum.	+			+		+	
17- Arkadaşlarımla kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum.	+					+	
18- Yeni şeyleri merak eder, onları denerim.	+	+	+		+	+	
19- Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir kılavuza ihtiyaç duymam.	+	+		+	+		+
20- Öğretmenim çalışmama bakmak isterse bu hoşuma gider.	+	+			+	+	
21-Sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim.	+	+	+	+			
22-Sessiz okumayı severim.	+	+	+		+	+	
23-Sınava hazırlanırım ama sınavdan sonra büyük bölümünü unutuyorum.	+		+	+			
24- Bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm.	+	+					
25- Söylediklerim kabul edilmediği zaman kendimi başarısız ve yenilmiş hissederim.	+	+			+	+	
26- Hatalı araç kullanan kişilerin araç plakasını alıp ilgili yerlere bildirmek isterim.	+			+			+
27- Toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girerim.	+	+			+		
28- Derslerde konuyu anlayamayan arkadaşlarıma elimden geldiğince yardım ederim.	+						
29- Sınıf içi etkinliklerin (çalışma, aktiviteler) belirlenmesinde görüşümüz alınır.	+				+		
31- Hatalarımı yanlışlarımı açıkça söylemekten çekinirim.	+				+		
32- Bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur.	+	+		+	+		
33- Yaptığım işlerin nasıl gittiğini takip ederim.	+	+			+	+	
34- Yanlış olduğunu bildiğim bir görüşe karşı kendi düşüncelerimi söylerim.	+		+	+		+	
35- Sorunları, yaratıcılığımı kullanarak çözerim.	+		+				
36- Günlük olaylarla ilgilenirim ve gazete okurum.	+	+				+	
37- Kendi kendime çalışabilirim.	+			+		+	+
38- Arkadaşlarımla takım çalışması yaparım.	+						
39- Sınıf içindeki tartışmalarda değişik görüşleri dile getirmekten kaçınmam	+						
40- Ani kararları verir sonra pişmanlık duyarım.	+						
41- Ödevler bana fazladan, ek çalışma gibi gelir bir an önce kurtulmak isterim.	+		+		+		
42- Bilmediğim kelimeleri araştırırım.	+	+					
43- Yaptığım her şeyden sorumlu olduğumu düşünüyorum.	+					+	

+ Aralarında fark olan maddeler

Sınıf düzeylerine göre farklılıkların kaynakları incelendiğinde “Araştırma yaparken, daha sonra ne olacak diye çok merak ederim, Arkadaşlarımın kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum, Bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm, Sınıf içi etkinliklerin (çalışmalar, aktiviteler) belirlenmesinde görüşümüz alınır, Sorunları, yaratıcılığımı kullanarak çözerim, Bilmediğim kelimeleri araştırırım, Yaptığım her şeyden sorumlu olduğumu düşünüyorum.”maddelerinde dört ve beşinci sınıfın diğerleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Aynı şekilde iki sınıf düzeyi arasında farklılığın ortaya çıktığı maddelerin sayısı dokuzdur ve dört ve beşinci sınıfın diğerleri arasında farklılaşmaların olduğu görülmüştür.

Sınıf düzeylerine göre farkın kaynağına bakıldığında üç sınıf düzeyi arasında farklılığın ortaya çıktığı maddelerin sayısının 12 olduğu bulunmuştur. “Sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım, Okulun yeteneklerimi geliştirdiğini düşünüyorum, Geçen yıla göre kendimi araştırma yaparken daha yeterli ve başarılı hissetmekteyim, Yeni şeyleri merak eder, onları denerim, Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir kılavuza ihtiyaç duymam” maddeleri, dört sınıf düzeyi arasında farklılığın ortaya çıktığı maddeleri oluşturmaktadır.

Pollard ve Triggs (2000:133)’in araştırmasında öğrenciler, 5. ve özellikle 6. sınıfta kendi başarılarından zevk aldıkları ortaya çıkmıştır. Başarı devamında güdülenmeyi getirmektedir. Öğrencilerin, öğretmenlerinin çalışmalarını değerlendirmeleri sırasında 5. ve 6. sınıflarda endişeli, heyecanlı, korkmuş, şaşırmış, suçlu, utanmış, kendilerinden emin olmayan tavırlar içine girdikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin yeni öğrendiklerini arkadaşlarıyla tartışmaları bağlamında bazı şeyleri “çok” tartıştıklarını düşünen beşinci yılda %41 iken 6.yılda %37’e düşmektedir. Öğrencilerin yarısından fazlası tartışmak için çok az zaman harcadıklarını belirtmişlerdir. Gruplar halinde yapılan çalışmaların birinci sınıftan 5. sınıfa kadar giderek azalmış ve 6.sınıfta tekrar artmış olması bu yöntemin etkili olduğunu göstermiştir. Çocukların Sosyal Bilimler hakkındaki düşünceleri çok çeşitlidir. Tarih konuları ile ilgili olarak dördüncü sınıftaki öğrencilerin %40’ı “çok”, beşinci sınıfta %80’i “biraz” ve “çok fazla değil” biçiminde cevap vermişlerdir. Altıncı sınıfta “biraz” tarih yaptıklarını düşünenlerin oranı %51’dir. Çocukların yorumlarında coğrafya ve tarih konuları için isteksizliğin olmasında özellikle beşinci ve altıncı sınıflarda zaman azlığı ve içeriğin ağırlığının etkisi olduğu saptanmıştır (Pollard, Triggs 2000: 53,78).

Sınıf Düzeylerine Göre Davranış Belirleme Testi: Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımıyla ilgili tutum testi sonuçları üzerine 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeyleri öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 43-Sınıf Düzeylerine Göre Davranış Belirleme Testi ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Çevre bilincine sahip olma	Gruplar arası	1,548	3	,516	1,241	,293
	Gruplar içi	830,002	1996	,416		
	Toplam	831,550	1999			
Planlama yapma	Gruplar arası	3,254	3	1,085	7,065	,000
	Gruplar içi	306,402	1996	,154		
	Toplam	309,655	1999			
Uzlaşmacı olma	Gruplar arası	7,992	3	2,664	6,116	,000
	Gruplar içi	869,350	1996	,436		
	Toplam	877,342	1999			
Hukuk kurallarından haberdar olma	Gruplar arası	7,395	3	2,465	19,382	,000
	Gruplar içi	253,864	1996	,127		
	Toplam	261,260	1999			
Paylaşımci olma	Gruplar arası	26,371	3	8,790	12,407	,000
	Gruplar içi	1414,116	1996	,708		
	Toplam	1440,487	1999			

Toplam 9 maddeden oluşan bu davranış belirleme testinin Genel olarak sınıf düzeyleri arasında çevre bilincine sahip olma dışında diğer maddeleri arasında 0.05 düzeyinde farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre “*çevre bilincine sahip olma*” dışında uzlaşmacı olma ile ilgili 4.-6. sınıf düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.Farklılığın kaynağı incelendiğinde “*uzlaşmacı olma*” maddesi dördüncü ve beşinci sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. “*Planlama*” maddesi ise beşinci sınıfın diğerleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Dördüncü sınıf ve diğerleri ile 5.-6. sınıf düzeyleri arasında farklılığın saptandığı madde “*paylaşım*” maddesidir. “*Hukuk kurallarından haberdar olma*” maddesi ile ilgili farklılığın kaynağının 4.-5. ve 5.-7. sınıf dışındaki sınıf düzeylerinden kaynaklandığı görülmüştür.

Öğrenci ailelerine yönelik ölçme aracının sonuçları üzerine sınıf düzeyleri dikkate alındığında aileler arasında genel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir.

Tablo 44-Öğrenci Aileleri İle İlgili Testin Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	1575,046	5	315,009	2,830	,018
Gruplar içi	17364,065	156	111,308		
Toplam	18939,111	161			

Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın kaynağını belirlemek için her bir test maddesi tek değişkenli varyans analizi ile incelenmiştir. Toplam 43 maddeden oluşan bu tutum testinin genel olarak 19 maddesinde 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 24 tanesinde olmadığı görülmüştür. Bütün bunların ışığında genel olarak “*Annenin öğrenim düzeyi, Babanın öğrenim düzeyi, Eve günlük gazete alınıyor, Evde bilgisayar var, Evde internet bağlantısı var, Öğrenci ödevlerini yaparken internetten yararlanıyor, Anne-baba başka sosyal aktivitelere zaman ayırabiliyor, Çocuk karar verirken ailesi özgür bırakıyor, Aile okuldaki çocukları için ödev yapma, oyun, spor ve başka etkinlikler için haftalık bir zaman planlaması yapıp bunu uyguluyor, Çocuklar anne-babalarını herkesten üstün görmelidir, Ana-babaya sadakat her şeyden önce gelir, Sevecen, özgücü, koruyucu, destekleyici ana-baba davranışları çocukların şımarmasına yol açar, Çok kızdığım zaman dayak atabilirim, Çocuğuma kızdığım zaman kötü sözler söylerim, Bir ürün satın alırken ambalajının doğa dostu olmasına, geri dönüşebilir olmasına dikkat ederim, Çevreye zarar verenleri uyarırım, Çocuğumun okuldaki eğitimi sırasında yeterince bilgi aldığınızı düşünüyorum, Çocuğumun kendine ait bir çalışma odası var*” maddeleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Stacey (1997:47), çocukların eğitimine başlangıçta velilerle başlayan öğretmenler bu durumun daha iyi anlamaya ve okulda devam eden öğretim süreçlerine velilerden daha fazla desteğe yol açtığını bulmuşlardır (Akt.Dean 2000:149). Çoğu ülkedeki okullarda, öğretmenin ailelere yönelik çocukları için gelecek dönemde ne planladığını ya da onların yardım edebileceği konularını söyleyebildiği sınıf toplantıları yoluyla bir ilkokulda sınıf öğretmeniyle ilişki kurma yöntemi velileri bilgilendirmenin iyi bir yoludur ve velilere daha küçük bir grup halinde görüşme ve elde olan çalışmayla çocukların nasıl başa çıkabildiği konusunda dönüt vermek için fırsat sunabilir (Dean 2000:143). Ailede veli-çocuk ilişkilerinde çocuk, ailede sorumlulukları ve kendi doğruları olan genç bir insan algılanmalıdır. Anne-babaların çocukları adına günlük çalışma ve yaşama programı yapıp uygulamasına yardımcı olması durumunda iç disiplinin gelişmesine katkı sağlanmış olmaktadır.

Sınıflara göre ailelerin aylık eğitim harcamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ancak ki-kare değerlerine göre 25. soru maddesi ile göre ailelerin yanıtları arasında (.041)

anlamli fark bulunmamıştır. Hesaplanan Pearson Ki- Kare değerleri sınıflara göre ailelerin aylık toplam gelir düzeyleri arasında anlamli fark bulunmuştur.

Tablo 45- Sınıflara Göre Ailelerin Kitaplığa Sahip Olma Durumu

	SINIFLAR %			
	Dördüncü sınıf	Beşinci sınıf	Altıncı sınıf	Yedinci sınıf
Kitaplık Var	75,0	76,0	63,6	70,4
Kitaplık Yok	25,0	24,0	36,4	29,6

Kitaplığa sahip olma açısından 5. sınıf öğrenci ailelerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir (%76). Kitaplığın olmadığı ailelerin çoğunlukla 6.sınıf öğrencileri olduğu saptanmıştır (%36,4). Pearson Ki-Kare değerlerine göre (.700) şubelere göre ailelerin kitaplığa sahip olanlarla olmayanların arasındaki fark anlamli bulunmamıştır.

Öğrenci ailelerinin çocuklarının okul hayatı ve ödevleriyle ilgili iletişim kurma zamanı sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermeme durumu ile ilgili 162 öğrenci ailesinden elde edilen veriler cevapların sıklık derecelerine göre yazılmıştır.

Tablo 46-Sınıflara Göre Öğrenci Ailelerinin Çocuklarının Okul Hayatı ve Ödevleriyle İlgili İletişim Kurma Zamanı

	Dördüncü sınıf	Beşinci sınıf	Altıncı sınıf	Yedinci sınıf
	(%)	(%)	(%)	(%)
Okuldan eve gelince	38,3	30	36,4	48,1
Yemekten önce	13,3	6	0	7,4
Yemek sırasında	1,7	4	0	3,7
Yemekten sonra	46,7	60	63,9	40,7

Tabloda görüldüğü gibi 7. sınıf dışında diğer sınıfların öğrenci aileleri çoğunlukla çocuklarıyla okulla ilgili konularda yemekten sonra ilgilenmektedir. 7.sınıf öğrenci aileleri (%48,1) öğrenci okuldan eve gelince çocuklarının okul hayatı ve ödevleriyle ilgili zaman ayırmaktadır. 6. ve 5. sınıf öğrenci ailelerinin çoğunun yemekten sonra zaman ayırdığı görülmektedir. 7.sınıf öğrenci ailelerinin çocuklarının okul hayatı ve ödevleriyle ilgili iletişim kurma zamanının öğrencinin eve geldiği anda olmasının nedenleri arasında 8. sınıf bitiminde girilen OKS sınavlarını kazanma beklentileri de sayılabilir. Öğrenci ailelerin çocuklarının okul hayatıyla ilgili görüşme süresinin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermeme durumu ile ilgili 162 öğrenci ailesinden elde edilen veriler cevapların sıklık derecelerine göre yazılmıştır.

Tablo 47- Ailelerin Çocuklarının Okul Hayatıyla İlgili Görüşme Süresi

	Dördüncü sınıf (%)	Beşinci sınıf (%)	Altıncı sınıf (%)	Yedinci sınıf (%)
Hiç	0	0	4,5	0
15 dk-yarım saat	26,7	34	22,7	37
Bir saat	26,7	28	27,3	22,2
Bir saat -daha fazla	46,7	38	45,5	40,7

Tabloya göre bütün öğrenci ailelerinin çoğunluğunun çocukların okul hayatıyla ilgili görüşme süreleri bir saatten fazladır. Ancak 4. ve 6. sınıflardaki öğrenci ailelerinin bu konuda daha fazla zamana sahip (%45'in üstü) oldukları görülmektedir. Ancak 6. sınıf öğrenci ailelerinin %4,5'i hiç zaman ayırmadığı, 7. sınıf öğrenci aileleri %37'inin 15 dakika ile yarım saat arasında zaman ayırdıkları görülmektedir. Üst sınıflara doğru ailelerin çocuklardan beklentilerinin artmasına rağmen onlara ayırdıkları zamanın azlığı dikkat çekicidir. Çalışan anne ve babaların çocuklarının iletişim kurdukları kişiler açısından ele alınması aile ve okul iletişimi açısından önemlidir.

Tablo 48-Sınıflara Göre Çalışan Ailelerde Evde Çocuklarla İlgilenen Bireyler

SINIFLAR	AKRABA (%)	BAKICI (%)	YOK (%)
Dördüncü sınıf	21,7	18,3	60
Beşinci sınıf	22	6	72
Altıncı sınıf	45,5	0	54,5
Yedinci sınıf	25,9	0	74,1

Tabloya göre 6.sınıf öğrencileriyle (%45,5) ilgilenenlerin çoğunlukla akrabaları olduğu saptanmıştır. 4.sınıflarda ise bakıcıların da (%18,3) bu görevi üstlendikleri belirtilmektedir. Genellikle 4. sınıf (%60), 5. sınıf (%72), 6. sınıf (%54,5), 7. sınıf (%74,1) öğrencilerinin evlerinde birileri bulunmaktadır.

Tablo 49-Sınıflara Göre Ailede çalışan ve Aile Bütçesine Katılım Sağlayan Bireyler

AİLE BİREYLERİ	SINIFLAR			
	4.SINIF %	5.SINIF %	6.SINIF %	7.SINIF %
Anne	1,7	2	9,5	18,5
Baba	56,7	66	71,4	48,1
Anne ve baba	38,3	24,0	9,5	25,9
Diğerleri	3,3	6	9,5	0
Anne-baba ve diğerleri	0	2	0	3,7
Baba ve diğerleri	0	0	0	3,7

Tabloya göre 7. sınıf öğrencilerinin anneleri (%18,5), çalışan anneler içinde en yüksek orana, 4. sınıf öğrenci anneleri (%1,7 en düşük orana sahiptir. Babaların çalışma durumlarına

göre sadece babaların çalıştığı ailelerin en fazla olduğu sınıflar 6. sınıflardır (71,4). Anne ve babaların birlikte çalışma oranlarının %38,3'e ulaştığı sınıflar ise 4. sınıflar olduğu görülmektedir. 6.sınıflarda anne babadan başka çalışanların da çoğunlukta olduğu görülmektedir (%9,5). 7. sınıflarda anne, baba ve çalışan diğer kişilerin %3,7 oranında olduğu belirtilmektedir.

Bazı öğrenci aileleri işleri dolayısıyla ailedeki organizasyon eksiklikleri ve boşanmaları nedeniyle çocukları kendi başlarına bırakabilmektedirler. Modern aile modern sosyologlarca demokratik aile olarak tanımlanmaktadır. Kadın ve erkek arasında ilişkilerin demokratikleşmesi, ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişkilerin değişmesine olanak tanımaktadır Günümüzde aile bireylerinin çoğu çalıştığından dolayı öğrencilerin de bu duruma uyum sağlaması gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Hesaplanan Pearson Ki- Kare değerleri sınıflara göre anne (p.014) ve babaların (p.009) öğrenim düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sınıflara göre anne babaların öğrenim düzeyleri tablosunda görüldüğü gibi 4. sınıf öğrenci annelerinin %51,7 yüksek öğrenimini tamamlamıştır. 5. sınıfların %42'si, 6.sınıfların %9,1'i, 7.sınıfların ise %29,6'ı yüksek öğrenimini tamamladığını belirtmektedir. İlkokul mezunu annelerin en fazla olduğu sınıflar 6.sınıflardır. Annelerin yaş ortalaması küçüldükçe öğrenim düzeyleri artmaktadır. 4.sınıf öğrenci babalarının %58,3'ü yüksek öğrenim görmüş iken 5.sınıf babalarının %52,0'ı, 6.sınıfın %13,6'sı, 7.sınıfların %29,6'sı, yüksek öğrenim görmüştür. 6. ve 7. (%48,1) sınıf öğrenci babalarının çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Babaların yaş ortalaması küçüldükçe öğrenim düzeyleri artmaktadır.

Öğretmenleri tarafından gözlemlenmiş olan öğrencilerin sınıf düzeyleri dikkate alındığında genelde gösterdikleri davranışlar ile ilgili testin sonuçlarına göre öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla tek değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Test maddeleri birleştirilerek 10 maddeden oluşan test beş maddeye düşürülmüştür. Genel olarak çalışkan olma, karşılık vermeme ve düşünceli olma ile ilgili maddeler dışındaki diğer özellikler arasında 0.05 düzeyinde farklılık olduğu görülmüştür. Beşinci sınıf ile altıncı sınıf düzeyleri arasında farklılığın olduğu maddelerin sosyal olma ve yetenekli olma ile ilgili olduğu görülmektedir. Buna rağmen diğer sınıf düzeyleri ve özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olmadığı kaydedilmiştir

Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin bu programın hedeflediği davranışları kazanmasında bireysel gelişim özelliklerinin farklı olmasının da rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Örneğin sorumluluk sahibi olan ve olmayan öğrencilerin bilgiyi yapılandırarak hayata geçirebilmeleri farklılık içindedir. Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin tutum ve davranışları (özellikle 6. sınıfta) değişim gösterirken, ailelerin tutum ve davranışları (özellikle 4. sınıf ile 7. sınıflar arasında) farklılıklar taşımaktadır.

3.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Cinsiyete Göre Değişmekte midir? (Üçüncü Alt Problem)

Araştırmada, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi cinsiyete göre değişmekte midir?” sorusu üçüncü alt problemi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, cinsiyet değişkenine göre, çağdaş bilginin edinimi ve kullanımını öğrenci ve öğretmen boyutları dikkate alınarak incelenmiştir. Üçüncü alt problemde öğrencilerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 3 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği”, Ek 4 “Öğrenci Özdeğerlendirme Anketi”, Ek 5 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı”, Ek 6 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi”, Ek 2 “Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüş Gözlem Anketi”nda yer alan çeşitli sorular değerlendirilmiştir. Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik tutum testinde cinsiyete göre toplam puanlar üzerinden genel olarak farklılığın olup olmadığını saptamak için bağımsız örneklemlili T testi kullanılmıştır.

Tablo 50-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik tutum testinin Cinsiyete Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	5538,622	1	5538,622	57,230	,000
Gruplar içi	192877,461	1993	96,777		
Toplam	198416,082	1994			

Tablodan görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik tutum testinin her bir maddesi ele alınarak bağımsız örneklemlili T testi ile cinsiyete göre farklılıkların incelenmesi sonucunda 9, 21, 25, 30, 35, 39, 41 ve 44. sorular dışındaki sorular arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Eleştirel düşünme, yaratıcılık, sosyallik, kendine güven, demokrat olma bakımlarından anlamlı farklılıkların olmadığı görülmüştür. Ayrıca okuduğunu anlama yönünden cinsiyete göre fark bulunmamıştır. Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki çoktan seçmeli sorulardan (Ek 5) testin her bir maddesi ele alınarak bağımsız örneklemlili T testi ile cinsiyete göre farklılıkların incelenmesi sonucunda “5- Okul dışında öğrencilik için (ödev, araştırma, dersane) ne kadar zaman harcıyorsunuz?, 10- Okuduğunu anlamada nasılsın?, 11- Hangi konularda daha iyisin?, 13- Öğretmeniniz sizi grup çalışmalarında nasıl gruplandırıyor?, 17- Ders sırasında dikkatiniz neden dağılır?, 18- Sınıftaki etkinliklere (çalışmalara, aktivitelere) neden katılırsınız?, 19- Sınıfta ders işlenirken hangi tartışma türünü tercih edersiniz?, 20- Aşağıdakilerden hangisi sizin okumaya karşı tutumunuzu tanımlar?” maddeleri arasında anlamlı

bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyete göre öğrencilerin bilgisayardan yararlanma şekilleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyete göre Türkiye’de kız ve erkek çocukların kırsalda ve kentte farklı algılandığı görülmektedir. Kırsal kesimde erkek çocuklar daha çok önemsenmektedir (Elmacıoğlu 2000:70-72). Bu bağlamda cinsiyete göre ailelerin çocuklarına tanıdıklar haklar, özgürlükler ve sorumluluklar farklılık göstermektedir. Cinsiyete göre öğrencilerin özdeğerlendirme anketinin sonuçlarına göre genel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı bağımsız örneklemli T testi ile incelenmiştir.

Tablo 51-Cinsiyete Göre Öğrencilerin Özdeğerlendirme Anketi ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	5538,622	1	5538,622	57,230	,000
Gruplar içi	192877,461	1993	96,777		
Toplam	198416,082	1994			

Sonuç olarak cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Özdeğerlendirme anketi ile ilgili soru bazında yapılan karşılaştırmalarda bağımsız örneklemli T testi kullanılmış ancak cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin özdeğerlendirme anketi ile ilgili yüzde dağılım tablosu aşağıdadır.

Tablo 52-Cinsiyete Göre Öğrencilerin Özdeğerlendirme Anketi Tablosu

SORULAR	Erkek (%)			Kız (%)		
	Evet	Bazen	Hayır	Evet	Bazen	Hayır
S1 (1-2-3)	21,3	38,3	40,4	17,8	41,1	41,1
S2 (3-2-1)	51,1	38,3	10,6	46,6	41,1	12,3
S3 (3-2-1)	74,5	19,1	6,4	74	17,8	8,2
S4 (3-2-1)	38,3	21,3	40,4	41,1	21,9	37,0
S5 (3-2-1)	63,8	14,9	21,3	71,2	13,7	15,1
S6 (3-2-1)	78,7	12,8	8,5	79,5	11	9,6
S7 (3-2-1)	74,5	17	8,5	65,8	24,7	9,6
S8 (2-1)	76,6	-	23,4	79,5	-	20,5
S9 (2-1)	70,2	-	29,8	79,5	-	17,8
S10(3-2-1)	36,2	14,9	48,9	41,7	16,7	41,7
S11 (3-2-1)	23,4	36,2	40,4	15,3	27,8	56,9
S12 (3-2-1)	82,6	17,4	0	83,6	13,7	2,7
S13 (3-2-1)	51,1	29,8	19,1	43,8	24,7	31,5
S14 (3-2-1)	53,2	40,4	6,4	68,5	27,4	4,1
S15 (3-2-1)	31,9	42,6	25,5	37,0	42,5	20,5
S16 (3-2-1)	17,4	39,1	41,3	15,7	42,9	41,4
S17 (1-2-3)	63	17,4	19,6	64,4	27,4	8,2
S18 (3-2-1)	76,6	14,9	8,5	83,6	12,3	4,1
S19 (3-2-1)	93,5	4,3	2,2	92,9	4,3	2,9
S20 (3-2-1)	75	20,5	4,5	84,5	14,1	1,4

Cinsiyete göre öğrencilerin özdeğerlendirme anketinin sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin çoğu daha az yazma ve değerlendirme olsaydı daha iyi olurdu” maddesine “hayır” cevabını verdikleri, kız öğrencilerin ise eşit oranlarda (%41,1) “bazen” ve “hayır” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Sıra ve grup arkadaşlarından memnun olan öğrencilerin çoğunlukla kız öğrencilerin (%41,1) olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin %40,4’ü cevaplarını “hayır” şeklinde vermektedirler. Bilgisayarı olan erkek öğrenciler (%71,1) kız öğrencilerden (%54,8) daha fazladır. Hem erkek hem de kız öğrencilerin birbirine yakın oranlarda 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 15, 16, 17, 23, 24, 25 ve 26. sorulara cevap verdikleri görülmektedir. Tabloya göre, erkek öğrenciler içinde kütüphaneye bazen gidenlerin oranı % 42,6 iken kız öğrencilerin %41,1’dir. Erkek öğrencilerin çoğu (%48,9) sınıfta istedikleri yerde oturmadıklarını belirtirken kız öğrencilerin eşit oranlarda (%41,7) “evet” ve “hayır” cevaplarını verdikleri görülmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi kız ve erkek öğrencilerin çoğunluğu sosyal olmayla ilgili sorulara “hayır” yanıtını vermişlerdir. 18. soruda okuldaki etkinlikler ve öğretmenlerinin onlar adına karar vermesi ile ilgili maddelere kız ve erkek öğrencilerin çoğunlukla “bazen” cevabını verdikleri görülmektedir. Erkek öğrencilerin %85,1’i yaşam boyu başarıyı hedeflemediğini söylerken kız öğrencilerin %84,9’u yaşam boyu başarıyı hedeflediğini belirtmektedir. Kızlar ve erkekler kendilerini zaman zaman büyük gibi gördüklerini (%43,8) ve sınıf içi etkinlikler belirlenirken “bazen” onların görüşlerine başvurulduğunu belirtmektedirler. Tekrar etme stratejisini kullanan öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin %83,6’ı okulda güzel vakit geçirdiğini belirtirken erkek öğrencilerin %76,6’sı güzel vakit geçirdiğini belirtmektedirler. Okula karşı kız öğrencilerin daha olumlu tutum takındığı bunda da ailelerin kız çocuklarının eğitimine önem vermelerinin etkisinin olabileceği düşünülebilir. Öğrencilerin cinsiyetine göre okullar arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Öğretmenleri tarafından gözlenen öğrencilerin cinsiyete göre genellikle gösterdikleri davranışlara ilişkin veriler ışığında benzer maddelerin birleştirilmesi ile elde edilen verilerin karşılaştırılmasında bağımsız örneklemli T testi kullanılmıştır.

Tablo 53-Öğretmenleri Tarafından Gözlenen Öğrencilerin Cinsiyete Göre ANOVA Sonuçları

		Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Çalışkan olma	Gruplar arası	1,148	1	1,148	,964	,329
	Gruplar içi	120,270	101	1,191		
	Toplam	121,417	102			
Karşılık vermeme	Gruplar arası	,131	1	,131	,155	,694
	Gruplar içi	85,131	101	,843		
	Toplam	85,262	102			
Düşünceli olma	Gruplar arası	4,895	1	4,895	4,917	,029
	Gruplar içi	100,542	101	,995		
	Toplam	105,437	102			
Sosyal olma	Gruplar arası	,373	1	,373	,453	,503
	Gruplar içi	83,316	101	,825		
	Toplam	83,689	102			
Yetenekli olma	Gruplar arası	,754	1	,754	,964	,328
	Gruplar içi	78,974	101	,782		
	Toplam	79,728	102			

Cinsiyet bakımından düşünceli olma durumu dışında diğer maddeler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin davranışlarını belirlemeye yönelik öykü tabanlı ölçme aracının benzer soruları birleştirilerek cinsiyet açısından farklılığın tespiti için bağımsız örneklemli T testi kullanılmış ve bütün maddeler arasında anlamlı farklılıkların olduğu bulunmuştur. Öğretmenler cinsiyet değişkenine göre

Tablo 54-Cinsiyete Göre Bilgisayardan Yararlanma Şekilleri

	Kız (f)	Erkek (f)	Toplam (f)
Sadece oyun	67	286	353
İnternet	272	300	572
Yazı yazma	430	455	885
Hiç kullanmam	130	60	190
Genel Toplam			2000

Tüm erkek öğrencilerin 455'i , kız öğrencilerin de 430'u bilgisayardan “yazı yazma gibi işlemleri yapabilmek için” yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bilgisayardan yararlanma ile ilgili olarak erkek öğrencilerin 300 frekans ile, kız öğrencilerinse 272 frekans ile belirttikleri cevap “İnternette yararlanıyorum” şeklindedir. Pollard ve Triggs'in (2000:82,83) araştırmalarında 6.sınıftaki bilgisayar derslerinin müfredatta çok az yer kapladığı hatta hiç yer verilmeyen okulların olduğu ortaya çıkmıştır. Kaynak bakımından fakir olan okullarda bu durumu ortaya çıkarken Lawside okullarındaki her öğrencinin bir bilgisayarı vardır ve kullanmaları için teşvik edilmektedir. Bazı okullarda bilgisayarı sınıflarında sürekli bulunduran öğrencilerin sınıf

öğretmenleri Tasarım ve Teknoloji koordinatörü olarak müfredata bilgisayar aktivitesini koymuşlardır. Aynı araştırmada çoğunlukla evlerinde bilgisayarları olan çocukların bilgisayar konusunda bilgili ve kendine güvenen öğrencilerin aynı zamanda diğer öğrencilere de öğrettiği gözlenmiştir. Öğretmenler genellikle bilgisayar kullanmayı “gönüllü bir aktivite” olarak tanımlamışlardır. Bilgisayarlar, Sosyal Bilgiler dersinde etkili bir öğretim aracı olarak da kullanılabilirlerdir.

Çağdaş bilginin edinimi ve kullanımı ile ilgili olarak cinsiyete göre tutum ve davranış ve görüşler arasında anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda kız öğrencilerin sözel kavramaya daha yatkın oldukları, erkek öğrencilerin ise bilgisayar kullanımı gibi uygulamalı çalışmalarda daha yetenekli oldukları saptanmıştır.

3.4. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanımı Okuldaki Öğrenme Ortamına Göre Değişmekte midir? (Dördüncü Alt Problem)

Araştırmada, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi okuldaki öğrenme ortamına göre değişmekte midir?” sorusu dördüncü alt problemi oluşturmaktadır. Bu bölümde, Ek 5 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı” ve Ek 6 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testinde” yer alan çeşitli sorular değerlendirilmiştir. İlk olarak öğrencilerin okul başarısıyla ilgili olarak faktörlerin belirlenmesi sözkonusudur.

Tablo 55-Öğrencilerin Okul Başarısını Olumsuz Etkileyen Başlıca Faktörler

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Beslenmenin yetersiz olması	701	35,1	35,1
Ailedeki huzursuzluk	350	17,5	52,6
Dersleri sevmemem	668	33,4	85,9
Öğretmenimi sevmemem	281	14,1	100
TOPLAM	2000	100	

Tabloda açıkça görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu beslenmelerinin yetersiz olmasından (%35,1) ve dersleri sevmemelerinin (%33,4) başarısız olmalarına yol açtığını belirtmektedirler. Toplam yüzdeler incelendiğinde öğrencilerin %85,9’unun beslenme, ailedeki huzursuzluk ve dersleri sevmedikleri görülmektedir. Öğrencilerin en önemli gereksinimlerinden birisi başarılı olmaktır. Öğrencilere kendi gelişim düzeylerine uygun başarılı olma fırsatı verildiğinde başarılı olmakta, dersle ilgili olumsuz yargıları azalmaktadır.

Pollard ve Triggs (2000:141) öğrencilerin başarılarıyla ilgili faktörler arasında ev (evle ilgili olumlu-olumsuz her şey, aile üyeleri, anne-babaların yetenekleri, yardım derecesi, alınan eğitim), kalıtım (çocuktaki değiştirilemeyen kendi içindeki başarı, iyi/kötü, yapabilir/yapamaz gibi aileden geliyor olabilir), kendini değerlendirme (öğrencilerin seçtiği ya da oluşturduğu kriterlerin kullanımı, hata yapma, anlamama, takılma konularına referanslar), çaba harcama (çok çaba göstermeme ve göstermeye referanslar), uygulama veya uygulamama (uygulama için fırsatların verilmesi), hoşlanma veya hoşlanmama (herhangi bir alanda hoşlanma ve eğlenme, ilgilenme, ilgilenmeme/sıkılma), kolay veya /zor (çalışmayı kolay ya da zor bulmayla ilgili ifadeler) olma durumlarının yer aldığını belirtmektedirler.

Başarıyı evle ilişkilendirenler; Ana-babalarının düşünceleri, becerileri, istekleri, fikirlerinin etkisi olduğu belirtmektedirler. Katılım ve aktif olmak teşvik edilmektedir. Çocukların, çalışmaları sırasında ne yapacaklarını bilememeleri başarısız olmalarına yol açabilmektedirler. Motivasyon konusu, özellikle hoşlanma, hoşlanmama, başarı başarısızlık arasındaki ilişkiyi açıklamayı gerektirmektedir. Çocukların başarısızlıkları hoşlanmamaya, ilgisizliğe ve sonunda çaba harcamaya neden olabilmektedir. Öğretmenlerin, öğrenme niyetlerinin anlayış seviyesi (öğrencilerin %56'sı) bir aktivitenin nedenini bilmeme ya da sadece öğretmenin gerekli gördüğü bir şey olarak kabul etmesiyle başlamıştır. Öğrenme niyetlerini açıklayıcı kılan hiçbir sınıf içi konuşmanın kanıtı bulunmamıştır (Pollard ve Triggs 2000:142,143) Elmacıoğlu ise çocuğun okul başarısı ile yaşadığı aile ortamı arasında yakın bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Elmacıoğlu 2000:11).

Çağımızda başarılı olabilmek için bilgisayar ile ilgili çalışmaların da yapılabilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin bilgisayarı sadece oyun amaçlı kullanmamaları gerekmektedir.

Tablo 56- Öğrencilerin Bilgisayardan Yararlanmalarına İlişkin Frekans Tablosu

SORU	Frekans(f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Sadece oyun oynarım	353	17,7	17,7
İnternette yararlanabilirim	572	28,6	46,3
Yazı yazma gibi işlemleri de yapabilirim	885	44,3	90,5
Bilgisayarı hiç kullanmam	190	9,5	100
TOPLAM	2000	100	

Tablo incelendiğinde görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu (%44,3) yazı yazma gibi işlemleri yapmak için bilgisayarı kullanmaktadırlar. Hiç bilgisayar kullanmayanların oranı %9,5'tir. Buna rağmen öğrencilerin % 28,6'sı internette yararlanmaktadırlar. "Oyun oynamak" amacıyla bilgisayar kullananların oranı ise %17,7'dir. Bilgisayar, yazı yazma gibi işlemleri yapabilmenin yanı sıra internet ortamına girme amacıyla da kullanılmaktadır. Küreselleşen

dünyada öğrencinin her şeyden haberdar olması bağlamında yararlı bir materyal olarak bilgisayarlar görülebilir. Roldan, okulların bilgisayar olanaklarından yararlanmaya oldukça yakın dönemde yönelmesinde mevcut resmi bilgisayar programlarının öğrencilere çok yararlı olabileceğinin rolü olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, İspanya’da öğrencilerin bir çok değişik tarihsel olguya tanınmasını sağlayan simülasyon, sorun çözme, çok yönlü sebep irdeleme ve karar alma programlarıyla bilgisayar oyunları henüz pek gelişmemiş olan ve öğretmenlerce benimsenmeyen bir alandır (Roldan 2003:96). İnternet araştırma aracı olduğunda öğrencilerin çoğu onu çok çeşitli amaçlı kullanılacak bilgilere ulaşmada etkili bir araç olarak görmektedir. Scott ve O’Sullivan (2000)’in araştırmasında öğrencilerin çoğunluğunun (%42) interneti araştırma yapma amacıyla kullandığı saptanmıştır. 309 denekten 227’si (yaklaşık %74) araştırma yaparken arama motorlarını kullandığını ifade etmiştir ve 262 deneğin (%8)’i, internet araştırma becerilerini ya mükemmel ya da iyi olarak nitelendirmiştir. Bireysel çalışmaların yanı sıra grup çalışmalarının da yapılması ve bunun için bazı ölçütlerin saptanması öğrencilerin çalışma gayretlerini artırabilmektedir.

Tablo 57- Öğretmenlerin Öğrencileri Gruplandırma Kriterleri

SORU	Frekans(f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Başarılarına göre	726	36,3	36,3
Yeteneklerine göre	202	10,1	46,4
Davranışlarına göre	882	44,1	90,5
Başka şeylerin etkisiyle	190	9,5	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin çoğunluğu, gruplandırmanın (%44,1) “davranışlara göre” olduğunu belirtmektedirler. Bir kısmı ise (%36,3) “başarı durumuna göre” gruplandırıldıklarını açıklarken “yeteneklerine göre” gruplandırılanların oranı %10,1’dir. Öğrencilerin %36,3’ü başarılarına göre gruplandırıldıklarını belirtmektedirler. Öğretmenlerin, öğrencileri gruplandırma kriterlerinin başında öğrenci davranışlarının yer alması kazanımların önemini vurgulamaktadır. Grup çalışmalarında herkes üzerine düşen görevi yapmak durumundadır. Özellikle başarı kriteri, bu görevleri yerine getirirken öğrencilerin benzer performansı sergilemelerinden dolayı öğretmenlerce dikkate alınmış olabilir.

Tablo 58-Öğretmenlerin Yaptıkları Gruplandırmaya İlişkin Öğrenci Yorumları

SORU	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Arkadaşlık duygumuzu geliştiriyor	417	20,9	20,9
Çalışma becerimizi artırıyor	715	35,8	56,6
Yarışma-rekabet ortamı yaratıyor	445	22,3	78,9
Okul hayatımıza çeşitlilik kazandırıyor	423	21,2	100
TOPLAM	2000	100	

Tabloya göre öğrencilerin çoğunluğu (%35,8) “çalışma becerilerini arttırdığını” düşünürken, %22,3’ü “yarışma, rekabet ortamı yarattığını” düşünmektedir. “Okul hayatlarına çeşitlilik getirdiğini” belirtenler (%21,2) ve “arkadaşlık duygularını geliştirdiğini” düşünenler (%20,9) izlemektedir. Öğrencilerin ekip olarak çalışmalarını yürütmeleri, işbölümü yapmaları sorumlulukların paylaşılması çalışma alışkanlığı ve becerisi kazandırmada etkili rol oynamış olabilir. Öğrenme ortamlarında, belirli bir sınıf düzeninde arkadaşlarıyla birlikte çalışan çocuklara daha etkili bir şekilde bilgileri kazandırmanın yolu küçük gruplar halinde çalışma yapmaktan geçmektedir (Proctor ve ark. 2001). Yapılan çalışmalar sonunda elde edilen dönütler, ödüller öğrenciyi daha iyisini yapmak için güdülemiş olmaktadır.

Tablo 59-Sınıfta Verilen Ödüllerin Öğrencilere Neyi İfade Ettiklerine Yönelik Tablo

SORU	Frekans(f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Ayrıcalıklı olduğumu	159	8	8
Övgüye değer olduğumu	347	17,4	25
Aldığım ödülün kendisini	192	9,6	34,9
Yarışma içinde sahip olduğum dereceyi	1302	65,1	
TOPLAM	2000	100	

Tablo incelendiğinde, büyük bir çoğunluğun (%65,1) “yarışma içinde sahip oldukları derece ve sırayı” ifade ettiği görülmektedir. İkinci sırada yer alan (%17,4) “övgüye değer olduklarını” görüşünü, (%9,6) “aldığı ödülün kendisini” ifade ettiğini belirten öğrencilerin aldığı görülmektedir. Bu bağlamda ayrıcalıklı olduğunu düşünenler ise (%8,0) paya sahiptirler. Öğrencilerin çoğunluğu rekabeti sevmektedirler. Başarma duygusu ile kazanma duygusu özdeşleşmiştir. Öğretmen ve ailelerin bu bağlamda büyük rolleri vardır. Böylelikle öğrenciler, sınıfta alınan ödüllerin kendilerine daha fazla değer yüklediği düşüncesiyle hareket etmiş olabilirler. Bulgular video oyunu oynayanların spor programları gibi rekabet ve mücadeleye dayanan televizyon programlarını daha sık izlediklerini ortaya koymuştur. Bu bulguları bazı araştırmacıların (Mc Clure ve Mears, 1984:61) video oyunu oynayanların rekabeti seven kişiler olduklarına dair görüşleri desteklemektedir. (Akt.Alantar 1999). Öğretmenler öğrencilerini iyi oldukları alanlarda başarılı olmaları için teşvik ederek o konularda ilerlemelerine katkı sağlayabilirler.

Tablo 60-Öğrencilerin İyi Oldukları Konulardaki Başarılı Olmalarının Nedenleri

SORU	Frekans(f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Ailemin ilgisinden dolayı	147	7,4	7,4
Hoşlandığım için	620	31,0	38,4
Kolay olduğu için	69	3,5	41,8
Zaman ayırıp çaba gösterdiğim için	1164	58,2	100
TOPLAM	2000	100	

Tabloda görüldüğü gibi büyük çoğunluk (%58,2) “zaman ayırıp çaba harcadığım için” başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Bunu %31,0 ile “hoşlandığı için” başarılı olan öğrenciler izler. Görülüyor ki (%3,5) öğrenciler çalışmalarını kolay bulmamaktadır. “Aile ilgisi” ile başarıları arasında bağ kuranların oranı ise %7,4’tür. Dean’ın belirttiğine göre çocuklar genellikle kolay buldukları ve başarılı oldukları konuları ve dersleri sevmektedirler. Daha sonra ilgili olma ve eğlenme gelmektedir (Dean 2000). Pollard ve Triggs’e (2000:142) göre çocukların yaptıklarından hoşlanmalarının, ilgisizliğe ve çok çaba harcamaya neden olabilmektedir. Başarı eksikliği pek çok faktöre bağlanabilir. Çocuk gerekli olan ve uygun ön bilgiye sahip olmadığından öğretmeye çalıştığımız şeyi özümsemeyebilir. Öğretim tek başına yeterli ya da uygun olmayabilir. Öğretim tek başına yeterli ya da uygun olmayabilir. Gösterilen şeyin hatırlanması ve ezberlenmesi ön bilgi gerektirebilir ve özümsemesi çok zor olabilir. Çocuklar yardım edildiğinde kendi başına yapamadıklarını çoğunlukla yapabilirler. Vygotsky, yardım edilen ve edilmeyenin bilgisi arasındaki “boşluğu” ifade etmek için “yakınsal gelişim alanı” terimini kullanmıştır (Wood 1998:77,78). Bu bağlamda ailenin ilgi ve desteği önem kazanmaktadır. Öğrencilerin başarılı oldukları konular dışında öğrencilik için de zamanlarını ayırmak durumundadırlar.

Tablo 61-Öğrencilerin Okul Dışında Öğrencilik İçin Ayırdıkları Zaman

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Hiç zaman harcamam	144	7,2	7,2
Bir saat	477	23,9	31,1
İki saat	879	44,0	75,0
Üç saatten fazla	500	25,0	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin çoğunluğu (f:879) %44,0’ı öğrencilik için “iki saat” zaman ayırmaktadır. Toplam yüzdeler incelendiğinde öğrencilerin % 75’inin iki saat ve daha az zaman ayırdıkları görülür. “Hiç zaman ayırmayan” öğrencilerin oranı (f:144) %7,2 ile en düşük değeri gösterir. Üç saatten daha fazla zaman ayıran öğrenciler ise tüm öğrencilerin (f:500) %25’ini oluşturmaktadır. Öğrencilerin öğrencilik için günde iki saat ayırdıkları zaman diliminde çoğunlukla ödev yapmaktadırlar. Öğretmenleri tarafından verilen ödevlerin bitiminde, yaşam boyu öğrenmeyi amaçlamayan bireyler olma durumu söz konusu olmaktadır. Ancak ödevlere bile zaman ayırmayan yada ayırmak istemeyen öğrenciler de mevcuttur. Bu durumda öğrencilerin, öğrenmeye karşı güdülenme ile ilgili problemlerinin etkisi olabilir. Öğrencilik için ayrılan zaman içinde yapılan ödev çalışmalarının nitelikleri de ele alınması gereken konulardandır.

Tablo 62-Öğrencilere Göre Yaptıkları Ödevlerin Başarısını Belirleyen Etken

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Görüntüsü	51	2,6	2,6
Miktarı	53	2,7	5,2
İçindeki Bilgiler	1201	60,1	65,3
Tümü	695	34,8	100
TOPLAM	2000	100	

Tablo incelendiğinde öğrencilerin büyük bölümünün (% 60,1) “ödevin içindeki bilgilerin” önemli olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Ödevin görüntüsü, miktarı, içindeki bilgileri ön plana çıkaran ve hepsinin önemli olduğunu düşünen öğrencilerin oranı (%34,8) “Ödevin görüntüsünün belirleyici olduğunu düşünen öğrenci sayısı 51 olup, oranı %2,6’dır. Ödevin görüntü ve miktarının ödevin başarısı ile doğrudan bağlantılı görülmediği ortaya çıkmıştır. Toplam yüzdelerin de bunu desteklediği (%65,3) görülmektedir. Öğretmenlerin değerlendirmeye yönelik çalışmaları içerikle doğrudan bağlantılı olabilmektedir. İçeriğin öğrenci tarafından oluşturularak öğretmenlere sunulması da ödevlerle ilgili ortaya çıkmış olan bu sonuçları desteklediği düşünülebilir. Öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi karşısındaki öğrenci tepkileri arasında ilişkiye bakıldığında heyecan hissedenlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 63- Öğretmenlerin Ödevleri ve Sınav Sonuçlarını Değerlendirirken Öğrencilerin Ne Hissettiklerine İlişkin Tablo

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Heyecan	1370	68,5	68,5
Suçluluk-Utanma	36	1,8	70,3
Kendine Güven	292	14,6	84,9
Endişe – Korku	302	15,1	100
TOPLAM	2000	100	

Öğretmenlerin ödevleri ve sınav sonuçlarını değerlendirirken öğrencilerin ne hissettiklerine ilişkin frekans tablosu incelendiğinde öğrenciler, çoğunlukla (%68,5) “heyecan”landıklarını belirtmektedirler. “Suçluluk ve utanma “ duygusunun en düşük düzeyde (%1,8) olduğu görülmektedir. Endişe, korku duyanlarla kendine güvenenlerin arasında %0,5 fark olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin çoğunlukla heyecanlanma duyguları yaşadıkları ortaya çıkmasına rağmen Pollard ve Triggs (2000:133)’in araştırmasında, öğrencilerin %70’inin bu konuda endişeli, olumsuz ve karışık duygulara sahip olduğu saptanmıştır. İlköğretimin son iki yılında çocuklar rutin testlerin kullanımıyla ve kategorik değerlendirmenin diğer biçimlerinin artışıyla karşılaşmaktadırlar. Öğrencilerin, öğretmenlerinin onların çalışmalarına bakmalarına

olan isteklerinde zamanla azalma meydana gelmektedir. Öğretmenlerin nitelikleri de öğrencilerin tepkilerinde etkili olabilmektedir.

Tablo 64-Öğrencilerin Ödevlerinin İncelenirken Hissettikleri ve Beklentileri

SORU	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Not verilmesini	757	37,9	37,9
Bir şeyleri yanlış yaparım diye heyecanlanmayı	808	40,4	78,3
Utanma duygusunu	96	4,8	83,1
Çok çalıştığımda ödül alma isteğini	339	17,0	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin %40,4'ünün, “bir şeyleri yanlış yaparım diye heyecanlandıklarını” ifade ettiği görülmektedir. Öğrencilerin %37,8'i “not verilmesini” ifade ettiğini belirtmektedirler. Toplam yüzdelerde öğrencilerin %78,3'ünün de aynı şekilde cevapladığı görülmektedir. “utanma duygusu”nu yaşadığını belirten öğrenciler ise (%4,8) oranıyla en az sayıda olanları oluşturmaktadır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin bir şeyleri yanlış yapmış olma olasılığından dolayı heyecan ve endişe duymaları söz konusudur. Pollard ve Triggs'in (2000:134) araştırmasında öğrenciler için çalışmalarına bakılmasının not için bir şeyler ifade ettiği saptanmıştır. Ödevlerle ilgili doğruluk, düzenlilik ve miktar kriterlerinin göz önünde olduğu durumlarda çocukların endişe ve suçluluk duygularında artış olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, ödevlerini yaparken duydukları endişeler, yıldızlar veya sertifikalar gibi ödül sistemleri yoluyla “iyi çalışma”ya yönlendirilebilmektedir (Pollard ve Triggs 2000). Öğrencilerin, çalışma istekleri ve dersten beklentileri örtüşmelidir. Okul dışı zamanla ilgili unsurlar dikkat dağılmasına yol açabilmektedir.

Tablo 65- Öğrencilerin Dikkatleri Dağıldığında Düşündükleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Okuldan sonrasını/ ailemi	691	34,6	34,6
Oyun zamanını/ arkadaşlarımı	289	14,5	49
Hayal kurmayı	551	27,6	76,6
Diğer şeyleri	469	23,5	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin yaklaşık %34'ü “okuldan sonrasını/ ailesini” düşünmektedir. Daha sonra sırasıyla “hayal kuranlar” (%27,4), “diğer şeyleri”, (%23,5) ve “oyun zamanı ve arkadaşlarımı” düşünenlerin (%14,5) geldiği görülmektedir. Toplam değerlere bakıldığında öğrencilerin %49'u oyun zamanı ve ailesini ve arkadaşlarını düşündüklerini belirtmektedirler. Bu sonuçlara göre öğrencilerin, okul dışında özellikle aileleriyle geçirdikleri zaman ve bu zaman içerisinde

yaşadıkları okulda dikkatini yoğunlaştırmalarında etkili olduğu düşünülebilir. Okulda ders ortamında sınıf atmosferi de dikkat damıklığına yol açabilmektedir.

Tablo 66-Ders Sırasında Öğrencilerin Dikkatlerinin Dağılıma Nedenleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Sıkıcı/zor olduğu için	347	17,4	17,4
Diğer çocukların etkisiyle	949	47,5	64,8
Sohbet etmek, konuşmak ihtiyacı	474	23,7	88,5
Diğer nedenler	230	11,5	100
TOPLAM	2000	100	

Tabloya göre 949 öğrenci (%47,5)'i ders sırasında öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasında diğer çocukların etkisinin rol oynadığını belirtmektedirler. “Sohbet etmek ve konuşmak gereksiniminden” dolayı dikkatlerinin dağıldığını belirten 474 öğrencinin %23,7 oranına sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %17,4’ü ise “ dersler sıkıcı ve zor olduğu” için dikkatlerinin dağıldığını belirtmektedirler. Sınıf içi iletişim ile ilgili problemlerden dolayı öğrencilerin dikkatlerinin dağıldığı görülmektedir.

Çocukların çalışma dikkatlerini, zihinlerinden ya da çevrelerinden kaynaklanan nedenler dağıtmaktadır. Hayal kurmak, endişelenmek gibi kişinin kendi zihninden kaynaklanan iç nedenlerin yanı sıra televizyon, telefon, müzik gibi dış nedenler dikkat in dağılmasında rol oynamaktadır (Elmacıoğlu 2000:99-100-124). Proctor ve arkadaşlarının (2001) çalışmasında da çocukların bütün sınıfla etkileşim içinde buldukları iletişimin süresinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (gürültü, sınıf, uslu duran çocuklar vb.). Pedagogik anlamda zamanın neredeyse %60’ının bireysel çalışmalarla doldurulduğu gözlenmiştir.

Tablo 67- Öğrencilerin Derste Dikkatlerini En Çok Dağıtan Durumlar

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Arkadaşlarının birbiriyle konuşmaları	1452	72,6	72,6
İşlenen konunun uzun ve ayrıntılı olması	200	10	82,6
Dershane dışındaki gürültü	133	6,7	89,3
Öğretmenimizin ders işleme şeklinin sıkıcı olması	215	10,8	100
TOPLAM	2000	100	

Tablo incelendiğinde, 1452 öğrenciye göre, öğrencilerin derste dikkatlerinin dağılmasının en büyük nedeninin “arkadaşlarının birbirleriyle konuşmaları” olduğu görülmektedir. “Öğretmenin ders işleme şeklinin sıkıcı olması” ve “işlenen konuların uzun ve ayrıntılı olması” ise ikinci neden olarak açıklanmaktadır (%10). Dershane dışındaki gürültünün dikkat dağılımına neden olduğunu düşünenlerin oranının %6,7 olduğu görülmektedir.

Olumlu bir sınıf atmosferi yaratmada etkinlikler ile iletişim artırılabilir. Etkinlikler aynı zamanda ilgi gereksinimleri de karşılar nitelikte olmalıdır. Öğrencilerin en önemli gereksinimi de kendilerini anlatabilme fırsatı bulabilmeleridir.

Tablo 68- Sınıftaki Etkinliklere Katılım Nedenleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Öğretmenim istediği için	213	10,7	10,7
Bu konuda çok iyi olduğum için	485	24,3	34,9
Düşüncelerimi ifade edebilmek için	1050	52,5	87,4
Arkadaşlarımla bir arada olabilmek için	252	12,6	100
TOPLAM	2000	100	

Tablo incelendiğinde çoğunluğun (%52,5'i) “düşündüklerini ifade edebilmek için” katıldıkları görülmektedir. Sınıftaki etkinliklere “o konuda iyi olduğu için” katılan öğrenciler (%24,3) olduğu gibi “arkadaşlarıyla bir arada olmak için” (%12,6) katılanların sayısı 252’dir. Ayrıca her yüz öğrenciden yaklaşık 10’u da “öğretmeni istediği için” etkinliklere katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar gösteriyor ki öğrenciler, düşündüklerini ifade edebilmek için uygun ortama ihtiyaç duymaktadırlar. Sınıftaki dersler değişik etkinliklerle işlendiğinde öğrenciler, hem kendilerini ifade etmiş hem de başarılı oldukları konularda başarı hazzını tatmış, güdülenmiş olacaktırlar. Sosyal Bilgiler dersinde düşüncelerin uygun biçimde ifade edilmesi de amaçlanmıştır. Etkinlikler yapılırken farklı çalışma grupları oluşturulabilir. Tartışma yöntemi ile ilgili tartışma türlerine yönelik öğrenci yaklaşımlarında olumsuz düşünenlerin olması dikkat çekicidir.

Tablo 69-Öğrencilerin Tercih Ettikleri Tartışma Türleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Grup içindeki tartışmalara katılıyorum.	649	32,5	32,5
Birebir tartışmalara katılıyorum.	239	12,0	44,4
Sınıf genelindeki tartışmalara katılıyorum.	525	26,3	70,7
Tartışmalara katılmayı sevmem.	587	29,4	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrenciler içinde, “grup içindeki tartışmalara katılmayı” tercih edenler (%32,5) çoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak “tartışmalara katılmayı sevmeyen” öğrenciler de (%29,4) çoğunluktadır. “Sınıf genelindeki tartışmalar” (%26,3) ve “birebir tartışmaları” tercih edenler arasında öğrencilerin “birebir tartışmaları” en az tercih ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin, grup içindeki tartışmalara katılmayı tercih etmeleri küçük bir grup içinde olma, ortak sorumluluk ve yetki paylaşımı psikolojisiyle hareket etme isteği ile ilgilidir. Buna rağmen tartışmalara katılmayı sevmeyen öğrenciler çoğunluktadır. Öğretmenlerin tartışma yöntemini

çok iyi bilmeleri ve uygun dönüt sağlamalarıyla demokratik bir ortam oluşturmaları öğrencilerin tartışmaya sıcak bakmalarını sağlayabilir. Pollard ve Triggs'in (2000:72) çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası tartışmak için çok az zaman harcadıklarını belirtmişlerdir (Pollard 2000:72). Öğrencilerin yanlış olduğunu bildiği bir görüşe karşı kendi görüşlerini savunmaları eleştirel düşünme ile ilgili bakış açılarını ortaya koymaktadır.

Tablo 70- Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S34 maddesine yönelik Korelasyon Analizi

SORULAR	Spearman Katsayıları	SORULAR	Spearman Katsayıları
S8	.16**	S17	.20**
S6	-.20**	S30	-.23**
S14	.24**	S33	.20**

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

6.soru dışında diğer değişkenlerle S34 arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .16** ile .24** arasında değişim göstermektedir. S6 ile S34 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyon vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı -.20'dir.

Öğrencilerin yanlış olduğunu bildiği bir görüşe karşı kendi görüşlerini savunmalarıyla dışsal denetimli olma, ödevlerini zamanında yapma, okuldaki etkinliklere katılma, yardımsever olma, kurallara uyma, yaptığı işlerin nasıl gittiğini takip etme davranışları arasında ilişkiler saptanmıştır. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri geliştirildiğinde sorumluluk duyguları da geliştirilebilir. Öğrencilerin öğrenme ortamına göre bilgiyi elde etme ve kullanma, istekli ve çalışkan olma durumları değişmektedir. İç ve dış koşulların düzenlenmesinde öğretmenlerin öğrencilerin dışında onların ailelerini, sınıf ortamını ve etkinlikleri çok iyi bilmesi ve tanınması gerektiğini söyleyebiliriz.

3.5. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinimi ve Kullanım Düzeyi Aile ile İlgili Faktörlere Göre Değişmekte midir? (Beşinci Alt Problem)

Araştırmada, "Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi aile ile ilgili faktörlere göre değişmekte midir?" sorusu beşinci alt problemi

oluşturmaktadır. Beşinci alt problemde ailelerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 7 “Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı”nda yer alan çeşitli sorular değerlendirilmiştir. Aile ile birlikte okul yararlı bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Okul ve toplum ilişkisi karşılıklı yararın temel işlev kabul edildiği bir anlayışla ele alındığında amaca ulaşılabilir. Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı öğrenciyi toplumsallaştırmak ve onu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir.

Ailelerin üstlendikleri birçok görev çocuğun çevresine uyum sağlama ve mutlu olmalarına yöneliktir. Yenilikleri araştırma, bunları aileye kazandırma kişisel hayatlarında yenilik yapma ve gelişim, çocuklarının ufkunu açma, gelişime elverişli hale getirme anne ve babanın görevidir (Aydın 2000:190). Öğrenci ailelerine yöneltilen sorulara ilişkin tanımlayıcı bilgiler aşağıda yer almıştır.

Tablo 71-Öğrenci Ailelerine Uygulanan Ölçme Aracı Bulguları

SORU	EVET		BAZEN		HAYIR		SORU	EVET		BAZEN		HAYIR	
	f	%	f	%	f	%		f	%	f	%	f	%
S1 (3-2-1)	130	80	32	20	-	-	S26 (1-2-3)	60	37	61	38	41	25
S4 (3-2-1)	78	48	48	30	36	22	S27 (1-2-3)	49	30	58	36	55	34
S5 (3-2-1)	92	57	36	22	34	21	S28 (1-2-3)	64	40	39	24	59	36
S6 (3-2-1)	59	36	55	34	48	30	S29 (1-2-3)	92	57	31	19	39	24
S10 (2-1)	86	53	-	-	76	47	S30 (1-2-3)	48	30	42	26	72	44
S11 (2-1)	59	36	-	-	103	64	S31 (3-2-1)	142	88	11	6,8	9	5,6
S12 (3-2-1)	25	15	38	24	99	61	S32 (1-2-3)	47	29	23	14	92	57
S13 (3-2-1)	38	24	66	41	58	36	S33 (1-2-3)	28	17	51	32	83	51
S14 (3-2-1)	96	59	44	27	22	14	S34 (3-2-1)	54	33	76	47	32	20
S15 (3-2-1)	91	56	56	35	15	9,3	S35 (3-2-1)	67	41	30	19	65	40
S16 (3-2-1)	78	48	59	36	25	15	S36 (3-2-1)	77	48	54	33	31	19
S18 (3-2-1)	50	31	6	4,6	106	65	S37 (3-2-1)	119	74	36	22	7	4,3
S20 (3-2-1)	79	49	39	24	4,4	27	S38 (3-2-1)	134	74	36	22	7	4,3
S21 (3-2-1)	131	81	19	12	12	7,4	S39 (2-1)	137	85	-	-	25	15
S22 (1-2-3)	41	25	6	3,7	115	71	S40 (2-1)	47	29	-	-	115	71
S23 (1-2-3)	55	34	44	27	63	39	S41 (3-2-1)	107	66	26	16	29	18
S24 (3-2-1)	113	70	35	22	14	8,6	S42 (3-2-1)	11	6,8	40	25	111	69
S25 (3-2-1)	74	46	49	30	39	24	S43 (2-1)	115	71	-	-	47	29

Tablodan da görüldüğü gibi 1, 4, 5, 6 ve 10. sorulara öğrenci ailelerinin çoğunluğu “evet” yanıtını vermektedirler. Aile üyeleriyle birlikte yemek yiyen ailelerin oranı %80,2 sayısı ise 130’dur. “Bazen” birlikte yemek yiyen ailelerin sayısının ise 32 olduğu görülmektedir. Tabloya göre eve düzenli olarak günlük gazete alındığını belirten aileler çoğunluğu oluşturmaktadır (%48,1). Gazetenin hiç alınmadığı ailelerin mevcut (%22,2) olduğu görülmektedir.

Anneleri kitap okuyan öğrencilerin çoğunluğunu oluşturmasına rağmen %21’inin annesinin hiç kitap okumadığı görülmektedir. Tabloya göre, babaları kitap okuyan öğrencilerin

oranı %36,4 okumayanların %29,6 Öğrenci ailelerinin %53,1 bilgisayar sahibi olduklarını belirtmektedirler. Evlerinde internet bağlantısı olmayanlar (%63,9) çoğunluğu oluşturmaktadır. Tabloda görüldüğü gibi öğrenciler ödevlerini yaparken internette yararlanmaların oranı %15,1; yararlanmayanların ise %61,1'dir. Anne, babaların başka aktivitelere “bazen” zaman ayırdıkları (%40,7) görülmektedir. Hiç zaman ayırmayanların oranı %35,8'dir. Sosyal aktivitelere katılan öğrenciler (%59,3) çoğunluktadır, katılmayanların oranı ise %13,6'dır. Öğrenci ailelerinin %56,2'si evde karar alınırken çocuklarının da fikirlerini aldıklarını belirtmektedirler. Ailelerin “Bazen” cevabını %34,6'ı vermiştir. Çocukları karar alınırken onları özgür bırakan aileler çoğunlukta (%48,1) iken bazen bırakanlar %36,4, özgür bırakmayanlar ise %15,4 oranına sahiptir.

Bireyleri çalışan ailelerde evde çocuklarla ilgilenen birilerinin olmadığını belirten ailelerin oranı %65,4 iken “evet” cevabını verenlerin %30,9 olduğu görülmektedir. “Aile çocukları için ödev, oyun, spor vb.. etkinlikler için plan yapıyor mu?” sorusuna öğrenci aileleri çoğunlukla “evet” (%48,8) cevabını verdikleri, %27,2 “hayır” cevabını verdiği görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi çocuklarıyla gün içinde okul içi ve dışı etkinliklerle ilgili iletişim kuran aileler çoğunluktadır. Bilgi kazanımında dayak olayına inanan aileler (%25,3) inanmayan ailelere oranla (%71,0) daha az sayıdadır. “Çocuğumuzu yetişkinliğin fiziksel görünümü elde edilene kadar niceliksel eksiklik dönemini yaşayan birisi olarak mı görüyorsunuz?” sorusuna “evet” cevabını verenlerle (%34) “hayır” cevabını verenlerin (%38,9) birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir.

Ailelerin %69,9'u çocuklarının konuşmalarını mantıklı bulduklarını belirtmektedirler. Evde eşlerin birbirlerine yardım ettikleri ailelerin sayısı 74'tür. İşler karşısında kendisini yalnız ve çaresiz, öfkeli hissedenlerle, bazen bunu hissedenlerin aynı oranda (%37) oldukları saptanmıştır. Aileler sıkı kurallarla çocukları büyütme fikrine “bazen” katıldıklarını (%35,8), sıkı kurallarla çocukları büyütme fikrine hiç katılmadıklarını %34 belirtmektedir. Ailelerin çoğunun çocuklarının kendilerine sadakat göstermeleri ve onlara herkesten üstün tutmalarını istedikleri (%56,8) görülmektedir. Tabloya göre ailelerin %44,4'ü “sevecen, koruyucu, destekleyici anne baba davranışlarının” çocukları şımartmadığını düşünmektedir. Çocuklarını öven aileler (%87,7), çok kızdığında dayak atan aileler (%29) çok kızdığında bile kötü sözler söylemeyen (%51,2) aileler farklı oranlarda karşımıza çıkmaktadır.

Çocukları ödev yaparken “bazen” yardım eden aileler çoğunluğu oluşturmaktadır (%46,9). %19,8'i ise yardım etmediğini belirtmektedir. 3.,36.,37. ve 38. sorulara çoğunluk “evet” cevabını vermişlerdir. Çevre bilinci ve bilinçli tüketicilikle ilgili olan bu sorular içinde 35. soruya “hayır” cevabını verenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Öğrenci ailelerinin

%84,6'nın birden fazla çocuğa sahip oldukları saptanmıştır. Tabloda görüldüğü gibi dersane, etüd gibi kurslara gidenler %29 oranına sahiptir. Ailelerin %66'ı çocuklarının okuldaki eğitimi sırasında yeterince bilgi aldığını düşünmektedir. Ödevlerin miktarı ve niteliğinin sorun yaratmadığını düşünen aileler böyle düşünmeyenlere göre oldukça fazladır. Kendilerine ait çalışma odası olan öğrenciler %71 oranıyla çoğunluktadır.

Ailenin eğitsel işlevleri: 1-Ailenin kültürel çevresi, 2-Ailenin eğitim işlevi, 3-Ailenin toplumsallaşma işlevi, 4-Ailenin ekonomik işlevi, 5- Ailenin boş zamanları değerlendirme işlevi, 6-Okul aile işbirliği şeklinde özetlenebilir (Seyhan 2004:1). Ailenin temel işlevlerinden biri olan çocuk yetiştirmede amaç, sağlıklı bir kişilik oluşturmaktır. Karancı (1997:114) da aileleri çocukları yetiştirmede birinci derecede sorumlu görmektedir. Kişilik yapısının temel davranışları büyük ölçüde elde edilir. Patterson, çocukları evlerinde gözlemlemiş ve aileyi birbirini etkileyen toplumsal sistem olarak görülmesi gerektiğini savunmuştur (Gander-Gardiner, 2001: 419). Aile ortamında bulunması gereken koşullar arasında Seyhan'ın da belirttiği gibi; ailenin öğrenciyi öğrenmeye ve başarılı olmaya güdülemeleri, ailede öğrenciyi ödevlerinde kılavuzluk edecek kişilerin olması, ailenin (kitaplık, çalışma yeri gibi) elverişli yerleri hazırlaması, çocuğun oyun, eğlenme gibi etkinlikleriyle birlikte ödevlerini yapmaya elverişli bir çalışma programı yapmasına ve bu programı izlemesine yardım edilmesi, çocuğun düşüncelerine saygı gösterilmesi, düşüncelerini düzgün ve doğru bir dille anlatmasına yardım edilmesi gelmektedir (Seyhan 2004:1).

Aile kararlarına katılımıyla çocuk; çeşitli konularda düşünmeyi, tartışmayı, kabul ve reddetmeyi öğrenmektedir (Yalçınkaya, Şanlı 2003). Çağdaş insanda bulunması gereken kriterlerden birisi de demokratik değerlere saygı duygusudur. Uluğtekin ve ark. (2002:29,30) aile içi ilişkilerin, demokratik değerler bakımından ele aldıkları bir proje çalışmasında aile üyelerinin rol ve sorumlulukları, aile ve yasal boyut; sorun çözme bilinci ve dayanışmanın geliştirilmesi amacıyla "aile hayatı eğitimi" de incelenmiştir. Burada temel amaç sağlıklı aile içi ilişkilerde demokratik değer, tutum ve davranışları kazandırabilmektir. Küçük yaştan itibaren çocukların kendileri ile ilgili bazı kararları bağımsız kendi başlarına vermelerine fırsat yaratılmalıdır. Çocukların verdikleri kararların sonuçları mutlaka çocuklarla beraber nedenleriyle tartışılmalıdır (Yalçınkaya ve Şanlı 2003). Bunlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Aile çocuklara özel zaman ayırmak, sevildiklerini ve önemsendiklerini belirtmek, onlarla iyi ilişkiler içinde olduklarında çocukların özgüvenlerini geliştirecek ve başkalarıyla da iyi ilişkiler içinde olmalarında etkili olacaktır. Aile içine duygusal ihtiyaçlarına karşılık verilen, duyguları eleştiriye maruz kalmadan dinlenip anlaşılan çocuklar anne ve babalarına güven

duyacak ve bir sıkıntılarını olduğunda bunu rahatça paylaşacak ve yardım alabileceklerdir. Aileleri tarafından okul içi ve okul dışı faaliyetlere katılmaları için teşvik edilen çocuklar sosyal becerilerini geliştirirler. Neyi sevip sevmediklerini anlamalarında, kendi özelliklerini tanımlamalarında onlara yardımcı olmak için, almak ya da yapmak istediklere şeylerle ilgili onlara seçme hakkı vermek çocukların kendilerini tanımalarına yardımcı olacaktır. Kendisini tanıyan çocuklar insanlarla olan ilişkilerinde kendilerini pozitif bir şekilde ifade edebilirler ve başkaları tarafından anlaşılır ve kabul edilirler. Aile ortamı ve okul ortamı mutlu ve eğlenceli olmalıdır. Çocukların duygusal sağlıkları ile etkili düşünme ve öğrenme yetenekleri birbirleriyle yakından ilişkilidir. Çocuklara gerginliğin, korku ve hayal kırıklıklarının çok yaşanmadığı, neşe ve mutluluğun yoğun olduğu, kendilerini güven içinde hissettikleri bir ortam sağlanması, öğrenmelerini olumlu yönde etkileyecektir (Kansu, 2005 , çevrimci)

Ailenin çocuğun gelişimini ne denli etkilediğini, hangi etkenin daha baskın olduğunu ailenin ne tür bir aile olduğu, farklı aile üyelerinin etkisi belirlemektedir (Yavuzer 2001:126). Bu bağlamda dengeli, duygusal, toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aileler başta bağımsızlık duygusu olmak üzere istedik davranışlar sergileyen çocuklar yetiştirmektedirler. Aşırı hoşgörü, aşırı koruma, reddetme, baskı altında bulundurma, çocuk ayırma gibi olumsuz ana-baba tavırları, çocukta kişisel, sosyal ve ahlaki problemlere yol açabilmektedir. Bunların yanı sıra ailenin sosyo ekonomik durumu ailedeki tüm bireylerin ruh sağlığını etkilemektedir.

Dengeli bir aile yaşamının devam ettirilebilmesi için özellikle çocukların kişilik sahibi, özgür düşünceli, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmesi, üretime etkin biçimde katılarak ülke kalkınmasında çevreyi göz ardı etmeden sürdürmesi önemlidir. Aile okul ve yakın çevre, çevre eğitimini sağlamada üç temel unsurdur (Şafak, Erkal 1999:64). Aile hem kendi üyeleri hem de toplumu etkileyecek önemli konularda karar veren önemli bir birimdir. Bu nedenle çevre koruma bilinci gelişmiş ailelerin tüketime yönelik alacağı kararlar çevre lehine olmaktadır. Çevre sorunlarının pek çoğu ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Güven 1999:68).

Çocuklar kendi başlarına bazı ödevleri, problemleri çözümleyememektedirler. Bir çocuğun öğrenme potansiyeli daha bilgili diğer kişilerle olan iletişimiyle ortaya çıkarılmaktadır. Çocukların öğrendiklerinin büyük çoğunluğu onlar oynarken, gözlem yaparken, soru sorarken, çevrelerindeki dünyayı tecrübe ederken, okul duvarlarının dışında doğal olarak meydana gelir. Öneriler, imalar, uyarılar, konuşmalar, paylaşılan uygulamalı ödevler, vb.. gelişmekte olan çocuğun öğrenme ve anlamasının yönlendirildiği ve sosyal iletişim yoluyla genişletildiği ortamlar sağlamaktadır. Çocukların aktif olarak dünya bilgilerini oluşturdıkları düşüncesini Piaget ve pek çok modern çocuk gelişimcileri paylaşmıştır. Çocuklar kendi başlarına bazı

ödevleri, problemleri çözümleyememektedirler. Bir çocuğun öğrenme potansiyeli daha bilgili diğer kişilerle olan iletişimiyle ortaya çıkarılmaktadır. Mortimore ve ark. (1988) öğretmenler tarafından verilen ödevleri yaparken ve sınıfta yardımcı olmak amacıyla velileri işin içine katmanın çocukların ilerlemesine katkıda buldukları sonucuna varmışlardır. Aynı zamanda öğretmenlerin istekleriyle velilerin yardım konusundaki istekleri örtüşmemektedir (Akt.Dean 2000). Çocuklar yardım edildiğinde kendi başına yapamadıklarını çoğunlukla yapabilirler. Vygotsky, yardım edilen ve edilmeyenin bilgisi arasındaki “boşluğu” ifade etmek için “yakınsal gelişim alanı” terimini kullanmıştır (Wood 1998:77,78). Kurulacak iletişim sonucu okul içi ve okul dışı etkinliklere ilişkin bilinçlendirilen aileler çocuklarını teşvik edince onların sosyal becerileri gelişebilir. Hughes ve diğerleri son yıllarda okullara yönelik pek çok eleştiride bulunmuş olmasına rağmen velilerin genel olarak öğrencilerin okullarından memnun olduklarını saptamışlardır (Akt.Dean 2000:142). Ailelerin aylık gelirleri ile ilgili olarak test sonuçları üzerinde bağımsız örneklemli T testi kullanılmış ve aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi anlamlı fark bulunmuştur. Aynı şekilde eğitim harcamaları konusunda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 72-Öğrenci Aileleri Testinin ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	12190,420	39	312,575	5,651	,000
Gruplar içi	6748,692	122	55,317		
Toplam	18939,111	161			

Bütün bunların yanı sıra ailelerin çocuklarıyla ilgilenme süreleri de önem taşımaktadır.

Tablo 73-Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma Süreleri

Hiç zaman ayırmam		15 dk-Yarım saat		Bir saat		Bir saatten daha fazla	
f	%	f	%	f	%	f	%
1	6	49	30,2	42	25,9	70	43,2

Ailelerin %43,2'si çocuklarıyla okulla ilgili konularda bir saatten fazla zaman ayırırken %6'ı hiç zaman ayırmadıklarını belirtmişlerdir. Berkshire eğitim otoritesi (Berkshire Ülke Konseyi 1993:03) bir ev / okul uyumunun ana amacını açıklarken her bir çocuğa okul yaşantısının her yönünde en iyiyi başarmasına yardımcı olarak standartları geliştirmek olduğuna dikkat çekmiştir. Bu uyumun genel amaçlar içerisinde ortak beklentiler ve hedefler geliştirmesi, okuldaki kaynakların en iyi şekilde kullanılması, üzerine düşenleri en iyi şekilde yapmayanların olduğu durumlarda tartışmaların başlatılması sayılabilmektedir. Ailelerin işlevlerini yerine

getirmemelerinin temelinde, kendilerine karşı saygısı olmayan bireylerin olduğu ortaya çıkmıştır. Değişmeyle birlikte benlik saygısı da düşer endişesi taşıyan bu bireyler kapalı aile sisteminin hem nedeni hem de sonucudur (Whirter ve Acar 2000:75).

Tablo 74-Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma Zamanı

Okuldan eve gelince		Yemekten önce		Yemekten sırasında		Yemekten sonra	
f	%	f	%	f	%	f	%
59	36,4	13	8	4	2,5	86	53,1

Tabloya göre ailelerin çocuklarıyla daha çok (%53,1) yemekten sonra iletişim kurdukları görülür. Onu %36,4 oranıyla çocukları okuldan eve geldiğinde ilgilenen aileler izler. Okul-Aile işbirliğini sağlamaya yönelik ABD’de gerçekleştirilen projelerde ailelere büyük önem verilmektedir. Öğrencilerin yetişmelerinde aileler okulun bir ortağı olarak kabul edilmiştir” (Özmen- Kolay 2004:1304). Ailenin eğitsel işlevleri arasında okul aile işbirliği başta gelmektedir (Seyhan 2004:1). Araştırmalarda okul-aile işbirliğinin etkili bir şekilde yürütülemediği ortaya çıkmıştır (Özmen – Kolay 2004:1305). Velilerle iletişim onların, çocuğun öğrenmesine yapacakları desteği etkilemektedir. Ev ve okul arasındaki iyi bir ortaklık: 1-Okula karşı olumlu tutum yaratır. 2-Olumlu kişisel imaj 3-Ailelerin eğitime yönelik performansını arttırır. 4-Onların çocuğun öğrenmesine daha çok çaba göstermesini sağlar. 5-Eğitime karşı artan motivasyon yaratır. 6-Eğitim –öğretime destek yaratır. 7-Daha iyi aile anlayışı 8-Ortak bir amaç ve sahiyet duygusu yaratma işlevlerini yerine getirmektedir.

D’Angelo ve Adler (1991)’e göre ev ile okul arasındaki engellerin ortadan kaldırılmasında iletişim stratejileri önemlidir. İlişkileri geliştirmede en etkili iletişim tekniğinin yüz yüze iletişimin, ikinci olarak ileri teknolojik olanaklardan yararlanılarak kurulan iletişimin, üçüncü olarak da yazılı iletişimin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Okul-çevre ilişkilerini geliştirmede okul yöneticilerinin önemli rolü olduğunu vurgulamaktadırlar. Söğüt’ün aktardığı gibi Bilgin (1990) in çalışmasında, okul-aile işbirliğinin yasal olarak benimsendiği ancak öğretmenlerin olumsuz görüşler taşıdığı ve öğretmenlerin ana-babaların yetersizliğinden yakındığı ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Sarı (1986)’nın yaptığı araştırmada okul ile ilgili toplantıların yararına inanmadıkları ve öğretmen veli görüşmelerinin yetersiz olduğu ve öğrenci ailelerinin eğitim programları geliştirilmesinde kendi rollerini bilemedikleri ortaya çıkmıştır. Ailelerin okulla yakın ilişkiler içinde bulunduğu öğrencilerin başarılı ve disiplinli olduğunu savunan araştırmacılarından birisi Smith (1994)’dir. Çok sık ve düzenli olarak okula gelen ailelerin çocuklarının davranışlarında belirgin iyileşmeler gözlenmiştir.

Öğretmenler, aile ziyaretlerine özendirilmemekte, ana-babalar okulun amaçları, eğitim ilkeleri ve okuldaki etkinlikler konularında aydınlatılmamaktadır. Davies (1991)'e göre öğretmenlerin ev ve kurum ziyaretlerini yapmaları olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ankara merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre okul ve aile arasındaki iletişimin engelleri şu başlıklarda saptanmıştır. A) Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle toplantılarda ya da okul aile toplantılarında az süre ayrılması, B) Ailelerin okulla iletişimde kayıtsız kalması ya da bilinçli olmaması, C) Ailelerin okulla ilgili kararlara katılmanın yararsızlığını düşünmesi. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Birimi tarafından gerçekleştirilen saptamaların sonuçları şöyledir: Çocuklarıyla ilgili ailelere iletilen şikayetlerin parasal yardım taleplerinin sadece öğrencinin notunun iletilmesini ya da çocukla ilgili uyarı taleplerinin iletişim konusunda önyargılara yol açması ve genelde işleyen böyle bir iletişim ortamının ailelerde genellikle çekinme, korku ve öfke şeklinde meydana çıkması (Akt. Özmen ve Kolay 1306).

Ailelerin öğrencilerin evde internet bağlantısı olması ile ödevlerinin miktarı ve internette yararlanma durumlarına bakıldığında, öğrenci ailelerinin çoğu evde internet bağlantısı olmadığını (f=68) aynı zamanda ödev yapılırken internette yararlanılmadığı ve ödevlerin miktarının ve niteliğinin sorun yaratmadığını belirtmektedirler. Ayrıca, ailelere göre evde bilgisayar ve internet bağlantısı olmayan öğrencilerin (f=71) çoğunlukla internette yararlanmadıkları ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak, çoğunlukla aile üyelerinin (f=27) birlikte yemek yemediği, okulla ilgili çocuklarına bir saat ve daha fazla zaman harcadıkları ve ilgilenme zamanlarının yemekten sonra olduğu görülmektedir.

Tablo 75- Öğrenci Ailelerinin Çocuklarıyla Okulla İlgili Konularda İletişim Kurma ile ilgili Regresyon Analizi KATSAYILAR

Model	Standardize Olmamış Katsayılar	Standardize Katsayılar	T	Sig.	Model
1 (Sabit)	1,393	,413		3,373	,001
s_34	,413	,089	,344	4,662	,000
S_43	,311	,131	,175	2,372	,019
S_37	-,260	,114	-,165	-2,275	,024

Regresyon Denklemi: $S_6 = 1.393 + 0.413 s_{34} + 0.311 S_{43} - 0.260 S_{37}$ Varyans analizi (ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin önemli olduğunu üç değişken birlikte ele alındığında S_6 'yı açıklama yeteneğini artmaktadır ($P=0.000^*$). Üç değişken birlikte ele alındığında S_6 'nın değişimini %19,7 oranında ($R \text{ Square}=0.197$) açıklamakta olup t değerleri ve Sig. değerlerine göre faktörler tek başlarına S_6 'ı açıklama yeteneğine sahiptirler. Ödevlerini

yaparken çocuğuna yardım etme, çevreye zarar verenleri uyarma ve çocuklarına kendilerine ait bir çalışma odası oluşturma durumu öğrenci ailelerinin çocuklarıyla okulla ilgili konularda iletişim kurmalarında etkili olabilmektedir. Yüzaltmışiki öğrenci ailesine yöneltilen soruların aralarında 0.05 ve 0.01 düzeyinde korelasyon olanlar ile ilgili olarak Tablo 62 düzenlenmiştir. Ayrıca aralarında ilişkilerin olduğu maddeleri saptamak amacıyla korelasyon analizleri yapılmıştır.

Tablo 76 - Ailelerle ilgili Korelasyon Analizleri (Spearman Korelasyon Katsayıları)

Soru	zaman ayırma	kitap sayısı	annenin eğitim düzeyi	ödev miktarı ve niteliği	çalışma odası	iletişim kurma	plan yapma	eğitim harcamaları	internetten yararlanma	çocuğu algılama şekli
1	-	-	-	-	-	-	-	-.21**	-	-
2	-	.41**	.48**	-	-	.17*	-.37**	.62**	-	.24**
3	-	.50**	.50**	-	-	.24**	-.39**	.59**	-	.21**
4	-	.44**	.50**	-	-	-	-	.54**	-	.19*
5	-	.41**	-	-	-	-	-	.36**	-	.18*
6	-	.31**	.16*	.19*	.20*	-	-.21**	.32**	-	-
7	-	.29**	-.17*	-	-	-	-	.78**	-.28**	-
8	-	-	-	-	-	-	-	.16*	-	-
9	-	.29**	-	-	-	-	-	-	-	.18*
10	.19*	.46**	-	-	-	-	-	.56**	-	.27**
11	-	.32**	-	-	-	-	-	.59**	-	.18*
12	-	.31**	-	-	-	-	-	.58**	-	.20*
13	-	.36**	-	-	-	-	-	.32**	-.46**	.17*
14	.18*	.27**	-	-	.24**	-	-	.27**	-.31**	.20**
15	.19*	.33**	-	-	.19*	-	-	.28**	-.34**	-
16	-	.28**	-	-	-	-	-	.27**	.45**	-
18	-	-	-	-	-	-	-.20**	-	-	-
19	-	-	-	-	-.18*	-	-	.26**	-	-
20	-	.42**	-	-	.21**	-	-	.22**	.32**	-
21	-	-	-	-	-	-	-	.17*	.20**	-
22	-	-	-	-	-	-	-	-.43**	-.25**	-
23	-	.22**	-	-	-	-	-	-	-	-
24	-	.30**	-	-	.22**	-	-	-	-	-
25	-	.16**	-	-	-	-	-	-	-	-
27	-	.25**	-	-	-	-	-	-	-	-
28	-	.22**	-	-	-	-	-	-	-	-
29	-	.24**	-	-	-	-	-	-	-	-
31	-	.16*	-	.16*	-	-	-	-	-	-
32	-	-	-	-	.23**	-	-	-	-	-
34	-	.19*	-	-	-	-	-	-	-	-
38	-	.27**	-	-	-	-	-	-	-	-
40	-	.21**	-	-	-	-	-	-	-	-

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

Öğrenci ailelerinin cevaplarının S-6 maddesine yönelik (zaman ayırma) korelasyon analizinde değişkenler arasında 0,05 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman katsayıları .18* ile .19* arasında değişim göstermektedir. Evlerinde bilgisayarı olan, çocukları sosyal aktivitelere katılan aileler ile evde kararları alırken çocuklarına sormaları ve çocuklarına zaman ayırmaları arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır. Demokratik tutum sergileyen aileler sosyal aktivitelere katılmaktadırlar. Bu aileler çocuklarına çok zaman ayırabilmektedir.

Öğrenci ailelerinin sahip oldukları kitap sayısına yönelik korelasyon analizinde, 31. madde dışında kitap sayısı ile değişkenler arasında çoğunlukla 0.01 düzeyinde ile değişkenler arasında çoğunlukla pozitif korelasyonlar vardır. S31 ile 0.05 düzeyinde negatif, S34 ile de 0.05 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. Spearman katsayıları .16* ile .42** arasında değişim göstermektedir. Ailelerin, sahip oldukları kitapların sayısı ile anne ve babaların öğrenim düzeyleri, kitap okumaları, eve günlük gazete alımı, bilgisayara sahip olma, çocukları için haftalık plan yapmaları arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-5 maddesine yönelik (annenin öğrenim düzeyi) korelasyon analizinde, 7.madde dışında S5 ile S2,S3,S4 arasında 0,01 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmiştir. S_6 ile 0,05 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. S_5 ile S_7 arasında 0,05 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyi ile çocuklarıyla okuldan eve gelince ilgilenmeleri ve çocuklarına okulla ilgili zaman ayırmaları, eve günlük gazete alımı arasında ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan anneler çocuklarına zaman ayırmaktadırlar. Öğrenciler üstesinden gelemediği konularda ailesinden yardım aldığı anda gösterdiği çaba da artış olduğu kabul edilebilir.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-42 maddesine yönelik (ödev miktarı ve niteliği) korelasyon analizinde, değişkenler arasında 0.05 düzeyinde pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Spearman Katsayısı .19* ile .16* arasında değişim göstermektedir. Ailelerin öğrencilerin ödevleri ve niteliğinin sorun olmadığını düşünmeleriyle babaların kitap okumaları ve çocuklarını iyi şeyler yaptığında takdir etmeleri arasında ilişki vardır. Babaların teşvik edici olmaları ödevlerle ilgili sorunların çözümünde etkili olabileceği düşünülebilir.

Çalışma odaları olan öğrencilerin spearman katsayılarında, 19.soru dışında değişkenler arasında pozitif korelasyonlar vardır. 19.Soru ile 0.05 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Bireyleri çalışan ailelerde evde ilgilenen birilerinin olmama durumu arttıkça öğrencilerin dersane ve kurslara gitme durumları azalma göstermektedir. S_6, S_15 ile S_40 arasında 0.05 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmiştir. S_14, S_20,S_24 ve S_32 ile 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. Spearman Katsayıları .19* ile .24** arasında değişim

göstermektedir. Öğrencilerin etüd ve dersaneye gitmeleriyle ailelerinin çocukları için bir saatten fazla zaman ayırmaları, öğrencilerin sosyal faaliyetlere katılmaları, kararlar verilirken çocuklara sormaları, ailenin çocukları için haftalık çalışma planı yapmaları ve çocuklarının mantıklı konuşmalar yaptığına, inanmaları, ailelerin çok kızdığında dayak atmaları arasında ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Demokratik ailelerin, çocuklarının kendilerini geliştirmeleri için her türlü imkanı tanıdıkları ortaya çıkmıştır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-21 maddesine yönelik (iletişim kurma) korelasyon analizinde, değişkenler arasında pozitif korelasyonlar vardır. S_2 ile S_21 arasında 0.05 düzeyinde korelasyon gözlenmiştir. S_3 ile 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon saptanmıştır. Spearman Katsayıları .17 **ve .24***'dır. Ailelerin çocuklarıyla okul içi ve dışı etkinliklerle ilgili iletişim kurmaları ile anne ve babaların öğrenim düzeyleri arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-20 maddesine yönelik (plan yapma) korelasyon analizinde, değişkenler arasında pozitif korelasyonlar vardır. S_6 ile S_17 arasında 0.05 düzeyinde pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. S_2, S_3 ve S_18 ile 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları -.20** ile -.39** arasında değişim göstermektedir. Annelerin ve babaların öğrenim düzeyi ile çocukların okullarıyla ilgili iletişim kurma süresi ve çocukları için haftalık ödev, spor vb. planları yapmaları arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının S-9 maddesine yönelik (eğitim harcamaları) korelasyon analizinde bakıldığında, S_9 ile S_1 ve S_22 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyonlar vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları -.21** ile -.43** arasındadır. Ailelerin dayak olayına inanmalarıyla ailelerin eğitim harcamalarının düşük olması arasında ilişki vardır. Diğer sorularla 0.01 düzeyinde ve pozitif korelasyonlar olduğu görülmektedir. Ailelerin eğitime yönelik yaptıkları harcamaları ile ailenin gelir düzeyi, bilgisayar ve internet olanakları, annenin ve babanın öğrenim düzeyi ve anne –babaların kitap okuma durumları arasında güçlü ilişkilerin olduğu saptanmıştır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-12 maddesine yönelik (internetten yararlanma) analizinde, S_12 ile S_7, S_22 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyonlar vardır. Diğer sorularla 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları .20** ile .46** arasında değişmektedir. Çocuklarını ödev yaparken internetten yararlanmaları ile ailelerin dayak olayına inanmaları; ailelerin, sosyal faaliyetlere zaman ayırma, ailelerin karar verirken çocuklarını özgür bırakma ve haftalık çalışma planı yapmaları arasında ilişki vardır.

Öğrenci ailelerinin cevaplarının s-23 maddesine yönelik (çocuğu algılama şekli) korelasyon analizinde, sorular arasında pozitif korelasyonlar vardır. S_23 ile S_2, S_3, S_10, S_14 arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. S_5,S_9, S_11, S_12, S_13 ile 0.05 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları .17* ile .27** arasında değişim gösterir. Ailelerin, çocuklarını yetişkinliğin fiziksel özellikleri elde edilinceye kadar niceliksel eksiklik döneminde görmeleri ile öğrenim düzeyleri, kitap okuma oranları, aylık eğitim harcamaları evde bilgisayara sahip olma, internetten yararlanma, kendilerinin ve çocuklarının sosyal aktivitelere katılımını teşvik etmeleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Genel olarak öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyleri saptanmıştır ve üç ana bölümde ele alınmıştır.

Tablo 77-Anne ve Babaların Öğrenim Düzeyleri

	İlköğretim ve Okuma-yazma Bilmeyenler		Ortaöğretim		Yükseköğretim	
	f	%	f	%	f	%
Anne	63	38,9	36	22	63	38,9
Baba	57	35,2	32	19,8	73	45,1

Tabloya göre annelerin %38,9'unun yükseköğretim okullarından mezun oldukları, okuma-yazma bilmeyenlerin varolduğu ve ilköğretimi bitirmiş olanların aynı oranda olduğu saptanmıştır. Tabloda görüldüğü gibi babaların çoğunluğu %45,1 yükseköğretim okullarından mezun iken ilköğretimi bitirmiş olanlar %35,2 oranındadır. Öğrenim düzeyi yüksek ailelerle düşük ailelerin çocuklarının başarıları arasında ilk grup lehinde fark bulunmaktadır. Dornbusch ve arkadaşlarının araştırmalarında (1987) ailelerde veli olan kişinin cinsiyeti, yaşı, etnik grubu, eğitim düzeyinin de önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Beşinci alt problemin konusu olan öğrenci ailelerinin konumuz bağlamındaki durumunun analizine ilişkin şu genellemeyi yapabiliriz: Ailelerin öğrenim düzeyleri, nitelikleri, eğitim öğretime ilişkin görüşleri, çocuklarını algılama şekilleri, eğitim harcamaları gibi konulardaki tutumları çocuklarının bilgiyi edinme, kullanma durumlarını etkilemektedir.

3.6. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilgiyi Edinim ve Kullanım Düzeyi Öğretmen Niteliklerine Göre Değişmekte midir? (Altıncı Alt Problem)

Araştırmada, “Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanım düzeyi öğretmen niteliklerine göre değişmekte midir?” sorusu altıncı alt problemi oluşturmaktadır. Altıncı alt problemde öğretmenlerle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 1 “Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ve Ek 3 “Eğitim-Öğretime İlişkin

Öğretmen Görüşleri Ölçeği”nde yer alan çeşitli sorular değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin, eğitim öğretime ilişkin görüşlerine yönelik test sonuçları üzerine çalışma yıllarına göre tek değişkenli varyans analizi kullanılarak genel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 78-Öğretmenlerin, Eğitim Öğretime İlişkin Görüşleri Testi ANOVA Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbeslik derecesi	Ortalama	F	Anlamlılık düzeyi
Gruplar arası	1440,647	25	57,626	1,188	,337
Gruplar içi	1163,833	24	48,493		
Toplam	2604,480	49			

Tabloya göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğretmenlerin, eğitim öğretime ilişkin görüşlerine yönelik test sonuçları üzerine çalışma yıllarına göre (10 yıl, 20 yıl ve 30 yıl) öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı, tek değişkenli varyans analizi kullanılarak her bir test maddesi için de incelenmiştir. Toplam 32 maddeden oluşan bu tutum testinin 2 maddesinde 0.05 düzeyinde farklılık olduğu, diğer 30 tanesinde olmadığı görülmüştür. Buna göre genel olarak “*Öğrencinin okul içi ve okul dışı zamanını yönetiyorum ile okul dışında bireysel çalışma programım var*” maddeleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların okul dışı zamanla ilgili olması mesleki deneyim sonucunda öğretmenlerin bu konularda daha duyarlı olmaları anlamına gelmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin, okul dışı zamanları ile okul içi zamanları arasında bütünlüğün olması durumu ve yaşam boyu öğrenme gerçekleşmektedir.

Öğretmenlerin, çalışma yıllarına göre 20 yıl ile 30 yıl hizmet verenler arasında öğrencilerin okul içi ve dışı zamanlarını yönetme konusunda anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin, çalışma yıllarına göre 10 yıl ile 20 yıl hizmet verenler arasında okul dışında bireysel çalışma programı yapmış olmaları açısından anlamlı farklılık olduğu görülmektedir

Sosyal Bilgiler Programının uygulayıcıları olan öğretmenler, öğrencilere toplumsal yaşamdaki sorumluluk ve görevlerini öğretmek onların aktif roller üstlenmelerini sağlarlar (Yazıcı 2003: 128). Öğrencilerin daha önce bildikleriyle yeni öğrendikleri arasında bağ kurmalarını, eleştirel düşüncelerini sağlamak anlamlı öğrenmenin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Çevrede karar alan ve değişimi yürütebilen bir kişi olma eğiliminde olan öğretmenler ile ilgili bulguları destekleyen bir çalışmalardan, Şişman’ın yaptığı araştırmada okul yönetici ve öğretmenlerin insanın çevresiyle ilişkileri konusunda ortak bir algıya rastlanmamıştır. Aynı

zamanda okul kültürünü çevreyi değiştirme ve etkileme konusunda pasiftir. Bu bağlamda paylaşılan temel sayıtlılar iş, görev, insan, insan ilişkileri, otorite gereksinmesi, sosyal gerçek, çevreyle ilişkiler şeklinde belirlenmiştir (Çelik 2002:148-149). Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin eğitim ihtiyaçları ile ilgili fikirler oluşturur, plan yapar ve etkinlikleri düzenlerse yansıtıcı öğretmen özelliklerini kazanmıştır.Yerel tarih, kültür, sorunlara yer veren yansıtıcı öğretmen ziyaretlere, farklı grup ve kültürler iletişime, okul-toplum ilişkisine, farklılıklara saygıya önem veren öğretmenlerdir. Öğrencilere içeriği tanıttacak etkinlikler ve dersleri planlamak, bu içeriği etkin kullanmak, ona ilişkin eleştirel ve yaratıcı düşünceleri için cesaretlendirmek ve bunun etkilerini açıklamak programın vizyonunun gerçekleşmesine öncülük edecektir. İçeriğin çeşitli uygulamalarla renklendirilmesi ile ezberden çok anlamlı öğrenme gerçekleşmektedir (Yazıcı 2003: 129-136).

Mc Conkey (1985:84) Öğretmenlerin velilerle çalışmak için aşağıdaki temel becerilere sahip olmaları gerektiğini savunur:1-Farklı insanlar ve ihtiyaçlarla başa çıkmada esneklik, 2-Dinleme, gözlemlenme ve uzlaşma için istekli olma, 3-Velilerin görüşlerine saygı duyma, 4-Veliler kendi duygularında açık olabilsinler diye, duygularında açık olma, 5-Velilerin sorularını cevaplamada ve sorulara velilerin verdiği cevapları dinlemede bir isteklilik, 6-Öğrenci aileleriyle karar almada sorumluluğu paylaşmadır. Bastiani'ye (1989:67) göre veli –öğretmen toplantıları hayal kırıklığı yaratan, verimsiz tecrübelerdir. Daha verimli olabilmesi için toplantıda konuşulanların teybe kaydedilmesi ve velilerle anket çalışması yapılmasını önerir. Genç ve çocuğu olmayan öğretmenler daha yaşlı ve tecrübeli olan velilerden korkabilirler. Bazı öğretmenler ise kendilerine veliler tarafından yöneltilen sorular yeterli olmayacağından ve çocukların başarısız olup geri kalmalarından kendilerinin suçlanacaklarını düşünerek korkarlar. Dean'ın de belirttiği gibi öğretmenler ile öğrenci aileleri arasındaki ilişkilerde her iki taraf da endişeler taşımaktadır. Öğretmenlerin endişeleri daha çok tanıma ve değerlendirmeye yöneliktir. Veliler ise, ilgisiz görünmekten, öğretmenlere yönelik yaptıkları eleştirilerin olumsuz bir şekilde çocuklarına yansıtılmasından çekinirler ya da saldırgan ve savunmacı, öğretmene karşı şüpheli olabilmektedirler (Akt.Dean 2000:150-151). Dean'a göre velilerle iyi iletişim kurmanın yollarından birisi de davet mektubu yazmaktır. Velilerin kendi endişelerini yazma fırsatı verir. Ayrıca her çocuk için bütün bilgileri çok iyi kaydetmek gerekmektedir. Öğretmenler öğrencilerle ilgili sorunları velileri de işin içine katarak halletmelidirler. Öğretmen-veli ilişkilerinde eleştiriye açık olmak ve empati kurmak oldukça önemlidir. Öğretmenleri en çok endişelendiren okula gelmeyen öğrenci aileleridir. Çocukları daha iyi tanımak ve çocukların okuldaki davranışlarının nedenlerini anlamak için öğretmenlerin ev ziyaretleri yapmalıdır.

Sınıftaki öğretimi geliştirmek, okul yöneticisinin teşviki, uyarım ve motivasyon yaratması, ödöl sistemi koyabilmesiyle mümkün olabilmektedir (Akt.Bakioğlu 1999:23). Öğretmenlerin yaş ve çalışma yıllarının saptanması da önemlidir.

Tablo 79- Öğretmenlerin Yaş ve alışma Yıllarıyla İlgili Belirtici İstatistikler

	Sayı	minimum	maksimum	ORTALAMA		Sta
				İstatistik	Standart hata	
Yaş	50	23	58	7,88	1,4308	10,1169
Çalışma yılı	50	.80	36,00	14,7120	1,5181	10,7349

Tabloya göre öğretmenlerin yaş ortalamaları 37,88 yaş iken standart hatası 1,4308 olarak hesaplanmıştır. Öğretmenlerin alışma yıllarının ortalamasına bakıldığında ise 14,71 olduğu görölmektedir. Standart hatası 1,5181 olarak hesaplanmıştır. Uzun süre çalışma öğretmenlerin mesleklerinde etkililiğini azaltmaktadır. Bu konuyu Voogd şu şekilde özetlemektedir: Çocukların dosyalarını toplayabilmek, genel olarak sınıfın ya da ocukların ihtiyaçlarının konuşulması için gruplar halinde görüşmek ya da planlar yapmak için bir araya gelmek öğretmenlerin zamanı olmadığından dolayı sınırlıdır. Buna ek olarak, okuldan sonra ve tatilde çocuklarıyla birlikte olabilmek için öğretmenliği seçen kişiler ailelerinden uzak olan zamanlarını uzatan girişimlere karşı çıkmaktadırlar.

Tablo 80- Orta ve Üst SES'deki Okullarda alışan Öğretmenlerle İlgili Bulgular

	OKUL (SES)	SAYI	Ortalama Derece	Sun of Rankes
Çalışma yılı	Orta	8	14,69	117,50
	Üst	18	12,97	233,50

Orta ve üst SES okullarındaki öğretmenlerin çalışma yılları arasında anlamlı fark çıkmamıştır (Mann Whitney U testi p=.597).

Öğretmenlerin eğitim öğretime yönelik görüşlerinin yer aldığı ölçme aracı 50 öğretmene uygulanmıştır. Görüşler arasındaki ilişkiler spearman sıra korelasyon katsayıları hesaplanarak bulunmuştur.

Tablo 81- Öğretmenlerle İlgili Korelasyon Analizleri (Spearman Korelasyon Katsayıları)

	Öğrencilerim yeni bir bilgiyi öğrendiklerinin farkındalar	Öğrenciler Sosyal bilgiler dersinden sıkılıyorlar	Günümüzde öğretmenin daha otoriter davranmasına ihtiyaç vardır	Sosyal Bilgiler dersi bende heyecan ve mutluluk uyandırıyor	Sosyal bilgiler dersini bilinçli bir şekilde işliyorum	Sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılan öğrenciler azdır
Öğrenci aileleriyle iletişim	.32*	-	-	-	.32*	-
yaş	.33*	-	.30*	-	-	-
çalışma yılı	.30*	-	.32*	-	-	-
Sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılım	.30*	.63**	-	-	-	-
mesleğine önem verme	-	.46**	-	-	-	-
öğrencinin okul içi - dışı zamanını yönetme	-	.37**	-	-	-	-
bireysel çalışma programı yapma	-	.34*	-	-	-	-
kütüphaneye sahip olma	-	-	.33**	.42**	-	-
müze ziyaretleri	-	-	-	.38**	-	-
otoriter davranma	-	-	-	-	.39**	-
yardımcı el kitapları	-	-	-	-	.35*	-
hizmetiçi seminerler	-	-	-	-	.37*	-
programı değerlendirme	-	-	-	-	.31*	-
okuma saatlerinin olması	-	-	-	-	-	.44**
sözlü anlatım tekniğinin kullanımı	-	-	-	-	-	-.34*

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

Öğretmenlerin eğitim öğretime yönelik ölçme aracının “Öğrencilerim yeni bir bilgiyi öğrendiklerinin farkındalar” maddesiyle ilgili (yeni bilginin farkında olma) korelasyon analizinde, değişkenler arasında 0.05 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .30* ile .33* arasında değişim göstermektedir. Öğretmenlerin yaşlarının, çalışma yılları, deneyimlerinin artması, tartışma yöntemini kullanan ve aileleriyle çocukların gelişimleriyle ilgili konuşan öğretmen olmalarıyla öğrencilerin yeni bilgiyi öğrendiklerinin farkına varmaları arasında ilişki vardır. Öğretmenlerin mesleki anlamda kendilerini geliştirme istekleri ve okul toplum ilişkisine inanarak hareket etmeleri öğrencilerin bilgileri anlamlı hale getirmelerini sağlamaktadır.

Öğretmenlerin eğitim öğretime yönelik ölçme aracının “öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinden sıkılıyorlar” maddesiyle ilgili korelasyon analizine göre, değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Ancak “bireysel çalışma programı yapma” ile 0.05 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Katsayıları .34* ile .63** arasında değişim göstermektedir. Sosyal Bilgiler dersinde etkinlik ve sınıf tartışmalarına katılanların sayısının azalmasıyla Sosyal Bilgiler dersinden sıkılmaları arasında güçlü korelasyon saptanmıştır. Öğretmenlerin, mesleklerine gereken önemi vermeleriyle, öğrencinin okul içi ve

dışı zamanını yönetmeleri, öğrencilerin bireysel çalışma programı yapmalarını sağlamaları ile Sosyal Bilgiler dersinde sıklıklarında ilişkisi olduğu saptanmıştır. Sınıf ortamında bireysel çalışmaların öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda yürütülmesi ve tartışma yöntemine ağırlık verilmesi başarıyı artıracaktır.

Öğretmenlerin eğitim öğretime yönelik ölçme aracının “Günümüzde öğretmenin daha otoriter davranmasına ihtiyaç vardır” maddesi ile ilgili korelasyon analizine göre, bu madde ile yaş ve çalışma yılı arasında pozitif korelasyonlar vardır. Ayrıca kütüphaneye sahip olmaları ile 0.01 düzeyinde, diğerleriyle 0.05 düzeyinde korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları .30* ile .33** arasında değişim gösterir. Öğretmenlerin çalışma yılları, yaşları, mesleki gelişimlerini sağladıkları kütüphaneye sahip olmaları ve daha otoriter düşünceleri arasında pozitif korelasyon vardır.

Öğretmenlerin eğitim öğretime yönelik ölçme aracının “Sosyal Bilgiler dersi bende heyecan ve mutluluk uyandırıyor” maddesi ile ilgili korelasyon analizinde, sorular arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .38** ve .42**’dir. Öğretmenlerin, mesleki gelişimlerini sağladıkları kütüphaneye sahip olmaları, müze ziyaretleri için zaman ayırmaları ile Sosyal Bilgiler dersinin konularının kendilerinde heyecan uyandırması arasında ilişkiler saptanmıştır. Okulların tarih konularını işlerken yakın çevrelerinden yararlanmalarının uzun bir geçmişi vardır. Ancak uygulama, okul gezileri ve doğa yürüyüşlerinin ötesine geçmemiş, çoğunlukla müze ziyaretleri ya da coğrafi yönlerle ilgili geziler şeklinde olmuştur. Sosyal beceri ve tutumlara, sözelimi kültürel ya da doğal mirasla ilgilenmeye katkıda bulunur (Roldan 2003:96). 5.,6. ve 7. sınıflarda müze ziyareti için yeterli saatlerin olduğu görülmektedir. Ancak ulaşım giderleri, müze ziyaret düzeninden dolayı sorun çıkabilmektedir (Papa Jani 2003:59,60). Üst ses okul öğretmenleri müze ziyaretlerine daha çok önem vermektedir.

Ölçme aracının “Sosyal Bilgiler dersini bilinçli bir şekilde işliyorum” maddesiyle ilgili korelasyon analizinde, değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif sıra korelasyon katsayıları .31* ile .37* arasında değişim göstermektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde tam bir bilinçliliğe sahip olduğunu düşünceleriyle otoriter, aileleriyle çocuklarının gelişimini konuşan, çalışmalarında yardımcı el kitabı olan, hizmet içi seminerlere katılan programı kapsamlı, işlevsel fırsat eşitliği yaratacak nitelikte olup olmadığını kontrol eden kişiler olmaları arasında ilişkiler vardır. Burada öğretmenlerin neyi, niçin nasıl yaptığını bilmeleri ve dersin amaçları doğrultusunda çalışmalarının önemli olduğu söylenebilir.

“Sosyal Bilgiler dersinde sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılan öğrenciler azdır” maddesi ile ilgili korelasyon analizinde, düzenli, günlük, sessiz okuma saatlerinin olması

arasında 0.01 düzeyinde pozitif güçlü bir ilişki varken sözlü anlatım tekniğinin kullanımı ile 0.05 düzeyinde negatif ilişki vardır. Sözlü anlatım tekniğine başvuru sınıfalarda tartışmalara katılan öğrencilerin sayısının ve etkinliklerin az olduğu görülür. Öğretmenlerin düz anlatım yöntemini özellikle kalabalık sınıflarda ekonomik bir yöntem olarak görmeleri, tartışma yöntemine ağırlık vermemelerine neden olarak gösterilebilir.

Bu kapsamda, öğretmenlerin, mesleki deneyimleri başta olmak üzere öğrenciye yaklaşımı, kullandığı yöntem ve teknikler, çağdaş gelişmeleri izlemesi, eleştirel düşünmesi, yaratıcılığını kullanması, okul ile aileyi birbirine yaklaştırması, Sosyal Bilgiler dersinde etkinlikleri artırması, oluşturmacı bir anlayış içinde bulunması gibi noktalar saptanmıştır.

3.7. Öğrenciler, Çağdaş İnsan Olma Özelliklerine Ne Derece Sahiptir? (Yedinci Alt Problem)

Araştırmada, “Öğrenciler, çağdaş insan olma özelliklerine ne derece sahiptir?” sorusu yedinci alt problemi oluşturmaktadır. Yedinci alt problemde öğrencilerin çağdaş insan olma özelliklerinin bir bölümüyle ilgili bulgular oluşturulurken, Ek 5 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı”, Ek 6 “Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi”, Ek 9 “Davranış Belirleme Testi” ve Ek 2 “Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüş Gözlem Anketi”nda yer alan hem kapalı hem de açık uçlu çeşitli sorular değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracında sıralama şeklindeki sorulardan birisi de Öğrencilerin Anlaşamadıkları Kişilere Karşı En Çok Gösterdikleri Davranışlara yönelik olanıdır. 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Davranışlar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Onunla konuşmayı denerim.	1030	51,5
Aramızdaki sorunu çözmek isterim.	263	13,2
Büyüklerden yardım isterim.	192	9,6
Ondan özür dilerim.	158	7,9
Onunla hiç konuşmam.	143	7,2
Onu dinlerim.	94	4,7
Anlaşıyormuş gibi davranırım.	83	4,2
Diğerleri	37	1,9
Toplam	2000	100

Tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu anlaşamadıkları kişilerle konuşmayı tercih etmektedir (%51,5). Aralarındaki sorunu çözmek istediklerini belirtenler ise %13,2 oranına sahiptir. Büyüklerden yardım isteyenler (%9,6) karşısındakinden özür dileyenlere oranla (%7,9) daha fazladır. Ancak anlaşamadığı kişiyle hiç konuşmayacağını belirtenlerle özür dileyenler arasında %0,7'lik bir fark vardır. Anlaşamadığı kişiyle hiç konuşmayan veya anlaşıyormuş gibi davrananların oranı %5'in altındadır. Öğrencilerin “her açıdan anlaşamadığınız bir kişiye karşı nasıl davranırsınız” sorusunda “diğerleri” bölümünde yazdıklarına göre “onu döverim (f=8), eğer ben suçsuzsam onun özür dilemesini beklerim (f=7), onunla hiç konuşmam (f=3)” gibi cevaplar verdikleri görülmektedir. Ayrıca “ondan hiçbir zaman özür dilemem, çok sinirlendiğim için yaptıklarım değişir, iyi davranıp onunla her açıdan anlaşmak isterim, onunla bilgisayar oynamam, her fırsatta ona laf atarım, kaba kuvvet (haklı olduğum zaman ve çok az) uygulamam” şeklinde farklı cevapların verildiği de görülmektedir. Öğrenciler anlaşamadıkları kişilere karşı uzlaşmacı tavırlardan daha çok güçlü olduğunu ispat etmeye çalışan, iletişim kapılarını kapatan, şiddeti tercih eden bir tutum içerisine girme eğilimindedirler. Bunda çevreden kazanılan olumsuz davranışların etkisi olabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin uzlaşmacı, eleştirel düşünen, hoşgörülü bireyler olarak yetiştirilmesinde öğretmenlerin etkili öğretim stratejilerini kullanması, ailelerle işbirliği yapması bu şekildeki istenmedik davranışların ortadan kalkmasında etkili olabilir. Bu sonuçlar gösteriyor ki öğrencilerin yarısı demokratik tutum ve davranışlara sahiptir. Demokraside en önemli özelliklerden birisi bireye ve kişiliklerine saygıdır (Şişman ve Turan:117,118).

Farklılıklara rağmen bütün insanların değeri eşittir. “Farklılığa saygı” buradan hareketle temellendirilebilmektedir. İnsanlar bir çok yönden farklı olmalarına rağmen farklılıklarla birlikte insanların birbirlerini kabul etmek gerekmektedir (Erdoğan 2004). Farklı düşüncelere saygı herkesin kabul ettiği düşünceler gibi görülse de uygulamada farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çatışmalar ya da sosyal uyma davranışları görülebilmektedir. Sosyal uyma davranışı, itaat, özdeşleşme, benimseme sonucu ortaya çıkabilmektedir. Öğrencilerin anlaşamadıkları kişilere karşı en çok gösterdikleri davranış şekilleri arasında Pearson Ki-Kare değerlerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Anlaşamadıkları kişilerle iletişim kurmak yerine şiddetle karşılık veren şiddete eğilimli çocuklar genelde ilgisiz kalmış, sürekli itilip kakılmış, anlaşılmamış ve ağır cezalar verilmiş bireyler olabilmektedir.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında sıralama şeklindeki sorulardan birisi de öğrencilerin okul dışındaki bir haftalık süreçte en çok yaptıkları etkinliklere yönelik olanıdır. 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 83- Öğrencilerin Okul Dışındaki Bir Haftalık Süreçte En Çok Yaptıkları Etkinlikler

Etkinlikler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yazma	531	26,6
Bilgisayar kullanımı	515	25,8
Okuma	308	15,4
Diğerleri	201	10,1
İşbirliği yapma	160	8
Müzik ve Resimle uğraşma	155	7,8
Oyun oynama	151	7,6
Bakma, gözlem yapma	62	3,1
Gezinti	60	3
Toplam	2000	100

Öğrencilerin okul dışında en fazla “yazma” (%26,6) ve “bilgisayar kullanma” (%25,8) ile ilgilendikleri ortaya çıkmıştır. Okuma (%15,4)’nın üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. “müzik ve resimle uğraşma” (%7,8) ile “oyun oynama” (%7,6) etkinlikleri hemen hemen aynı oranlarda yapılmaktadır. En az paya ise işbirliği gerektiren etkinliklerin sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin “bir haftalık yaşantınız içinde okul dışındaki zamanınızda en çok hangi etkinliklerde bulunuyorsunuz” sorusunda “diğerleri” bölümüne yazdıkları maddelere bakıldığında televizyon seyretme (f=25), spor yapma (f=13), ders çalışma (f=12), basketbol oynama (f=6), yüzmeye (f=5) gibi etkinliklerle uğraştıkları görülmektedir. Öğrencilerin uzun süre televizyon izlemeleri yaratıcılıklarını, kitap okuma alışkanlıklarını, sorumluluklarını yerine getirmelerini bazı durumlarda olumsuz etkilemektedir. Ödevlerini televizyonun karşısında yapan öğrenciler konsantrasyonlarını kuramayabilir. Aynı şekilde video oyunları ile ilgilenen öğrencilerin Alantar’ın da aktardığı gibi araştırmalar, video oyunları oynamayanlara göre sportif etkinliklere katılma, televizyon izleme, sinemaya gitme gibi serbest zaman değerlendirme faaliyetlerine daha fazla zaman ayırdıklarını ortaya koymaktadır. Söz konusu bulgular bazı araştırmacıların (Creasey ve Myers, 1986: 261; Lin ve Lepper, 1987:89) video oyunu oynama ile diğer serbest zaman etkinliklerine katılma arasında olumlu ilişkinin bulunduğu görüşüyle aynı doğrultudadır (Akt.Alantar 1999).

Öğrencilerin 1 haftalık zaman diliminde yaptıkları etkinlikler arasında Pearson Ki-Kare değerlerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Alexander’in (1997) İngiltere’de yaptığı araştırma sonunda da benzer şekilde öğrencilerin zamanlarının %33’ünü yazma, %28’i atletlerle çalışma %24’ü okuma, %20’si dinlenme ya da bakıma %14’ü dolaşma ve gezintiye ayırdığı saptanmıştır. Galton ve diğerleri (1998) küçük köy okullarındaki çalışmalarında, öğrencilerin zamanlarının %33’ünü dinleyerek, %28’ini yazarak, %17’sini gözlem yaparak, %10’unu çizim yaparak, %7’sini okuyarak, %5’ini konuşarak harcadıkları, yapılan ana aktivitelerin dinlenme, gözleme ve yazma olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Pollard ve Triggs 2000: 52). Yazma ve

okuma ile ilgili etkinliklerin ilk sırada olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmada ikinci sırada bilgisayar kullanımı yer almaktadır. Bilgisayar kullanımının okuma ile ilgili çalışmaların yerini aldığı hipotezi kabul edilebilir. Ancak Sosyal Bilgiler programındaki hedeflenen kazanımlar için okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi ile bilgisayar destekli öğretim yapılabilir.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında sıralama şeklindeki sorulardan birisi de öğrencilerin okul dışındaki bir haftalık süreçte en az yaptıkları etkinliklere yönelik olanıdır. 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 84- Öğrencilerin Okul Dışındaki Bir Haftalık Süreçte En Az Yaptıkları Etkinlikler

Etkinlikler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Oyun oynama	479	24
Gezinti	319	16
Müzik ve Resimle uğraşma	287	14,4
Okuma	237	11,9
Bakma, gözlem yapma	185	9,3
Yazma	183	9,2
Bilgisayar kullanımı	135	6,8
İşbirliği yapma	87	4,4
Diğerleri	86	4,3
	2000	100

Öğrencilerin %24'ü “oyun oynama” etkinliğini en az yaptıkları, okul dışı etkinlik olarak belirtmişlerdir. İkinci sırada “gezinti” (%16), üçüncü sırada ise “müzik ve resimle uğraşma” etkinlikleri yer almaktadır. “İşbirliği yapmayı” gerektiren etkinliklerle uğraşanlar ise %4-5 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin yaklaşık dörtte biri oyun oynamak için oldukça az zaman ayırmaktadır. Kitap okumak için zaman ayıranların oranı düşüktür. Öğrencilerin istedikleri aktiviteler ve kendilerine uygun etkinliklerle derse, öğrenim hayatına katılımları öğrenmede kalıcılığı artıracaktır. Öğrencilerin bir haftalık zaman diliminde yaptıkları etkinlikler arasında Pearson Ki-Kare değerlerine göre anlamlı fark bulunmuştur.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında sıralama şeklindeki sorulardan birisi de öğrencilerin okuduklarını anlamalarıyla ilgili düşüncelerine yönelik olanıdır. İki bin öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 85- Öğrencilerin Okuduklarını Anlamalarıyla İlgili Düşünceleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Çok İyi	32	1,6	1,6
İyi	169	8,5	10
Orta	891	44,6	54,6
Zayıf	908	45,4	100
Toplam	2000	100	

Öğrencilerin çoğunluğu okuduklarını %44,6 (iyi) ve %45,4 (çok iyi) anladıklarını belirtmektedir. Bu konuda “zayıf” olduklarını düşünenler ise (%1,6) azınlıktadır. Toplam değerlere bakıldığında öğrencilerin %54,6’sının “orta” ve üstü olduklarını düşünmektedir. Öğrencilerin, objektif olup olmadıkları noktasında diğer arkadaşları ile anlama düzeyleri ve okudukları metnin içeriği ile ilgili tartışma ve değerlendirme yapmalarının sağlıklı sonuçlara ulaşmada yardımcı olabileceği düşünülebilir. Pollard ve Triggs’in çalışmasında, çocukların okudukları ile ilgili yeterince tartışma yapmadıkları saptanmıştır. Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında sıralama şeklindeki sorulardan birisi de öğrencilerin çok iyi olduklarını ifade ettikleri konulara yönelik olanıdır. 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 86-Öğrencilerin Çok İyi Olduklarını İfade Ettikleri Konularla İlgili Tablo

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
Araştırma	304	15,2	15,2
Okuma –Yazma	418	20,9	36,1
Sosyal Faaliyetler Spor	804	40,2	76,3
El becerileri	474	23,7	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin %40,2’si “sosyal faaliyetler ve spor” konularında iyi olduklarını düşünmektedir. Bu çoğunluğu %23,7 ile “el becerileri” %20,9 ile “okuma-yazma etkinlikleri” %15,2 ile araştırma yapma izlemektedir. Toplam değerlere bakıldığında %76,3’lük oranla el becerileri dışındaki diğer konularda iyi olduğunu ortaya çıkmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin gereksinimleri karşılanarak araştırmacı kişiliği olan öğrenciler yetiştirmek esas alınmalıdır (Çeliköz 2000:54,55). Bu bağlamda öğrenciler, örneğin araştırma yapmaya, tarihsel sorunlar konusunda kendi bilgilerini sınamaya ve bazı cevapları bulmak için uğraşmaya özendirilebilirler (Grech 2003: 84). Öğrenciler, yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda öğretmenleri ve aileleri tarafından güdülenmeleri ile okuma-yazma etkinlikleri ve araştırma yapma yönünde de kendilerini geliştirebilir.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında öğrencilerin tarihsel analiz yetenekleriyle ilgili soruda tek doğru cevap maddesi bulunmaktadır. 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 87- Öğrencilerin Tarihsel Analiz Yetenekleriyle İlgili Dağılım Tablosu

SORU	Frekans (f)	Yüzde (%)	Toplam Yüzde
İşgalci orduların korkup kaçması	317	15,9	15,9
Türklerin tekliflerini kabul etmesi	185	9,3	25,1
İyi yönetilen Türk Ordusunun kazandığı zafer	1123	56,2	81,3
Bursa ve İzmir'in kurtarılması	375	18,8	100
TOPLAM	2000	100	

Tabloda görüldüğü gibi çoğunluk (%56,2) doğru cevap olan “iyi yönetilen Türk ordusunun kazandığı zafer” maddesini işaretlemişlerdir. Sınıf düzeylerine göre genelde anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tek değişkenli varyans analizi kullanılarak incelenmiştir. Buna göre anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Farklılığın kaynağına bakıldığında 6. sınıf ve diğerleri arasında olduğu bulunmuştur. Amerika'daki devlet okullarında okutulan tarih derslerinin kalitesi ve miktarı ile ilgili araştırmalar, çocukların tarihi anlama yeteneğine sahip olduklarını göstermektedir (Hoge 1994).

Bütün bunların yanı sıra öğrencilerin konuları araştırma şekilleri de farklılık göstermektedir. Öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersinde yaşadıkları şehri kuran ya da mahallelerine ismi verilen bir şahsiyeti araştırma şekilleri Tablo 88'de verilmiştir.

Tablo 88- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Şehri Kuran ya da Mahallelerine İsmi Verilen Bir Şahsiyeti Araştırma şekilleri

SORU	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Anne-babama ya da bir başkasına sorarım	600	30	30,0
Yaşlı kişilere sorarım	103	5,2	35,2
İlgili bir ansiklopediye veya internete bakarım	1103	55,2	90,3
Herhangi bir kitaba bakarım	194	9,7	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin çoğu (%55,2)'i bu soruyla ilgili olarak “bir ansiklopediye veya internete bakacağımı”(f:1103) (%55,2) belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra “anneme, babama ya da bir başkasına soracağımı” belirten öğrencilerin (f:600), (%30,0) olduğu görülmektedir. Toplam yüzelere bakıldığında öğrencilerin %90,3'ünün “yakınlarına, büyüklerine, internete ve ansiklopediye” başvurduğu görülmektedir. Öğrenciler araştırma yaparken yazılı kaynaklardan, internetten ve yakınındaki kişilerden yararlanmaktadır. Bilgiye hızlı bir şekilde ulaşmanın en kısa yolu olan internet sürekli eğitim ve öğrenme açısından yararlanılan bir araç konumuna gelmiştir.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimi ve kullanımına yönelik ölçme aracında öğrencilerin okumaya karşı tutumlarına bakıldığında 2000 öğrencinin cevapları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Tablo 89-Öğrencilerin Okumaya Karşı Tutumlarına Yönelik Tablo

SORU	Frekans (f)	Yüzde(%)	Toplam Yüzde
Sadece ilgimi çeken kitapları okurum	820	41	41
Her türlü yazılı kaynağı okumaktan hoşlanırım	840	42	83
Okumaya başladığım kitapları bitiremem	183	9,2	92,2
Okumaktan hoşlanmam	157	7,9	100
TOPLAM	2000	100	

Öğrencilerin büyük bölümü (%42) “her türlü yazılı kaynağı okumaktan hoşlandıklarını” belirtmektedirler. Ancak aynı oranda (%41,1) sadece ilgisini çeken kitapları okuyanların olduğu da görülmektedir. Okumayla ilgili “okumaya başladığım kitapları bitiremem” (%9,2), “okumaktan hoşlanmam” (%7,9) şeklinde tutumları olanların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Sınıf programlarında düzenli, günlük sessiz okuma saatleri vardır. Öğrencilerin açıklamaları onların kitapları okuduktan sonra bunları tartışmak için vakit harcamadıkları sonucunu veriyor. 5. ve 6. yıldaki gurubu 2/3 ‘ü bunu ya “hiç” ya da “çok az” yaptıklarını söyledi. Bazıları açık bir şekilde onlara zevk veren ve okuma tecrübelerini arttıracak kitap bulamadıklarını söylediler. Genel olarak çocukların açıklamaları okumada temel becerilerin ötesinde fazla ilerleme kaydedilmediğini kanıtıyor.” (Pollard, Triggs 2000:65)

Öğrencilerin davranışlarını belirlemeye yönelik ölçme aracında özellikler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla spearman korelasyon analizleri yapılmıştır (Tablo 90).

Tablo 90 -Davranış Belirleme Testi Korelasyon Analizleri (Spearman)

	Çevre Bilinci	Uzlaşmacı Olma	Planlama	Hukuk Kurallarından Haberdar Olma
Yardımseverlik	.34**	.28**	.18**	.29**
Çevre Bilinci 1	-	.43**	.31**	.27**
Uzlaşmacı Olma 2	-	-	.28**	.27**
Planlama	-	-	-	.29**
Çevre Bilinci 2	-	-	-	.33**
Uzlaşmacı Olma 2	-	-	-	.39**

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

Davranış belirlemeye yönelik örnek olay tabanlı ölçme aracında “çevre bilinci” maddesi ile ilgili korelasyon analizine göre, iki madde arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı..34**’dir. Çevre konusunda duyarlı olan öğrencilerin yardımsever olmaları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin empati kurma becerisinin gelişmesi söz konusudur. Çevre duyarlılığı olan öğrencilerin iletişim konusunda da aynı duyarlılığı gösterdiği düşünülebilir. “Uzlaşmacı olma” maddesi ile ilgili

korelasyon analizine göre, bu madde ile yardımseverlik ve çevre bilinci arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .28** ile .43**'dir. Öğrencilerin barışçıl uzlaşmacı olmalarıyla yardımsever ve çevreye duyarlı olmaları arasında ilişki vardır. "Planlama" maddesi ile ilgili korelasyon analizine göre, bu madde ile üç madde arasında pozitif korelasyonlar vardır. 0,01 düzeyinde anlamlılık önemlidir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları, .18** ile .31** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarıyla yardımsever, çevreye duyarlı, barışçıl ve uzlaşmacı olmaları arasında ilişki vardır. "Hukuk kurallarından haberdar olma" maddesi ile ilgili korelasyon analizine göre, bu madde ile altı madde arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları .27** ile 39** arasında değişmektedir. Öğrencilerin hukuk kurallarından haberdar olmalarıyla yardımsever, sorumlu, barış yanlısı, çevreci olmaları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Haklarını bilen, sorumluluklarını yerine getiren, uzlaşmacı ve çevre konusunda duyarlı olan öğrencilerin yetiştirilmesini de amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinde bu kazanımlarla ilgili etkinliklere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Demokrasi eğitimi ile ilgili kavramların öğretiminde güdülenme sağlandığında öğrenciler bu becerilere daha yatkın olacaklardır.

Öğrencilerin yaratıcı olma durumları ile ilgili olarak Tablo 91'de yer alan regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 91- Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S35 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi
KATSAYILAR

Model	Standardize Olmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	T	Sig.
	B	Std.Hata	Beta		
1 (Sabit)	,843	,132		6,394	,000
T33	,088	,024	,085	3,678	,000
T44	,073	,019	,083	3,808	,000
T37	,096	,022	,096	4,443	,000
T15	,081	,021	,084	3,779	,000
T5	-,068	,018	-,078	-3,689	,000
T27	,061	,022	,063	2,796	,005
T18	,091	,021	,093	34,395	,000
T13	-,063	,017	-,076	-3,671	,000
T7	-,070	,017	-,084	-4,056	,000
T24	,055	,017	,068	3,187	,001
T29	,060	,020	,069	3,072	,002
T21	,054	,019	,060	2,814	,005
T14	,057	,023	,056	2,492	,013
T40	,040	,018	,048	2,257	,024
T32	,037	,018	,043	2,067	,039
T26	,037	,019	,042	1,970	,049

Regresyon Denklemi: $S35=0,843+0,088T33+0,073T44+0,096T37+0,081T15-0,068T5+0,061T27+0,091T18-0,06T137+0,055T24+0,060T29+0,054T21+0,057T14+0,040T40+0,037T32+0,037T26$ şeklinde değişkenlerin etkileme dereceleri ve etkilerin önemliliği elde edilmiştir.

Katsayılar tablosunda her bir katsayının T Test istatistikler ve önemlilikleri belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin değişimi üzerinde faktörler etkilidirler. Varyans Analizi (ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin 16 değişkenle birlikte ele alındığında değişkenin değişimini (P=0.000) % 19,8 (R Square =0,198) oranında ortaya koymaktadır. Yaratıcılıkla ilgili bu modelde 16 maddenin belirleyici olduğu görülmektedir.

Bu modelde yaratıcılıkla ilgili s-35 maddesini şu maddelerle daha ilgili olduğu söylenebilir: “5- öğretmenimi, anne-babamı hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışırım, 7- sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım, 13- konuları anlamak için arkadaşımın daha fazla zaman harcarım, 14- okuldaki etkinliklere (aktivitelere, çalışmalara) katılmak çok hoşuma gidiyor, 15- bir sonraki derste işlenecek konulara hazırlıklı girerim, 18- yeni şeyleri merak eder, onları denerim, 21-sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim, 24- bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm, 27- toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girerim, 29- sınıf içi etkinliklerin (çalışmalar, aktiviteler) belirlenmesinde görüşümüz alınır, 32- bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur, 33- yaptığım işlerin nasıl gittiğini takip ederim, 37- kendi kendime çalışabilirim, 40- ani kararları verir sonra pişmanlık duyarım, 44- beni ya da arkadaşlarımı ilgilendiren konularda sınıfta ya da okulda görüşümüz alınır”.

Sorumluluk sahibi olma, çaba gösterme, meraklı olma,tartışmayı sevmeme, etkinliklere katılmayı sevmeme, karar verme yeteneğine sahip olma özellikleri yaratıcı olma ile ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 92-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımı Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S25 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi

Model	Standardize Olmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	T	Sig.
	B	Std.Hata	Beta		
1 (Sabit)	1,125	,139		8,111	,000
T41	,175	,021	,176	8,299	,000
T20	-,178	,024	-,165	-7,299	,000
T31	,132	,022	,132	6,099	,000
T4	,118	,019	,131	6,310	,000
T32	,089	,021	,086	4,179	,000
T16	,088	,020	,091	4,330	,000
T14	,126	,027	,102	4,726	,000
T39	-,098	,022	-,097	-4,456	,000
T23	,082	,022	,081	3,822	,000
T1	,061	,019	,067	3,151	,002
T12	-,079	,025	-,071	-3,150	,002
T5	-,066	,022	-,063	-2,969	,003

Regresyon Denklemi= $1,125+0,175T_{41}+0,178T_{20}+0,132T_{31}+0,118T_4+0,089T_{32}+0,088T_{16}+0,126T_{14}-0,098T_{39}+0,082T_{23}+0,061T_1-0,079T_{12}-0,066T_5$ şeklinde değişkenlerin etkileme dereceleri ve etkilerin önemliliği elde edilmiştir. Katsayılar tablosunda her bir katsayının T Test istatistikleri ve önemlilikleri belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin değişimi üzerinde faktörler tek başlarına etkiye sahiptirler. Ancak Varyans Analizi (ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin onüç değişkenle birlikte ele alındığında değişkenin değişimini ($P=0.000$) % 19,7 ($R\text{ Square} = 0.197$) oranında açıklamakta olup öğrencilerin kendine güvenleriyle ilgili olan bu modelde 12 maddenin belirleyici olduğu görülmektedir. Bu modelde s-35 maddesinin şu maddelerle daha ilgili olduğu söylenebilir: ”1-öğretmenim bana ceza verdiğinde içimden ders çalışmak gelmiyor, 4- yanlış yaptığım zaman arkadaşlarımın benimle dalga geçmesinden korkarım, 5- öğretmenimi, anne-babamı hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışırım, 12- araştırma yaparken, daha sonra ne olacak diye çok merak ederim, 14- okuldaki etkinliklere (aktivitelere, çalışmalara) katılmak çok hoşuma gidiyor, 16- davranışlarımı başkalarının beklentilerine uydururum, 20- öğretmenim çalışmama bakmak isterse bu hoşuma gider, 23- sınava hazırlanırım. ancak sınavdan sonra çalıştıklarımın büyük bölümünü unutuyorum, 31- hatalarımı yanlışlarımı açıkça söylemekten çekinirim, 32- bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur, 39- sınıf içindeki tartışmalarda değişik görüşleri dile getirmekten kaçınma, 41- ödevler bana fazladan, ek çalışma gibi gelir bir an önce kurtulmak isterim”.

Tablo 93-Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracındaki S8 Maddesine Yönelik Regresyon Analizi

KATSAYILAR					
Model	Standardize Olmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	T	Sig.
	B	Std.Hata	Beta		
1 (Sabit)	1,125	,139		8,111	,000
T1	,175	,021	,176	8,299	,000
T12	-,178	,024	-,165	-7,299	,000
T14	,132	,022	,132	6,099	,000
T16	,118	,019	,131	6,310	,000
T20	,089	,021	,086	4,179	,000
T23	,088	,020	,091	4,330	,000
T31	,126	,027	,102	4,726	,000
T32	-,098	,022	-,097	-4,456	,000
T39	,082	,022	,081	3,822	,000
T4	,061	,019	,067	3,151	,002
T41	-,079	,025	-,071	-3,150	,002
T5	-,066	,022	-,063	-2,969	,003

RegresyonDenklemi= $1,125+0,175T1+0,178T20+0,132T31+0,118T4+0,089T32+0,088T16+0,126T14-0,098T39+0,082T23+0,061T1-0,079T12-0,066T5$ şeklinde değişkenlerin etkileme dereceleri ve etkilerin önemliliği elde edilmiştir. Katsayılar tablosunda her bir katsayının T Test istatistikler ve önemlilikleri belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin değişimi üzerinde faktörler tek başlarına etkiye sahiptirler. Ancak Varyans Analizi (ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin üç değişkenle birlikte ele alındığında değişkenin değişimini ($P=0.000$) % 19,7 ($R\ Square =0.197$) oranında açıklamakta olup öğrencilerin ödevlerini zamanında yapma ve sorumluluklarıyla ilgili olan bu modelde 12 maddenin belirleyici olduğu görülmektedir. Bu maddeler, eleştirel düşünme, sorumluluk sahibi olma, araştırma yapma, davranışlarını başkalarının beklentilerine uydurma, ailsenin isteğine göre davranma, kendine güvenme ile ilgilidir.

Ayrıca maddeler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Belirlemeye Yönelik Ölçme Aracı 2000 kişiye uygulanmış ve maddelerin özellikleri arasındaki korelasyon spearman sıra korelasyon katsayılarına göre hesaplanmıştır.

Tablo 94 - Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımını Tutum Testi Korelasyon Analizleri

Soru (S)	2	6	11	12	14	15	17	25	26	27	28	31	33	35	38	41	42	43
2	-	.18**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	.17**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	.17**	-	-	-.16**	-	-	-	-	-	-	-
5	.17**	.24**	-	-.19**	-	-	-	-	-	-	-.17**	-	-	-.19**	-	-	-	-
6	-	-	-	-.23**	-.28**	-	-	-	-	-.19**	-	-	-.23**	-	-.15**	-	-	-
8	-	-.29**	-.21**	.21**	.29**	.24**	.23**	-	-	.20**	.19**	-	.24**	.16**	.18**	-	.18**	.16**
10	-	-	-.21**	.25**	.23**	.26**	.23**	-	.16**	.29**	.18**	-	.30**	.16**	-	.16**	-	.21**
11	-	-	-	.16**	-	.25**	.18**	-	-	-	.19**	-	.18**	-	-	.16**	.20**	-
12	-	-	-	-	.23**	.22**	-	-	.24**	.28**	.25**	-	.27**	.17**	-	-	.23**	.21**
14	-	-	-	-	-	.26**	.28**	-	-	-	.22**	-	.27**	.22**	.26**	-	.23**	.16**
15	-	-	-	-	-	-	.19**	-	.17**	-	.27**	-	.30**	.24**	.22**	.17**	.27**	-
16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-.17**	-	-	-	-	-
17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.31**	-	.23**	-	.28**	-	.22**	.16**
18	-.16**	-	-	-	.19**	-	-	-	-	-	-	-	-	.17**	-	-	-	-
19	-.21**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	-	-	-	-	-	-	-	-	.26**	-	.26**	-	.35**	.22**	.19**	-	.29**	.28**
21	-.18**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.21**	.16**	-	-	-	-
22	-	-	-	-	.18**	.26**	-	-	-	.19**	.26**	-	-	-	.17**	-	.17**	-
23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	-	-	-	.19**	-	-
24	-	-	-	-	-	-	-	.15**	-	-	-	.17**	-	-	-	.25**	-	-
25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	-	-	-	.23**	-	-
26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	.15**	-	-	.22**	.18**
27	-	-	-	-	.28**	.24**	.19**	-	.21**	-	-	-	.29**	.22**	-	-	.34**	.26**
28	-	-	-	-	-	-	-	-	.23**	.33**	-	-	.27**	.16**	.18**	-	.37**	.20**
29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.27**	.22**	.17**	-	.18**	.21**
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.24**	-	.21**	-	.20**	.18**
33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.25**	.27**	-	.31**	-
34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	-	.16**	-
35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	-
36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.23**	.20**	.20**	-
38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.19**	.16**
39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.22**
41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.17**	-
42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.24**

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

Çağdaş bilgi edinimi ve kullanımını belirlemeye yönelik ölçme aracındaki S2 maddesine yönelik korelasyon (spearman) analizine göre, denetim odağıyla ilgili sorularda 0.01 anlamlılık düzeyinde ilişkiler vardır. Ancak S18, S19 ve S20 ile negatif yönde bir ilişki vardır. S2 li S3 ve S5 arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı .17** ile -.21** arasında değişim göstermektedir. Tabloya göre öğrencilerin başkalarının güzel şeyler söylemesinin çok hoşuna gittiğini belirtmeleriyle öğretmenleri ve ailesi tarafından cezalandırıldığında kendilerini çok kötü hissetmeleri ve öğretmenlerini ve anne babalarını hayal

kırıklığına uğratmamak için çok çalışmaları arasında ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin yeni şeyleri merak etmeme ve onları denememe, anne ve babalarının yaşam hakkındaki görüşlerini yeterli olmadığını düşünme ve öğretmenleri çalışmalarına bakmak istediklerinde bundan hoşlanmama davranış ve tutumları sergiledikleri görülmektedir. Öğrenciler kendilerine güven duymadıkları için bu şekilde davranabilir. Başkalarının beklentilerinden çok kendi beklenti ve hedeflerini saptayan, bunun için çalışan öğrencilerin bu tür davranışları sergilemeyecekleri düşünülebilir. Ailelerin aşırı koruyucu ve baskıcı olmaları da etkili olabilir.

S6 maddesi ile S2 ve S5 arasında pozitif korelasyonlar gözlenirken S8 ile negatif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Katsayıları .18** ile -.29** arasında değişim göstermektedir. S6 ile diğer değişkenler arasında 0.01 düzeyinde ilişki vardır. Öğrencilerin iyi not aldıklarında derslerini isteyerek izlemeleri ile yaptıklarına ilişkin başkalarının güzel şeyler söylemesinden hoşlanma, öğretmenlerini ve ailesini hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışmaları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna karşın bu öğrencilerin çoğunlukla ödevlerini günü gününe yapma davranışı ile negatif yönde tutum içinde oldukları görülmektedir. Öğrencilerin iyi not almak için çalışmalarında başkaları tarafından takdir edilme ihtiyaçlarını karşılama isteği de rol oynamaktadır. Daha çok sınav döneminde çalışma alışkanlığı olan öğrenciler çoğunlukla ödevlerini günü gününe yapmamaktadırlar.

S11 maddesiyle ilgili olarak değişkenler arasında pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Spearman Katsayısı .21** ile .21** arasında değişim göstermektedir. S11 ile S8 ve S10 arasında 0.01 düzeyinde korelasyon vardır (korelasyon katsayısının önemliliği $\infty = 0.01$ düzeyindedir). Öğrencilerin, bir önceki yıla göre bilgiye ulaşmada kendisini daha yeterli hissetmeleriyle ödevlerini günü gününe yapma ve okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünmeleri arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.

S12 ile S8, S10 ve S11 arasında 0.01 düzeyinde pozitif ilişki vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı .16** ile .25** arasında değişim göstermektedir. S5 ve S6 ile S12 arasında 0.01 düzeyinde negatif ilişki vardır. Öğrencilerin araştırma yaparken sonraki aşamaları merak etmeleri ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, kendisini bir önceki yıla göre bilgiye ulaşmada yeterli hissetmeleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin dışsal denetimli öğrenciler olduğu saptanmıştır. Öğretmenler, özellikle Sosyal Bilgiler dersinde araştırmaya dönük etkinliklere ağırlık verdiğinde öğrenciler bilgiye ulaşma konusunda kendilerini yeterli hissedebilir.

S14 ile S8, S10, S12, S18, S22, S27 arasında pozitif ve 0.01 düzeyinde korelasyon gözlenirken S6 ile 0.01 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Pozitif olan Spearman Sıra

Korelasyon Katsayıları .19** ile .29** arasında değişim göstermektedir. Negatif katsayı ise -.293'tür. Öğrencilerin okuldaki etkinliklere katılmaktan hoşlanmaları ile dersleri ile ilgili aldıkları nottan etkilenmeleri arasında bir ilişki vardır. Negatif yönlüdür. Aynı zamanda ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, araştırmada bütün aşamaları merakla izleme, sessiz okumayı sevmeye kurallara uyma ve yeni şeyleri merak edip denemeleri arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Araştırmacı kişi olmanın etkinliklere isteyerek katılmada önemli rol oynadığı görülmektedir.

S15 maddesiyle bazı değişkenler arasında önemli pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .22** ile .26** arasında değişim göstermektedir. S15 ile diğer değişkenler arasında 0.01 düzeyinde korelasyon vardır. Öğrencilerin bir sonraki derse hazırlanarak gitmeleriyle öğrenciler ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, bir önceki yıla göre bilgiye ulaşmada kendini daha yeterli hissetme, araştırma yaparken aşamaları merakla izleme, etkinliklere katılmaktan hoşlanma, sessiz okumayı sevmeye ve kurallara uyma arasında ilişki olduğu görülmektedir. Araştırma yapmayı seven öğrenciler derslere bilişsel olarak hazırlıklı katılmaktadır. Bilgileri kendileri yapılandırdığında derse karşı güdülenmenin artmış olacağı düşünülebilir. Okumayı seven ve kurallara uyan öğrenciler bu konuda daha başarılı olabilir.

S17 ile diğer değişkenler arasında 0.01 düzeyinde ilişki vardır. Öğrencilerin arkadaşlarının kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olmalarıyla ödevlerini günü gününe yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, bir önceki yıla göre kendini bilgiye ulaşmada yeterli hissetme, etkinliklere katılmayı sevmeye, derslere hazırlıklı girme, kurallara uyma arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. Özellikle derslere hazırlıklı girenlerle yardımseverlik arasında yüksek bir ilişki olduğu saptanmıştır.

S25 maddesiyle bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Spearman Katsayıları .15** ile .17** şeklindedir. Öğrencilerin söyledikleri kabul edilmediği zaman kaybetmişlik duygusu yaşamalarıyla yanlış yaptığında arkadaşları tarafından alay edilmekten korkma ve bir konu üzerinde ilgilerini yoğunlaştıramamaları arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Özgüveni olan öğrenciler söyledikleri kabul edilmediği zaman kaybetmişlik duygusu, alay edilmeden çekinme davranışlarını pek fazla sergileyebilir.

S26 maddesiyle bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde korelasyon gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .16** ile .26** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin hatalı araç kullananları araç plakalarını ilgili yerlere bildirmeleri ile okulun yeteneklerini geliştirdiğine inanmaları araştırmanın bütün aşamalarını merak etmeleri, derslere hazırlıklı girmeleri, kurallara uymaları, yardımsever olmaları arasında pozitif yönde ilişkiler

olduğu görülmektedir. Araştırmacı, kurallara uyan, derse hazırlıklı gelen ve yardımsever olan öğrencilerin iyi vatandaş olma bağlamında sorumluluklarını yerine getirdiği kabul edilebilir.

S27 maddesiyle bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde çoğunlukla pozitif korelasyon gözlenmiştir. Ancak S27 ile S6 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyon vardır. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları .19** ile .33** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin kurallara uymaları ile dışsal denetimli olmaları, toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girmeleri, ödevlerini zamanında yapmaları, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünmeleri, araştırmayı merakla izleme, sessiz okumayı sevme ve yardımsever olma özellikleri arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır. Demokratik bir ortamda kurallara uyulması, sorumlulukların yerine getirilmesi gerekmektedir. Okul içi ve dışındaki zamanlarda öğrencilerin çevresindeki insanların demokratik tutumları sergilemeleri demokrasi ile ilgili kazanımları artırabilir.

S28 maddesiyle bazı değişkenler (S4 ve S5 değişkenleri dışında diğerleri) arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmektedir. Spearman Katsayılarının pozitif olanları .18** ile .31** arasında değişim göstermektedir. S28 ile S4 ve S5 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları -.16** ile -.17** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin arkadaşlarına derslerde konuyu anlayamadıkları zaman yardımcı olmalarıyla arkadaşlarının kişisel problemlerinin çözümünde yardımcı olma, yanlış yaptığında arkadaşları tarafından alay edilmekten korkmama ve öğretmenini anne-babasını hayal kırıklığına uğratmamak için çalışmama, ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, araştırmanın aşamalarını merakla izleme, kendine güvenme, sessiz okumayı sevme tutum ve davranışları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Kendisine güven duyan, bilgiyi oluşturan, okumayı seven öğrenciler kendileriyle barışık ve başkalarına da yardımcı olabilen öğrencilerdir. Sosyal Bilgiler programının vizyonu içerisinde yer alan öğrencilerin araştırma yapmaları, kendilerini tanıyıp geliştirmeleri ve kendilerine güvenmeleri için olan etkinliklerin ve yöntemlerin uygulanmasına ağırlık verilmesinin olumlu katkıları olacaktır.

S31 maddesiyle bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar gözlenmektedir. Spearman Katsayıları .17** ile .19** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin hatalarını yanlışlarını açıkça söylemekten çekinmeleri ile sınava hazırlanıp, sınavdan sonra çalıştıklarını unutmaları, derslere yoğunlaşamamaları ve söyledikleri kabul edilmediği zaman kaybetmişlik duygusu yaşamaları arasında ilişkiler olduğu görülmektedir. Eleştirel düşünme becerisi geliştirildiğinde öğrencilerin hem bireysel hem de akademik gelişimlerine katkı sağlayacağı söylenebilir.

S33 ile S6 ve S16 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyonlar olduğu görülür. S11, S12, S14 ,S15 ,S17 ,S20 ,S21 ,S26 ,S27 ,S28 ,S30 ile S33 arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları 8 ile 35 arasında değişim göstermektedir. Negatif korelasyonlar ise -17** ve -.30** şeklinde değişim göstermektedir. Öğrencilerin yaptıkları işlerin nasıl gittiğini takip etmeleri ile derslere karşı aldıkları nota göre ilgilenmeme, davranışlarını başkalarının beklentilerine uydurmama ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, bir önceki yıla göre kendisini bilgiye ulaşmada daha yeterli hissetme, araştırmayı merakla yapma, derslere hazırlıklı girme, başkalarının beklentilerine göre davranma, yardımsever, sosyal, tartışarak öğrenmeyi sevme, kurallara uyma, sınıf içi etkinliklerde görüşlerinin alınması arasında ilişkilerin olduğu saptanmıştır.

S5 dışında diğer değişkenlerle S35 arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon gözlenmiştir. S5 ile 0.01 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Katsayısı -.18** 'dir. Diğer değişkenlerde Spearman Katsayıları .15** ile .25** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin sorunları yaratıcılıklarını kullanarak çözmeleri, öğretmeni, anne-babasını hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışmaları, ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, araştırmanın aşamalarını merak etme, etkinliklere isteyerek katılma, hazırlıklı olarak derslere katılma, meraklı olma, yaptığı çalışmalara öğretmenlerinin bakmasından hoşlanma, sosyal olma, kurallara uyma, yaptığı işleri takip etme alışkanlıkları arasında ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, yaratıcılıklarını kullanmalarında aile ve okul ortamının etkilerinden söz edilebilir. Yaratıcılığın gelişmesinde, öğrencinin çevresinden aldığı dönütlerin ve öğrencinin sorumluluk sahibi olmasının önemli rol oynadığı düşünülebilir.

Soru 38 ile 6.madde arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Katsayısı -.15**'tür. S38** ile diğer değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. Spearman Katsayıları .17** ile .28** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla takım çalışması yapmalarıyla öğrencilerin ödevlerini zamanında yapma, okuldaki etkinliklere isteyerek katılma, derslere hazırlıklı girme, yardımseverlik, öğretmenin çalışmalarına bakmaktan hoşlanma, sessiz okumayı sevme, kurallara uyma, sorumluluk sahibi olma davranışları arasında ilişkiler olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde verimliliğin artmasında grup çalışmaları etkili olmaktadır. Pollard ve Triggs (2000:181)'in grupların, arkadaşlığın ve çalışma veriminin artmasında yardımlaşma ve yarar sağladığı görüşü bunu desteklemektedir.

S41 ile diğer değişkenler arasında 0.01 düzeyinde anlamlı pozitif korelasyon vardır. Spearman Katsayıları .16** ile .25* arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin ödevin ek

yükler getirdiği ve bir an önce yapılıp kurtulması gereken etkinlikler gibi görmeleriyle konulara ilgilerini yoğunlaştıramama, bir önceki yıla göre bilgiye ulaşmada kendisini yeterli hissetme, derslere hazırlıklı girme, sınavdan sonra çalıştıklarını unutma, kendisine güvenmeme ve günlük olaylarla ilgilenerken gazete okumaları arasında ilişki vardır. Ödevler, öğrencilerin bilgiyi yapılandırmalarına fırsat sağlayıcı, araştırmaya dönük, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılar nitelikte olduğunda sıkıntı yaratmaktan çok öğrenmeyi sağlayan bir araç olarak kabul edilebilir.

S42 maddesiyle bazı değişkenler Değişkenleri arasında önemli pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonun olduğu soruların spearman katsayıları .16** ile .37** arasında değişim göstermektedir. Öğrencilerin bilmediği kelimeleri araştırmalarıyla en güçlü ilişkinin derslerde konuları anlamayan arkadaşlarına yardım etme davranışı ile olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bilmediği kelimeleri araştırmalarıyla sorumluluk sahibi olma, okulu sevme, etkinlikleri sevme, derslere hazırlıklı girme, yardımsever olma, öğretmenlerinin çalışmalarına bakmalarından hoşlanma, sessiz okumayı sevme, kurallara uyma, yaratıcı olma, günceli takip etme, grup çalışmalarını sevme ödevlerle ilgili sıkıntı yaşama davranış ve tutumları arasında ilişkiler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin öğrendiklerini akran gruplarıyla paylaşması öğrenmenin kalıcılığını artırır. Öğrenme ve öğretme işini öğretmen rehberliğinde üstlenen öğrenciler arasında etkileşim artar, yardımlaşma duyguları gelişir. Okulu ve dersleri sevmelerinde öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinin payı olabilir.

S43 maddesiyle bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif korelasyonlar vardır. Spearman Katsayıları .16** ile .28** arasında değişim göstermektedir. En güçlü korelasyon S43 ile S20 arasındadır. Öğrencilerin yaptıkları her şeyden sorumlu olduklarını düşünmeleriyle ödevlerini zamanında yapma, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünme, araştırmanın aşamalarını merakla izleme, okuldaki etkinliklere katılma, yardımsever olma, öğretmenlerinin çalışmalarına bakmalarından hoşlanma, kurallara uyma, grup çalışmasına yatkın olma ve bilmediği kelimeleri araştırma davranış ve tutumlarıyla ilişkilerinin olduğu saptanmıştır. Sosyal Bilgiler derslerinde grup çalışmaları, araştırma yöntemleri ve etkinliklerle, öğrencilere davranışlarının sorumluluğu daha çok kazandırılabilir.

Öğrencilere uygulana Özdeğerlendirme anketi içerisinde yeralan maddeler tek tek ele alınarak yüzde değerleri üzerine yorum yapılmıştır.

Tablo 95-Özdeğerlendirme Anketi Frekans Dağılımı

SORU	EVET		BAZEN		HAYIR		SORU	EVET		BAZEN		HAYIR	
	f	%	f	%	f	%		f	%	f	%	f	%
S1 (1-2-3)	23	19	48	40	49	41	S12 (3-2-1)	99	83	19	16	2	1,7
S2 (3-2-1)	58	48	48	40	14	12	S13 (3-2-1)	56	47	32	27	32	27
S3 (3-2-1)	89	74	22	18	9	7,5	S14 (3-2-1)	75	63	39	33	6	5
S4 (3-2-1)	48	40	26	22	46	38	S15 (3-2-1)	42	35	51	43	27	23
S5 (3-2-1)	82	48	17	14	21	18	S16 (3-2-1)	20	17	48	40	52	43
S8 (2-1)	95	79	-	-	25	21	S18 (3-2-1)	97	81	16	13	7	5,8
S9 (2-1)	93	78			27	23	S19 (3-2-1)	108	90	5	4,2	8	6,7
S10 (3-2-1)	47	39	19	16	53	44	S20 (3-2-1)	93	78	19	16	3	2,5
S11 (3-2-1)	22	18	37	31	60	50							

Öğrencilerin çoğu (%40,8) “daha az yazma ve değerlendirme olsaydı daha iyi olurdu” maddesine “hayır” cevabını vermişlerdir. 2,3,4,5,6,7,8,9. sorulara çoğunluğun “evet” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. 10. soruda öğrencilerin %41,7’si kütüphaneye bazen giden öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bir yıl boyunca etkinliklere katıldığını belirten öğrenciler (%77,5) çoğunluğu oluşturmaktadır. Sınıfta istediği yere oturma, kalabalıkta bulunma ve sosyal olma ile ilgili sorulara çoğunluğun “hayır” cevabını verdikleri görülürken demokrasi, kuralcı olma ve yetişkinlerin dikkatini çekme ile ilgili, çoğunluğun “evet” cevabını verdikleri görülmüştür.

Çoğu öğrencinin (%42,5)’i okulda istediği faaliyetleri bazen yapabildiğini belirttiği öğretmenlerin onlar adına karar verdikleri (%48,3) görülmektedir. Tabloya göre öğrencilerin %85’i yaşam boyu başarıyı hedeflemektedir. Kendisini çoğunlukla büyük gibi görenlerin (%43,3) görmeyenlerle (%40) yakın oranda oldukları, sınıf içi etkinlikler belirlenirken genellikle görüşlerine başvurulmadığı (%43,3) görülmektedir. Tabloda okulda güzel vakit geçirdiğini belirtenler (%80,8) çoğunlukta. Öğrencilerin %13,3’ü konuları tekrar ederek öğrendiklerini %63,3’ü ise tekrar etme stratejisini kullanmadıklarını belirtmektedirler. Öğrenciler etkinlikler yapılırken etkinliğin sevdiği yönlerin çoğunlukta olduğunu ve çalışmaya ilgilerini yoğunlaştırdıklarını (%77,5) belirtmektedirler. 10. soru dışında diğer sorular arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Literatürde de benzer bulgular yer almaktadır. Eğitim bireyin önceden kestirilemeyen problemleri çözmek için bilgisini kullanmasını ve duruma hakim olmasını sağlayacak anlamlı öğrenmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle ezberlemeden öte, anlamayı teşvik edici öğretim yöntemlerine ihtiyaç vardır (Güçlü 1998:53). Öğrenme ortamlarının insan davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili araştırmalar, sadece sınıf içindeki oturma düzenine bakarak öğrencilerin aktivitelere ne derece katılacakları hakkında tahminler yapmanın mümkün olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin nereye oturacağına ilişkin karar vermeleri onlar için önemli

olmaktadır (Proctor 2001:8). Çocukların hepsinin nerede olmaları gerektiğini bilmeleri her çocuğa sahip olduğu bir yer ve eşyaların durduğu bir yer verilmesi güven duygusu yaratmaktadır. Doğal olarak böyle bir duygu okulda geçen eğitim ve öğretim sürecinin verimliliğini, kazanımlarını arttırmaktadır. Öğretmenin diğer bir görevi de öğrenme ortamını düzenlemektir. Bu çocukların oturma düzeni konusundaki isteklerini bilmek materyalleri çocukların istediği zaman uygun şekilde kullanmalarını sağlamak, çevreyi düzenli tutmak için planların nasıl kullanılacağı anlamak anlamına gelmektedir (Dean 2000:32). Sınıf içindeki paylaşılan bireysel alan da önemlidir. Bu noktada her bir çocuğun kendine ait nispeten sürekli bir çalışma alanına sahip olmasının faydalarını düşünmek gerekmektedir (Proctor ve ark. 2001: 12,13). Öğrencilerin yaşı büyüdükçe oturma düzenlemeleri daha az esnek hale gelmektedir.

Küçük bir çocuğun “dikkat etmesi” istendiğinde, buna uymada herhangi bir başarısızlığın sıkıcılık, isteksizlik ya da “rahatsız edilebilirlik”ten değil de önündeki ödev ya da konu için taşınması gereken bilgi ve becerilere sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu çocukların, somut ve algısal desteğin az olmasından dolayı başka şeyler yapmayı tercih etmeleri ya da yapılan şeylere ilgisiz kalmaları konsantre olamama ya da dikkatsiz olmalarına neden olmaktadır (Wood 1998:69). Sınıf uygulamalarının etkisi çocukların nasıl işlediğini ve ne işe yaradığını bilip bilmemeleriyle orantılıdır (Proctor ve arkadaşları 2001:24). Okullarda çocukların kendileri ile ilgili kararlara katılmaları sağlanmalıdır. Örneğin sınıf kitaplığına alınacak kitaplar, sınıfta kimlerle oturacağı vb. konularda (Yalçınkaya ve Şanlı 2003). Sınıfta etkili bir öğrenme ortamı oluşturmak için öğretmenin çok becerikli, usta olması gerekmektedir (Proctor 2001:71). Pollard ve Triggs (2000:140) çocukların, öğrenmenin bir yönü olarak özdeğerlendirme yapmaları için teşvik edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Sosyalleşme ile ilgili olarak Elmacıoğlu, şiddet, kızgınlık vb. istenmedik davranışların yeteri kadar sosyalleşmemiş insanlarda daha çok görüldüğünü belirterek farklı bir noktaya dikkati çekmektedir. Bu bağlamda sosyal davranışlar geliştirilmediği zaman çocuğun kendi istekleriyle toplumun istekleri örtüşmeyebilmektedir (Elmacıoğlu 2000:84,85). Öğretmen zekanın unsurlarını tanıyarak o becerileri hayata geçirmek için çaba gösterdiğinde, öğrencilerini tanıyarak etkinlikleri ona göre düzenlediğinde okulların ,yapılanların hoşla gittiği yerler olması söz konusudur. Robert Sternberg’e göre zekanın üç ana unsuru vardır: 1- Çözümleyici (analytic) düşünme becerileri: Çözümleme, ilişkileri anlama, karşılaştırma, yargılama, tersini bulma, değerlendirme, 2-Evirgen (practice) düşünme becerileri: Kavramları gündelik yaşama uygulamak, gerçekleştirmek, sonuçlandırabilmek, var etmek, 3- Yaratıcı (creative) düşünme becerileri: Genelleme, icat etme, yaratma, imgeleme, farklı ilişkileri algılama, olabirleri sezinleme olarak ifade edilmiştir (Öktem, 2004 çevrimci).

Özdeğerlendirme Anketinde 220 öğrencinin cevapları arasındaki korelasyonun belirlenmesi amacıyla analizler yapılmıştır.

Tablo 96 -Özdeğerlendirme Anketiyle İlgili Korelasyon Analizleri (Spearman)

Soru (S)	5	6	7	12	17	22	24	26
1	-	-	-	.21*	.32**	.28**	.23*	-
6	-	.25**	-	-	-	-	-	-
11	.26**	-	.35**	-	-	.19*	-	.22*

* 0.05 düzeyi, **0.01 düzeyi

Özdeğerlendirme Anketi ile ilgili korelasyon analizlerinde, S1 ile bazı değişkenler arasında önemli pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı .19* ile .32** arasında değişim göstermektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi S12 ve S24 ile S1 arasında 0.05 düzeyinde güçlü bir ilişki vardır. Sınıfta istediği yerde oturma ve okulda güzel vakit geçirmeleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin derslerde daha az yazma ve değerlendirme olmasını istemeleriyle 0.01 düzeyinde bir ilişkinin olduğu sorular S17, S22'dir. Kurallara uyan ve sınıf içi etkinliklerde görüşlerine başvurulmuş öğrenciler daha az yazma ve değerlendirme olmasını istemektedirler. Yazma ve değerlendirme etkinliklerinin az ya da çok olması öğrencinin okula ve kurallara uyma davranışına karşı olan tutumlarını etkilediği düşünülebilir.

S5 ile S6 arasında 0,01 düzeyinde bir ilişki söz konusudur. Spearman Katsayısı .25**'dir. Öğrencilerin eve gittiklerinde okula ilişkin iletişim kurdukları birilerinin bulunmasıyla ailelerin okul-aile ilişkisine önem vermeleri arasında ilişki vardır.

S11 ile bazı değişkenler arasında pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı .19* ile .35** arasında değişim göstermektedir. S11 ile S7 ve S5 arasında 0.01 düzeyinde ilişki vardır. S22 ve S26 ile S11 arasında 0.05 düzeyinde bir ilişki söz konusudur. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde etkinlik çalışmalarına daha iyi yoğunlaşabilmeleriyle yeterince kaynağa sahip olma, sınıf içi etkinlikler belirlenirken görüşlerine başvurulması ve bu etkinlikleri yapmayı sevmeleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Etkinlik çalışmalarının verimli olabilmesi için öğrencilerin ilgi, görüş ve istekleri doğrultusunda gerekli materyaller sağlanarak çalışmalara başlanması gerektiği düşünülebilir. Yoğunlaşma ve dikkat öğrenmede etkili olmaktadır.

Öğretmenin gözlediği öğrencilerle ilgili olarak ise, S1 ile S7 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyon vardır. Spearman Katsayısı -.46** şeklinde, güçlü olduğu görülür. Diğerleriyle genellikle 0.01 düzeyinde pozitif korelasyon vardır. Spearman Katsayıları .38** ile .72** arasında değişim göstermektedir. Gözlenen öğrencilerin çalışkan olmalarıyla sorumluluk

sahibi, yetenekli, yardımsever, sosyal ve iyi birer dinleyici olmaları arasında pozitif ilişki vardır. Ancak düşünceli olan öğrencilerin çalışkan olmadığı saptanmıştır. Çalışma alışkanlığı kazanmış olan öğrenciler iyi birer dinleyici ve sorumluluk sahibidirler. Öğretmenleri ve ailenin istikrarlı davranmasının da etkisi olabilir.

S7 ile S9 ve S8 arasında 0.01 düzeyinde negatif korelasyon gözlenmiştir. Spearman Sıra Korelasyon Katsayıları $-.4^{**3}$ ile $-.47^{**}$ şeklindedir. Öğrencilerin düşünceli olmalarıyla sorumluluk sahibi, sosyal ve grup çalışmalarında iyi olmaları arasında negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

S9 maddesi ile bazı değişkenler arasında 0.01 düzeyinde pozitif ve güçlü korelasyonlar saptanmıştır. Spearman Katsayıları $.52^{**}$ ile $.54^{**}$ şeklindedir. Öğrencilerin sosyal olmalarıyla grup çalışmalarına yatkın ve sorumluluk sahibi, iyi birer dinleyici olmaları arasında ilişki vardır. İnsan sosyal bir varlıktır. Okul ortamlarında gruplarla yürütülen çalışmalar sorumlulukların kazandırılmasına katkıda bulunur. Sosyal Bilgiler dersi bireyin çevresine etkin bir şekilde uyum yapmasını sağlamak durumundadır. Öğrencilerin sosyalleşmeleri ve demokratik bir ortamın oluşturulması ile ilgili faaliyetler üst düzeylerde yürütülebilir. Ayrıca, bütün okullarda öğretmenleri tarafından gözlenen öğrencilerin hem yardımsever hem de sosyal ve grup çalışmalarına yatkın olanların sayısının oldukça fazla ($f=73$) olduğu görülmektedir.

Gözlemlenen öğrencilerin özellikleri ile ilgili regresyon analizleri yapılmıştır. Öğrencilerin “iyi dinleyici olma” özellikleri ile ilgili regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre aşağıdaki tablo yapılmıştır.

Tablo 97- Gözlenen Öğrencilerin S10 (İyi dinleyici olma) Maddesine İlişkin Regresyon Analizi

Model	Standardize Olmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	Sig.
	B	Std.Hata	Beta		
	1 (Sabit)	-,394	,268		
Sorumlu	,444	,089	,371	4,979	,000
İyi davranışlı	,280	,083	,260	3,388	,001
Sosyal	,312	,083	,282	3,744	,000
Karşılık vermeyen	-,112	,045	-,155	-2,492	,014

Regresyon Denklemi: $S10 = -0,394 + 0,444 \text{ Sorumlu} + 0,280 \text{ İyi davranışlı} + 0,312 \text{ Sosyal} - 0,112 \text{ Karşılık vermeyen}$ şeklinde değişkenlerin etkileme dereceleri ve etkilerin önemliliği elde edilmiştir. Katsayılar tablosunda her bir katsayının T Test istatistikleri ve önemlilikleri belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin değişimi üzerinde faktörler etkilidir. Varyans Analizi

(ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin dört değişkenle birlikte ele alındığında değişkenin değişimini (P=0.000) % 67,6 (R Square =0.676) oranında açıklamakta olup iyi dinleyici olan öğrencilerin; sorumluluk sahibi, iyi davranışlı, sosyal ve karşılık vermeyen öğrenciler olduğu söylenebilir. S1'in t=1,776 Sig.=,079 olasılıkla modele giremediği görülür.

Gözlenen öğrencilerin S1 maddesine (çalışkanlık) ilişkin regresyon analizine göre çalışkan olma durumları ortaya çıkmıştır

Tablo 98- Gözlenen Öğrencilerin S1 Maddesine (Çalışkanlık) İlişkin Regresyon Analizi

KATSAYILAR					
Model	Standardize Olmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	T	Sig.
	B	Std.Hata	Beta		
1 (Sabit)	-,154	,248	,572	-,622	,536
Sorumluluk sa.	,617	,078	,276	7,871	,000
Yetenekli	,311	,074	,156	4,219	,000
Yardımsever	,187	,082	-,121	2,280	,025

Regresyon Denklemi: S1= -0,154+0,617 Sorumluluk sa.+0,311 Yetenekli+0,187 Yardımsever -0,140 cinsiyet şeklinde değişkenlerin etkileme dereceleri ve etkilerin önemliliği elde edilmiştir. Katsayılar tablosunda her bir katsayının T Test istatistikleri ve önemlilikleri belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin değişimi üzerinde faktörler etkilidirler. Varyans Analizi (ANOVA) tablosundan regresyon denkleminin dört değişkenle birlikte ele alındığında değişkenin değişimini (P=0.000) % 67,9 (R Square =.679) oranında açıklamakta olup çalışkan öğrencilerin; sorumluluk sahibi, yetenekli ve yardımsever olduğu söylenebilir.

Tüm bu bulgulara ilave olarak, öğretmenleri tarafından gözlenen öğrencilerin davranışlarıyla ilgili faktör analizleri yapılmıştır. Aycan'ın (2000) çalışmasında bireylerin kişiliklerini tanımlamak üzere Costa ve McCrae (1992) tarafından geliştirilen kişilik modeli kullanılmıştır. Bu model uyumluluk (yumuşak başlı, iyi huylu, güvenilir, yardımsever, affedici) düzenlilik (düzenli, çalışkan, güvenilir, kendi kendini yönlendirebilen, dakik, titiz, istekli, azimli), dışa dönüklük (sosyal, aktif, konuşkan, eylenceden hoşlanan, iddialı, atılgan) nevrotiliklik (şüpheli, itaatkar, kararsız, endişeli, kızgın, depresif, strese meyilli), deneyime açıklık (meraklı, yaratıcı, değişik fikirler üreten, aktif deneyim arayışında) olmak üzere beş ana kişilik özelliğinden oluşmaktadır (Aycan, 2000:102).

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ise aşağıda belirtilmiştir. Veri bulutunun tamamı dört bileşenle açıklanmaktadır. Faktör analizinde ilk iki bileşen değişimin %63'ünü açıklamaktadır. Öğretmenleri tarafından gözlemlenen öğrencilerin çalışkan, iyi davranışlı,

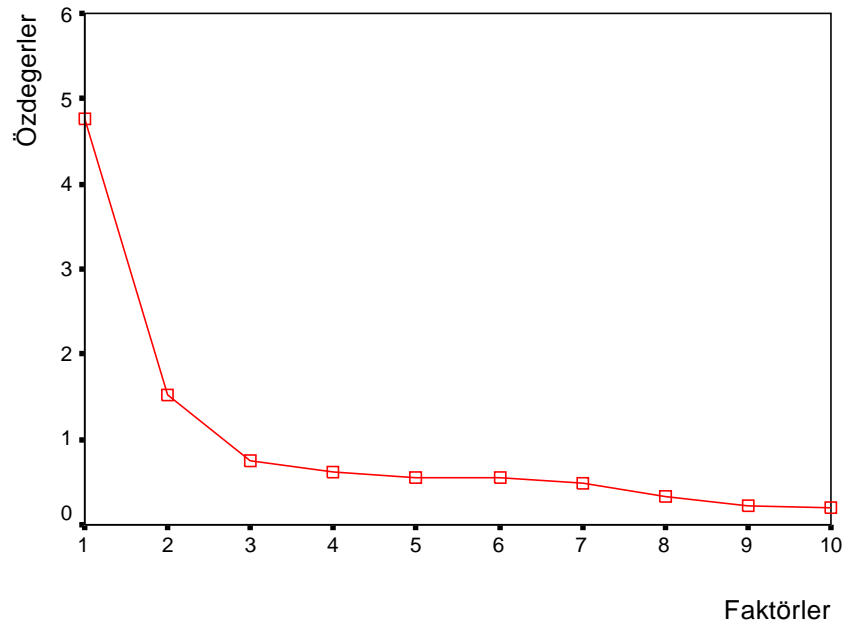
sessiz, yardımsever, yetenekli, karşılık vermeyen, düşünceli, sorumluluk sahibi, sosyal ve iyi dinleyi olmayla ilgili özelliklerin birbirleriyle ilişkileri ve birbirlerini örtüp örtmediklerini saptamak amacıyla faktör analizine başvurulmuştur.

Tablo 99- Öğretmenleri Tarafından Gözlemlenen Öğrencilerin Davranışlarıyla İlgili Faktör Analizi

Döndürülmüş Bileşenler Matrisi		
	1	2
S8	,827	-7,749E-02
S1	,826	8,262E-02
S10	,818	-,201
S9	,779	,113
S2	,747	-,324
S4	,727	-,186
S7	-,709	,169
S5	,676	,316
S6	-,101	,808
S3	-1,888E-02	,772

Öğretmenleri tarafından gözlemlenmiş 220 öğrenci ile ilgili yapılmış olan faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen faktörler ve ana bileşenlerin katsayıları şekilde gösterilmiştir. Çalışkan, iyi davranışlı, yardımsever, düşünceli, sorumlu, sosyal, iyi dinleyici olma özelliklerini taşıyan öğrenciler sessiz ve karşılık vermeme davranışlarını sergilememektedir. Sessiz ve karşılık vermede çekingen olan öğrenciler farklı davranışları sergilememektedirler.

Grafik -1 Faktörlerin Özdeğerlerine Dayalı Çizgi Grafiği

Faktörlerin özdeğerlerine dayalı çizgi grafiğinde birinci ve ikinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmekte olup düşüş eğilimi devam etmektedir. 8. faktörden sonraki faktörlerde grafiğin genel gidişi yataya çok yakın olup önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Yani 8. ve diğer faktörlerin varyansa olan katkıları birbirine yakın ve oldukça düşüktür.

Toplam on faktörden oluşan özelliklerin iki faktör altında toplanabileceği ve bunlardan birinci faktörü iyi dinleyici olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, çalışkan olma, iyi davranışlı olma, yardımsever olma ve yetenekli olma maddeleri oluşturmaktadır. İkinci faktörü ise karşılık vermeme ve sessiz olma özellikleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda gruplandırılan faktörler, kişilik özellikleri ile ilgili iki farklı şekilde öbekleşmiştir.

1. Faktör:Kişilik Özellikleri

İyi dinleyici olma

Sosyal olma

Sorumluluk sahibi olma

Çalışkan olma

İyi davranışlı olma

Yardımsever olma

Yetenekli olma.

2. Faktör: Pasif kişilik özellikleri

Karşılık vermeme

Sessiz olma

Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin, *iyi dinleyici olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, çalışkan olma, iyi davranışlı olma, yardımsever olma, yetenekli olma* özellikleri kişilik özelliklerinin başlıcalarını oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu yönlerinin geliştirilmesi bu dersin hedeflerine daha kolay ulaşmasına yardımcı olabilecektir.

3.8. Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Sekizinci Alt Problem)

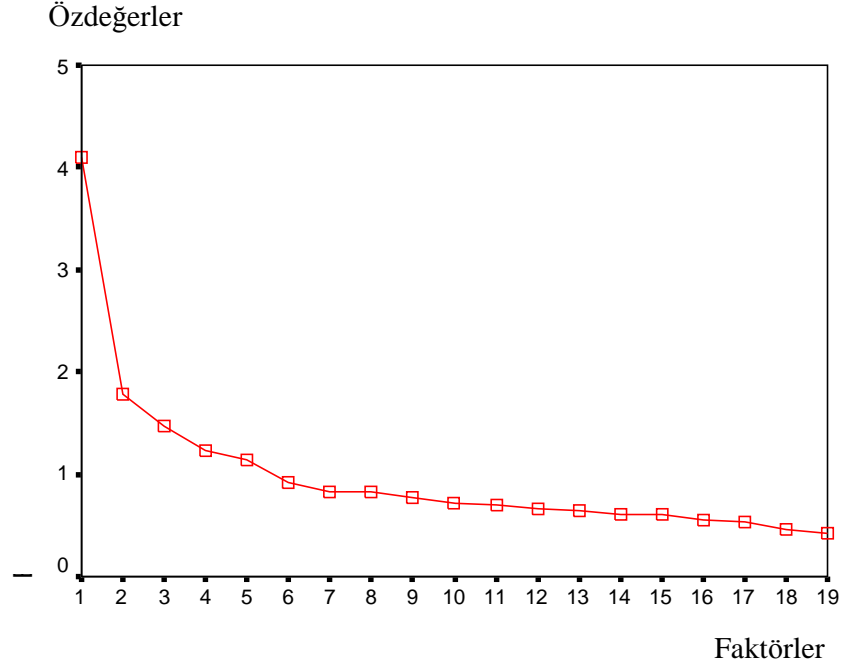
Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin faktör analizi yöntemiyle belirlenmesi, sekizinci alt problemin amacını oluşturmaktadır.

Tablo 100- Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimini ve Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Döndürülmüş Bileşenler Matrixi (Rotated Component Matrix)

	Bileşenler				
	1	2	3	4	5
Kaynakları Etkili Kullanma	,686	-,149	-,243	8,921E-02	-5,938E-02
Araştırma Yapma	,686	2,293E-04	5,577E-02	-,116	2,778E-02
Demokratik Olma	,677	,112	,245	2,267E-02	-1,953E-02
Paylaşımçı Olma	,616	,405	6,286E-02	4,406E-02	6,231E-02
Sosyal Olma	,527	,157	,340	-,168	,155
Sorumluluk Sahibi Olma	,485	,177	,469	-5,288E-02	5,128E-02
Planlama	,445	,150	,322	,196	-6,026E-02
Yaratıcı Olma	,368	,301	2,862E-03	9,455E-02	,317
Uzlaşmacı Olma	5,747E-03	,799	5,359E-03	,133	,107
Çevre Bilinci	3,315E-02	,774	6,914E-02	,171	-6,115E-02
Hukuk Kurallarından Haberdar	,245	,515	,110	-,115	-4,783E-02
SES	-7,776E-02	-,120	,769	1,806E-02	-4,585E-02
Eleştirel düşünme	,219	,236	,611	,145	6,478E-02
Karar verme	-9,031E-02	-3,789E-02	1,339E-02	,682	,183
Kendime Güvenme	4,999E-02	,200	,225	,620	-,171
Öğrenmeyi Öğrenme	,473	,189	-9,538E-02	,546	-1,689E-03
Denetimin İçseliği	-,211	-,120	-,370	,417	-,381
Sınıf düzeyi	2,206E-02	6,388E-02	4,483E-02	-5,578E-02	,757
Cinsiyet	8,267E-02	,402	7,890E-02	-,160	-,519

Total Variance Explained ve Communalities tabloları incelendiğinde, analize alınan K=19 maddenin (değişkenin) öz değeri 1'den büyük olan beş faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu beş faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 51,18'tür. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan beş faktörün ortak varyanslarının (communalities) ise 0.34 ile 0.67 arasında değiştiği gözlenmektedir. Buna göre analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan beş faktörün birlikte, maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın çoğunluğunu açıkladıkları görülmektedir. Analizde önemli faktör sayısı, öz değer ölçütüne göre beş olarak tanımlanmıştır. Bu durum değerlere göre çizilen çizgi grafiğinde de açıkça görülmektedir.

Grafik -2 Faktörlerin Özdeğerlerine Dayalı Çizgi Grafiği

Grafikte birinci faktörden sonra yüksek ivmeli, ikinci faktörden sonra da ivmeli bir düşüş gözlenmekte olup düşüş eğilimi devam etmektedir. 6. faktörden sonraki faktörlerde grafiğin genel gidişi yataya çok yakın olup önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Yani 6. ve diğer faktörlerin varyansa olan katkıları birbirine yakın ve oldukça düşüktür.

Faktör matrisi (Rotated Component Matrix) incelendiğinde 19 maddenin 10 tanesinin birinci faktör yük değerlerinin 0.471 ve üzerinde olduğu görülmektedir. Döndürme öncesinde birinci faktörün yol açtığı varyansın %21,6 iki faktörün içerdiği maddeler bakımından daha kolay tanımlanabilmesine olanak sağlayan faktör döndürme sonuçları incelendiğinde 1-8. maddelerin ilk faktörü 9-11. maddelerin ikinci faktörü, 12-13. maddelerin üçüncü faktörü, 14-17. maddelerin dördüncü faktörü, 18. maddenin beşinci faktörü oluşturduğu anlaşılmaktadır. Faktör yük değerleri 0.368'in üzerindedir. Ancak dördüncü maddenin hem birinci hem de ikinci faktörde, 6. maddenin 1. ve 3. faktörde görece olarak yüksek yük değerlerine sahip oldukları görülmektedir. 4. maddenin yük değeri 1. faktör için 0.616 ve 2. faktör için 0.469'dur. 16. maddenin 1. ve 4. faktörlerde sırasıyla 0.473 ve 0.546 yük değerlerine sahip oldukları görülmektedir. Değerlendirmeler sonucunda bazı gruplaşmaların belirginleştiği dikkati çekmektedir. Faktör matrisi esas alınarak öğrencilerin çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını etkileyen faktörler; (1) bireyin bilgiyi edinme ve değerlendirme özellikleri, (2) bireyin uyum

özellikleri, (3) öğrenmede insiyatif kullanma,(4) SES ve eleştirel düşünme, (5) sınıf düzeyi (yaş) şeklinde adlandırılabilir. Bu faktörlerin kapsadığı özellikler aşağıda verilmektedir.

1- Bireyin bilgiyi edinme ve değerlendirme özellikleri

- Kaynakları etkili kullanma
- Araştırma yapma
- Demokratik olma
- Paylaşımçı olma
- Sosyal olma
- Sorumluluk sahibi olma
- Planlama yapma
- Yaratıcı olma

2- Bireyin uyum özellikleri

- Uzlaşmacı olma
- Çevre bilinci
- Hukuk kurallarından haberdar olma

3- Öğrenmede insiyatif kullanma

- Karar verme
- Kendine güvenme
- Öğrenmeyi öğrenme
- İçsel denetim

4- SES ve Eleştirel düşünme

5-Sınıf düzeyi (yaş)

Bütün bunların sonucunda öğrencilerin *bilgiyi edinme ve değerlendirme özellikleri geliştirilirken;* kaynakları etkili kullanmaları, araştırma yapmaları, demokratik, paylaşımçı, sosyal, sorumluluk sahibi, yaratıcı olmaları ile birlikte planlama yapma becerilerine özellikle daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. *Uyum özellikleri kapsamında ise* uzlaşmacı olma, çevre bilinci, hukuk kurallarından haberdar olma üzerinde daha çok durulması gerektiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin *öğrenmede insiyatif kullanmaları* oldukça önemlidir. Özellikle bilgi çağında olması gereken karar verme, kendine güvenme, öğrenmeyi öğrenme ile ilgili beceri ve değerlerin de geliştirilmesine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ayrıca *SES ve eleştirel düşünme ile sınıf düzeylerinin de (yaş)* çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını etkileyen faktörler bağlamında mutlaka dikkate alınması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilginin edinimini ve kullanımını etkileyen faktörlerin incelendiği bu araştırmada, sekiz alt problem bazında ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, SES'e göre öğrenci boyutunda ele alındığında değişme gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Alt SES'deki okullarda bilgisayarı hiç kullanmayan kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilere göre daha fazladır. Üst SES'deki okullarda sadece oyun oynama amacıyla bilgisayarı kullanan erkek öğrenciler kız öğrencilere göre çoğunluktadır. Üst SES okullarındaki öğrenciler öğretmenleri ceza verdiklerinde içlerinden ders çalışmanın gelmediğini belirtmektedir. Alt ve orta SES'deki okullarda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Bütün SES'lerdeki öğrenciler, başkalarının güzel şeyler söylemelerinden hoşlandıklarını belirtmektedirler. Üst SES'deki okullardaki öğrenciler öğretmenleri ve aileleri tarafından cezalandırıldığında kendilerini kötü hissetmektedirler. Bir yanlış yaptıklarında arkadaşlarının alay etmelerinden korkan öğrencilerin çoğu alt SES okul öğrencileridir. Öğretmenlerini, anne ve babalarını hayal kırıklığına uğratmamak için ders çalışanların en fazla alt SES'deki okullarda, en azının ise üst SES'deki okullarda olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde iyi not aldığına dersleri isteyerek izleyen öğrencilerin çoğunluğu alt SES'deki okullarda iken en azının üst SES'deki okullarda olduğu ortaya çıkmıştır. Alt SES'deki okul öğrencileri, çoğunlukla ödevlerini zamanında yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Alt SES'deki öğrenciler yaptıklarının hiçbir zaman yanlış olmadığını düşünürken üst SES'deki okullardaki öğrenciler ise yaptıklarının yanlış olabileceğini düşünebilmektedirler. Bilgiye ulaşmada bir önceki yıla göre kendisini yeterli hissetme durumunda SES'e göre belirgin bir fark yoktur. Araştırma yaparken bir sonraki aşamayı merak eden öğrenciler alt ve orta SES'deki okullarda çoğunluktadır. Konuları anlamak için arkadaşlarından fazla çalışanların, okuldaki etkinliklere katılmaktan hoşlanan öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğu saptanmıştır. Ancak alt ve üst SES'deki okullarda "kısmen" bu şekilde düşünenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Anne ve babalarının yaşam hakkındaki görüşlerinin yeterli olduğunu düşünen öğrenciler alt ve üst SES'deki okullardadır. Alt ve orta SES'deki okul öğrencileri, öğretmenlerinin yaptıkları çalışmalara bakmasının hoşlarına gittiğini belirtmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinde tartışma yöntemini seven öğrencilerin çoğunlukla Alt SES'deki okullarda

olduğu kaydedilmiştir. Üst SES'deki okullardaki öğrenciler sessiz okumayı sevdiğini belirtirken alt SES'deki okullardakiler pek sevmemektedir.

Bir sonraki dersin konularına hazırlanarak giden öğrenciler alt SES'deki okullarda iken zaman zaman bu şekilde davranışlarının üst SES'deki okullardaki öğrenciler olduğu saptanmıştır. Başkalarının beklentilerine davranışlarını uydurma durumunun en çok alt SES'deki okul öğrencilerinde ortaya çıktığı saptanmıştır. Söyledikleri kabul edilmediğinde kaybetmişlik duygusu yaşayan öğrenciler daha çok alt SES'deki okullardadır. Üst SES'deki okullarda demokrasi ile ilgili konularda hassas oldukları, diğer okullarda yardımseverlik duygusunun baskın olduğu görülmektedir. Üst SES'deki okul öğrencileri hatalarını, yanlışlarını açıkça söylemekten diğer okullara göre daha fazla çekinmektedirler. Alt ve üst SES'deki okul öğrencileri bazı şeyleri ailelerinin istediği gibi yapmadıklarında sorun çıktığını belirtmişlerdir. Eleştirel düşünme ile ilgili üst SES'deki okul öğrencileri en yüksek orana sahip iken alt SES'deki okullarda daha az olduğu saptanmıştır. Üst SES'deki okullardaki öğrenciler kısmen yaratıcı olduklarını düşünmektedirler. Orta SES'deki okul öğrencileri grup çalışmalarını benimsemektedirler. Yaptıkları davranışlardan sorumlu olduğunu belirten öğrenciler, bütün okullarda aynı oradadır. Orta SES'deki okul öğrencileri bilmedikleri kelimeleri daha çok araştırmaktadır. Üst SES'deki okullarda sorumluluk, yardımseverlik, orta SES'deki okullarda çevre duyarlılığı ile ilgili davranışların daha fazla sergilendiği görülmektedir. Sosyal anlamda anlaşma yollarını denemeden arkadaşlığını bitirenlerin çoğunluğu üst SES'deki okullardadır. Alt SES'deki okul öğrencilerinin çevre bilincine sahip olma, hukuk kurallarından haberdar olma, uzlaşmacı olma gibi konularda en az paya sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Alt SES'deki okul öğrencilerinin, okulda ders saatleri dışında müzik dinleme, oyun oynama, kitap okuma, ders çalışma, resim yapma gibi faaliyetleri yaptıkları, orta SES'deki okul öğrencilerinin kitap okuma, gezinti, yüzme, keman çalma, voleybol oynama, bilgisayar etkinlikleri ile zaman geçirdikleri, üst SES'deki okullarda ise öğrencilerin daha çok arkadaşlarıyla sohbet ettikleri, oyun oynadıkları, ödev yaptıkları, voleybol, basketbol oynadıkları piyano ile müzik yaptıkları saptanmıştır. Alt SES'deki okul öğrencileri öğretmenleriyle çekinmeden rahat iletişim kurabilmektedirler. Orta SES'deki okul öğrencileri, öğretmenleriyle problemleri olduğunda konuştuklarını, kalabalık olmayan ortamlarda iletişim kurduklarını ve öğretmenlerinin güvenlerini kazanmanın önemli olduğunu vurgularken üst SES'deki okullardaki öğrenciler, öğretmenleriyle iyi bir iletişim içinde olduklarını, soru sorma ve yüz yüze görüşme ile sorunlarını paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Alt SES'deki okul öğrencileri, öğretmenlerinin iyi, anlayışlı, sabırlı ve aynı zamanda disiplinli olduğunu belirtmektedir. Orta SES'deki okul öğrencileri bu cevapların yanı sıra

öğretmenlerini, yardımsever, arkadaşça, güdülemesini bilen öğretmenler olarak tarif etmişlerdir. Üst SES'deki okullarda öğrenciler, öğretmenlerinin kendilerine karşı sabırlı, anlayışlı, yardımsever, samimi olduklarını düşünmektedirler. Öğrenciler ideal öğretmen tipini farklı şekillerde tanımlamışlardır. Alt SES'deki okul öğrencileri ideal öğretmeni, iyi anlatıcı, mükemmel, arkadaş, dost, anlayışlı, sabırlı olarak tarif edilmektedir. Orta SES'deki okul öğrencileri, ideal öğretmeni sabırlı, anlayışlı, iyi ders anlatan, öğrencilerini seven, onlara yardım eden, demokrat olarak tarif ederken üst SES'deki okul öğrencileri, güven veren, iyi iletişim kuran, empati kuran, sabırlı ve ilgili olan, dayak atmayan, arkadaşça yaklaşan, adil olan kişiler olarak tarif etmişlerdir.

Alt ve Orta SES'deki okul öğrencilerinin davranışlarını öğretmenleri, anne ve babaları kontrol etmektedirler. Üst SES'deki okullarda ise öğrencilerin davranışlarını öğretmen, anne, baba ve ailedeki diğer büyüklerinin yanı sıra kendilerinin de kontrol edebildikleri ve öğrencilerin yaşları ilerledikçe kendi davranışlarını kendilerinin kontrol ettiği saptanmıştır.

Alt SES'deki okullarda, arkadaşlarının çok iyi, terbiyeli, dürüst, cömert, paylaşımcı olduklarını belirten öğrenciler çoğunluktadır. Orta SES'deki okul öğrencileri gerçek samimi arkadaşlıklarda paylaşımda bulunmanın önemli olduğunu, sevecen, sır tutan, hoşgörülü, düzenli olan kişilerin iyi arkadaş olarak nitelendirildiğini ve üst SES'deki okul öğrencilerinin samimi arkadaşlık kurma ölçütleri içinde paylaşımcılığı, güvenilirliğini baz aldıkları saptanmıştır. Arkadaşıklarda dürüstlük, alçak gönüllülük, özeleştirme yapma, yaşam dolu olma, anlayışlı olma diğer kriterler olarak belirlenmiştir. Alt SES'deki anne ve babaların, çocuklarının arkadaş seçimindeki rolleri oldukça önemlidir. Orta SES'deki aileler, çocuklarının arkadaşlarını sevecen ve iyi kişiler olarak görmektedirler. Üst SES'deki okul öğrencilerinin aileleri, onların arkadaşlıklarını onaylamakta ve arkadaşça yaklaşmaktadır,

Alt SES'deki okul öğrencileri, etkinlikler yapılırken özgür bırakılmaktadırlar. Orta ve üst SES'deki okul öğrencileri de okul dışı günlük etkinlikleri yaparken serbest olduklarını belirtmişlerdir. Özellikle aile tutumları ve sınavların, serbestliği sınırlayıcı faktörler olduğu görülmektedir.

Alt SES'deki öğrenciler, ödev gibi çalışmalara çoğunlukla bir-iki saat zaman harcanmaktadır. Orta SES'deki öğrencilerin ödev vb. çalışmalara genelde 2 ile 3 saat arasında zaman ayırdıkları görülmektedir. Üst SES'deki öğrenciler genelde 2 saat arasında derslerine ilişkin zaman ayırmaktadırlar. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmı, yaptıkları çalışmaya göre zamanın değiştiğini söylemektedir. Alt SES'deki okul öğrencileri, öğretmenleri çalışmalarını değerlendirirken öğrenciler mutlu olmaktadır. Ödevini yapmayanların kızgınlıkla karşılanması öğrencilerin heyecanlanmalarına neden olmaktadır. Orta ve Üst SES'deki okul öğretmenlerinin,

öğrencileri çalışmalarına bakmaları karşısında gösterdikleri tepkilerinin kızma, davranışın onlara yakıştırılmaması, aferin veya eksi verme şeklinde olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin istenilmeyen davranışları yapmaları karşısında öğretmenler, kızma, cezalandırma, uyarma, yapıcı eleştirme tepkilerini göstermektedir. Alt SES'deki okullarda öğrencilerin, sınıftaki etkinlikler ile 1 ile 3 saat bireysel zaman Orta SES'deki okullarda sınıfta bireysel çalışmalara ayrılan zamanın yarım saat ile 2 saat arasında değiştiği görülmektedir. Üst SES'deki okullarda bireysel çalışma zamanı 1 saat ile 2 saat arasında değişmektedir.

Alt SES'deki okullarda sınıfların gürültülü olması yoğun uyarıcılarla başa çıkmak için harcanan zamanı artırmaktadır. Öğrenciler okuldaki aktivitelerden sıkılmamaktadırlar. Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersini sevmektedirler. Ancak ders işleme yönteminden dolayı sıkıcı bulanlar da mevcuttur. Bazıları tarih konularını daha çok sevmektedirler. Anlaşılmayan konular olduğunda sevilmemektedir. Öğrenciler, etkinliklerin yapılış nedenleri arasında yeteneklerini geliştirdiğini, sorunların böylelikle anlaşıldığını, kendilerini iyi ifade edebildiklerini ve ilgileri doğrultusunda çalıştıklarında daha başarılı olduklarını belirtmektedirler. Orta SES'deki okullardaki öğrencilerin sınıfta bireysel çalışmalara ayrılan zamanlarının yarım saat ile 2 saat arasında değiştiği görülmektedir. Orta SES'deki okullardaki öğrenciler sınıf ortamında ders sırasında gürültünün olduğunu ifade etmektedirler. Öğrencilerin okulda en çok beğendikleri aktivitelerin, iş eğitimi ve beden eğitimi kapsamındaki aktiviteler olduğu belirtilmiştir. Resim ve müzik ile ilgili aktivitelerin zaman zaman sıkıcı olduğu ifade edilmiştir. Orta SES'deki okullardaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini sevdikleri saptanmıştır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde deney yapmaları, çok şey öğrendiklerinin farkında olmaları, merak duygularının uyanması, ilgi çekici sorular ve yöntemlerin kullanılması ile dersi daha çok sevmeleri durumu ortaya çıkmaktadır. Derste gerçekleştirilen aktiviteler ve çalışmaların yararıyla ilgili olarak öğrenciler, düşüncelerini ifade edebildiklerini, kendilerinin daha iyi tanınmasını sağladıklarını başarı ve başarısızlık duygularını tattırdığını, seviyelerini ölçtüklerini, araştırma yapma yeteneklerini ilerletip, sosyalleşmelerine katkıda bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, çalışma ve aktivitelere ilgilerini yoğunlaştırma nedenleri arasında çalışmaların ilginç olması, çalışma yapmayı sevmeleri, meraklı olmaları, arkadaşlarıyla birlikte çalışmalarını sayılabilir. Üst SES'deki okul öğrencileri Sosyal Bilgiler dersini sevdiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinin sevilme nedenleri arasında dersin yaşamdaki önemini vurgulanmış olması, eğlendirici yöntemlerin kullanılması, neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması yer almaktadır. Derste ezberlemenin zorunlu olduğu, çocukların ilgi duymadığı konuların varlığı, haritaların işlevinin yeterince sunulmaması, içeriğin uzun ve kabarık olması Sosyal Bilgiler dersinin sevilmemesine neden olmaktadır.

Üst SES'deki okul öğrencileri gerçekleştirdikleri aktivite ve çalışmayla ilgili olarak, aktivitenin hayal güçlerini geliştirdiğini, kelime dağarcığını genişlettiğini, eğlendiklerini, yaratıcılıklarını kullandıklarını kolay kavradıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çalışmaları sırasında ilgilerini yoğunlaştırma nedenleri arasında başarılı olmak isteği, Anadolu Lisesini kazanma isteği, çalışmanın sunumunun zevkli olması, öğrencinin ilgi alanına girmesi, iyi not alma isteği, içeriğin çocuğun ilgi alanına girmesi yer aldığı görülmektedir. Üst SES'deki okul öğrencilerinin kardeşleriyle paylaştıkları aktiviteler ders çalışma, televizyon izleme, konuşma, sırlarını paylaşma, sinemaya, tiyatroya, yemeğe gitme, resim yapma, bilgisayar oynama, müzik dinleme, spor yapma gibi çeşitli aktiviteler olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin. Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, SES'e göre aile boyutunda ele alındığında değişme gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Düzenli olarak sosyal aktivitelere zaman ayıran anne ve babaların çoğunluğu üst SES'de, "bazen" ayıranlar orta SES'de ve hiç ayırmayanların alt SES'de olduğu saptanmıştır. Alt SES dışında diğer aileler çocuklarının sosyal aktivitelere düzenli olarak katıldıklarını belirtmektedirler. Üst SES'deki ailelerin anneleri kitap okurken alt SES'deki anneler okumamaktadır. Aynı durumu babalar için de geçerlidir. Bilgisayar sahibi aileler üst SES'de çoğunlukta iken alt SES'de oldukça az sayıdadır. Alt SES'deki aileleri karar verilirken ve öğrencinin kendisini ilgilendiren konularda karar alırken çocuklarına "bazen" sormakta, diğer aileler ise "her zaman" çocuklarının görüşlerine başvurmaktadır. Alt SES'deki aileler çocuklarının çalışma, spor vb. için plan yapmamaktadırlar.

Alt SES'deki aileler, çocuklarını yetişkinliğin fiziksel görünümüne ulaşmaya kadar niceliksel eksiklik dönemini yaşayan birisi olarak görürken üst SES'deki aileler, tam tersini düşünmektedirler. Genelde aileler çocuklarının mantıklı konuşmalar yaptıklarını düşünmektedirler. Alt ve orta SES'deki ailelerde eşler yeterince yardımlaşmamaktadırlar. Aile üyelerinin bir araya gelmelerinde yemek saatlerinin de rolü vardır. Alt ve orta SES'deki okul ailelerinin üyeleri birlikte yemek yemektir. Üst SES'deki ailelerde aile üyelerinin birlikte yemek yemediği saptanmıştır. Alt SES dışında diğer aileler çocuklarının ailelerini herkesten üstün görmelerini istememektedirler. Aileler sevecen, koruyucu, destekleyici aile tipinin çocuğu şımarttığını düşünmektedirler. Bu bağlamda üst SES'deki aileler dışında diğerleri çok kızdıklarında kötü sözler kullanmaktadırlar. Aileler ödev konusunda yardımcı olma durumundadırlar. Bilgi ve zaman yönünden yeterli olunması gerekmektedir. Alt ve üst SES'deki aileler ödev yapılırken her zaman çocuklarına yardımcı olmamaktadırlar. Alt SES'deki aileler

geri dönüşüm kutularını kullanmamaktadır. Dersaneye giden çocuklar daha çok orta SES'deki ailelerin çocuklarıdır. Alt ve üst SES'deki aileler için ödev ve miktarı sorun olmazken orta SES'deki aileler için bazen sorun olmaktadır.

Alt SES'deki ailelerin çocuklarına ait çalışma odaları çoğunlukla yoktur. Çocuklarına okulla ilgili konularda hiç zaman ayıramayan aileler de vardır. Alt SES'deki aileler 15 dakika ile yarım saat ayırırken diğerleri bir saatten fazla zaman ayırmaktadırlar. Bu bağlamda okullar arasında anlamlı fark bulunmuştur. İletişim kurma zamanı ile ilgili olarak alt ve orta SES'deki öğrenci aileleri yemekten sonra, diğerleri ise öğrenci okuldan eve gelince iletişim kurmaktadırlar. SES'e göre üstten alta doğru sahip olunan kitap sayısı azalmaktadır. Okullara göre annelerin evden ayrılış ve eve dönüşleri arasında anlamlı fark çıkmazken babalarınki anlamlı çıkmıştır. Ailelerin aylık eğitim harcamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Alt SES'deki ailelerde babalar, üst SES anne ve babalar, orta SES'deki ailelerde anne, baba ve diğer kişiler çalışmaktadır. Bireyleri çalışan ailelerde alt SES'deki ailelerin çocuklarıyla akrabaları ilgilenirken üst SES'de bakıcılar ilgilenmektedir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, SES'e göre öğretmen boyutunda ele alındığında değişme gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Okulların SES'lerine göre öğretmenlerin eğitim öğretime ilişkin görüşlerine bakıldığında üst SES'deki okul öğretmenleri, öğrencilerin konuşurken ayağı kalkmaları konusunda daha esnek düşünmektedirler. Orta SES'deki öğretmenler ise otoriter davranmalarının gerekli olmadığını düşünmektedir.

Öğrencilerin sorunlarıyla sürekli ilgilenilmediği belirlenmiştir.

Çevrelerindeki insanların davranışlarını inceleyen öğretmenler, orta ve üst SES'deki okullarda görev yaparken bu davranışı "bazen" yapan öğretmenlerin alt SES'deki okullarda görev yaptıkları sonucuna varılmıştır. Yeni şeyleri merak edip deneyen öğretmenler orta SES'deki okullarda görev yapmaktadır. Bütün okullardaki öğretmenler genel olarak öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinden sıkıldıklarını düşünmektedirler.

Alt SES'deki okul öğrencileri,, Sosyal Bilgiler dersindeki tartışmalara ve faaliyetlere katılımın daha az olduğu belirlenmiştir. Üst SES'deki okul öğretmenleri ders konuları dışına çıkabilmektedirler. Ancak diğer okullarda genellikle ders konuları dışına çıkılmamaktadır. Mesleki gelişimleri için bir kütüphaneye sahip olan öğretmenler üst SES'deki okullarda görev yapan öğretmenlerdir. Sınıftaki zor durumları etkisiz hale getirmede üst SES'deki okul öğretmenleri özellikle alt SES'deki okul öğretmenlerine göre daha başarılı olmuşlardır.

Üst SES'deki okul öğretmenleri Sosyal Bilgiler konularının kendilerinde heyecan uyandırdığını belirtirken orta SES'deki okul okullarda heyecanlanan ve heyecanlanmayanların eşit oranlarda olduğu görülmektedir. Orta SES'deki okul öğretmenleri rehberlik hizmetine daha fazla katkıda bulunmaktadır. Öğrencilerin zamanlarının yönetimi konusunda alt SES'deki okullar dışındaki diğer okullarda istikrarlı olarak başarılı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yeni bilgiyi farkında olan öğrencilerin orta ve üst SES'deki okullarda olduğu belirlenmiştir.

Orta SES'deki okul öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili olarak "bazen" plan yapmadıkları belirlenmiştir.

Ders işleme yöntemlerinin başında bütün okullarda sözlü anlatım tekniği gelmektedir. Üst SES'deki okul öğretmenleri müze ziyaretlerine önem vermektedirler ve düzenli olarak farklı bölgelerde de olsa müze ziyaretleri gerçekleştirilmektedir. Alt SES'deki okul öğretmenleri, düzenli okuma saatleri belirlemişlerdir. Sınıf içi uygulamalarında okul yönetiminin bazen de olsa etkili olduğu okullar üst SES'deki okullardır.

Program işlevselliği ve kapsamlılığı ile ilgili gözden geçirme ve değerlendirme çalışmalarının üst ve orta SES'deki okul öğretmenlerince daha çok yapıldığı saptanmıştır. Üst SES'deki okul okullardaki öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin neyi, niçin, nasıl yapacakları konusunda bilinçli olduklarını vurgulamışlardır. Diğer okullarda bu bilinçliliğin istikrarlı olmadığı belirlenmiştir. Bilgisayara sahip olma konusunda düşük oranlara rağmen ders materyali hazırlamada bilgisayardan en çok yararlananların alt SES'deki okul öğretmenlerinin olduğu görülmektedir. Alt SES'deki okullarda görev yapan öğretmenler en çok kullandıkları ders işleme yöntemlerinin soru-cevap, gösteri, buluş, anlatım, küme çalışmaları, beyin fırtınası, örnek olay yöntemleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Orta ve üst SES'deki okullardaki öğretmenlerin çalışma yılları arasında anlamlı fark çıkmamıştır. Alt ve üst SES'deki okullar arasında ise anlamlı fark bulunmuştur. En düşük yaş ortalaması alt SES'deki okul öğretmenlerine ait iken en yüksek yaş ortalaması orta SES'deki okul öğretmenlerine aittir. En az çalışma yılına sahip olan öğretmenler alt SES'deki okul okullarda görev yapmaktadır. En fazla çalışma yılına sahip olan öğretmenler orta SES'deki okullarda görev yapan öğretmenlerdir. Okullara göre öğretmenlerin çalışma yılları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Alt SES'deki okullarda öğretmenler arası iletişimin iyi olmasına rağmen yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Alt SES'deki okul öğretmenleri öğretmenlik deneyimlerinin yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedirler. Yıllara göre farklılık olduğunu belirten öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Alt SES'deki okul öğretmenleri alanlarına ilişkin ders öğretim programlarının öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu, içeriğinin yoğun olduğunu ifade

etmişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerle iletişimlerinin sevgi, saygı ve hoşgörüyü dayandığı saptanmıştır.

Ödev ve uygulamaların derslerdeki payı %20- %50 arasındadır. Alt SES'deki okul öğretmenleri ders planlarını yaparken dergi, ders kitabı, internet ve kaynak kitap ile ilköğretim programlarından yararlanmaktadır. Öğrencilerin bireysel bağlamda sosyal ilişkileri ve öğrenme durumlarıyla ilgili olarak öğrenme güçlüğü çeken, okuma alışkanlığı olmayan, öğrenmeye karşı ilgisiz olan, sorumluluk duygusu gelişmemiş öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Alt SES'deki okul öğretmenleri öğrencilerin başarılı olan öğrencileri kıskandıklarını yarışma ortamı olarak benimsendiğini, mutlu olmadıklarını gözlemişlerdir.

Alt SES'deki okul öğretmenleri öğrencilerle iletişimde en çok konuşarak, beden dilini kullanarak, samimi, hoşgörülü olmaya özen gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin, öğrencilerin okula ilişkin maddi, manevi ihtiyaçlarını belirleme yöntemlerinin başta fiziksel görüntü ve karakter tahlili, gözlem, sorunları saptamaya çalışma, otobiyografi yazdırma, bireysel görüşmeler yapma olduğu saptanmıştır. Öğretmenler, sınıf yönetimi, derste öğrencilerle iletişim açısından zamanı iyi kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenler çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak için onu iyi tanıması gerektiğine, etkinliklerin artırılmasına, yarışma, konuşma, araştırma, ilgi alanlarına göre etkinliklere, projeye önem verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu bağlamda çalışmalar yapılmaktadır. Öğretmenler, öğrencilere farklı merak uyandıracak, güdüleyecek, tahmine yönelik kritik sorular yönelterek yaratıcılıkla sorular arasında bağlantı kurmaktadır. Sınıfta aktivitelerin uygulanması sırasında grup çalışmaları sınıf çalışması, işbirliğine dayalı, bireysel çalışmalar yaptırılmaktadır.

Alt SES'deki okul öğretmenleri sınıf kontrolünü sağlamak için dikkat çekme ve güdüleme, ders dışı aktiviteye kendi kendisini yetiştiren bireyler olmasına önem vermektedirler. Sosyal Bilgiler Öğretim Programını uygularken sınıflarda küme çalışması, gezi, gözlem, neden-sonuç ilişkilerini irdeleme, harita, atlas kullanma gibi aktiviteler uygulanmaktadır. Öğrencilerin çalışmalarını yönetirken rehberlik gözlem yapıldığı, kontrol edildiği, dönüt verildiği, ödev verildiği pekiştirici verildiği, sorularına yanıt verildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler Programı uygulanırken en çok sıkıntı çekilen konular içeriğin kabarık olması, materyal yokluğu, seviyeye uygun olmayan içerik, sınav sisteminin daha fazla bilgiyi gerektirmesi noktalarında yoğunlaşmaktadır.

Alt SES'deki okul öğretmenlerinin bir bölümü etkili öğretmenlik için çoklu zeka seminerine katıldıklarını belirtirken çoğunluğun katılmadığı belirlenmiştir. Öğretmenler öğrencilerin okulu sevdiklerini öğrenmeye ihtiyaç hissettiklerini, saygı ile ilgili olumsuz tutumların olduğunu düşünmektedirler. Bu bağlamda ailelerin ve okul çevresinin ilgisizliğinin

çocuklarda motivasyon eksikliği yarattığı saptanmıştır. Çağdaş eğitime yönelik değişimler arasında öğretmenlerin ve öğrencilerin ders işlerken eğlendikleri görülmektedir. 60 olan sınıf mevcutları 43'e düşürülmüştür. Problem çözüme tekniklerine daha çok yer verilmektedir. Öğretmen eskisi kadar bir baskı unsuru olarak görülmemektedir. Çağdaş eğitime ilişkin olumsuz değişmelerin başında zaman problemlerinin olması, istenmedik davranışları yapan öğrencilerin varlığı, sosyal ve sportif faaliyetlerin azalması, oyun alanlarının ve bilgisayar olanaklarının azlığı gelmektedir. Bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışma ve stratejiler düşünme yöntemlerini öğretmek, sorgulamak, öğrenci merkezli, araştırma yapmak, iyi rehber olmak ve materyalleri iyi kullanmak olarak özetlenmektedir.

Orta SES'deki okul öğretmenleri öğrencilerle iletişimlerini etkin dinleme ile birlikte araştırmacı birey özellikleri çerçevesinde sürdürmektedirler. Orta SES'deki okullarda öğretmenler arası iletişim ve işbirliğinin branşlar arasında daha fazla olduğu görülmektedir. Genel olarak okul öğretmenleri arasında yetersiz bir iletişim olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, öğretmenlik deneyimlerini yeterli bulmaktadırlar. Orta SES'deki okul öğretmenleri kendilerini geliştirmek amacıyla en çok bilgisayar, dil, rehberlik, özel eğitim ile ilgili kurslara katılmaktadırlar. Öğrencilerin öğrenme ve eğitim sürecinde bireysel farklılıklar seviye grupları, kaynaştırma, konuşma, eğitim uzmanıyla işbirliği yapma ve ailelerle iletişim kurulmasıyla çözümlenmektedir. Orta SES'deki okul öğretmenleri sürekli okuyarak demokratik ve hoşgörülü davranarak, yeniliğe açık, seminer ve kurslara katılarak yenilemektedirler. Alanlarına ilişkin ders öğretim programları açısından konu yoğunluğunun fazla olması, ders saatlerinin yetersiz kalması uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Orta SES'deki okul öğretmenleri okul dışında ailelerine 5 saat civarında zaman ayırmaktadırlar. Öğretmenlerin ders işleme yöntemlerinin başlıcaları buluş yolu, deney, gözlem, örnek olay inceleme, anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, dramatizasyon, tartışma olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurduklarını düşünmektedirler. Öğretmenler, araştırma ödevleri, hazırlık çalışmaları, güncellik ilkesi doğrultusunda ödevler vermektedirler. Ders planlarının yapımı sırasında en çok yararlanılan kaynakları ders kitapları ve internet ile Rehberlik Araştırma Merkezinden gelen program oluşturmaktadır.

Orta SES'deki okul öğretmenleri, öğrencilere yaptıkları uygulamalara ilişkin ön açıklamalar yaptıklarını ve örnekler sunduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin günlük yaşamlarının rutin periyotları içinde ders planı yapma, ev işleri yapma, çocuklarının sorunlarıyla ilgilenme, kitap okuma, öğrenci bilgilerini değerlendirme yer almaktadır. Öğretmenlerin, öğrencilerinin bireysel bağlamda sosyal ilişkileri ve öğrenme durumlarına ilişkin kısa açıklamalar yaparak sorgulamaya, araştırmaya meraklı, hareketli, çabuk sıkılan öğrencilere

dönük faaliyetler düzenledikleri görülmektedir. Orta SES'deki okul öğretmenleri öğrencileriyle aralarındaki iletişimlerinde sorunları fark etme ve çözme, öneri sunumu gibi faaliyetler de yapılmaktadır. Öğrenciler genellikle arkadaşlarının başarıları karşısında kıskançlık duygusunu yaşamakta, kendi başarısızlıklarını sorgulamaktadırlar. Bu bağlamda çalışkan öğrencilerin başarıları normal görülmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde birebir iletişim kurulduğu, ailelerin de gerektiğinde desteklerinin alındığı, empati kurulduğu, öğrencilerin önemsendiklerini bir iletişim tablosu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, öğrencilerinin maddi-manevi ihtiyaçlarını öğrenci aileleriyle toplantılar yaparak gözlemleyerek belirtmektedirler. Sınıf yönetimi ve derste iletişim gibi pedagojik anlamda zamanı kullanmada Sosyal Bilgiler dersini monotonluktan kurtarmak için yapılan etkinlikler de rol oynamaktadır. Öğrenciler de aktif oldukları için problemin ortaya çıkmadığı ifade edilmiştir. Öğrencilerin yaratıcılıklarının ortaya çıkarılmasına ilişkin tek tek bireysel özellikler ve ilgi alanları belirlenmekte, tartışma ve proje çalışmaları yapılmakta, aktif öğrenme gerçekleştirilmektedir. Ayrıca öğretmenler televizyonun yaratıcılığı öldürdüğünü düşünmektedirler. Yaratıcılığın gelişmesi için çoklu zeka kuramına göre hareket edilmektedir. Bütün öğrencilere fırsat yaratılmakta, araştırma, cesaretlendirme, işbirliği ve katılım sağlama, sunum ve yorumlara zaman ayırma ve öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlama çalışmaları yapılmaktadır.

Orta SES'deki okul öğretmenleri öğrencinin düşünmesine ve problem çözmelerine yönelik, zeka türlerine uygun şekillerde, güncel yaşamdan örneklere yönelik ve neden-sonuç ilişkilerini ortaya çıkarabilecek sorunlarla yaratıcılığı geliştirmektedirler. Orta SES'deki okul öğretmenleri, aktiviteleri bireysel ve grup çalışmalarıyla tartışma, konuşma, anlatım, soru hazırlama ve beceri geliştirmeye dönük olarak gerçekleştirmektedirler. Sınıf kontrolünü sağlamak amacıyla öğretmenlerin ilgi çekme, ödül ve cezayı kullanma, neyi niçin yapmaları gerektiğini kavratma öğrencileri sözel olarak uyarma yöntemlerine başvurdukları belirlenmiştir. Öğretmenler, Sosyal Bilgiler Programlarını uygularken yapılan aktiviteleri örnek olay, beyin fırtınası, soru-cevap, materyal kullanımı, rol alma, anlatım, seminer ve grup çalışmalarına uygun yöntemler bağlamında gerçekleştirmektedirler. Öğrencilerin çalışmaları, rehberlik yapılarak, dönütler verilerek, gözlem yapılarak yönetilmektedir.

Orta SES'deki okul öğretmenleri öğretimde tepegöz, VCD, televizyon, dergi, şema, model, harita gibi materyalleri kullanmaktadırlar. Resmi program uygulanırken özellikle materyallerin ve zamanın yetersizliği programın zamanında ve etkili bir şekilde uygulanmasını engellemektedir. Orta sosyo ekonomik statüde etkili öğretmenlik için öğretmenler bilgisayar ve dil kursuna gittikleri belirlenmiştir. Öğretmenler, öğrencilerinin istekli ve başarılı, olumlu pekiştiricilerle daha çok güdülendiklerini düşünmektedirler. Orta SES'deki okul öğretmenleri

çağdaş eğitime ilişkin değişimler bağlamında araştırmacı ve eleştirel düşünen, sosyal, kendine güvenen öğrencilerin sayısının arttığını düşünmektedirler. Ancak kitap okumayı sevmeyen, şiddete yönelen öğrencilerde çağdaş eğitime ilişkin olumsuz değişimler gözlenmektedir.

Üst SES'deki okul öğretmenleri bilgi toplumu bireyini yetiştirirken sürekli araştırmaya yönelik ödevleri, buluş yoluyla öğretim yöntemlerini, yaparak yaşayarak öğrenmeyi iletişim araçlarını kullanmayı öğrencilerin sanatsever, sosyal ve kültürlü olmaları için çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Üst SES'deki okul öğretmenleri öğrencileriyle iletişimlerinin sevgi, işbirliği ve samimiyet çerçevesinde birbir gerçekleştirmektedirler. Öğretmenler her yenilgiyi paylaşarak birbirlerine destek olmaktadır. Üst SES'deki okul öğretmenleri öğretmenlik deneyimlerini yeterli bulmakta, gelişmeleri, çağdaş yöntemleri takip ederek, özeleştiriyerek deneyimlerini artırdıklarını belirtmişlerdir. Üst SES'deki okul öğretmenlerinin bilgisayar, etkili öğretmenlik, toplam kalite yönetimi, ilkyardım, senaryo temelli eğitim, öğrenme gücü çeken öğrencilerin eğitimi, çoklu zeka ile ilgili hizmet içi kurslarına katıldıkları saptanmıştır. Öğretmenler bireysel farklılıkları çözümlerken birbir zaman ayırarak pekiştireç verdikleri görülmektedir. Öğretmenler kendilerini yenilerken çağdaş kaynakları takip etmekte, neden-sonuç ilişkilerine önem vermekte ve birbir farklılıklara göre hareket etmektedirler. Öğretmenler, alanlarına ilişkin ders öğretim programlarının öğrencilerinin seviyesine uygun olduğunu, uzun zaman isteyen ünitelerin sıkıntı yarattığını, günlük hayatla ilgili uygulamaların kalıcılığı artırdığını düşünmektedirler. Üst SES'deki okul öğretmenleri okul dışında ailelerine fazla zaman ayıramadıklarını hayatlarını işlerine göre ayarladıklarını belirtmektedirler. Üst SES'deki okul öğretmenleri ders planlarını yaparken ilköğretim program kitabı, ders kitapları, kaynak kitaplar, güncel kaynaklar, internet, çoklu zeka programlarından yararlanarak hazırlanmaktadır. Öğrenciler yapılan uygulamalardan önce neyi, niçin, nasıl ve nereden araştıracakları konusunda ayrıntılı bilgiler edinmektedirler.

Üst SES'deki okullarda görev yapan öğretmenlerin rutin periyotları içinde büyük bölümü okuldaki çalışmaların aldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte sinema, tiyatro, kitap okuma, spor yapma etkinliklerinin yanı sıra bir sonraki günün hazırlıkları yapılmaktadır. Üst SES'deki okul öğretmenleri öğrencilerin, arkadaşlarının başarıları hakkında güdülenme, kıskanma gibi duyguların içinde olduklarını belirtmektedir. Öğrencilerin okula ilişkin maddi manevi ilişkileri belirlenirken aileleriyle iletişim kurulmaktadır. Zaman sorunundan dolayı ilgisizlik ve sevgisizlik ortaya çıkmaktadır. İhtiyaçlar konuşarak, gözlem yaparak, öğrencilerle arkadaşça iletişim kurarak belirlemeye çalışılmaktadır. Öğretmen sınıf yönetiminde ve öğrencilerle iletişimde zamanı iyi kullandıklarını, etkili dinleme ve tam gün eğitim yapan okulda görev yapmalarının zaman yönetiminde başarılı olmalarının nedenleri olduğunu

düşünmektedirler. Öğrencilerde yaratıcılığı artırmak için araştırma, inceleme, güven ortamı oluşturma, çoklu zeka uygulamaları, sınıf tartışmaları, katılımı teşvik etme yönünde faaliyetler yapmaktadırlar. Öğretmenler çocuklarını yaratıcılıklarını araştırma, inceleme, grup çalışmaları, güven ortamı oluşturma, tartışma yöntemlerini kullanma, ilgi alanlarının saptanması ile ortaya çıkacağını düşünmektedirler. Öğrenci ailelerinin de iyi yönlendirme ile yaratıcılığın ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir. Sınav stresi ve ergenlikle ilgili sıkıntılar bu bağlamda olumsuz etki yapmaktadır. Yaratıcılığın gelişmesi için öğretmenler, öğrencileri fikirlerinden ve yaptıklarından dolayı, tebrik etmenin, ilgi alanlarına yönelik ödevlendirmenin, yeni fikir oluşturmaları için zemin oluşturmalarının, yapıcı eleştirmenin, farklılıklara saygı duymanın, beyin fırtınası tekniğinin ve görsel materyallerin kullanımının çok önemli olduğunu düşünmektedirler.

Öğrencilere sunulan soruların kendi fikir ve yorumlarını yansıtacak şekilde sorulması yaratıcılıklarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Derste başarılı olmanın öğrencinin kendi çabasından kaynaklandığını düşünmektedir. Öğrencilerin başarılı olan arkadaşlarının başarı nedenlerinin çaba göstermekten kaynaklandığını belirtmektedirler. Öğrenciler kardeşleriyle birlikte ders çalışma, oyun oynama, halk oyunları, kitap okuma, resim yapma gibi faaliyetleri yapmaktadırlar. Ancak kardeşleriyle arasında sorun olan ve bunu kavgayla çözmeye çalışan öğrenciler de mevcuttur. Oyun zamanları genellikle tatil günlerinde ve derslerini yaptıktan sonra kalan zamanlardır. Futbol, yakalamaca, saklambaç ve bilgisayar oyunları oynamaktadırlar. Aile üyeleri birlikte ve aynı masada yemek yemekte dirler. Öğrenciler okul içinde ve okul dışında en çok arkadaşlarıyla, annesi ve ablasıyla görüşenlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Okul dışında en çok oyun oynama, spor yapma, top oynama, kitap okuma, ders yapma, satranç oynama, resim ve müzik yapma faaliyetleri yapılmaktadır.

Öğretmenler aktiviteleri, etkinlikleri uygularken gezi, gözlem, öğrencilerin ilgilerine göre grup çalışmaları, etkin katılım ve soru-cevap yöntemine göre yapıldığını belirtmişlerdir. Sınıfın kontrolü sağlanırken derse öğrencilerin katılımı, sınıf içinde sabit bir yerde duramama, öğrencilerinin gelişim özellikleri açısından tanıma, sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte oluşturma konularına dikkat eden öğretmenler başarılı olmaktadır. Üst SES'deki okul öğretmenleri, Sosyal Bilgiler Öğretim Programını uygularken dramatizasyon, tartışma, beyin fırtınası, işbirlikli öğrenme, araştırma yöntemleri bağlamında grup çalışmalarıyla birlikte güncellik ilkesinin de dikkate alındığı etkinlikler yazma, okuma, uygulama yapma gibi faaliyetleri de kapsamaktadır.

Üst SES'deki okul öğretmenleri öğrenci çalışmalarını, düzenli takip, motive etme, dönüt alma, yanlış ve eksiklikleri belirtme ipuçları verme, derse katılarak kendi eksikliklerini

kendilerinin görmelerini sağlamayı esas alarak yönettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretimin desteklenmesi için kullanılan kaynakların daha çok çoklu zeka uygulamalarına ilişkin kitaplar, her türlü materyal, kavram haritaları, internet olduğu saptanmıştır. Resmi programın uygulaması sırasında zamanın azlığı, müfredat yoğunluğu, çocuklarının seviyelerinin arttırılmaması sıkıntı yaratmaktadır. Üst SES'deki okul öğretmenleri etkili öğretmenlik için seminerlere, yüksek lisans programlarına, yabancı ülkelerdeki seminer programlarına katılmışlardır. Öğretmenler, öğrencilerin okulu sevdiklerini, öğrenme istekleri olduğunu ancak ev çalışmalarından hoşlanmadıklarını belirtmektedirler. Öğretmenler çoklu zeka uygulamaları ile daha zevkli, öğrenme isteğinin arttığı, etkinliklerin çoğaldığı bir ortam oluşturulduğunu ve çağdaş eğitime ilişkin olumlu gelişmeler olarak görmektedir. Bu bağlamda kulüp faaliyetleri de olumlu rol oynamaktadır.

Orta SES'deki okul öğretmenleri tarafından gözlenen öğrenciler çalışkan, itaatkar öğrencilerdir. Alt SES'deki okul öğrencilerinin çalışma alışkanlığının iyi olmadığı saptanmıştır. Alt SES'deki okullardaki öğrenciler sessiz ve konuşmayan öğrencilerdir. Orta SES'deki okullarda öğrencilerin yardımseverliğin, onların kişiliğinde değer verilen bir davranış olduğu saptanmıştır. Alt SES'deki okul öğretmenleri öğrencilerin yetenekli olmadığını düşündükleri öğrencilerin sayılarının fazla olduğu görülmektedir. Orta SES'deki okullardaki öğretmenler, öğrencilerinin yetenekli olduklarını düşünmektedirler. Karşılık vermeyen öğrenciler üst SES'deki okullara devam eden öğrencilerdir. Orta SES'deki okullardaki öğrenciler sorumluluk sahibi olmalarına karşın, alt SES'deki öğrencilerin sorumluluk sahibi olmadıkları görülmektedir.

Alt SES'deki okullardaki öğrenciler grup çalışmalarına katılmaktan hoşlanmaktadırlar. İyi dinleyici olma özelliği taşıyan öğrenciler çoğunlukla orta SES'deki okul öğrencileridir.

Orta SES'deki okullarda öğrencilerin en önemli bireysel farklılıklarının; kibar, çalışkan, güzel konuşabilen, düzenli, araştırmacı, çevreye duyarlı, özeleştirici yapmaları olduğu belirtilmiştir. Sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkileri açısından öğrenciler genellikle iyi, yardımsever, fedakar, uyumlu, saygılı olarak değerlendirilirken, sosyal olmayan öğrencilerin varlığından da söz edilmektedir.

Öğretmenler, üst SES'deki öğrencilerin bireysel farklılıklar bağlamında sosyal, hırslı olma, bencil, kuralcı, hareketli, zeki, kıskanç olma özelliklerini daha çok gözlediklerini ifade etmişlerdir. Üst SES'deki okullardaki öğretmenler gözlemlediği öğrencilerin sosyal ortamlarının iyi, arkadaşlık ilişkilerinin olumlu ve sevilen öğrenciler olduğunu ancak asosyal olan öğrencilerin geçimsiz, kırılğan, şikayeti seven öğrenciler olduğunu düşünmektedirler. Alt SES'deki okullardaki öğretmenler gözlemlediği öğrencilerin en önemli bireysel farklılıklarının ;

sessiz olma, içine kapanık olma, sakin ve hırslı olma, değişime açık olma şeklinde ifade etmişlerdir. Orta SES'deki okullarda, 4. ve 6. sınıf öğrencileri Sosyal Bilgiler dersini sevdiklerini ve yararlandıklarını, 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersini sevmediklerini, 7. sınıf öğrencilerinin ise üçüncü sırada sevdikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, SES'e göre okul yönetimi boyutunda ele alındığında değişme gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

SES'e göre okulların alt yapısından, öğrenci ailelerinin ve okullarda görev yapan öğretmenlerin yanı sıra okul yönetiminin de davranışlarında, etkinliklerinde ve beklentilerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ele alınan okul ve toplum ilişkilerinin yeterli düzeyde gerçekleşmesinin öğrencinin toplumsallaşmasını ve iyi birer vatandaş olmalarını sağlamak anlamına geldiği söylenebilir. Okullarda öğrencilere yönelik gerçekleştirilen ortak etkinlikler (Kültür, sanat, spor, yarışma gibi) incelendiğinde, Yarışmaların bütün okul etkinlikleri arasında yer almasına rağmen bireysel, sanatsal ve kültürel etkinliklerin daha çok üst SES okullarda yapılması araştırmadaki beklentiyi destekler niteliktedir.

Alt SES'deki okulların eğitimin kalitesini arttırmak için merkezi yönetimden bağımsız çalışmaları açısından öğrenci ailelerinin desteğinin yetersiz olduğu, aynı zamanda sınırlı gelen kaynaklarla ücretli hizmetli parası, temizlik şirketi giderleri için ödenmesi dikkat çekmektedir. Orta SES'deki okulların bağımsız çalışmaları arasında gönüllü velilerin desteği ile her türlü olanaklara özellikle materyaller boyutunda sahip olduğu görülmektedir. Üst SES'deki okulların bağımsız çalışmalarında (derslere görsel materyal sağlama, yardımcı kaynakları çoğaltma olanakları gibi) öğrenci ailelerinin desteğinin her türlü olanaklara üst düzeyde erişilmesinin önemli rol oynadığı kaydedilmiştir. Ayrıca ağaç dikme, kardeş okula ve yardıma muhtaç insanlara yardım kampanyası düzenleme gibi faaliyetler de gerçekleştirilmektedir.

Okulların öğrenci aileleriyle yürüttüğü iletişim incelendiğinde, alt ve orta SES'deki okulların genelde telefonla ve yılda iki kez düzenlenen veli toplantıları yoluyla velilerle iletişim kurdukları görülmektedir. Üst SES'deki okullarda ise, internet üzerinden, telefon ile mesaj ve eve gönderilen yazılarla haberleşme ve iletişim kurdukları saptanmıştır. Öğretmenlerin ihtiyaçları dahilinde telefonlarla da randevu verilerek veliler okula davet edilmektedir. Bireysel başarıların değerlendirilmesi için velilerle özel görüşme günleri saptanmaktadır. Yıl sonunda her sınıfta davranışlarla ilgili bir mahkeme kurulmaktadır.

Alt SES'deki okulların yönetim kadrosu ve öğretmenleri, eğitim-öğretim etkinlikleri dışında harcadıkları fazla çalışmaya ilişkin olarak haftada bir gün nöbet tutulmaktadır. Orta

SES'deki okullar yönetim kadrosunu ve öğretmenleri nöbet tutmakta ve sergiler düzenlemektedirler. Üst SES'deki okulların toplantılar, hizmet içi takviye kursları düzenlendiği, sergiler ile birlikte sınıf öğretmenlerinin her konuda idareyle bütünleştikleri, her türlü çalışmada gönüllü olarak yer aldıkları saptanmıştır.

Alt SES'deki okulların öğrencilerinin okul dışı zamanlarda dersane, etüd merkezi gibi kurumların açtıkları kurslara katılımı konusunda 4.,5.,6. ve 7.sınıfa giden öğrencilerin %8'i dersaneye devam ettiği, büyük çapta katılımın ise 8.sınıfta olduğu görülmektedir. Yönetim, çocukların test becerilerini artırdıkları düşüncesiyle dersaneye sıcak bakmaktadır. Orta SES'deki okulların öğrencilerinin dersane gibi kurumların açtıkları kurslara katılımına bakıldığında, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin genellikle dersaneye devam ettikleri, okul yönetiminin dersane olayına sistem gerektirdiği için sıcak baktıkları görülmektedir. Üst SES'deki okulların öğrencilerinin de dersane, gibi kurumların açtıkları kurslara katılımına bakıldığında, 8. sınıflardaki öğrencilerin dershaneye gittiği, okul dışı dershaneye giden az sayıda öğrencinin olmasında okulun kendi bünyesinde açmış olduğu kursların payının olduğu ortaya çıkmıştır. Okul yönetimi, dersanelerin sistem gerektirdiği için var olduğuna inanmakta, bu yüzden olumlu tavır takınmaktadırlar. Bütün SES'lerdeki okullarda psikolojik danışman- rehber bulunmaktadır. Ancak rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin üst SES'lerde nitelik olarak dikkat çekici bir düzeyde arttığı görülmektedir.

2- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, sınıf düzeylerine (4., 5., 6.ve 7. sınıf) göre öğrenci boyutunda ele alındığında değişim gösterdiği saptanmıştır. Özellikle, beşinci ve altıncı sınıfların cevapları arasında çoğunlukla anlamlı bir fark bulunduğu ortaya çıkmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Öğrencilerin, öğretmenlerinin çalışmalarını değerlendirmeleri sırasında 5. ve 6. sınıflarda endişeli, heyecanlı, korkmuş, şaşırılmış, suçlu, utanmış, kendilerinden emin olmayan tavırlar içine girdikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin yeni öğrendiklerini arkadaşlarıyla tartışmaları bağlamında bazı şeyleri “çok” tartıştıklarını düşünen beşinci yılda %41 iken 6.yılda %37'e düşmektedir. Öğrencilerin yarısından fazlası derslerde tartışmak için çok az zaman harcadıklarını belirtmişlerdir. Gruplar halinde yapılan çalışmaların birinci sınıftan 5. sınıfa kadar giderek azalmış ve 6.sınıfta tekrar artmış olması bu yöntemin etkili olduğunu göstermiştir. Çocukların Sosyal Bilimler hakkındaki düşünceleri çok çeşitlidir. Tarih konuları ile ilgili olarak dördüncü sınıftaki öğrencilerin %40'ı “çok”, beşinci sınıfta %80'i “biraz” ve “çok fazla değil” biçiminde cevap vermişlerdir. Altıncı sınıfta “biraz” tarih çalıştıklarını belirtenlerin oranı %51'dir.

Sınıflara göre öğretmenleri tarafından gözlenen öğrencilere bakıldığında 5. sınıflarda çalışkanlık ve itaatkarlık, 6. sınıfta en az değer verilen davranışlar olmaktadır. 6. sınıf öğrencileri “en az sessiz” olan öğrencilerdir. Aynı şekilde diğer sınıf düzeylerinde yardımseverlik önemli iken 6. sınıfta önemini kaybetmektedir. 4. sınıftan 7. sınıfa doğru daha fazla karşılık vermenin ortaya çıktığı saptanmıştır. 6. sınıf öğrencileri, sorumluluk sahibi olmada duyarlı davranmamaktadırlar. 4., 5., 7. sınıf öğrencileri sosyal ve grup çalışmalarına yatkın iken 6. sınıf öğrencilerinin yatkın olmadığı, kötü dinleyici oldukları görülmektedir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, aile boyutunda ele alındığında sınıf düzeylerine (4., 5., 6.ve 7. sınıf) göre değişim gösterdiği saptanmıştır.

Öğrenci ailelerinin çoğu bütün üyeleriyle birlikte yemek yemekte-dirler. 4. ve 5. sınıf öğrenci aileleri eve düzenli olarak günlük gazete alırken 7. sınıflarda “bazen” bu şekilde davrandıkları saptanmıştır. Kitaplığa sahip olma açısından 5. sınıf öğrenci aileleri en yüksek, 6. sınıf öğrenci aileleri ise en düşük paya sahiptir. Altıncı sınıf öğrenci annelerinin kitap okuma ve okumama oranları eşittir. Kitap okuyan babaların 4. ve 5. sınıfı, okumayanların 6. sınıf, bazen okuyanlar ise 7. sınıf öğrencilerinin babaları olduğu saptanmıştır.

4. ve 5. sınıf öğrenci ailelerinin bilgisayarları ve internet üyeliği mevcut iken 6. ve 7. sınıf öğrenci ailelerinin çoğu bilgisayarının olmadığını belirtmektedirler. 4. ve 5. sınıf öğrenci aileleri sosyal aktivitelere “bazen” zaman ayırırken 6. ve 7. sınıf öğrenci aileleri zaman ayırmamaktadırlar. Bu bağlamda 4. sınıflar en yüksek 7. sınıflarda en az paya sahiptir. 4. 5. ve 6. sınıflarda evde karar verilirken ve çocukların kendileriyle ilgili kararlar alınırken görüşlerine başvurulmaktadır. 7. sınıf öğrencilerinin “bazen” görüşlerine başvurulmaktadır.

Aileler, ödev, spor, oyun vb. için çalışma planı hazırlamaktadırlar. Bu konuda 4. sınıf en büyük paya sahiptir. Okul içi ve dışı etkinliklerle ilgili olarak en çok 4. sınıf öğrencileriyle iletişim kurulmaktadır. Bu sınıf öğrencilerinin aileleri, bilgi kazanımında dayak olayına inanabilmektedir. 4. ve 7. sınıf öğrenci aileleri, çocuklarını yetişkinliğin özelliklerini taşımayan niceliksel eksiklik döneminde yaşayan kişiler olarak değerlendirmektedir. Çocuklarının mantıklı konuşmalar yaptığını düşünen aileler 4. sınıf öğrenci aileleridir. 7. sınıfa doğru bu görüş benimsenmemektedir. 5. sınıf öğrenci aileleri bıkkın, çaresiz, yalnız ve öfkeli olma durumundadır. 4. sınıf öğrenci aileleri çocuklarını sıkı kurallarla büyütmenin daha iyi olabileceğini düşünürken 7. sınıf öğrenci aileleri ise farklı düşünmektedir.

4. ve 7. sınıf öğrenci aileleri çocuklarının onları herkesten üstün görmesini istemektedirler. 7. sınıf öğrencileri iyi şeyler yaptıklarında aileleri tarafından övülmektedir. 4. sınıf öğrenci aileleri kızdıklarında kötü sözler söyleyebilmektedirler. 6. sınıf öğrencilerine aileleri ödev yapmada yardımcı olurken 5. sınıf öğrenci aileleri evde yardımcı olmamaktadır. 4.

ve 5. sınıf öğrenci aileleri çevre ve bilinçli tüketicilikle ilgili olumlu tutum sergilerken 6. ve 7. sınıf öğrenci aileleri istikrarsız davranmaktadır. 7. sınıf öğrencilerinin kardeş sayıları fazladır. Dershaneye gidenlerle gitmeyenlerin oranı yedinci sınıfta birbirine eşittir. 4., 5., 6. sınıf öğrenci aileleri, çocuklarının okulda yeterince bilgilendiği görüşündedirler. Ödevler miktar ve nitelik olarak sorun yaratmamaktadır. Genel olarak 6. sınıflar dışında diğer sınıf öğrencilerinin çalışma odaları vardır. 7. sınıf öğrenci aileleri çocuklarıyla okul hayatı ile ilgili olmak üzere yemekten önce iletişim kurarken diğerleri yemekten sonra iletişim kurmaktadır. 4. ve 6. sınıf öğrenci aileleri bir saatten fazla zaman ayırmaktadır. Sınıflara göre anne ve babaların öğrenim düzeyleri arasında anlamlı farklar vardır. Ailelerin öğrenim düzeylerinin en yüksek olduğu sınıflar genellikle dördüncü sınıflardır.

3- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımı, cinsiyete göre ele alındığında öğrenci boyutunda değişim gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Cinsiyete göre öğrencilerin verdikleri cevaplara göre hem kız hem de erkek öğrenciler derste arkadaşlarının konuşmalarından dolayı dikkatlerinin dağıldığını belirtmektedirler. Her iki grup da beslenme ile okul başarıları arasında ilişki olduğunu belirtmektedirler. Ödev ve sınav sonuçları değerlendirilirken heyecanlanmaktadırlar. Yazı yazma amacıyla bilgisayardan yararlanmaktadırlar. Okul dışında öğrencilik için iki saat zaman ayırmaktadırlar.

Ödevin içindeki bilgilerin ödevin başarısını belirlediğine inanılmaktadır. Hem erkek hem de kız öğrenciler tarihsel analiz ile ilgili soruya gel olarak doğru cevap vermişlerdir. Aynı şekilde Sosyal Bilgiler dersiyile ilgili bir araştırma yapmaları istendiğinde ansiklopedi ve interneti kullanmaktadırlar. Ödevlerin incelenmesi ve sonunda alınacak notlar önemli olmaktadır. Okuduğunu anlamada kız öğrenciler daha iyidir. Erkek öğrenciler sosyal faaliyetler ve spor konularında çok iyi iken kız öğrenciler el becerilerinde çok iyidir. Her iki cinsiyet de grup çalışmalarıyla çalışma becerilerinin geliştiğini düşünmektedir. Kız öğrencilerin erkeklere göre derste okul sonrasını ve ailesini daha çok düşündüğü saptanmıştır.

Erkek öğrenciler sohbet etme ve konuşma gereksiniminin derste dikkat dağınıklığına yol açtığı düşüncesindedir. Sınıftaki etkinliklere düşüncelerini ifade etmek için katılan kız öğrencilerin yanı sıra öğretmen isteği ile katılanlar da vardır. Erkek öğrenciler de düşüncelerini ifade edebilmek için etkinliklere katılırken arkadaşlarıyla bir arada olmak isteyenler de vardır. Tartışmaya katılmaktan hoşlanmayanlar daha çok erkek öğrencilerdir. Çevre konusunda duyarlı olan öğrencilerin aynı zamanda yardımsever oldukları saptanmıştır. Barışçıl, uzlaşmacı olan öğrenciler aynı zamanda yardımsever ve çevreye duyarlı olabilmektedirler.

Kız öğrenciler, daha az yazma ve değerlendirmenin “iyi olacağı” ve “olmayacağı” görüşünü eşit olarak paylaşmaktadırlar. Erkek öğrenciler ise daha az yazma ve değerlendirmenin iyi “olmayacağı” görüşündedirler. Kız öğrenciler sıra ve grup arkadaşlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bilgisayara sahip olan erkek öğrenciler çoğunluktadır. Erkek öğrenciler, sınıfta istedikleri yerde oturduklarını belirtmektedirler. Kız ve erkek öğrenciler yaşam boyu başarıyı hedeflemektedirler. Kız öğrenciler erkeklere oranla okulda güzel vakit geçirdiği görüşündedirler. Öğretmenler erkek öğrenciler karşılık veren öğrenciler iken, kız öğrencilerin karşılık vermediklerini ifade etmişlerdir. Sorumluluk konusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha duyarlı oldukları belirlenmiştir. Sosyallik ve grup çalışmalarına yatkınlık açısından erkek öğrencilerin daha yetenekli olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi dinleyici oldukları saptanmıştır.

4- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımının, öğrenme ortamına göre değişim gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Öğretmenlerin ödevleri ve sınav sonuçlarını değerlendirirken öğrencilerin daha çok bir şeyleri yanlış yapmadan dolayı heyecanlandıkları, endişe ve korku duyanların birbirine yakın oranlarda olduğu saptanmıştır. Suçluluk ve utanma duygusu en az yaşanan duygudur. Not kaygısıyla ödev yapanlar da mevcuttur. Öğretmenlerin öğrencileri gruplandırma kriterlerinin başında davranışlar gelmektedir. Başarı durumuna göre gruplandırmalar da yapılmaktadır. Öğretmenlerin yaptıkları gruplandırmaya ilişkin öğrenciler gruplandırmanın, çalışma becerilerini arttırdığını, yarışma rekabet ortamı yarattığını düşünmektedirler. Ayrıca okul hayatlarına çeşitlilik getirdiğini, arkadaşlık duygularını geliştirdiğini düşünenler de vardır.

Sınıfta verilen ödüller öğrenciler için yarışma içinde sahip oldukları dereceyi ve sırayı ifade etmektedir. Ayrıca övgüye değer olduğunu, ödülün kendisini, ayrıcalıklı olduğunu da düşündürmektedir. Öğrencilerin iyi oldukları konularda zaman ayırıp daha çok çaba gösterdikleri için başarılı oldukları saptanmıştır. Hoşlandığı konularda başarılı olanların yanı sıra ailelerinin ilgisinden dolayı başarılı olanlarda vardır.

Öğrencilerin okul dışında günde öğrencilik için ayırdıkları zaman ortalama iki saattir. Hiç zaman ayırmayanlar az sayıdadır. Öğrencilerin yaptıkları ödevlerin başarısını en çok ödevin içindeki bilgilerin etkilediği, ödevin görüntüsü ve miktarının ödevin başarısını doğrudan etkilemediği saptanmıştır. Öğrencilerin tarihsel analiz yetenekleriyle ilgili olarak yarıdan fazlası doğru cevabı vermişlerdir. Ancak sınıf düzeylerine göre 6. sınıfın diğer düzeylere göre önemli bir dönüm noktası olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde yaşadıkları şehri kuran ya da mahallelerine ismi verilen bir şahsiyeti araştırmaları istendiğinde ilgili bir

ansiklopediye, internete baktıkları saptanmıştır. Anne, baba ve diğer kişilere sorarak bilgi edinen öğrenciler de vardır.

Dikkatleri dağıldığında öğrenciler okuldan sonrasını ve ailelerini düşünmektedirler. Hayal kuranlar, oyun zamanını, arkadaşlarını düşünenlerin de olduğu saptanmıştır. Ders sırasında dikkatlerinin dağılma nedenlerinin başında diğer çocukların sohbet etme, konuşma gereksinimlerinin yanı sıra derslerin zaman zaman sıkıcı ve zor olması gelmektedir. Sınıftaki etkinliklere katılma nedenleri arasında “düşündüklerini ifade etme istekleri” etkili olmaktadır. Başarılı oldukları konulardaki etkinliklere katılanlar ve arkadaşlarıyla bir arada olmak için katılanların yanı sıra öğretmenleri istediği için katılanların da olduğu görülmektedir. Öğrenciler grup içindeki tartışmalara katılmayı tercih etmekle beraber birebir tartışmalardan kaçınmaktadırlar. Öğrenciler, bir konu üzerinde çalışırken konsantrasyon güçlüğü çekmektedir.

5- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımının, ailelere göre değişim gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyleri ile çocuklarıyla ilgilenmeleri, zaman ayırmaları, eve günlük gazete alımı arasında ilişkiler saptanmıştır. Çoğunlukla çocuklarına yemekten sonra daha fazla zaman ayıran ailelerin üyelerinin birlikte yemek yemedikleri görülmüştür. Evlerinde bilgisayarı olan aileler çoğunlukla sosyal aktivitelere katılan, karar almada demokrat olan ve çocuklarına zaman ayıran ailelerdir. Öğrenci ailelerinin çoğu evlerinde internet bağlantısı olmadığını, internetten yararlanılmadığını ve ödevlerin miktarın sorun yaratmadığını belirtmektedir. Evde internet bağlantısı ve bilgisayarı olmayan öğrenciler internetten yararlanmama eğilimindedir. Ailelerin sahip oldukları kitap sayısı ile anne babaların öğrenim düzeyleri, kitap okumaları, günlük gazete alımı, bilgisayar sahibi olma ve plan yapmaları arasında ilişki vardır.

Kitap okuma ile bilgi kazanımında dayak olayına daha az inanma arasında ilişki olduğu görülmüştür. Dayak olayına inanan aileler genellikle çok çocuk sahibidir. Maddi düzey, öğrenim düzeyi, çocuğa bakış açısı ve çalışma odasına sahip olma arasında pozitif ilişkiler olduğu saptanmıştır. Çok kitap okuyan babalar ve çocuklarını takdir eden aileler için ödev sorun olmamaktadır. Öğrencilerin etüd ve dershaneye gitmeleriyle ailelerin plan yapmaları, çocuklarının mantıklı konuşmalar yaptığına inanmaları, bir saatten fazla zaman ayırmaları arasında ilişki vardır. Okul içi ve dışı etkinliklerle ilgili iletişim kuranlar yüksek öğrenim düzeyine sahiptir Çocuklarıyla, okulla ilgili konularda bir saatten fazla zaman ayıranlar çoğunlukta. Ancak hiç zaman ayırmayan aileler de vardır. Aileler, daha çok yemekten sonra çocukları ve onların okul hayatı ile ilgili iletişim kurmaktadırlar. Ailelerin çocuklarını

yetişkinliğin fiziksel özellikleri elde edilinceye kadar niceliksel eksik döneminde görmeleriyle, öğrenim düzeyi, sahip olunan kitap sayısı, eğitim harcamaları, bilgisayar ve internetten yararlanma, sosyal aktivitelere katılmaları arasında güçlü ilişkiler saptanmıştır.

6- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımının, öğretmenlere göre değişim gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Öğretmenlerin eğitim öğretime ilişkin görüşlerine bakıldığında sınıf ortamında öğrencilerin konuşmaları sırasında ayağa kalkmaları ve öğretmenlerin otoriter davranmaları gerektiği görüşünü benimsedikleri görülmektedir. Öğretmenler, öğrencilere yönelik yapılan kısıtlamaların öğrencilere açıklanması gerektiğini düşünmektedir. Öğrencilerin kişisel problemlerine yardımcı olan öğretmenlerin çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Öğretmenler, yeni şeyleri merak edip deneme eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde zaman zaman sıkıldıklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katıldıkları saptanmıştır.

Bazı öğretmenler, bu bağlamda katılımın çok az olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, ödevler yapılırken belli kalıplara uyulmasını istemektedirler. Sınıfta öğrencilerin oturma düzenleri ile ilgili olarak öğretmenlerin bazen öğrenci isteklerini dikkate aldıkları saptanmıştır. Öğretmenler derste genellikle ders konularının dışına çıkmamaktadırlar. Öğretmenlerin meslekleriyle ilgili bir kütüphaneye sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin öğrenci aileleriyle birlikte yaptıkları görüşmelerde öğrencilerin gelişimlerine de önem verdikleri saptanmıştır. Öğrenciler, sınıfta ders ortamında oluşan zor durumlar karşısında etkisiz hale getirebilmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği öğretmenlerde heyecan ve mutluluk uyandırmaktadır.

Öğretmenlerin rehberlik çalışmalarıyla ilgili katkılarının olduğu belirlenmiştir. Sınırlı bütçelerine rağmen öğretmenler meslekleriyle ilgili kendilerini geliştirmek amacıyla harcama yapmaktadırlar. Öğretmenler, mesleklerine gereken önemi verdiklerini düşünmektedir. Okul içi ve dışında öğrencilerin zamanlarının yönetimi konusunda öğretmenlerin bazen etkili oldukları saptanmıştır. Öğretmenler, öğrencileriyle bireysel olarak iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin yeni bilgiler öğrendiklerinin farkında olduklarını belirtmektedirler. Çalışma el kitabı öğretmenler için önemli bir kaynak görevi yapmaktadır. Öğretmenler hizmet içi seminerlere katılmaları ve okulda bireysel çalışma planı yapmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Ders işleme sırasında sözlü anlatım tekniği en fazla kullanılan teknik olmaktadır. Öğretmenler müze ziyaretleri için bazen zaman ayrılması gerektiğini belirtmektedirler. Her gün

düzenli olarak okuma saatlerinin olduğu belirlenmiştir. Okul yönetimi bazı durumlarda sınıf içi uygulamalarını olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler genel olarak Sosyal Bilgiler dersinde tam bir bilinçliliğin olduğunu ve öğrencilerin neyi niçin yaptıklarının farkında olduklarını düşünmektedirler. Öğretmenlerin bir bölümü ise tam tersi düşünceleri paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Programının kapsamlı, işlevsel, fırsat eşitliği yaratma açısından değerlendirme yaptıkları belirlenmiştir. Bu değerlendirmeyi hiç yapmayan öğretmenlerin de mevcut olduğu görülmüştür. Öğretmenler kendilerini sosyal çevrede karar alan ve değişimi yürütebilen bir kişi olarak nitelendirmektedirler. Bilgisayara sahip olan öğretmenlerin olmayanlara göre çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Bilgisayar sahibi olmalarına rağmen her zaman ders materyali hazırlamada bilgisayardan yararlanılmadığı gözlenmiştir. Öğrencilerinin başarılarından memnun olanlarla olmayanların eşit olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin yaş ortalamaları 37,9'dur. Çalışma yılları ortalaması ise 14,7' dir. Öğretmenlerin, en düşük yaş ortalamasının 23, en yüksekini ise 58 olduğu belirlenmiştir. En az çalışma yılının 8 ay, en fazla ise 36 yıl olduğu saptanmıştır.

Yaşları, çalışma yılı ve deneyimleri artan, tartışma yöntemiyle ders işleyen ve ailelerle çocuklarının gelişimleriyle ilgili iletişim kuran öğretmenlerin öğrencileri, yeni bilgiyi öğrendiklerinin farkına varmaktadırlar. Sosyal Bilgiler dersinde etkinlik ve sınıf tartışmalarına katılanların sayısı azaldıkça Sosyal Bilgiler dersinden sıkılma olasılığının arttığı saptanmıştır. Çalışma yılları ve yaşları ilerleyen öğretmenler daha otoriter olunması gerektiğini düşünmektedirler. Mesleki gelişimleri için zengin bir kütüphaneye sahip, müze ziyaretlerine önem veren öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin konularının kendilerinde heyecan uyandırdığını belirtmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinde sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılan öğrencilerin sessiz okuma saati olan sözlü anlatıma ağırlık verilen sınıflarda az sayıda olduğu belirlenmiştir.

Bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmalar; araştırma, gözlem, anlatım yöntemi, soru-cevap yöntemi ve çocuğun kendi varlığının görülmesini sağlamak şeklinde özetlenebilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerle iletişimi daha çok birebir, dostça kurduklarını belirtmektedirler. Dersin işlenişi sırasında en çok kullanılan özel öğretim yöntemleri arasında soru-cevap, anlatım, beyin fırtınası, kavram haritalarını kullanma, deney, gezi-gözlem gibi konuların içeriğine göre merak uyandıran yöntemler tercih edilmektedir.

Öğretmenlerle öğrenciler arasındaki iletişimde empati, paylaşım ve samimiyet gibi kavramların önemli olduğu görülmektedir. Ödevler, araştırma yapılmasını sağlayan araçlar olarak görülmektedir. Günde 1 saat kadar sürede yapılabilecek ödevler verilmektedir. Ödevler

bazı durumlarda %80'lik paya sahip olmaktadır. Günlük ders süresinin bir bölümü kadar olan sürede ödev etkinlikleri yapılmaktadır. Öğretmenler, başta bilgisayar kursu olmak üzere sağlıklı, dille ve toplam kalite yönetimi ile ilgili kurslara katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin öğrenme ve eğitim sürecinde bireysel farklılıklara yönelik olmak üzere seviye tespitine uygun çalışmalar yapıldığını, günlük hayattan örneklerin kullanıldığını belirtmişlerdir. Sınıfların kalabalık olması, öğrenci ailelerinin ilgisizliği nedeniyle bireysel farklılıkların çözümlenemediği saptanmıştır. Öğretmenlerin kendilerini yenileme yöntem ve kaynaklarının başında okuma, araştırma, seminer çalışmaları, bilgisayar kullanma, öğrenmeye açıklık ilkesini benimseme gelmektedir.

7- Öğrencilerin çağdaş insan olma özelliklerine ne derece sahip olduklarına bakıldığında ise şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Genel olarak şu sonuçlarla karşılaşılmıştır:

Öğrenciler anlaşılmadıkları kişilerle konuşmayı tercih etmemektedirler. Aralarındaki sorunu çözmek istediklerini belirtenlerle büyüklerden yardım isteyenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Öğrencilerin anlaşılmadıkları kişilere karşı en çok gösterdikleri davranış şekilleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin bir haftalık zaman diliminde en çok yaptıkları etkinlikler yazma ve bilgisayar kullanmadır. İşbirliği gerektiren etkinlikler en az paya sahiptir. Öğrencilerin bir haftalık zaman diliminde en çok yaptıklarına ilişkin etkinlikler arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Öğrencilerin bir haftalık zaman diliminde en az yaptıkları etkinlikler oyun oynama, gezinti, müzik ve resimle uğraşmadır. Öğrencilerin bir haftalık zaman diliminde en az yaptıkları etkinliklerle işbirliği gerektiren etkinlikler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin bilgisayardan daha çok yazı yazma, internetten yararlanma amacıyla yararlanmaktadır. Bilgisayar kullanmayanların oranı en az paya sahiptir.

Öğrencilerin okul başarısını zaman zaman olumsuz etkileyen faktörlerin başında beslenme yetersizliği ve dersleri sevmeme gelmektedir. Ailedeki huzursuzluk da bu durumda zaman zaman etkili olmaktadır.

Öğrenciler kendilerini, okuduklarını anlamalarıyla ilgili olarak “çok iyi” ve “iyi” olarak değerlendirmektedir. Öğrencilerin “çok iyi” olduklarını ifade ettikleri konuların başında “sosyal faaliyetler ve spor” gelmektedir. Bunu “el beceriler, okuma-yazma ve araştırma yapma” izlemektedir. Öğrencilerin okumaya karşı olan tutumları arasında en çok “her türlü yazılı kaynağı okumaktan hoşlandıkları” görülmektedir. Bazı öğrenciler ilgisini çeken kitapları okurken, bazı öğrenciler de başladığı kitapları bitiremeyen ve okumaktan hoşlanmamaktadır.

Sorumluluk duygusu olan çocuklar yardımsever, çevreye duyarlı, barışçıl ve uzlaşmacıdır. Aynı zamanda hukuk kurallarından da haberi olan öğrencilerdir.

Öğrencilerin “başkalarının güzel şeyler söylemesinin çok hoşuna gitmesi” ile “aileleri tarafından cezalandırıldıklarında kendilerini kötü hissetmeleri ve büyüklerini hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışmaları” arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bu öğrenciler yeni şeyleri merak etmeyen, öğretmenleri çalışmalarına bakmak istediklerinde bundan hoşlanmayan öğrencilerdir. Dışsal denetimli olan öğrenciler ödevlerini günü gününe yapmaktadırlar. Ödevlerinin günü gününe yapan öğrenciler bilgiye ulaşmada kendilerini yeterli hissetmekte ve kendilerini geliştirmektedirler. Kötü not alan öğrenciler derslerdeki etkinliklere katılmaktan hoşlanmamaktadırlar.

Kurallara uyan sessiz okumayı seven, araştırmacı öğrenciler derslere hazırlıklı gelmektedirler. Derslerine hazırlıklı giren öğrencilerin daha yardımsever olduğu saptanmıştır. Alay edilme korkusu ve konsantrasyon bozukluğu olan öğrenciler söyledikleri kabul edilmediğinde kaybetmişlik duygusu yaşamaktadırlar. Arkadaşlarına yardımcı olan öğrenciler alay edilmekten korkmayan, başkalarından çok kendisi için ders çalışan, planlı, özgüvenli, sessiz okumayı seven öğrencilerdir.

Öğrencilerin hatalarını, yanlışlarını açıkça söylemekten çekinmeleri ile sınava hazırlanıp sınav sonucunda unutmaları, konsantrasyon bozukluğu, kaybetmişlik duygusu yaşamaları arasında ilişki vardır. Öğrencilerin yanlış olduğunu bildiği bir görüşe karşı kendi görüşlerini savunmalarıyla dışsal denetimli olma, kurallara uyma, yardımsever olma, yaptığı işlerin nasıl gittiğini takip etmeleri arasında ilişkiler vardır. Yaratıcılığını kullanan öğrenciler, ödevleri zamanında yapan, okulun yeteneklerini geliştirdiğini düşünen, istekli ve hazırlıklı derse girme, sosyalleşme kurallara uyma, meraklı olma, yaptıkları işleri takip etme özelliklerini taşımaktadır.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla takım çalışması yapmalarıyla ödevlerini zamanında yapma, istekle etkinliklere katılma, derslere hazırlıklı girme, özgüvenli, yardımsever olma, kurallara uyma, sorumluluk sahibi olma, sessiz okumayı sevmeleri arasında ilişkiler saptanmıştır. Derslerde konuları anlamayan arkadaşlarına yardım eden öğrenciler bilmediği kelimeleri araştırmaktadır. Öğrencilerin yaptıkları her şeyden sorumlu olduklarını düşünmeleriyle ödevi zamanında yapma, okulu ve araştırmayı sevme, çalışmalarına bakılmasından hoşlanma, grup çalışmasına yatkın olma, kurallara uyma arasında ilişki vardır. Genel olarak öğrenciler daha az yazma ve değerlendirme olması durumuna olumsuz bakmaktadır. Öğrenciler kütüphaneye düzenli olarak gitmektedirler. Bir yıl boyunca öğrenciler etkinliğe katılmışlardır. Demokratik olma, katılımcı olma ve yetişkinlerin dikkatini çekme ile ilgili konularda öğrenciler olumlu

tutum sergilemektedir. Öğrenciler yaşam boyu başarıyı hedeflemektedirler. Sınıf içi etkinlikler belirlenirken öğrencilerin görüşlerine başvurulmamaktadır. Öğrenciler okulda güzel zaman geçirmektedirler. Etkinlikler sevildiğinde ilgi yoğunlaştırılabilir. Derslerde daha az yazma ve değerlendirme olmasını isteyen öğrenciler kurallara uyan, yaşam boyu başarıyı hedefleyen ve etkinlik oluşturulurken görüşlerine başvuru alan öğrencilerdir. Öğrencilerin takım çalışmaları yapması ile kurallara uyma, etkinlik seçimi, yaşam boyu başarıyı hedefleme, okulda hoş zaman geçirme arasında ilişki vardır.

Okul aile ilişkisine inananlar çocuklarıyla iyi iletişim kurabilmektedirler. Yeterli kaynağa sahip olan, görüşüne başvuru alan öğrenciler etkinlikleri severek yapmaktadırlar. Öğrencilerin kütüphaneye gitmeleri öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle gerçekleşmektedir. Tekrar etme stratejilerini kullanmayanların daha çok kütüphaneye gittikleri saptanmıştır. Yaşam boyu başarıyı hedefleme ile etkinliklere ilgiyi yoğunlaştırma arasında güçlü ilişki vardır. Öğrencilerin çalışkan olmalarıyla sorumluluk duygusu, yeteneklilik, yardımseverlik, sosyal, iyi dinleyici olma arasında pozitif ilişkiler saptanırken, düşünceli olmaları ile negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal olmalarıyla sorumluluk sahibi, iyi birer dinleyici olmaları arasında ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin, yardımsever, hem sosyal hem de grup çalışmalarına yatkın olma özelliklerinin birlikte olduğu gözlenmiştir. Karşılık vermeme ve sessiz olma dışında diğer özellikler birlikte bulunmaktadır. Sessiz olma ile karşılık vermeme özellikleri ise pasif kişilik özelliklerini oluşturmaktadır.

Öğrencilerin sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında arkadaşlarıyla ders çalışan, çekinmeyen öğrencilerin yanı sıra girişken, sosyal, sevilen öğrencilerin olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler arkadaşlarıyla anlaşmazlık yaşadıklarında kavga, dayak, karşısındakinin kendisinden özür dilemesini bekleme, o kişiyle hiç konuşmama gibi davranışları sergilemektedirler. Karşısındakinin her istediğini yapma, öğretmene şikayet etme, onunla bilgisayar oynamama davranışları da gözlenmiştir. Öğrenciler bir haftalık zaman diliminde okul dışında en çok televizyon seyretme, spor, ders çalışma, uyuma, ödev yapma, bilgisayar oynama, bisiklete binme, satranç oynama, kardeşiyle zaman geçirme ile ilgili etkinliklerini yapmaktadırlar. Öğrenciler ani karar verip pişmanlık duymaktadırlar. Ödevler bir an önce yapılıp bitirilmesi gereken yükler olarak görülmektedir.

Çağdaş insan modelinde, yaratıcılık, eleştirel düşünme, karara katılım, empati, hoşgörü, ekip çalışmasına yatkınlık, iletişim ve öğrenme becerileri, demokratik olma gibi beceriler ile sorumluluk, özgüven, farklı düşüncelere saygı, çevre duyarlılığı gibi değerler arasında güçlü ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Yapılan faktör analizleri sonucunda “*bireyin bilgiyi edinme ve değerlendirme özellikleri*” “kaynakları etkili kullanma, araştırma yapma, demokratik olma, paylaşımcı olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, planlama, yaratıcı olma”, *bireyin uyum özellikleri* “uzlaşmacı olma, çevre bilinci, hukuk kurallarından haberdar”, *öğrenmede inisiyatif kullanma* (karar verme, kendine güvenme, öğrenme öğrenme, denetimin içseliği), *SES ve eleştirel düşünme, sınıf düzeyi, cinsiyet* şeklinde özelliklerin bir araya geldiği saptanmıştır. Ayrıca kişilik özellikleri ile ilgili iki farklı şekilde öbikleşme ile kişilik özellikleri “*iyi dinleyici olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, çalışkan olma, iyi davranışlı olma, yardımsever, yetenekli olma*” ve pasif kişilikte “*karşılık vermeme sessiz olma*” özelliklerinin bir araya geldiği saptanmıştır.

Tüm bu sonuçlar dikkate alınarak aşağıdaki öneriler getirilebilir:

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Öğrencilerin araştırma yapma becerileri geliştirilirken daha sonraki aşamaları merak etmeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda sorular, etkinlikler, her türlü materyal ve yöntem kullanılarak çocukların güdülenmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine işlenen konuları anlayabilmeleri için, onların en yakın oldukları çoklu zeka alanlarına uygun olan öğrenme stratejileri kullanılmalıdır. Derslerdeki etkinliklere katılmayla ilgili olarak orta SES okul öğrencileri daha olumsuz bir tavır sergilemektedirler. Sosyal Bilgiler derslerindeki etkinliklerde etkin katılımı sağlayabilmek için öğretmenlerin, etkinliklerin hemen arkasından en kısa sürede dönüt vermeleri gerekmektedir.

Öğretmenleri ve aileleri tarafından cezalandırılan öğrenciler, derse karşı isteksiz olabilmektedirler. Bu nedenle, daha olumlu pekiştiriciler kullanarak derse karşı daha iyi bir motivasyon sağlanabilir. Öğrenciler başkalarının kendilerine güzel şeyler söylemeleriyle kendilerini mutlu hissetmektedirler. Sosyal Bilgiler dersi programının bir amacı da, mutlu bireyler yetiştirmektir. Bu yüzden öğrencilerle iletişim kurulurken yapıcı eleştiriler ve olumlu cümleler kullanılmalıdır. Herhangi bir yanlış yaptıklarında, arkadaşları tarafından alay edilmekten korkan öğrenciler, alt SES okullarında çoğunluktadır. Bu konuyla ilgili olarak Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerden biri olan özgüven konusuna ağırlık verilmeli ve öğrencilerle bu konuda etkinlikler yapılmalıdır. Ayrıca öğrenci aileleriyle uzman kişilerin yer aldığı toplantılar düzenlenmelidir. Öğrencilerin ders çalışma ve derse karşı güdülenme nedenleri arasında anne ve babalarını hayal kırıklığına uğratmama düşüncesinin en fazla alt SES’de bulunmasından dolayı, bu okullarda öğrencileri neyi, niçin, nasıl yapmaları gerektiği

ayrıntılılarıyla anlatılmalı ve Sosyal Bilgiler programındaki “öğrenmeyi öğrenme” becerisine ağırlık verilmelidir.

Ödevlerini günü gününe yapmayan öğrencilerin sorumluluk duyguları geliştirilmeli, plan yapabilme ve bu plana uyma yetisi kazandırılmalıdır. Öğrencilere çalışma alışkanlığı kazandırılırken ailelerle işbirliği yapılmalıdır. Bu bağlamda, uygun çalışma ortamları hazırlanmalıdır. Öğrencilerin bazı durumlarda yaptıklarının yanlış olabileceği gibi konularda özeleştirme yapmaları sağlanmalıdır. Öğrenciler, gördükleri davranış şekillerini de örnek alabileceklerinden dolayı, aile ve okul çevresindeki kişilerin de özeleştirme yapabilmeleri gerekmektedir.

Öğretmenler öğrencilerden beklentilerini belirlerken her bir öğrencinin ilgi, gereksinim ve yeteneklerini dikkate almalı ve bireysel farklılıkları ön planda tutmalıdırlar. Öğretmenler, öğrencilerin verilen bilgileri kazanıma dönüştürüp dönüştürmediklerini kontrol edebilmelidirler. Burada öğretmenlerin, öğrencileri gözlemleyip gözlemlerini rapor haline getirmeleri gerekmektedir.

Alt ve üst SES’de anne ve babalarının yaşamla ilgili görüşlerini yeterli bulan öğrencilerin çoğunlukta olması, onların hayatla ilgili kendilerine özgü görüş oluşturmaları gerektiğini göstermektedir. Bunun için de kendilerini tanımaları sağlanmalı ve bunlarla ilgili çeşitli testler uygulanmalıdır. Öğretmenlerin öğrenci çalışmalarını değerlendirmeleri sırasında dönütlerini belirleyen en önemli etken öğrenciyle ilgili beklentilerdir. Öğretmen, öğrencileri ve ailelerini tanımalı ve performansı değerlemelidir. Yüksek beklenti içinde olunması öğrencinin aşırı kaygı yaşamasına yol açmaktadır. Özellikle üst SES’de bulunan öğretmenler bu konuda dikkatli olmalıdır. Alt SES’de sessiz okuma faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları, sessiz okuma saatlerinin de oluşturulmasıyla geliştirilebilir.

Sosyal Bilgiler dersi işlenirken özellikle, iletişim ortamı yaratması açısından tartışma yöntemine ağırlık verilmelidir. Küçük gruplarla tartışma yöntemi özellikle öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde oluşturmaya uygun yaklaşım olarak anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilmeleri sağlanmaya çalışılmalıdır. Bunun için öğrencilerin hazırbulunmuşluk düzeyleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca anlamlı öğrenmenin sağlanmasıyla, öğrenciler bilgileri kendileri yapılandıracıklarından ezberleme ve sınav sonrası unutma gibi sorunlar da yaşamayacaklardır.

Üst SES okul öğrencilerinin yardımseverlikle ilgili özellikleri kazanmasına yönelik etkinliklere daha çok ağırlık verilmelidir. Yine üst SES okul öğrencileri derste çalışmalarını sürdürürken dikkatlerini yoğunlaştıramamaktadır. Bu durum dikkat çekicidir. Öğretmenlerin güdüleme ve dikkat çekme ile ilgili çalışmaları yoğunlaştırması gerekmektedir. Kaybetmişlik

duygusunun en çok yaşandığı alt SES okul öğrencileri için, özgüven, özsaygı ve eleştirel düşünme gibi konularda yapılan ek çalışmalarla, olumlu kazanımlarda bulunmaları sağlanmalıdır. Ailelerin istediği şekilde davranmadığında en çok sorun yaşanan üst SES okul öğrencilerinin ailelerine yönelik yüz yüze görüşme ve toplantılar yapılmalıdır. Demokratik olmakla ilgili niteliklerin kazanımına yönelik etkinliklerin üst SES okullarında yeterli olmasına rağmen, alt ve orta SES okullarda az olduğu dikkati çekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri olan demokratik vatandaşlar yetiştirme konusuna özel bir önem verilmeli ve etkinlikler öğrencilerin demokratik bireyler olmasını sağlayacak şekilde seçilmeli ve artırılmalıdır. Eleştirel düşünme becerisinin zayıf olduğu alt SES öğrencilerinde bu beceriye yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinin ilkelerinden olan güncellik ilkesine önem verilmelidir.

Grup çalışmalarını benimseyen öğrencilerin azınlıkta olduğu orta ve üst SES'teki okullarda grup çalışmalarına özendirici faaliyetlere ağırlık verilmelidir. Bütün SES'lerdeki okullardaki öğrencilerde Sosyal Bilgiler dersinde karar verme becerileri geliştirilmelidir. Ayrıca alınan kararların uygulanması ile ilgili denetlemeler yapılmalıdır. Alt SES okullarda öğrencilere verilen ödevlerin büyük bir yük olarak görülmesi ve bir an önce yapıp bitirilmesi gereken işler olarak görülmemesi için öğretmenler araştırmaya, incelemeye dönük çalışmalar yaptırarak buluş yolu ile öğretim stratejilerini kullanmalıdırlar. Alt ve Üst SES okullarda öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersinde bilmediği kelimeleri araştırmaları sağlanmalıdır.

Alt ve Üst SES okul öğretmenleri sınıfta öğrencileri ve arkadaşlarını ilgilendiren konularda görüş almalıdırlar. Alt ve Üst SES okullarda çevre duyarlılığı ile ilgili çalışmaları artırılmalıdır. Alt ve Orta SES okullarda derste yazma ve değerlendirme faaliyetlerinin de artırılması gerekmektedir. Öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersinde farklı kaynaklardan yararlanmaları sağlanmalıdır. Bütün ders materyalleri, kaynaklar ve araç-gereçler öğrencilere çok iyi tanıtılmalıdır. Bütün okullarda bilgisayar olanakları artırılmalıdır.

Alt ve Orta SES okul öğrencilerinin sınıf, okul ve diğer kütüphaneleri tanımaları ve yararlanmaları sağlanmalıdır. Alt SES okul öğrencileri sosyallik açısından olumsuz davranış sergilemekte ve kalabalık ortamlarda bulunmaktan kaçınmaktadırlar. Bu yüzden sosyal katılım becerilerinin geliştirilmesi için en çok sayıda etkinlik düzenlenmelidir. Alt SES okul öğretmenlerinin öğrenciler adına karar verme durumlarını kısıtlamaları gerekmektedir. Öğrencilerin karar verme sürecinde sorunu fark etmeden değerlendirmeye kadar olan süreçte etkin olmaları gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde konular işlenirken alt SES'deki okullarda tekrar statejisinin kullanılması öğrencilerin bilgileri kendilerinin oluşturabilmelerini olumsuz

etkilemektedir. Bu yüzden alt SES’de öğretmenlerin tam öğrenme modeline uygun ve oluşturmacı yaklaşıma göre olan stratejileri kullanmaları gerekmektedir.

Öğrencilerin ders aralarında istedikleri faaliyetlerde bulunmaları onların dersteki dikkatlerini yoğunlaştırmalarını sağlayabilir. Orta SES okul öğrencileri öğretmenleriyle iletişim kurmada çekingen davranmaktadırlar. Bu okullarda görev yapan öğretmenler derslerde iletişim becerilerini geliştirmelidirler. Üst SES’te öğretmenler öğrencilere karşı sabırlı ve anlayışlı olmak durumundadırlar. Öğretmenler otoriter davranışlardan çok anlayışlı tavır sergilemelidirler. Sabırlı, anlayışlı, dersi iyi anlatan ve öğrencilerle empati kurabilen öğretmenler öğrencilerle daha iyi iletişim kurabilme becerisini geliştirebilmektedirler. Alt SES öğretmenleri başta olmak üzere Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler konulara hakim olmalı, içeriği çok iyi bilmelidirler. Alt ve Orta SES öğrencileri derslerine ilişkin ödev vb. çalışmalar için daha az zaman ayırmaktadırlar. Öğretmenlerin, öğrencilerin ilgi alanı ve gereksinmelerine göre ödevleri çeşitlendirmeleri ve materyallerle desteklemeleri gerekmektedir. Alt ve Üst SES okul öğretmenleri öğrencilerin çalışmalarını değerlendirdiğinde endişe duygusu da yaşanmaktadır. Öğrencilerde aşırı endişe ve kaygı stres ortamı oluşturacağından öğrenmeyi olumsuz etkileyecektir. Bu yüzden öğretmenlerin çalışmaları değerlendirmeleri sonucunda verdikleri dönütler yapıcı olmalıdır.

Alt ve Orta SES’te öğrencilerin sınıfta bireysel çalışmalar için harcadıkları zaman arttırılmalıdır. Bireysel etkinliklere ağırlık verilmelidir. Alt ve Orta SES okullarda sınıf yönetimi konusunda daha dikkatli olunmalıdır. Ders sırasında etkinlik dışında oluşan gürültü öğrencilerin konsantrasyonlarını olumsuz etkileyebilir. Alt SES’teki okullarda öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde düz anlatım yöntemi kullanıldığında dersi sıkıcı bulabilmektedirler. Ayrıca çeşitli etkinlik ve yöntemlerin kullanılması dersin ilgi çekici olmasını sağlayacaktır. Soyut kavramların anlaşılması kolaylaşacaktır. Sosyal Bilgiler dersinin üniteleri işlenirken öğretmenlerin öğrencileri çok iyi güdülemeleri gerekmektedir. Neyi niçin öğreneceğini bilen öğrenci daha az ezberleme, daha çok anlamlandırma sürecine girecektir. Alt SES okulları başta olmak üzere öğrencilere “çalışkan” olma özelliklerinin kazandırılması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde hazırlık kısmındaki etkinliklerle keşfetme, açıklama ve derinleştirme sürecinde öğrenciler çok iyi takip edilmelidir.

Alt SES okul öğretmenleri öğrencilerinin pek yetenekli olmadığını düşünmektedirler. Oysa öğretmenlerin öğrencilerin neden yeteneklerini sergileyemedikleri ile ilgilenmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda aile ve ev ziyaretleri ile proje çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Demokrasinin önemli kavramlarından olan sorumluluk bilincinin az olduğu alt SES okullarında bu konudaki etkinliklerin artırılarak sürdürülmesi gerekmektedir. Sorumluluk duygusunun

önemine yönelik hikaye tamamlama, kavram haritaları oluşturma, ilgili kitaplardan özet çıkarma gibi etkinliklere yer verilmelidir. Ayrıca grup çalışmalarına yatkın öğrencilerin sayısını artırmaya yönelik grup faaliyetleri yapılmalıdır. Öğretmenler bireysel farklılıkları dikkate almalıdır. Bu konuda SES'e göre okullarda görev yapan öğretmenler farklı bireysel özellikleri ile karşılaşacaktır. Alt SES'te öğrenciler çoğunlukla sessiz, sakin iken orta SES öğrencileri çalışkandır.

Öğretmenlerin SES'lere göre Sosyal Bilgiler dersinde gözlemedikleri öğrencilerin bireysel farklılıkları mevcuttur. Orta SES okul öğretmenleri öğrencilerin araştırmacılık yönünü ve derse karşı olan ilgilerini artırıcı faaliyetlere ağırlık vermelidir. Üst SES okul öğretmenleri öğrencilerin bencillikleri ve kıskançlıklarıyla ilgili olmak üzere yüzyüze görüşmeler yaparak öğrenci aileleriyle birlikte hareket etmelidirler. Öğretmenler, gözlemedikleri öğrencilerin sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkileri ile ilgili olarak bütün SES'lerde çekingen, pasif ve uyumsuz öğrenciler için okulda ve okul dışında arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri projelere yer vermelidirler. SES'lere göre bilgisayar sahibi olma durumları değişmektedir. Alt ve orta SES'deki okullara yapılan yardımlar artırılmaktadır.

Öğrencilere verilen ödevlerin ve miktarının sorun olabildiği orta SES okul öğrencileri ile öğretmenlerin bu konuyu ele alan toplantılar ve yüz yüze görüşmeler yapmaları gerekmektedir. Alt SES öğretmenleri "otoriter" öğretmen tipinin daha iyi olduğu görüşündedirler. Hizmet içi eğitim kurslarında "demokratik öğretmen" olma ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersi yenilikçi ve eleştirel düşünen öğretmenlerce verilmelidir. Orta SES okullarda öğretmenler öğrencilerin kişisel sorunlarıyla daha fazla ilgilenmelidir. Alt SES okul öğretmenleri eleştirel yaklaşımı benimsememe konusunda daha titiz davranmalıdır ve ayrıca yeni şeyleri merak edip deneyen kişiler olmalıdırlar. Sosyal Bilgiler dersinde sıkılan öğrencilerin çoğunlukta olduğu alt SES okullarda bunun nedenleri öğretmenlerce irdelenmelidir ve kaynağı saptanmalıdır. Özellikle ders işleme yöntemi, öğretmenin yöntemlere yatkınlığı ve nitelikleri bu konuda etkili olabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılan öğrencilerin az olduğu alt SES okullarda derse karşı olumsuz tavırlar ortaya çıkabilmektedir. Bu tür çalışmalara yer verilmelidir. Ders konularının dışına genellikle çıkılmadığı alt ve orta SES okullarda ders ile ilgili yaşamdan örneklere ağırlık verilmelidir. Alt SES okul öğretmenleri sınıftaki zor durumları etkisiz hale getirme konusunda daha çok çaba harcamalı, öğrencilerin sorunlarını paylaşmalı ve onları tanımalıdır.

Sosyal Bilgiler dersi konularının kendilerinde heyecan uyandırdığını belirten öğretmenler alt ve orta SES okullarda görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin kendilerini

yenileme, geliştirme ve Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini tam anlamıyla özümsemeleri ile heyecan duymaları arasında ilişki olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersi başta olmak üzere öğrencilerin edindikleri bilgilerin daha az farkına vardığı alt SES okullarda duyuşsal alanla ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir. Ayrıca hazırbulunuşluluk düzeyleri saptanmalıdır. Plan yapma konusunda orta SES okul öğretmenleri daha hassas davranmalıdırlar. Planlar başta zaman yönetimi olmak üzere çevresellik, esneklik ilkeleri uygulandığında başarılı bir öğrenme ortamı yaratabilmektedir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde sözlü anlatımın yanı sıra tartışma, soru-cevap yöntemlerini de mutlaka kullanmalıdırlar. Yaparak yaşayarak öğrenme ilkesine uygun olarak örneğin müze ziyaretleri, üst SES dışında diğer okullarda da çok sayıda ve düzenli olarak yapılmalıdır.

Alt SES okullarda Sosyal Bilgiler programının işlevselliği, kapsamlılığı öğretmenlerce sık sık gözden geçirilmelidir. Alt ve orta SES okullarda öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde neyi, niçin, nasıl yapacakları konularında bilinçli olmalıdırlar. Bilgisayar sahibi olma ve ders materyallerini hazırlarken yararlanma konularında öğretmenlerin SES'lere göre farklılık göstermeleri söz konusudur. Sosyal Bilgiler derslerinde bilgisayar gibi çeşitli eğitim teknolojilerinin kullanılması konusunda öğretmenlerin daha hassas davranmaları gerekmektedir. Bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik bireyler yetiştirilirken Sosyal Bilgiler programında yer alan beceri ve değerler dikkate alınmalıdır.

Öğretmenler öğrencileri ile iletişimde empati kurma ve etkin dinleme kurallarını uygulamalıdır. Alt SES okullarda öğretmenler arası iletişim ve işbirliği geliştirilmelidir. Paylaşımlar sayesinde yeni yöntemler daha kolaylıkla uygulanabilmektedir. Ekip olma ruhuyla hareket edilmelidir. Alt SES okul öğretmenlerinin bir kısmı öğretmenlik deneyimlerini yetersiz bulmaktadırlar. Bu deneyimlerin artırılması amacıyla ek kurslar ve çalışmalar düzenlenmelidir. Özellikle alt ve orta SES okul öğretmenleri, eğitim ve öğretimin kalitesinin artırılmasına hizmet eden bütün kurslara katılmalıdırlar. Alt SES okul öğretmenleri başta olmak üzere kendilerini yenilerken, her türlü kaynağı takip etmeye çalışmak, yenilikleri kabullenmek, okuma ve araştırmaya zaman ayırmak, araştırmacı bir kimliğe sahip olmak durumundadırlar.

Sosyal Bilgiler dersinde ödev ve başka uygulamaların paylarının bireyselliğin ön planda olacak şekilde artırılması gerekmektedir. Özellikle alt ve orta SES okul öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere uygulamalarla ilgili ön açıklamaları daha ayrıntılı bir şekilde ve örneklendirerek yapmalıdırlar. Öğretmenler bireysel bağlamda sosyal ilişkileri ve öğrenme durumlarına ilişkin ne düşündüklerini öğrencileriyle paylaşmalıdır. Çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilmek için soru sorma ve tartışma, beyin fırtınası yöntemi uygulamalı, kendilerini ifade etme fırsatı verilmeli, projeler hazırlatılmalı ve ilgi alanları saptanmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere sorulan sorular ile yaratıcılıkları geliştirilirken neden sonuç ilişkilerini ortaya koyan, güncelle bağlantılı ve çocuğun düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Öğretmenler, aktiviteleri uygularken grup çalışmaları ile tartışma, beyin fırtınası, gezi gibi yöntemlerle ilgili faaliyetlere de çok yer vermelidir. Özellikle alt ve orta SES okul öğretmenleri bütün öğrencilere ders süresince soru yöneltmeli ve herkesin etkinliklere katılımını sağlamak için güdülemeyi ön plana çıkarmalıdır.

Sosyal Bilgiler Programı uygulanırken sınıflarda drama, tartışma, gezi, gözlem, grup çalışmaları vb. gibi bütün yöntemler ve teknikler çoklu zeka alanlarına uygun şekilde olmalıdır. Öğretmenler çocukların çalışmalarını yönetirken güdülenme sağlanarak grup çalışmaları ile ve sorularla olumlu pekiştiriciler kullanılmalıdır. Öğretmenler resmi programı uygularken en çok içeriğin yoğun olmasından sıkıntı çekmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinin saatlerinin artırılması gerekmektedir. Bütün öğretmenler “etkili öğretmenlik sistemli çalışma” programlarına katılmalıdırlar.

Öğrencilerin destekli performanslarını değerlendirirken ev ve aile etkenleri de dikkate alınmalıdır. Çağdaş eğitime ilişkin olumlu değişimlerin olabilmesi için başta özellikle 4. ve 5. sınıftaki öğrencilere sorumluluk bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Bu konuda özellikle öğrencilerde davranış bozuklukları ve kültürel değerlerden uzaklaşma, öğretmene olan saygının azalması, kitap okumayı sevmeme gibi ortaya çıkan olumsuz durumların çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğretmenler öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmek için aktif öğrenme ve çoklu zeka uygulamalarına yönelik çalışmalar yapmalıdırlar. Özellikle Sosyal Bilgiler dersi her türlü materyalleri kullanmalıdırlar. Öğrencilerin konularla ilgili yorum ve düşünceleri mutlaka alınmalıdır.

Alt SES okul öğretmenleri arasında öğrencileriyle yeteri kadar rehberlik yapıp iletişim kuramadıklarını belirten öğretmenlerin varlığı dikkat çekicidir. Özellikle alt SES okullarda öğrencilere yönelik sosyal ve ortak etkinlikler artırılmalıdır. Bu sürece ailelerin de katılım ve destekleri sağlanmalıdır. Alt ve orta SES okullarda öğrenci aileleriyle yüz yüze ve birebir görüşmeler yapılmalıdır. 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler programının ilkelerinden olan güncellik ilkesi doğrultusunda yetişebilmeleri için düzenli olarak gazete okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Öğrencilerin aktivitelere katılmaları ile ilgili olarak 4.sınıf öğrencileri kadar 7.sınıf öğrencileri de teşvik edilmelidir.

Öğretmenler 4.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde ödevlerin miktarı ve niteliğini öğrencileri tanıyarak düzenlemelidir. Öğretmenlerin ailelerin ergenlik dönemi ile ilgili bilgileri sağlıklı bir şekilde edinmeleri, öğrencileri ve davranışlarını gözlemlerken ve değerlendirirken dikkate almaları gerekmektedir. Zira bu dönemde öğrenciler, yeteneksiz, sessiz, sorumluluk sahibi

olmama eğiliminde olabilirler. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde okuduklarını anlama konusunda “iyi” olduklarını ifade eden erkek öğrencilere yönelik okuma çalışmaları yapılmalıdır. Erkek öğrencilerin okuma alışkanlıkları daha çok geliştirilmelidir. Öğretmenler okul içi ve dışı faaliyetlerde erkek öğrencilerin “sosyal faaliyet ve spor”da, kız öğrencilerin ise “el becerileri” ile ilgili konularda iyi olmalarını dikkate almalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde erkek öğrencilerin de tartışma yöntemine yatkın hale getirilmesi için gerekli hazır bulunuşluluk çalışmaları yapılmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde erkek öğretmenlerin öğrencileri sıkılmaktadır. Özellikle farklı yöntemleri uygulayarak ders yapılmalıdır. Erkek öğretmenler bu derste tartışma ve etkinliklere katılan öğrencileri teşvik ederek katılımı artırabilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersine giren erkek öğretmenlerin öğrenci aileleriyle görüşme konusuna ağırlık vererek öğrenci gelişimleriyle ilgili çalışmalara daha çok ağırlık vermelidir. Erkek öğretmenler kütüphanelerini geliştirmelidirler. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde daha çok heterojen gruplar oluşturarak dersleri işlemelidirler. Öğrencilere çalışma becerilerini kazandırmak için grup çalışmaları yapılmalıdır. Sınıfta verilen ödüller, öğrencilere yarışma içinde sahip oldukları dereceleri ifade etmektedir. Rekabet ortamı öğrencilerin motivasyonunu artırmaktadır. Öğrenme ortamları oluşturulurken bunlar dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin, iyi oldukları konulardaki başarılı olmalarının başlıca nedeni zaman ayırıp çaba göstermeleridir. Öğretmenler öğrencilerin çaba göstermeleri için zemin hazırlanmalıdır.

Öğrencilerin yaptıkları ödevlerinin başarısını belirleyen en önemli ölçüt ödevin içindeki bilgiler olmaktadır. Bu yüzden öğretmenler, öğrencilerinin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda onları çalışma ve araştırmalara yönlendirmelidir. Öğretmenler, öğrencilerin ödevlerini ve sınav sonuçlarını değerlendirirken onların heyecanlandıklarını göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca öğrencilerin, bir şeyleri yanlış yapmaktan korkmaları ve iyi not alamama endişesi yaşamaları durumu da dikkate alınmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde sınıfta uygulanan etkinlikler, öğrencilerin düşüncelerini ifade edebilmeleri için en uygun ortamı hazırladığı dikkate alınmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde tartışmalara katılmayı sevmeyen öğrencilere yönelik ön çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda eleştirel düşünme ve sorumluluk sahibi olma becerilerine yönelik etkinlikler artırılmalıdır. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersinin konularının kendilerinde heyecan uyandırması için mesleki gelişimlerini sağladıkları kütüphaneye sahip olmaları, müze ziyaretleri için zaman ayırmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde tam bir bilinçliliğe sahip olduğunu düşünmelerinde, öğrenci aileleriyle çocuklarının gelişimini konuşmalarının, çalışmalarında yardımcı el kitaplarına sahip

olmalarının ve seminerlere katılmalarının çok önemli etkileri olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin okuduklarını anlamaları konusunda çok zayıf oldukları saptanmıştır. Bu bağlamda etkili okuma stratejilerine büyük önem verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinde oluşturmacı yaklaşım için önce bilgilerin sağlıklı bir şekilde kazanılması gerekmektedir.

Öğrencilerin, sadece ilgilerini çeken kitapları okumakta ısrarlı olmaları öğretmenlerin kitap seçiminde bu ölçütü dikkate almalarını gerekli kılmaktadır. Sınıfta olumlu bir hava yaratılmasında, öğretmenin kişiliğinin ve derse hazır gelmesinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrenci aileleriyle de işbirliği içerisine girmesi son derece önemlidir. Okulun ve sınıfın fiziki şartlarının öğrencilerin çağdaş bilgi kazanımında etkisi büyüktür. Bu nedenle fiziki koşulların öğrencilerin mümkün olduğunca geliştirilmesi faydalı olabilir. Öğrencilerin kişisel sorunlarını çözmede erkek öğretmenlerin de kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ancak bayan öğretmenler yeni şeyleri merak edip onları deneme yönlerini daha çok geliştirmek zorundadırlar. Öğretmenlerin öğrenci aileleriyle yaptıkları toplantılarda bu konuyu dile getirmeleri gerekmektedir. Üst SES'deki okullarda sadece oyun oynama amacıyla bilgisayarı kullanan erkek öğrenciler kız öğrencilere göre çoğunluktadır.

Öncelikle derse karşı olumlu tutumlar geliştirilmeye çalışılmalı, öğretmenler uygun yöntem ve teknolojiye dayanarak öğrencilerin aktif katılımını sağlamaya çalışmalıdır. Sosyal Bilgiler derslerinin üst SES'deki okullarda en sevilen dersler arasında son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Oysa sosyal bilgiler, öğrencilerin toplumsal, ekonomik, sosyal konularda gelişmelerini, iyi insan ve iyi vatandaşlar olmasını sağlayan bir konu alanıdır ve örgün eğitim kurumlarında asla ihmal edilmemesi gereken derslerin başında gelmektedir. Bu bağlamda öğrenci ailelerinin, öğretmenlerin ve öğrencilerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Öğretmenler çeşitli eğitim amaçlı ve kendilerini geliştiren kurslara katılımları açısından incelendiğinde, üst sosyo ekonomik gruptaki öğretmenlerin daha çok kurslara katıldıkları görülmektedir. Alt SES'de bu oran iyice azalmaktadır. Bu durum, üst SES'deki öğretmenlerin daha çok özel sektörde çalışmasından ve meslektaşlarıyla daha sıkı bir rekabet içinde bulunmalarından ileri gelebilir. Ayrıca bu grup maddi imkanlar açısından daha iyi şartlara sahip olduğundan kurslara katılım daha kolay gerçekleşmektedir. Alt SES'deki öğretmenlerin kurslara katılımında bir takım maddi imkanlar sağlanması daha faydalı sonuçlar verecektir. Öğrenciler bir önceki yıla göre bilgiyi elde etme sürecinde kendilerini yeterli hissetmektedir. Yeterli olmadığını düşünenlerin çok sayıda olduğu görülmektedir. Bilgiyi elde etme sürecinde öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarında gelişimleri için araştırma gerektiren ödevler verilmelidir. Ödevler yaratıcılığı, eleştirel düşüncüyü, vb. günümüz insanında bulunması gereken nitelikleri kazandırmaya dönük olmalıdır. Araştırma yapılırken bir sonraki aşamaya merak uyandırılmalı,

her şey hazır olarak öğrencilere verilmemelidir. Konuları anlamak için arkadaşlarından fazla çalışan öğrenciler aileleri, öğretmenleri tarafından takdir ve övgüyle teşvik edilmelidir.

Söylediklerinin kabul edilmeme durumunda kaybetmişlik duygusu yaşayanların daha çok alt SES'deki okullarda olduğu saptanmıştır. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin girişimcilik, hayır diyebilme ve düşüncelerini açıkça ifade edebilme becerileri için daha fazla zaman ayırmalıdır. Öğretmenler, ödevler yapılırken belli kalıplara uyulmasını istememelidir. Sınıfta öğrencilerin oturma düzenleri ile ilgili olarak öğretmenlerin bazen öğrenci isteklerini dikkate almalıdır. Öğretmenler, Sosyal Bilgiler Programının kapsamlı, işlevsel, fırsat eşitliği yaratma açısından değerlendirme yapmalıdır. Bilgisayar sahibi olmalarına rağmen her zaman ders materyali hazırlamada bilgisayardan yararlanılmadığı gözlenmiştir. Bilgisayar kullanımı etkin hale getirilmelidir. Çağdaş eğitime ilişkin olumsuz değişmelerin başında zaman problemlerinin olması, istenmedik davranışları yapan öğrencilerin varlığı, sosyal ve sportif faaliyetlerin azalması, oyun alanlarının ve bilgisayar olanaklarının azlığı gelmektedir. Zaman, birey teknoloji ile ilgili sorunlar giderilmelidir.

Öğrenci Ailelerine Yönelik Öneriler

Hatalarını açıkça söylemekten çekinen öğrencilerin çoğunlukta olduğu alt ve üst okullarda olduğu saptanmıştır. Bunda, okul ve aile ortamındaki beklentiler, dönütlerin niteliği ve öğrenci ailelerinin üslubu etkili olmaktadır. Bu nedenle öğrencinin yakın çevresindeki yetişkinlerin mümkün olduğunca anlayışlı olmaları gerekmektedir. Sorumluluk bilincinin %50'lerden %100'lere çıkarılması gerekmektedir. Öğrencilerin bireysel farklılık ve özelliklerine göre sorumluluklar verilmelidir. Bireysel ve toplumsal sorumluluklar geliştirilmelidir.

Alt ve Orta SES öğrencilerinin farklı etkinliklere katılmalarını sağlayabilmek için ilgi ve yetenekleri tespit edilmelidir. Alt SES okul öğrencileri kendilerini yetişkin gibi görmemektedirler. Ailelerin çocuklarının yapabilecekleri sorumlulukları vermeleri ve yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmeleri gerekmektedir. Orta ve üst SES'te ise kendilerini yetişkin gibi gören öğrencilerin daha çok olmasından dolayı aile ve öğretmenlerin çocukların buldukları yaşa göre beklenti içinde olmaları gerekmektedir.

Öğrencilerin davranışlarını daha çok anneleri kontrol etmektedir. Bu bağlamda annelerin bilinçli, eğitilmiş olmaları önemlidir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi alan öğrenciler kendi davranışlarını kendileri kontrol edebilmelidir. Alt ve Orta SES okullarda öğrencilerin kendi davranışlarını kontrol edebilmelerine yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Aileler çocuklarının

arkadaş seçimi konusunda çoğunlukla olumlu tavır sergilemektedirler. Ancak yine de endişeleri mevcuttur. Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan değerler bu konuda oldukça etkili rol oynamaktadır. Bunları sağlıklı bir şekilde öğrenciye kazandırmakla bu endişeler son bulabilecektir. Özellikle Orta SES'teki aileler bu konuda daha fazla endişe içindedirler. Öğrenciler zamanlarını en çok arkadaşları ve aileleriyle geçirmektedir. Aile içinde ve sosyal ortamda da öğrenciler gözlenebilmelidir.

Üst SES okullarda öğrencilerin okul dışında en çok yapmayı sevdikleri faaliyetler arasında kitap okuma ilk sıralarda yer almaktadır. Bu yüzden okul dışında da kitap okuma özendirilmelidir. Öğrenciler en yakın oldukları çoklu zeka alanlarına ve isteklerine göre etkinliklere yönlendirilmelidir. Aileler bu konularda baskı yapmamalıdır. Aynı şekilde Alt SES okullardaki öğrencilerin daha sosyal olmaları için etkinlikler grup çalışmaları şeklinde yapılmalıdır. Baskıcı aile ve okul ortamı yerine demokratik aile ve okul ortamı yaratılmalıdır. Aile üyelerinin birlikte olmaları, yemek ortamını paylaşmaları, okul ile aile arasındaki ilişkilerin yürütmesinde yarar sağlayacaktır.

Çocuklarıyla en fazla zaman paylaşan kişilerin anneler olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarını kazanmada ailelerin büyük rolü vardır. Alt SES okullarda öğrenci ailelerine yönelik okuma-yazma kursları açılmaktadır. Alt SES okullarda öğrenci anne ve babalarının sosyal aktivitelere katılmama durumlarına yönelik olmak üzere öğretmenler çevre gezilerine ve ailelerin içinde yer alabileceği sosyal aktivitelere yer vermelidirler. Alt SES'deki aileler karar alma ve karar verme konusunda bilgilendirilmeli ve isteklendirilmelidirler. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde edindikleri bu konularda ki bilgilerin arkadaştan arkadaşta yaklaşımı ile aile üyelerine aktarmaları sağlanabilir. Alt SES aile üyeleri çocuklarını bir birey olarak görebilmelidir.

Alt SES'deki aileler çocuklarının haftalık ödev, oyun vb.. konularla ilgili faaliyetlerini planlayabilmeleri sağlanmalıdır. Öğretmenler öğrenci aileleriyle yaptıkları görüşmelerde bu konuya ayrı bir önem vermelidir. Ayrıca okul içi ve okul dışı etkinliklerle ilgili iletişim kurma zamanı ve süresiyle ilgili konular ele alınmalıdır. Çocuklarını yetişkinliğin fiziksel görünümüne ulaşıncaya kadar bedensel gelişim açısından eksiklik dönemi yaşayan birisi olarak görüldüğü alt SES'deki ailelerin çocukların gelişim özellikleri açısından bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sıkı kurullarla çocuk yetiştirmenin en fazla olduğu alt SES ailelerinin demokratik aile modeline geçmeleri sağlanmalıdır. Kötü sözler, kızgınlık, öfke ve bağırma yerine övgü cümleleri kullanılmalıdır. Taktir edilme, kabul edilme, dinlenilme istedik davranışların kazanımında daha etkilidir. Tam tersi durumda öğrencinin kendisini aşağılanmış, hayal kırıklığına uğramış ve verimsiz hissetmesi söz konusudur. Ailelerin empati kurmaları sağlanmalıdır.

Alt SES öğrenci aileleri çocuklarının ödevlerinin yapımında en az yardım edebilen grubu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin ödevlendirmelerde bu durumu dikkate almaları gerekmektedir. Alt SES'deki ailelere yönelik çevre bilinci çalışmaları artırılarak sürdürülmelidir. Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı içerisinde yer alan, öğrencinin okul dışında bir birey olarak yetişmesi ve bu bağlamda okul dışı zamanın yönetimi de önem kazanmaktadır. Alt SES okul öğretmenleri bu konuda başarılı değildir. Bu yüzden öğrencinin okul dışındaki zamanlarını nasıl, nerede, niçin ve ne şekilde harcadıklarına yönelik geri dönütler almaları ve tavsiyede bulunmaları, kontrol etmeleri gereklidir. Öğrencilerin bireysel farklılıkları çoklu zeka uygulamaları, anket, gözlem formları, aile, rehber öğretmenle işbirliği çalışmaları ile çözümlenebilir.

Beşinci sınıftaki öğrencilerle 6. sınıftaki öğrencilerin tutum ve görüşlerinde farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden bu dönemdeki öğrencilerin gelişim özelliklerinin ve davranışlarının çok iyi gözlenmesi gerekmektedir. 6. ve 7. sınıf öğrenci aileleri bilgisayar sahibi olma ve internetten yararlanma konularında daha dikkatli ve istekli olmalıdırlar. Karar alma ve karar verme konularında aileleri 7.sınıf öğrencilerinin görüşlerine başvurmalıdır.

Aileler çocuklarının yaşı ilerledikçe onları mantıksal konuşmalar yaptıklarını düşünmemektedirler. Öğrenci aileleri bu görüşlerini çocuklarını, çocuklarının çevresini, sorunlarını tanıyarak değiştirebilir. 4.sınıf öğrenci aileleri çocuklarına karşı olumsuz tepkilerini çok sert bir dille göstermektedirler. Aileler çocuklarını birer birey olarak gördüklerinde ve sabırla onları dinlediklerinde daha farklı tepkiler gösterebilirler. Özellikle 6.sınıf öğrenci aileleri, ev ödev yapma sırasındaki yardımlarını artırmalıdır. 7.sınıf öğrenci aileleri çocuklarının okullarında yeterince bilgi sahibi olamadıklarını düşünmektedirler. Bu bağlamda daha önceki yıllarda okul-aile işbirliği kapsamında gerekli olan destekler sağlanmalıdır. Aileler 4.sınıftan 7. sınıfa doğru çocuklarıyla ilgili beklentilerini artırmalarına rağmen onlara okul hayatıyla ilgili ayırdıkları zaman azalmaktadır. Bu durum da dikkat çekicidir. Ancak 7. sınıf öğrenci annelerinin çoğunluğu çalışmaktadır.

Alt SES başta olmak üzere bütün SES'lerde öğrencilerin kardeşleri ile aralarında kıskançlıkların yaşanması durumunda öğretmenler, eğitim uzmanları eşliğinde aileler ile yaptıkları toplantılarda yapmaları gerekenleri anlatmalıdırlar. Öğrenci aileleri genellikle çocuklarını sorumlu birer yetişkin gibi davranmaya yöreklendirmektedir. Ancak alt ve orta ses'teki öğrenci aileleri çocuklarına karşı daha olumlu tavır takınmalıdırlar. Ailelerin özellikle derslere karşı ilgisi azalan 6.ve 7. sınıfa devam eden çocuklarının durumlarını öğretmenlerine bildirmeleri gerekmektedir.

Bütün SES'lerde ve Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu sınıflarda devam eden öğrencilerin aileleri bazen anlayışlı bazen otoriter üslub kullanmaktadırlar. Demokratik anne-baba tipinin yaygınlaşması öğrencilerin de demokrasiyi benimsemelerinde etkili olabilir. Özellikle alt SES ailelerde baba otoriter anne daha anlayışlıdır. Öğrenciler güzel bir yaşam için iyi bir eğitim ve işin olması gerektiğini fark edebilmektedirler. Meslek seçimi konusunda üst SES aileleri çocuklarına tercih hakkını vermektedir. Alt SES'teki aileler meslek seçiminde çocuklarını özgür bırakmalıdır. Aileler eğitime karşı artan motivasyon yaratabilir, becerileri, düşünceleri, istekleri ve fikirleri ile çocuklarının başarılı ve mutlu bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanabilir. Aileler bilgisayar konusunda cinsiyet ayrımı yapmamalıdır. Kız çocukların da aynı şekilde bilgisayar sahibi olmaları sağlanmalıdır. Ailelerin öğrencilerin ödevleri ve niteliğinin sorun olmadığını düşünmeleriyle babaların kitap okumaları ve çocuklarını iyi şeyler yaptığında takdir etmeleri arasında ilişki vardır. Babaların bu bağlamda teşvik edici olmaları gerekmektedir.

Ailelerin çocuklarıyla okul içi ve dışı etkinliklerle ilgili iletişim kurmaları ile anne ve babaların öğrenim düzeyleri arasında güçlü bir ilişki olması dikkat çekicidir. Annelerin ve babaların öğrenim düzeyi ile çocukların okullarıyla ilgili iletişim kurma süresi ve haftalık ödev, spor vb. planları yapmaları arasındaki güçlü ilişkiler dikkat çekicidir. Ailelerin çocukları için haftalık ödev, spor vb. planları yapmaları ile demokratik olma ve dayak olayına inanmaları arasındaki ilişkiler önemlidir. Öğrencilerin çoğunluğunun dersleri sevmemeleri başarısız olmalarına yol açmaktadır. Bu yüzden dersleri sevmeme nedenlerinin ortaya çıkarılması için öğrencilerle ve aileleriyle bireysel farklılıkların da ele alındığı özel toplantılar yapılmalıdır. Öğrencilerin, bilgisayardan yazı yazma gibi işlemleri yapmanın yanı sıra araştırma yapmak amacıyla da yararlanmaları sağlanmalıdır.

Öğrencilerin babalarının, çok kitap okumaları ve çocuklarını iyi şeyler yaptığında takdir etmeleri onların ödevleri ve ödevlerinin niteliğiyle daha fazla ilgilenme ve verimli olmalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin okul dışındaki bir haftalık süreçte en çok yaptıkları etkinlikler içerisinde yazma, bilgisayar kullanımının yanında okuma, işbirliği yapma, müzik ve resimle uğraşma, oyun oynama, gözlem yapmaları da teşvik edilmelidir. Çatışmaların genellikle annelerle yaşandığı görülmektedir. Anneler çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmektedirler. Annelerin bilinçli ve sabırlı olmaları, çocuğunu her açıdan tanımaları, çocuklarına güvendiklerini hissettirmeleri gerekmektedir. 5. sınıflarda bazen kardeşler arasında aşırı kıskançlık yaşanmaktadır. Kardeşler arası iletişim ile ilgili özel görüşmeler yapılmalıdır. Kardeşlerine yönelik küçük sorumluluklar verilmelidir. Anne ve babaların çalışma tempoları çocukların okul hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. Aileler kaliteli birliktelik kurallarına göre

hareket etmelidir. Alt SES'deki aileler ileride çocuklarının kendilerine bakmaları gerektiği görüşündedirler. Günümüzde bireyler kendilerinden sorumludurlar. Aileler farklı beklentiler içinde olmalı, kendi kendisine yeter hale gelmelidir.

Öğrencilere Yönelik Öneriler

Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilen bir aktivitenin ardından öğrenciler yeteneklerinin geliştiğini, etkinliğe katılma isteğinin arttığını, sosyalleştiğini, hayal güçlerini ve kelime dağarcıklarını geliştirdiğini ve rahatladıklarını belirtmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin dersteki çalışmalara ilgilerini yoğunlaştırmaları ile kısa ve uzun dönemdeki hedeflerine ulaşmaları arasında bir bağ söz konusudur. Ezbersiz bir eğitim için bu önkoşuldur. Çalışma sonucunda elde edilen başarı hazzı ilgi yoğunlaşmasında etkilidir. Bu yüzden öğrenciler, yapabilecekleri çalışmaları seçebilmelidir.

Öğrencilerin, okul dışında günlük etkinlikleri yaparken serbest bir ortamda hareket etmeleri, güdülenmelerine ve sosyalleşmelerine katkı sağlayacağından Sosyal Bilgiler derslerindeki başarılarına katkı sağlayacaktır. Öğrenciler; dürüst, samimi ve paylaşımcı özelliklerini taşıyanları arkadaş olarak seçmek istemektedirler. Bu değerlerin daha çok yer aldığı ortamlar yaratılmalıdır. Çok çalışma ve etkin dinleme, derste başarılı olmayı sağlayabilmektedir. Bu yüzden etkin dinleme ile ilgili çalışmalar mutlaka yapılmalıdır.

Grup çalışmalarının erkek öğrenciler tarafından da yüksek oranda benimsenmesi heterojen grupların başarısını arttıracaktır. Erkek öğrencilerin arkadaşlarıyla bir arada olmak için etkinliklere katılma isteği ile kız öğrencilerin öğretmen baskısıyla etkinliklere katılma istekleri dikkat çekicidir. Kız öğrenciler gibi erkek öğrencilerin de çalışkan ve yardımsever, sorumluluk konularında istikrarlı olmaları sağlanmalıdır. Bu konulara yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir. Öğrencilerin anlamadıkları kişilerle konuşmayı tercih etmemektedirler. Etkinlikler açıncadan bakıldığında da; işbirliği gerektiren etkinlikler öğrenciler arasında en az paya sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin iletişim becerilerinin artırılması ve grup çalışmalarının arttırılmasında daha çok çaba gösterilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin çok iyi olduklarını ifade ettikleri konuların başında sosyal faaliyetler ve spor gelmektedir. Bunu daha düşük oranlarda el becerileri okuma-yazma ve araştırma yapma izlemektedir. Bu nedenle okuma yazma ve araştırma yapma alanlarında öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine olanak verilmeli ve araştırma ödevleri ile sosyal faaliyetler kaynaştırılarak grup çalışmaları vb. teşvik edilmelidir.

Araştırmada, kişilik özelliklerinin iki faktör altında toplanabileceği ortaya çıkmıştır. Bunlardan birinci faktörü iyi dinleyici olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, çalışkan olma, iyi davranışlı olma, yardımsever olma ve yetenekli olma maddeleri oluşturmaktadır. İkinci faktörü ise karşılık vermeme ve sessiz olma özellikleri oluşturmaktadır. Karşılık vermeme ve sessiz olma gibi, daha çok pasif kişilik özelliklerini taşıyan öğrencilerin birinci faktördeki kişilik özelliklerinin de geliştirilmesine özel bir önem verilmelidir. Böylelikle, öğrencilerin çağımızın gerektirdiği insan modeline daha çok yaklaşması sağlanabilecektir.

Yapılan faktör analizleri sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde bilgiyi edinme ve değerlendirme özelliklerini geliştirmek için kaynakları etkili kullanma, araştırma yapma, demokratik olma, paylaşımcı olma, sosyal olma, sorumluluk sahibi olma, planlama, yaratıcı olma konularına yönelik etkinliklere daha çok ağırlık verilmelidir. Öğrencilerin uyum özelliklerini geliştirmek içinse, uzlaşmacı olma, çevre duyarlılığı ve hukuk kurallarından haberdar olma konularıyla ilgili öğrenme ortamları sağlanmalı ve çeşitli etkinliklerle mutlaka desteklenmelidir. Öğrencilerin çağdaş bilgiyi edinimde inisiyatif kullanma becerilerinin geliştirilmesi için ise, başta karar verme olmak üzere, kendine güvenme, öğrenme öğrenme ve denetimin içselliği maddeleri üzerinde durulmalı ve öğrencilerin bu özelliklerinin geliştirilmesine yönelik disiplinlerarası çalışmalar ve etkinlikler yapılmalıdır. Eleştirel düşünme becerilerinin sosyo ekonomik statüyle ilişkisi dikkate alınarak, başta alt sosyo ekonomik statü öğrenciler olmak üzere, tüm öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin çağdaş bilgiyi edinimi ve kullanımında sınıf düzeyinin önemli olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin gelişim özelliklerini ve onların hazır bulunuşluluk düzeylerini özellikle dikkate almaları gerekmektedir.

Öğrencilerin çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını etkileyen faktörler genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen, aile, okul ve okul yönetimi vb alanlarda her türlü niteliksel artışın, öğrencilerin çağdaş bilgi edinimini ve kullanımını olumlu yönde etkileyeceği tartışılmazdır. Özellikle Sosyal Bilgiler derslerinin vizyonuna uygun olarak 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demografik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren) sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmede çağdaş bilginin ediniminin ve kullanımının önemi algılanarak, bu konuyla ilgili

alışmalar arttırılarak sürdürülmelidir. Ayrıca, 21. yüzyılın ağdaş Türkiye'sinde, ağdaş bilgi ile donatılmış bireyler yetiştirilmesinde etkili ve gerekli olan Sosyal Bilgiler derslerine gereken önem verilmelidir. Sosyal Bilgiler derslerinin vizyonunda yer alan beceri ve değerler öğrencilere ilköğretimden itibaren kazandırılarak öğrencilerin ağdaş insanlar olarak yetişmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Akdağ, Mustafa-Güneş, Hasan, *Öğretmen Rolünün Yaratıcı Bir Sınıf Ortamı Oluşturmasındaki Önemi*, Milli Eğitim Dergisi, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı Sayı: 159, Ankara, 2003, (çevrimci) www.meb.gov.tr, 04.05.2004.

Akgül, Aziz, - Çevik, Osman, **İstatistiksel Analiz Teknikleri-SPSS'te İşletme Yönetimi Uygulamaları**, Emek Ofset, Yeni Mustafa Kitabevi, Ankara, 2003

Akın, B., *Yeni Ekonomi: Yeni Olan Nedir?, 20. Yüzyılın Son Moda Kavramının Analizi*, I. Ulusal Bilgi.Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, 2002

Akın, Fahamet, **Sosyal Bilimlerde İstatistik**, Ekin Kitabevi, Motif Matbaası, İstanbul, 2002

Akyol, H., **Olumlu Öğrenmeye Uygun Bir Ortam Oluşturma**, Sınıf Yönetimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000

Alantar, Melda, *Video Oyunlarının Ergenlerin Denetim Odakları, Öz Kavramları ve Serbest Zaman Değerlendirme Etkinlikleri Üzerindeki Etkileri*, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:11, ss.1-10, İstanbul, 1999

Alkış, Seçil, **İlköğretim Öğrencilerinin Yağış Kavramını Algılamaları Üzerine Bir Araştırma**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2006

Anıl, Handan, *Okul Deneyimi I Dersi Kapsamında Sosyal Bilgiler Dersini Gözleyen Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretiminin Değerlendirilmesi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi, Cilt:10, Sayı, 2, ss.17-18, Eskişehir, 2000

Argon, Türkan, *Toplam Kalite Yönetimi ve Eğitim Örgütleri*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, ss.791-805, 2002

Arııcı, Hüsnü, **İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar**, Meteksan Yayın No: 91-06-Y-OO57-07

Aslan, Metin, Mehmet - Eraslan, Levent, *Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliği*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 160, Ankara, 2003

Ataca, B. - Sunar, Diane, *Şehirli Orta Sınıf Aile Yaşamında Süreklilik ve Değişim*, IX.U.Psikoloji Kongresi, İstanbul, 1996

Aycan, Zeynep, **Türkiye’de Yönetim, Liderlik ve İnsan Kaynakları Uygulamaları**, Koç Üniversitesi, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:21, Ankara, 2000

Aydın, Emre, **Bireysel Gelişim ve Kişisel Kalite**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000.

Aydın, Hamdi, *Bilgi Toplumu Kamu Yönetimi Anlayışı*, II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 17-18 Mayıs, 2003, İstanbul, 2003.

Bakioğlu, Aysan, *Öğrenci Sayısının Okul Yönetimine Etkisi ve Okul Kalitesi*, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:11, İstanbul, 1999

Balcı, Ali, **Etkili Okul, Okul Geliştirme, Kuram, Uygulama ve Araştırma**, Pegem A Yayınları, Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara, 2001

Barca, Mehmet, *Yeni Ekonomide Bilgi Yönetiminin Stratejik Önemi*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 2002.

Barth, J.L.- Demirtaş, A., **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi Hizmet öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları, Ankara, 1997

Başal, H.Asude, *Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliği ve Geçerliliği*”, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:XIV, Sayı:1, Bursa, 2001

Başal, Handan Asude- Dönmez, Ali, *Çevre Büyüklüğü ve 10-12 yaş İlkokul Çocuklarında Denetim Odağı (Locus Of Control)*, Eğitim Bilimleri Dergisi, no:49, ss.21-30Ankara, 1984

Binbaşoğlu, Cavit, *II.Meşrutiyetten önce Süreli Yayınlardan Çıkan Eğitime İlişkin Bazı Yazılar*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Der., Yeni Dönem, Sayı; 3, Ankara, 1995.

Bloom, Benjamin, **İnsan Nitelikleri ve Öğrenme**, Çev: Durmuş Ali Özçelik, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979

Bogoliubov, L.N.Ivanova, *Social Studies In Todays Schools*, Russian Social Science Review 10611428, Nov/Dec 94, C:35, Sayı: 6, pp.32-13, Ebscohost

Bozidar, Dimovski – Veselinova Snezana, Stavreva – Ilija, Dimovski, *Family's Responcibility In The Children Education*, 2nd International Excellence In Education, 8-9- 10 October 2004, Trakya University Edirne Education Faculty, ss.254-256, 2004

Büyüköztürk, Şener, **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı-İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum**, Pegem A Yayınları, 2.Baskı, Başak Matbaası, Ankara, 2002

Cerit, Yusuf, *Bilgi Toplumunda İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğrenen Organizasyon Oluşturma Rollerini*, II.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 17-18 Mayıs 2003, İstanbul 2003.

Cevizci, Ahmet, **Felsefe Sözlüğü**, 8. Paradigma Kitabı, Felsefe Dizisi, 6. Kitap, 3.Basım, Paradigma Yayınları, ISBN-975-7819-12-3, İstanbul, 1999

Cortazzi, Martin, *Curricula Across Cultures: Contexts and Connections*, **The Primary Curriculum, Learning From International Perspectives**, Routledge (Ed.Moyles, Janet-Horgreaves, Linda) First Published and Bound in Great Britain by Biddles ltd ,pp.205-217, London, 1998

Cutler, B.S., *The Relatinship of Father Involvement to the Academic Achievement of school Age Children*, Dissertation Abstracts International, C:50, S:5, ss.900-901, 1989

Cüceloğlu , Dogan, **İyi Düşün, İyi Karar Ver**, Sistem Yayınları, Ankara, 1993

Çelik, Vehbi, **Okul Kültürü ve Yönetimi**, Pegem A Yayınları, Ankara, 2002

Çelikkaya, Hasan, *Okul Yöneticisinin Eğitici ve Yönetici Özellikleri*, **M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı:11, ss.1-10, İstanbul, 1999

Çoban, Orhan, *Bilgi Toplumunda Eğitimin Verimlilik ve İktisadi Büyüme Üzerine Etkileri; Teorik Bir Analiz*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli, 2002

Davies, D., *Schools Reaching Out: Family, School and Community Partnership For Student Success*, C:72, S:5 , ss.376-382, Phi Delta Kappan, 1991

Dean, Joan, **Improving Childrens Learning**, Educational Management Series, Routhledge, London, 2000

Dornbush, S. Vd. *The Relation of Parenting Style to Adolescent School Performance*, Child Development, 58, ss.1244-1257, 1990

Efil, İsmail, **Toplam Kalite Yönetimi ve Toplam Kaliteye Ulaşmada Önemli Bir Araç ISO 9000 Kalite Güvencesi Sistemi**, Vipaş A.Ş.Yayın Sıra No:1, 3. Baskı, Bursa, 1998

Eldeleklioğlu, Jale, **Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1996

Elmacioğlu, Tuncer, **Başarıda Aile Faktörü**, Kişisel Gelişim Başarı Dizisi: 11, Hayat Yayınları: 22, İstanbul, 2000

Erden, Münire –Akman Yasemin, **Eğitim Psikolojisi**, Arkadaş Yayınları, III.Baskı, Ankara, 1995

Erdoğan, Mustafa, *Farklılığa Saygı, Liberal Düşünce Topluluğu*, (çevrimci) <http://www.liberal-dt.org.tr> GUNCEL/Erdoğan/ me farklılığa %20 Saygı.htm, 04.05.2004.

Erikson, Erik H., **İnsanın Sekiz Çağı**, çev. Bedirhan Üstün, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara,1984

Fidan, Nurettin - Erden, Münire, **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınevi, Ankara.

Frendo, Herry, *Yeni Bir Tarih, Avrupa'yı Geçmişinden Kurtarabilir mi?*, Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım 20.yüzyıl Avrupa Tarihini Öğretmek ve Öğrenmek Projesi Sempozyumu, 10-12 Aralık 1998 Brüksel, Belçika Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

Gallavan, Nancy P - Kottler, Ellen, *After the Reading Assignment Strategies for Leading Student-Centered Classroom Conversations*, Social Studies, Academic Search Premier, Vol.93, Issue 6, 2002

Gander, Mary J. - Gardiner, Harry W., **Çocuk ve Ergen Gelişimi** (Child And Adolescent Development, Çevirenler: Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur), İmge Kitabevi Yayınları, 4.Baskı, ISBN 975-533-068-2, Ankara, 2001

Gearon, Liam, **Education in The United Kingdom**, David Fulton Publishers Ltd. London, 2002

Glasser, William, **Kaliteli Eğitimde Öğretmen**, , (The Quality School Teacher, çev.Ulaş Kaplan), Beyaz yayınları: 112, İstanbul, 2000

Gordon, Thomas, **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**, YA-PA Yayınları, İstanbul, 1994

Gönen, E. - Özmete, E., *Rekabetçi Üstünlük ve Teknoloji Küresel Bir Yaklaşım*, Verimlilik Dergisi, Sayı 4, 39-56, Ankara, 1999

Grech, Leonard, *Malta : Bir Durum Değerlendirmesi*, Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım 20.yüzyıl Avrupa Tarihini Öğretmek ve Öğrenmek Projesi Sempozyum, 10-12 Aralık 1998 Brüksel, Belçika Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

Güçlü, Nezahat, *Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Yapısalcı Yöntem*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:18, Sayı:3, Ankara, 1998

Güçlü, Nezahat, *Sınıfta Etkili Öğrenci-Öğretmen İletişiminin Kurulması*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, Ankara, 1998

Güleç, Selma - Alkış, Seçil, *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Birbirleriyle İlişkisi*, Elementary Education Online, İlköğretim-online, 2 (2), ss.19-27, 2003

Gürkan, Tanju, *Bireyin Çok Yönlü Gelişimi*, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayı_22/gurkan.htm. (çevrimci 12.12.2004)

Gürsakal, Necmi, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, U.Ü. Basımevi, Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa, 2001

Güven, Seval, *Ailelerin Satın Alma Sırasında Çevre Açısından Dikkat Ettikleri Hususlar*, **Eğitim Bilim Dergisi**, Cilt:23, Sayı:112, Ankara, 1999

Hesapçioğlu, Muhsin, *Postmodern / Küresel Toplumda Eğitim, Okul ve İnsan Hakları*, **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Sedar Yayıncılık, İstanbul, 2001

Hira, İsmail - Şanlı, Mustafa Kemal, *Sanayi Sonrası Toplum Kuramları*, II.Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 17-18 Mayıs,2003, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F Data Basım Yayın, İstanbul, 2003.

Hoge, John D., *Achieving History Standarts In Elemantary Schools*, Eric Digest, 19940901, Office of Educational Reserarch And Improvement U.S.Department of Education, Number:ED37300 (2004-ebSCO)

Humphrey, Robin - McCarthy, PeterPopham, Frank, *Stress And The Gmtemporary Student*, Higher Education Quarterly, 0951-5224, C:52, S:2, 1998, ss.221-242, Blackwell Publishers Ltd.University of New Cartle Upen Tyne (2004-Ebsco).

İltaş, Necat, *Demokratikleşmenin Kaçınılmaz Zorunluluğu*, (çevrimci) <http://www.filozof.tripod.com/filo.html>, 04.05.2004.

İpşir, Duran, *Sınıf Yönetiminde; Öğrencilerle Sağlıklı İletişim Kurabilmenin ve Olumlu Sınıf Ortamı Yaratmanın Rollerini*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:153-154, Ankara, 2002

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, **Kültürel Psikoloji**, Altan Matbaacılık, İstanbul, 1998

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, **Yeni İnsan ve İnsanlar**, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2002

Kansu, Nuran, *Okullarda Duygusal Zeka*,

(çevirmci) <http://www.oncecocuklar.com/egitim/dz/okulda.htm>, 20 Kasım 2005

Karasar, Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, 8.Basım, Ankara, 1998

Kartal, Tülay, **Değişik Yaş Gruplarındaki Ergenlerin Kimlik Gelişimi Sırasında Okula- İş Yaşamına ve Boş Zamanlarını Değerlendirmeye İlişkin Görüşlerindeki Farklılıklar**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1999

Kasatura, İlhan, *Okul Başarisından Hayat Başarisına*, Altın Kitaplar Yayınevi, (çevirmci) <http://www.sitemynet.com/ada>, 05.05.2004

Kayalı, Hülya, *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Başarıyı Etkileyen Faktörler*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 12, İstanbul, 2000

Kazan, Halim, - Uygun, Mutlu, *Tarım ve Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Üretimde Meydana Gelen Değişimler*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002.

Kıvrak, Gökhan, **İlköğretim Okullarında Toplam Kalite Yönetiminin Uygulamasına İlişkin Bir İnceleme**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2004

Kocabaş, İbrahim - Gökbaş, Mehmet, *Eğitimde Karara Katılma*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:155-156, Ankara, 2002

Kocaoluk, Mehmet Ş. & Kocaoluk, Fatma. **İlköğretim Okulu Programı 1-8**. Kocaoluk Yayınevi. 35. Baskı. 2001

Kongar, Emre, *Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık*, (çevrimci) <http://www.kongar.org/makaleler>, 04.05.2004

Köklü, Nilgün, - Büyüköztürk, Şener, **Sosyal Bilimler İçin İstatistiğe Giriş**, Pegem Yayınları, I.Baskı, Ankara, 2000

Kuzu, Tülay, Sarar, *Eğitim – Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:158, Ankara, 2003 (çevrimci) <http://www.meb.gov.tr>, 02.03.2004.

Laycock, Liz, *Primary Schools, Education in The United Kingdom*, (Ed.Gearon, Liam) David Fulton Publishers Ltd.pp.69-82, London, 2002

Lindenfield, Gael, **Kendine Güvenen Çocuk Yetiştirme**, (Çev:Gülten Tümer), Çocuk Eğitim Dizisi 04, 1994 -HYB Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 1997

Lloyd, Chris, *Special Education Needs*, **Education in The United Kingdom**, (Ed.Gearon, Liam) David Fulton Publishers Ltd.pp.107-123, London, 2002

Mazgit, İsmail, *Bilgi Toplumu ve Sağlıkın Artan Önemi*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002

Moyles, Janet - Horgreaves, Linda, **The Primary Curriculum, Learning From International Perspectives**, Routledge. First Published and Bound in Great Britain by Biddles Ltd , London, 1998

Mulqueen, William, E., *Technology in the classroom:Lessons Learned through Professional Development*, Education, C:122 S:2, Ninfer, 2001

Mutioğlu, Halil, *Küreselleşme ve E-(tik) Devlet*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002

Nas, Recep, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001

Oktay, Ayla, *21. Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi, ss.15-37, 1.Baskı Sedar Yayıncılık. İstanbul, 2001

Orhan, Sevinc - Orhan, Kamil, *Bilgi Teknolojileri Sektöründe Çalışanların Sahip Oldukları Yetkinlikler Neler Olmalı*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi, Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002

Orhon, E.Nezih, *Türkiye'nin Sosyokültürel Yapısı: Televizyon Programlarında Çağdaşlık Bilinci Tasarımı*, U.Ü.Genç Bilimadamları Sempozyumu, Bursa, 2004

Oskay, Gülter, *Son Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri ile Özsaygı ve Kimlik Gelişimi Arasındaki İlişkiler*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, Ankara, 1991

Öktem, Cenk, **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarının Mesleki İlgisi ve Değerleriyle İlişkisi**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2000

Öktem, (çevrimci) <http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/sayi22/oktem.htm>, 04.05.2004

Öner, Necla, **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, NO:583, Üçüncü Basım, İstanbul, 1997

Öner, Serdal, **İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarıya Etkisi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 1999

Örgem, Mehmet - Yücebalkan, Benan, *Postmodern Global İşletmelerde Bilginin Stratejik Yönetimi*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002

Özdamar, Kazım, **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi- Çok Değişkenli Analizler**, Kaan Kitabevi, Yayın No: 2 Etam Matbaası, 4.Baskı, Cilt 1-Cilt2, Eskişehir, 2002

Özdemir, Servet - Cemaloğlu, Necati, *Eğitimde Örgütsel Yenileşme ve Karara Katılma*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:147, Ankara, 2000 (çevrimci) <http://www.meb.gov.tr>, 02.03.2004

Özgener, Şevki, *Global Ölçekte Değer Yaratan Bilgi Yönetimi Stratejileri*, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F, Hereke, 10-11 Mayıs 2002

Özmen, Fatma – Kolay, Yakup, *Öğrenci Ailelerinin Okuldaki Çocuklarının Eğitimiyle İlgilenme Durumları*, XII.Eğitim Bilimleri Kongresi Cilt II, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geliştirme Derneği Basımı, Ankara, 2004

Öztürk, Mustafa, *Eğitim, Öğretim ve İnternet: İnternet'e Dayalı Eğitime Constructivist Bir Bakış*, 2002, (çevrimci) <http://www.inet-tr.org.tr/inetconf6/yazismalar/Oct/att-0205/01-internet-ve-egitim-bildiri-metni.htm>, 2005

Öztürk, Cemil - Baysal, Nurdan, *İlköğretim 4-5. sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu*, (IV.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15-16 Ekim 1998) Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:6, Denizli, 1999

Özyılmaz, Ömer, *Türkiye'de Öğretmen Sorunu ya da Öğretmenin Yetiştirilmesi ve İstihdamı Meselesi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, Yıl:29, Sayı:314, ss.7-14, Ankara, 2004

Papajani, Adriyan, *Arnavutluk Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi*, Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım 20.yüzyıl Avrupa Tarihini Öğretmek ve Öğrenmek Projesi Sempozyum, 10-12 Aralık 1998 Brüksel, Belçika Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

Patrick, John J., *Social Studies Curriculum Reform Reports*, Eric Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education, April 1, Indiana Unuversity, Bloomington, 1990.

Patterson, C.vd., *Income Level, Gender, Ethnicity and Household Cokposition as Predictors of Childrens School Based Competence*, Psycholocigal Abstracts International, C:77, S:10, 1990

Phillips, Robert, *School Structures and Organisation- Wales*, Education in the United Kingdom, (Ed.Gearon, Liam) David Fulton Publishers Ltd.pp.40-55, London, 2002

Pollard, A .- Bourne, Jill, **Teaching and Learning in The Primary School**, The Open University, Routledge Falmer, London, 2002

Pollard, Andrew - Triggs, Pat, **What Pupils Say, Changing Policy and Practice in Primary Education**, Continium, London, 2000

Powers, Daniel A., - Xie , Yu, **Statistical Methods For Categorical. Data Analysis**, Academic Pres A Harcourt Science and Technology Company, ISBN 0-12-563736-5, USA

Proctor, Anne, **Learning To Teach In The Primary Classroom**, Routledge, London, 2001

Risinger, C. Frederick, *Teaching Social Studies with the Internet*, (ERIC Document Reproduction Service No. ED 435 582), 1999

Roldan, Gregorio Gonzales, *İspanya: Tarih Kaynakları ve İspanyol Okullarındaki Kullanım Alanları, Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım 20.yüzyıl Avrupa Tarihini Öğretmek ve Öğrenmek Projesi Sempozyum*, ss.89-100, 10-12 Aralık 1998 Brüksel, Belçika Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

Safran, Mustafa - Ata, Bahri, *Barişçı Tarih Öğretimi Üzerine Çalışmalar; Türkiye'de Tarih Ders Kitaplarının Yunanlılara İlişki Öğrenci Görüşleri*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, Ankara, 1996

Safran, Mustafa, *Tarih Programları Nasıl Düzenlenmelidir?*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:4, Ankara, 1996

Sarı, N., **İlköğretimde Velilerin Program Geliştirmedeki Rolü**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1986

Scott, Thomas J., - O'sullivan, Michael, *The Internet and Information Literacy: Taking the First Step Toward Technology Education in the Social Studies*, Social Studies, C:91, Issue 3, 2000

Seif, Elliott, *Social Studies Revived*, Educational Leadership, 00131784, Vol. 61, Issue 4, Academic Search Premier, 2003.

Senemoğlu, Nuray, **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, Spot Matbaacılık, Ankara, 1997

Senemoğlu, Nuray, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2000

Seyhan, Ertuğrul, *Aile, Eğitim İlişkileri*, (çevrimci)

<http://www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/Eylul/>, 14.05.2004

Sığan, Cuma, **İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkinliğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1997

Somuncuoğlu, Yeşim-Yıldırım, Ali, *Öğrenme Starteşileri: Teorik Boyutları, Araştırma Bulguları ve Uygulama İçin Ortaya Koyduğu Sonuçlar*, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt:22, Sayı: 110, Ankara, 1998

Söğüt, Güven, **Özel ve Resmi İlköğretim Kurumlarının, Etkili Okulun Velilerin Boyutundaki Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2003

Suiçmez, Halit, *Yönetim ve Organizasyonda Yeni Yaklaşımlar ve Kariyere Etkileri*, Verimlilik Dergisi, Sayı 1, (7-14), Ankara, 1999

Sümer, Beyza, *Yerli Bilgi*,(çevrimci) www.google.com Mayıs 2003

şafak, şükran-Erkal, Sibel, *Çevre Eğitimi ve Aile*, Eğitim ve Bilim Dergisi, 23(112), Ankara, 1999

şişman, Mehmet - Turan, Selahattin, **Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi, Teori ve Uygulama**, Pegem A Yayınları, 2002, 2.Baskı, ISBN 975-6802-59-6, Ankara, 2002

Tanrıöğen, Abdurrahman, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tanımı, Önemi Ve Özellikleri*, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Editör A. Tanrıöğen ,Zafer Matbaacılık, Lisans Yayıncılık 1. Baskı, İstanbul, 2005

Taşlı, İsmail, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/166/orta3-tasli.htm>, çevrimci 2005

Tekeli, İlhan, *Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin, Türkiye'de İlk ve Orta Öğretim Düzeyinde Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması Konulu 2-3 Aralık 2000 Tarihli Sempozyum Bildirisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2002

Töremen, Fatih - Koray, Yakup, *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sahip Olması Gereken Yeterlilikler*, Milli Eğitim Eğitim-Kültür-Sanat Dergisi, Sayı:160, Ankara, 2003

Turpoğlu, Çelik, Aysin, *Bir Yönetici Geliştirme Yaklaşımı Olarak Kendini Geliştirme Kavramının Odak Grup Yöntemiyle Araştırılması*, IX.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar, 18-20 Eylül 1996, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No; 15, İstanbul, 1998.

Uluğtekin, Sevda - Cılga, İbrahim - İl, Sunay, “Çoğulcu Demokrat Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi”, Aile ve Toplum Dergisi, 2002, (çevrimci) <http://www.aile.gov.tr/aileT2/demokratik.htm>.

Vella, Yosanne - Ata, Bahri, *Yaratıcı Tarih Öğretimi*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:150, Ankara, 2001, (çevrimci) <http://www.meb.gov.tr>

Voogd, Glenn, *Relationships and Tensions in the Primary Curriculum of the United States*, The Primary Curriculum, Learning From International Perspectives, Routledge.(Ed.Moyles, Janet-Horgreaves, Linda) First Published and Bound in Great Britain by Biddles ltd ,pp.139-158, London, 1998.

Whirter, Jeffries Mc. - Acar, Nilüfer Voltan, **Ergen ve Çocukla İletişim**, US-A Yayınları, Fırat Ofset, Ankara, 2000

Wlover, Roberta M.. - Scott,Kathryn,P., **Active Learning in Social Studies-Promoting Cognitive and Social Growth**, Scott, Foresman and Company, United states of America, 1989

Wood, David, **How Children Think and Learn**, The Social Contets of Cognitive Development Second Edition, Blackwel publishers, U.K.,1998

Yalçınkaya Hülya - Nedime Şanlı, *İlköğretim Okulu 11-16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Vermeye katılımı Konusundaki Görüşleri*, (çevrimci) www.yayim.meb.gov.tr

Yavuzer, H., **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994

Yavuzer, Haluk, **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, Sekizinci Basım, Ankara, 2001

Yazıcı, Hakkı - Samancı, Osman, İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konularıyla İlgili Bazı Kavramları, Anlama Düzeyleri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:158, Ankara, 2003, (çevrimci) <http://www.meb.gov.tr>, 02.03.2004

Yazıcı, Sedat, *Etkili Bir Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğrenimi Düşüncesi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 6, Sakarya, 2003

Yenal, Oktay, **Ulusların Zenginliği ve Uygarlığı - Eğitim Boyutu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No:443, Bilim Dizisi:12,1.Baskı, Ankara, 1999

Yeşilkayalı, Emel, **İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarısı ve Duyuşsal Özellikleri Üzerindeki Etkisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1996

Yücel, İ.H. *21.Yüzyılda Bilgi Toplumu, Bilim Teknoloji Politikaları ve 21.Yüzyılın Toplumu*, (çevrimci) <http://www.ekutup.dpt.gov.tr/bilim/05.05.2004>

Zevin, J., *Teachers In Social Studies Education*, Social Studies , 00377996, Nov/Dec90, C:81, S:6, 2004, Ebsco Publishing.

Diğer Kaynaklar

MEB, İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2487, 1998

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4.-5. sınıflar) Öğretim Programı Ders Kitapları Basımevi, Ankara, 2004

Montaigne Denemeleri, Cem Yayınları, İstanbul

Komisyon, **Ortaokullar için Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük**, 2.Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1990

Tebliğler Dergisi. (1998). Cilt:61. Sayı: 2487

UNICEF, **Türkiye’de Çocukların ve Kadınların Durumu (CHS ve CEDAM Bağlamında Perspektifleri)**, Türkiye, 2000

2001 Yılı Başında Milli Eğitim, M.E.B. Yayınları, Ankara, 2000

75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, Numune Matbaası, İstanbul, 1999

ABD, Almanya, Fransa ve Türkiye’de Tarih, Coğrafya Eğitimi Sempozyumu Sonuç Bildirisi, TÖMER, Ankara, 1997

Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1998, aile.gov.tr/Arastirma18.htm

Boş Zamanları Değerlendirme Raporu, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Bursa, 1995

Dünya Çocuklarının Durumu, UNİCEF Türkiye Temsilciliği, Ankara, 1999

Çağdaş Eğitim Kooperatifi Yayınları, Bursa 1998

Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, 21.12.2002

Atatürk ve Kadın Hakları, Kadın Federasyonu ve Gönüllü Kuruluşlar, Ankara, 1983.

II.Türkiye Bilişim Şurası, E-Toplum Çalışma Grubu, I.Taslak Raporu, Türkiye Bilişim Derneği, 23 Ocak 2004

İnsan Hakları Sözleşmeleri, Mazlumder, İstanbul, Şube Yayınları.

<http://trochim.omni.cornell.edu/kb/qualdeb.htm>

<http://www.dbe.com.tr/hizmetlerimizetiskin/default.asp?cntld=030501s1>

(çerimci) 22.12.2005

Bursa Valiliği Yayınları, **Bursa Ekonomik ve Sosyal Göstergeler**, (Yayına Hazırlayanlar: Mustafa Aydın, Vedat Atacan, Raif Kaplanoğlu), Bursa, 200

EK 1: Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi

(Açık uçlu görüşme soruları) Soruları içtenlikle yanıtladığınız için çok teşekkür ederiz

-Adınız Soyadınız :

-Okul Adı:

-Yaşınız:

-Cinsiyetiniz:

1-Hizmet süreniz:

2-Branşınız:

3-Bitirdiğiniz yükseköğretim programının adı:

4-Bilgi toplumu bireyini yetiştirmeye yönelik çalışmalarınız, kullandığınız stratejiler nelerdir?

5-Öğrencileriniz ile iletişiminizi hangi yöntemlerle sürdürüyorsunuz?

6-Öğretmenler arası iletişim /etkileşim ve işbirliğine ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz?

7-Öğretmenlik deneyiminizi nasıl buluyorsunuz?

8-Katıldığınız kurslar nelerdir?

9-Çocukların öğrenme ve eğitim sürecinde bireysel farklılıkları nasıl çözümlüyorsunuz?

10-Sınıfın ve okulun fiziksel ortamı sizce nasıl olmalı? Bu olanağa sahip misiniz?

11-Kendini yenileme yöntem ve kaynaklarınız nelerdir?

a) Çağdaş eğitim” kavramına ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz?

12- Alanınıza ilişkin ders öğretim programlarını nasıl buluyorsunuz?

13-Aylık toplam aile geliriniz nedir?

14-Okul dışında ailenize ayırdığınız zaman ne kadardır?(öğretmen performansını etkileyen faktörler bağlamında)

15-Dersi uygulamanız sırasında en çok kullandığınız özel öğretim yöntemleri nelerdir?

16-Derslerinizdeki ödev ve başka uygulamaların payı nedir?

17-Ders planlarını yaparken en çok hangi tür kaynaklardan yararlanıyorsunuz?

18-Çocuklara yaptırdığınız uygulamalara ilişkin ön açıklamalar yapıyor musunuz?

19-Günlük yaşamınızın rutin periyotlarını belirtiniz?

20-Öğrencilerinizin bireysel bağlamda sosyal ilişkileri ve öğrenme durumlarına ilişkin ne düşünüyorsunuz?

21-Öğrencileriniz ile ilişkileriniz hakkındaki düşüncelerinizi nelerdir?

22-Genellikle öğrencileriniz arkadaşlarının başarıları hakkında ne düşünürler?

23-Çocukların okula ilişkin maddi, manevi ihtiyaçlarını belirleme yöntemleriniz nelerdir?

24-Pedagojik anlamda zamanı iyi kullanıyor musunuz? (sınıf yönetimi, dersteki iletişim gibi)

25-Sizce çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmak için neler yapmalıyız?

26-Yaratıcılığın gelişmesi için neler yapıyorsunuz?

27-Öğrenciye yönelik sorular ile yaratıcılık ilişkisini nasıl kuruyorsunuz?

28-Aktiviteleri (etkinlikleri) nasıl uyguluyorsunuz? (sınıf içinde, grup çalışmalarıyla,vb..)

29-Sınıf kontrolünü sağlamak için neler yapıyorsunuz?

30-Sosyal Bilgiler Öğretim Programı uygulanırken sınıflarda ne tür aktiviteler yapıyorsunuz? sıralayınız.

31-Çocukların çalışmalarını nasıl yönetiyorsunuz?

32-Öğretimi desteklemek için en çok hangi kaynak ve materyali kullanmaktasınız?

33-Resmi programı uygularken hangi konularda sıkıntı çekiyorsunuz?

34-Etkili öğretmenlik için herhangi bir sistemli çalışma programına katıldınız mı? (Adı)

35-Sınıfınızın fiziksel durumu, oturma düzeni nasıldır? (sıra sayısı/materyal durumu)

36-Çocukların okul ve öğretime karşı olan tutumlarına ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz?

37-Çağdaş eğitime ilişkin olumlu değişim varsa belirtiniz?

38-Aynı konuda olumsuz olan değişikliklere örnek verin.

EK 2: Öğrenci Tutum-Davranış ve Eğitim – Öğretim Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Gözlem Anketi

Bir Öğrencinin hayatında tipik bir gün. Lütfen zaman periyodu içinde sıralayınız (GÖZLEM)

Öğrencinin Adı Soyadı:

1-Bu öğrencinin en önemli bireysel farklılıkları nelerdir?

2-Bu öğrencinin fiziksel ortam / olanakları nasıldır? (maddi)

3-Bu öğrencinin sosyal ortam / arkadaşlıklar nasıldır?

1-Çalışkan mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
2-İtaatkar, iyi davranışlı mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
3-Sessiz, konuşmayan biri midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
4-Yardımsaver, kibar mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
5-Yetenekli midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
6-Karşılık vermeyen biri midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
7-Düşünceli midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
8-Sorumlu mudur?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
9-Sosyal / grup çalışmasında iyi midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen
10-İyi dinleyici midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bazen

EK 3: Eğitim-Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği

ADI SOYADI:

Okulu :

Aşağıdaki maddeler hakkındaki düşüncelerinizi içtenlikle işaretleyiniz.

1-Öğrencinin cevap verirken ayağa kalkması şart değildir.			
2-Günümüzde öğretmenin daha otoriter davranmasına ihtiyaç vardır.			
3-Öğrencilere yapılan kısıtlamaların sebebinin açıklanması gerekir.			
4-Öğrencilerin kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum.			
5-Çevremdeki insanların davranışlarının nedenlerini araştırırım.			
6-Yeni şeyleri merak eder ve onları denerim.			
7-Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinden sıkılıyolar.			
8-Sosyal Bilgiler dersinde sınıf tartışmaları ve faaliyetlerine katılan öğrencilerin sayısı çok azdır.			
9-Ödevlerini yaparken öğrencilerimden belli kalıplara uymalarını beklerim.			
10-Öğrenciler istedikleri yerlerde oturabilirler.			
11-Sınıfta genellikle ders konularının dışına çıkılmaz.			
12-Mesleki gelişimimi sağlayacağım bir kütüphanem vardır.			
13-Öğrenci aileleriyle çocukların gelişimi ve sorularıyla ilgili konuşurum.			
14-Sınıfta zor durumları etkisiz hale getirmeyi öğrendim.			
15-Sosyal Bilgiler dersinin konuları bende heyecan ve mutluluk uyandırıyor.			
16-Mesleğime gereken önemi veriyorum.			
17-Rehberlik hizmetlerine katkıda bulunuyorum			
18-Bütçemden mesleğimle ilgili harcama yapıyorum.			
19-Öğrencinin okul içi ve okul dışı zamanını yönetiyorum.			
20-Öğrencilerimle her gün bireysel iletişim kurabiliyorum.			
21-Öğrencilerim yeni bir bilgiyi öğrendiklerinin farkındalar.			
22-Çalışmalarında yardımcı el kitabım var.			
23-Hizmet içi seminerlere katılabiliyorum.			
24-Bireysel çalışma programım var. (Okul dışında)			
25-Müze ziyaretleri için zaman ayırabiliyorum.			
26-Düzenli, günlük, sessiz okuma saatlerim var.			
27-Programın kapsamlı, işlevsel, fırsat eşitliği yaratacak nitelikte olup olmadığını sık sık düşünüp gözden geçiriyorum.			
28-Sosyal Bilgiler derslerinde tam bir bilinçlilik var mı? (Neyi, niçin yaptığınızı biliyor musunuz?)			
29-Sosyal çevrenizde etkinlik gösteren karar alıcı ve değişim yürütücüsü olduğumu düşünüyorum.			
30-Bilgisayarım var.			
31-Ders materyali hazırlamada bilgisayardan yararlanıyorum.			

EK 4: Öğrenci Özdeğerlendirme Anketi

1. Adı Soyadı: 2. Okul: 3. Şube: 4. Cinsiyet:
 6. Okulda ders saatleri dışında ne yapıyorsun, ders aralarını nasıl değerlendiriyorsun?
 7. Öğretmenle nasıl iletişim kuruyorsun? (soru sorarak, yüz yüze konuşarak, vs. ya da hiç)
 8. Öğretmenin sana karşı davranışını nasıl değerlendiriyorsun? (iyi, sert, otoriter, anlayışlı, sabırlı, vb...)
 9. Okuldan çıktıktan ne kadar süre sonra eve gidiyorsun? (saat – dakika)
 10. Okuldan eve geç gidiyorsan, bu süreyi nerede nasıl geçiriyorsun?
 11. Davranışlarını kim kontrol eder, denetler? (öğretmen, baba, anne, ağabey, abla, en çok olandan itibaren sıralayınız)
 12. Aritmetik işlemlerinde ne kadar başarılısın?
 13. Gerçek samimi arkadaşların var mı? Bunun üzerine biraz Açıklama yapar mısın?
 14. Sana uygun arkadaş tipini açıklar mısın?
 15. Anne- baban / yakın arkadaşların için ne düşünüyor?
 16. Sence ideal ya da mükemmel öğretmen nasıl öğretmendir? Tarif eder misin?
 17. Okul dışı günlük etkinlikleri yaparken ne kadar özgürsün. (güdümlü mü serbest mi)?
 18. Derslerine ilişkin ödev gibi çalışmalarına kadar zaman harcıyorsun?
 19. Sence neden bazı çocuklar sınıfta diğerlerinden daha başarılıdır?
 20. Kardeşlerinle beraber ne yaparak birlikte oluyorsun?
 21. Oyun zamanının hangi saatlerde ve günlerdedir. Bu süreyi ne yaparak değerlendiriyorsun?
 22. Yemek zamanının hangi saatlerdedir. (kahvaltı-öğlen-akşam)
 23. Evde ailenle birlikte aynı masada topluca düzenli bir yemek saatiniz var mı?
 24. En çok kiminle görüşüyorsunuz? Niçin? (Okul içi ve okul dışında)
 25. Okul dışında an çok neleri yapmayı seviyorsun?
 26. Öğretmenin çalışmalarına baktığında onun tepkileri hakkında ne hissediyorsun?
 27. Bazı şeyleri öğretmenin istediği gibi yapmazsan tepkisi ne olur?
 28. İyi anlaştığın arkadaşlarının hoşuna giden yönlerini anlatır mısın?
 29. Samimi arkadaşlarınla haftada kaç kez görüşüyorsun?
 30. Sınıfta zamanın ne kadarı bireysel çalışmalara ayrılmıştır? (Tek başına yaptığın çalışma zamanı?)
 31. Sınıftaki gürültü durumu nasıl?
 32. Okulda en az beğendiğiniz aktiviteler (etkinlikler, çalışmalar) nelerdir?
 33. Sosyal Bilgiler dersini seviyor musun, niçin? Sevmiyor musun, niçin?
- Aşağıdaki Maddeleri Dikkatlice Okuyunuz ve Size En Uygun Olan Seçeneği İşaretleyiniz (Evet/ Hayır/Bazen)**
- 1-Derslerde daha az yazma ve daha az değerlendirme olsaydı daha iyi olurdu.
 - 2-Sınıfımda takım çalışması yapılıyor.
 - 3-Sıra arkadaşımдан, takım arkadaşlarımdan memnunum.
 - 4-Bu konuda görüşüm alındı.
 - 5-Eve gittiğimde okula ilişkin iletişim kurduğum birisi var .
 - 6-Ailede okul-aile ilişkisi bağlamında benimle anne-babam iletişim içindeler .
 - 7-Okulda verilen araştırma ödevlerini evde yaparken yeterince kaynağa sahibim
 - 9-Ansiklopedi vb... genel başvuru kaynaklarım var.
 - 10-Bu yıl boyunca bir etkinliğe katıldım. (çalışma, faaliyet)
 - 11- Sınıfta istediğin yerde oturuyorum..
 - 12- Tanımadığım yetişkinlerle iletişim kurarım.
 - 13-Günlük yaşamda sıraya girme alışkanlığım var (durakta, sinemada, alışverişte vs..)
 - 14- Yetişkinlerin dikkatini çekmek benim için önemlidir.
 - 16- Hareket ve gürültü konusunda kısıtlamalara, yasaklara uyarım.
 - 16- Okulda yaptığım çoğu şeyi ben seçiyorum (Okulda istediğin faaliyetleri yapabiliyor musun?)
 - 17-Sınıf içi etkinliklerin belirlenmesinde görüşlerime başvurulur.
 - 18-Konuları tekrar ederek öğreniyorum.
 - 19-Okulda güzel vakit geçirebiliyorum.
 - 20-Gerçekleştirilen bir aktivitenin (çalışmanın) ardından edindiğiniz düşüncelerinizi yazınız. Bu etkinlik neden yapıldı?
 - 21-Bu etkinliği yapmayı sevdim mi?
 - 22-Çalışmaya ilginizi yoğunlaştırabiliyor musun? Niçin?

EK 5: Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Ölçme Aracı

Okulu : Cinsiyeti : Sınıfı :
Yaşı : Oturduğu semt :
Açıklama : Her maddeyi dikkatlice okuyunuz. Genel olarak hangi tutum ve davranışı gösteriyorsanız uygun olan seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Samimi cevaplar için şimdiden teşekkürler.

1- Derste dikkatinizi en çok dağıtan şey nedir?

- Arkadaşlarımın birbirleriyle konuşmaları
- İşlenen konunun uzun ve ayrıntılı olması
- Dershane dışındaki gürültü
- Öğretmenimizin ders işleme şeklinin sıkıcı olması

2- Aşağıdaki maddelerden hangisi okul başarınızı zaman zaman olumsuz etkileyen en önemli maddedir?

- Beslenmemin yetersiz olması
- Ailemdeki huzursuzluk
- Dersleri sevmemem
- Öğretmenimi sevmemem

3 - Öğretmeniniz ödevinizi ya da sınav sonucunuzu değerlendirirken en çok ne hissedersiniz?

- Heyecan
- Suçluluk- utanma
- Kendime güven
- Endişe- korku

4-Bilgisayardan en çok ne şekilde yararlanıyorsunuz?

- Sadece oyun oynarım
- İnternette yararlanabilirim
- Yazı yazma gibi işlemleri de yapabilirim
- Bilgisayarı hiç kullanmam

5- Okul dışında öğrencilik için (ödev, araştırma, dershane) ne kadar zaman harcıyorsunuz?

- Hiç zaman harcamam
- 1 saat
- 2 saat
- 3 saatten çok zaman harcarım

6- Yaptığın ödevin başarısını en çok ne belirler?

- Görüntüsü
- Miktarı
- İçindeki bilgiler
- Tümü

7- *Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından yönetilen Türk ordusu 30 Ağustos 1922 tarihinde istilacı düşman ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Kısa bir süre sonra İzmir ve Bursa kurtarıldı. Mudanya'da yapılan mütareke (silah bırakılması) sonunda işgalci güçler Trakya'nın boşaltılmasını da kabul ettiler. Sizce bu gelişmelerde kazanılan başarının en önemli sebebi nedir?*

- İşgalci orduların korkup kaçması
- Türklerin tekliflerini kabul etmeleri
- İyi yönetilen Türk ordusunun kazandığı zafer
- Bursa ve İzmir'in kurtarılması

8- Sosyal Bilgiler dersinde yaşadığımız şehri kuran ya da mahallenize ismi verilen bir şahsiyeti araştırmanız istense ne yaparsınız?

- Anne-babama ya da bir başkasına sorarım
- Yaşlı kişilere sorarım
- İlgili bir ansiklopediye veya internete bakarım
- Herhangi bir kitaptan

9- Ödevinizin öğretmeniniz tarafından incelenmesi sizin için neyi ifade eder?

- Not verilmesini
- Bir şeyleri yanlış yaparım diye heyecanlanmayı
- Utanma duygusunu
- Çok çalıştığымda ödül almak istemeyi

10- Okuduğunu anlamada nasılsın?

- a) çok iyi b) iyi c) orta d) zayıf

11- Hangi konularda daha iyisin?

- a) Araştırma b) Okuma - yazma
c) Sosyal faaliyetler – spor d) El becerileri

12- İyi olduğun konuda neden başarılı olduğunı düşünüyorsun?

- a) Ailemin ilgisinden dolayı
b) Hoşlandığım için
c) Kolay olduğu için
d) Zaman ayırıp, çaba gösterdiğim için

13- Öğretmeniniz sizi grup çalışmalarında nasıl gruplandırıyor?

- A- Başarıma göre
B- Yeteneklerimize göre
C- Davranışlarımıza göre
D- Başka şeylerin etkisiyle

14- Öğretmeninizin yaptığı gruplandırmayı nasıl yorumlarsınız?

- A- Arkadaşlık duygumuzu geliştiriyor
B- Çalışma becerimizi artırıyor
C- Yarışma-rekabet ortamı yaratıyor
D- Okul hayatımıza çeşitlilik kazandırıyor

15- Sınıfta verilen ödüller senin için neyi ifade eder?

- a) Ayrıcalıklı olduğumu
b) Övgüye değer olduğumu
c) Aldığım ödülün kendisini
d) Yarışma içinde sahip olduğum dereceyi (sırayı)

16- Dikkatin dağıldığında neler düşünüyorsunuz?

- a) Okuldan sonrasını / Ailemi
b) Oyun zamanını / Arkadaşlarımı
c) Hayal kurmayı
d) Diğer şeyleri

17- Ders sırasında dikkatiniz neden dağılır?

- a) Sıkıcı / zor olduğu için
b) Diğer çocukların etkisiyle
c) Sohbet etmek,- konuşmak ihtiyacı yüzünden
d) Diğer şeyler yüzünden

18- Sınıftaki etkinliklere (çalışmalara, aktivitelere) neden katılırsınız?

- a) Öğretmenim istediği için
b) Bu konuda çok iyi olduğum için
c) Düşüncelerimi ifade edebilmek için
d) Arkadaşlarımla bir arada olmak için

19- Sınıfta ders işlenirken hangi tartışma türünü tercih edersiniz?

- a) Grup içindeki tartışmaları
b) Birebir tartışmaları
c) Sınıf genelindeki tartışmalara katılırım.
d) Tartışmalara katılmayı sevmem.

20- Aşağıdakilerden hangisi sizin okumaya karşı tutumunuzu tanımlar?

- a) Sadece ilgimi çeken kitapları okurum
b) Her türlü yazılı kaynağı okumaktan hoşlanırım
c) Okumaya başladığım kitapları bitiremem
d) Okumaktan hoşlanmam

21- Aşağıdaki okuma parçasını dikkatlice okuyunuz.

Okumayı severim ya, çok okumuş biri olduğumu söyleyemem. Şimdiye kadar okuduğum kitaplar, öyle sanıyorum dört-beş yüzü geçmez. Oysa bu yaşta, bin beşyüz kitap okumuş olmalıydım. Neden okumadım, okuyamadım? Bana öyle geliyor ki, bir okul bitirmemiş, sınavlardan geçmemiş olduğum için.

Ancak tad aldığım kitapları okurum. Bir takım kitaplar vardır, sıkılsak da kolay kolay anlamasak da okumalıyız. Yenmeliyiz sıkıntıyı. Bir okul bitirseym, sınavlara girseydim, beni çekmeyen kitapları ister istemez okur, anlamak için uğraşırdım. **Nurullah ATAÇ**

Aşağıdaki üç soruyu parçaya göre cevaplayınız.

22-1 Yazar, okuduğu kitap sayısını niçin yeterli bulmuyor?

- A) Kitapları olmadığından
- B) Okumayı sevmediği için
- C) Okumaya karşı çok hevesli olduğu için.
- D) Arkadaşı daha çok kitap okuduğu için

22-2 Yazar, az kitap okumuş olduğunu neye bağlıyor?

- A) Bir okul bitirmemiş, sınavlara girmemiş olmasına,
- B) Kitap okumayı sevmemiş olmasına,
- C) Anlamak için uğraşmasına,
- D) Kitapları olmadığına,

22-3 Yazara göre, anlama nasıl gelişir?

- A) Daha çok okuyarak
- B) Sıkıntıyı yenerek
- C) Anlatmakla
- D) Yazarak

23- Aşağıdaki okuma parçasını dikkatlice okuyunuz.

“Bilimin, tekniğin ve sanatın amacı, insan hayatını daha rahat, daha mutlu bir düzeye yükseltmektir. Bu amaca, tiyatro ne yoldan hizmet edebilir?”

Ünlü bir İngiliz denemecisi diyor ki;

“Hayatın bir örneği olan sahnede, aktörler, insanlığa ayna olurlar. Biz, kendimizi onlarda görürüz. Onlar, bize ne olduğumuzu, ne olmak istediğimizi, ne olmaktan korktuğumuzu gösterirler. Tiyatrosu olan bir memlekette kötülükler, hatalar sürüp gitmez”.

Suat TAŞER

Aşağıdaki üç soruyu parçaya göre yanıtlayınız.

24-1 Aşağıdakilerden hangisi insanlığın mutlu bir düzeye yükselmesini amaçlamaktadır?

- A) Bilim
- B) Teknik
- C) Sanat
- D) Hepsi

24-2 İnsanlar, tiyatroya neden önem vermişlerdir?

- A) Gösteriş yapmak için
- B) Eğlenceli olduğundan
- C) Eğitici bulunduğundan
- D) Boş zamanları hoşça geçirdiğinden

24-3 Tiyatrodaki erkek oyunculara ne ad verilir?

- A) Yıldız
- B) Aktör
- C) Aktris
- D) Ressam

25- Okulda size yararlı olduğunu düşündüğünüz ilk üç öğretmeninizin adını ve branşını yazınız.

- A)
- B)
- C)

26- Öğretmeninizin girdiği derslerden en çok yararlandığınız ilk üç dersin adını yazınız.

- A)
- B)
- C)

EK 6: Öğrencilerin Çağdaş Bilgi Edinimi ve Kullanımına Yönelik Tutum Testi

Okulu : Cinsiyeti: Sınıfı: Yaşı: Oturduğu semt:

	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum
1-Öğretmenim bana ceza verdiğinde içimden ders çalışmak gelmiyor.			
2-Yaptıklarımın ilişkin başkalarının güzel şeyler söylemesi çok hoşuma gider.			
3-Öğretmenim ve ailem tarafından cezalandırıldığımda kendimi kötü hissederim.			
4- Yanlış yaptığım zaman arkadaşlarımla benimle dalga geçmesinden korkarım.			
5- Öğretmenimi, anne-babamı hayal kırıklığına uğratmamak için çok çalışırım.			
6- İyi not aldığım zaman derslerimi isteyerek izlerim.			
7- Sınavlara genellikle bir gün önceden çalışırım.			
8- Ödevlerimi günü gününe yaparım.			
9- Yaptıklarımın yanlış olduğunu hiç bir zaman düşünmem.			
10-Okulun yeteneklerimi geliştirdiğini düşünüyorum.			
11- Geçen yıla göre kendimi araştırma yaparken daha yeterli ve başarılı hissetmekteyim.			
12- Araştırma yaparken, daha sonra ne olacak diye çok merak ederim.			
13- Konuları anlamak için arkadaşlarımdan daha fazla zaman harcarım.			
14- Okuldaki etkinliklere (aktivitelere, çalışmalara) katılmak çok hoşuma gidiyor.			
15- Bir sonraki derste işlenecek konulara hazırlıklı girerim.			
16- Davranışlarımı başkalarının beklentilerine uydururum.			
17- Arkadaşlarımla kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyorum.			
18- Yeni şeyleri merak eder, onları denerim.			
19- Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir kılavuza ihtiyaç duymam.			
20- Öğretmenim çalışmama bakmak isterse bu hoşuma gider.			
21-Sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim.			
22-Sessiz okumayı severim.			
23-Sınava hazırlanırım. Ancak sınavdan sonra çalıştıklarımın büyük bölümünü unutuyorum.			
24- Bir konu üzerinde çalışırken aynı zamanda başka şeyler de düşünürüm.			
25- Söylediklerim kabul edilmediği zaman kendimi başarısız ve yenilmiş hissederim.			
26- Hatalı araç kullanan kişilerin araç plakasını alıp ilgili yerlere bildirmek isterim.			
27- Toplu taşıma araçlarına binerken her zaman sıraya girerim.			
28- Derslerde konuyu anlayamayan arkadaşlarıma elimden geldiğince yardım ederim.			
29- Sınıf içi etkinliklerin (çalışmalar, aktiviteler) belirlenmesinde görüşümüz alınır.			
30- Bize sınıfta söz hakkı verilmediği sürece konuşmamıza izin verilmez.			
31- Hatalarımı yanlışlarımı açıkça söylemekten çekinirim.			
32- Bazı şeyleri ailemin istediği şekilde yapmazsam sorun olur.			
33- Yaptığım işlerin nasıl gittiğini takip ederim.			
34- Yanlış olduğunu bildiğim bir görüşe karşı kendi düşüncelerimi söylerim.			
35- Sorunları, yaratıcılığımı kullanarak çözerim.			
36- Günlük olaylarla ilgilenirim ve gazete okurum.			
37- Kendi kendime çalışabilirim.			
38- Arkadaşlarımla takım çalışması yaparım.			
39- Sınıf içindeki tartışmalarda değişik görüşleri dile getirmekten kaçınmam			
40- Ani kararları verir sonra pişmanlık duyarım.			
41- Ödevler bana fazladan, ek çalışma gibi gelir bir an önce kurtulmak isterim.			
42- Bilmediğim kelimeleri araştırırım.			
43- Yaptığım her şeyden sorumlu olduğumu düşünüyorum.			
44- Beni ya da arkadaşlarımla ilgilendiren konularda sınıfta ya da okulda görüşümüz alınır.			

45-Bir haftalık yaşantınız içinde okul dışındaki zamanınızda en çok hangi etkinliklerde bulunuyorsunuz. Üç etkinliğe 1'den başlayarak sayı veriniz.

() Yazma () Bilgisayar kullanma () Bakma, gözlem yapma () Okuma () Müzik-Resim'le uğraşma

() İşbirliği yapma () Gezinti () Oyun oynama () Diğerleri (açıklayınız).....

46- Her açıdan anlaşamadığınız bir kişiye karşı nasıl davranırsınız?

En çok başvurduğunuz üç davranış türüne 1'den başlayarak sayı veriniz.

() Onunla konuşmayı denerim. () Büyüklerden yardım isterim. () Aramızdaki sorunu çözmek isterim.

() Ondan özür dilerim. () Onu dinlerim. () Onunla hiç konuşmam. () Anlaşıyormuş gibi davranırım.

() Diğerleri (açıklayınız).....

EK 7: Öğrenci Ailelerine Yönelik Ölçme Aracı

- 1-Aile üyeleri yemeği birlikte yiyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
2-Annenin öğrenim düzeyi? () İlkokul () Ortaokul () Yüksekokul
3-Babanın öğrenim düzeyi? () İlkokul () Ortaokul () Yüksekokul
4-Eve günlük gazete alınıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
5-Anne kitap okuyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
6-Baba kitap okuyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
7-Ailenin aylık gelir toplam düzeyi nedir?
8-Ailede çalışıp aile bütçesine katkı yapan bireyler kimlerdir () baba () anne () diğer
9-Ailenin aylık eğitim harcamalarının miktarı (rakamla yazınız)
10-Evde bilgisayar var mı? () Evet () Hayır
11- Evde internet bağlantısı var mı? () Evet () Hayır
12-Öğrenci ödevlerini yaparken internetten yararlanıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
13-Anne-baba başka sosyal aktivitelere zaman ayırabiliyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
14-Öğrenci sosyal aktivitelere katılıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
15-Evde kararlar verilirken çocuğa soruluyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
16-Çocuk karar verirken ailesi özgür bırakıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
17-Aile, okuldaki çocukları için ödev yapma, oyun,spor ve başka etkinlikler için haftalık bir zaman planlaması yapıp bunu uyguluyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
18-Bireyleri çalışan ailelerde evde çocuklarla ilgilenen kimse var mı? () Evet () Hayır () Bazen
19-Bireyleri çalışan ailelerde evde çocuklarla ilgilenenler kimlerdir? () akraba () bakıcı
20-Aile okuldaki çocukları için ödev yapma,oyun,spor ve başka etkinlikler için haftalık bir zaman planlaması yapıp bunu uyguluyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
21- Çocuklarıyla gün içinde onların okul içi ve okul dışı etkinlikleriyle ilgili iletişim kuruyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
22-Bilgi kazanımında dayak olayına inanılıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
23-Çocuğunuzu yetişkinliğin fiziksel özellikleri elde edilene kadar hacim, güç, hislerin giderek arttığı niceliksel eksiklik dönemi olarak mı görüyorsunuz? () Evet () Hayır () Bazen
24-Çocukları mantıksal ya da nedensel ilişkiler taşıyan konuşmalar yapıyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
25-Eşiniz yardım ediyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
26-Bunca iş karşısında kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsunuz. İşleri tek başınıza yapmak sizi öfkeliyor mu? () Evet () Hayır () Bazen
27-İyi yetişkin yetiştirebilmek için sıkı kurallarla çocukları büyütülmeliyiz. () Evet () Hayır () Bazen
28-Çocuklar anne-babalarını herkesten üstün görmelidir. () Evet () Hayır () Bazen
29-Ana-babaya sadakat her şeyden önce gelir. () Evet () Hayır () Bazen
30-Sevecen, özgücü, koruyucu, destekleyici ana-baba davranışları çocukların şımarmasına yol açar. () Evet () Hayır () Bazen
31-Çocukların iyi şeyler yaptığında onları överim. () Evet () Hayır () Bazen
32-Çok kızdığım zaman dayak atabilirim. () Evet () Hayır () Bazen
33-Çocuğuma kızdığım zaman kötü sözler söylerim. () Evet () Hayır () Bazen
34-Ödevlerimi yaparken çocuğuma yardım ederim. () Evet () Hayır () Bazen
35-Gazete, kağıt, plastik, cam, pil gibi maddeleri farklı çöp kutularına atarız () Evet () Hayır () Bazen
36-Bir ürün satın alırken ambalajının doğa dostu olmasına, geri dönüşebilir olmasına dikkat ederim. () Evet () Hayır () Bazen
37-Çevreye zarar verenleri uyarırım. () Evet () Hayır () Bazen
38-Araba kullanıyorsam gereksiz yere kornaya basmam. () Evet () Hayır () Bazen
39-Öğrencinin kardeşi/kardeşleri var mı(kaç kardeş)? () Evet () Hayır
40-Çocuğunuz dersane /etüd/ kurs gibi ek eğitim görüyor mu? () Evet () Hayır
41-Çocuğunuzun okuldaki eğitimi sırasında yeterince bilgi aldığınızı düşünüyor musunuz? () Evet () Hayır () Bazen
42-Çocuğunuza verilen ödevin miktarı ve niteliği herhangi bir sorun yaratıyor mu?() Evet () Hayır () Bazen
43-Çocuğumun kendine ait bir çalışma odası var() Evet () Hayır

EK 8: Öğrenci Aileleri Röportaj Soruları Anketi

Öğrenci ailelerine yönelik ölçme aracı ile birlikte ayrıca 11 tane de nitel araştırma soruları röportaj ile öğrenci ailelerine yöneltilmiştir. Bu sorular şu şekildedir.:

1-Çocuğunuzun kardeşi/ kardeşleri varsa aralarındaki dayanışmayı nasıl teşvik ediyorsunuz?

2-Anne-baba olarak çocuklarınızla iletişiminiz nasıl? Onları sorumlu birer yetişkin gibi davranmaya yönlendiriyor musunuz? İletişimde zaman zaman kavgalı bir hal söz konusu mudur?

3-Anne-babalık üsluplarınız nasıldır?(sert- tatlı/sert- anlayışlı...)

4-Yaptığınız işin ergenlik çağındaki çocuğunuzun okula devam etmesi ve olumlu ya da olumsuz katkılarının olduğunu düşünüyor musunuz? Yani yaptığınız işle çocuğunuzun okul hayatı arasında bir ilişkinin olduğunu düşünüyor musunuz?

5-Ne iş yapıyorsunuz? Anne Baba

6- Çocuğunuzun da bu işi yapmasını ister misiniz? Niçin? Açıklayınız.

7-Bireyleri çalışan aileler evden ayrılış ve eve geliş saatleri.

Annenin evden ayrılış saati :
Annenin eve dönüş saati :
Babanın evden ayrılış saati :
Babanın eve dönüş saati :
Diğer çalışanların evden ayrılış saati :
Diğer çalışanların eve dönüş saati :

8-Evinizde kitaplığınız var mı? Yaklaşık kaç tane kitabınız (CD,Ansiklopedi,...) mevcut

9-Çocuğunuzun /çocuklarınızın geleceği ile ilgili beklentileriniz nelerdir?

10- Çocuğunuzla her gün öğretmeniyle, okul içi ilişkilerini işlenen derslerde edindiği bilgilere, verilen ödevlere ilişkin iletişim kurmak isterseniz bunun için; ne kadar süre ayırırsınız?

A-Hiç Zaman Ayırmam B- 15 dk/ yarım saat C- 1 saat D-1saatten fazla

11-Ne zaman çocuğunuzla ilgilenirsiniz (okul hayatı ve ödev ile ilgili konular başta olmak üzere)

A- Okuldan eve gelince B -Yemekten önce C- Yemek sırasında D- Yemekten sonra

EK 9: Davranış Belirleme Testi

Aşağıdaki her olayı okuduktan sonra size en uygun olan davranışı işaretleyiniz.

- 1- Mehmet derste anlayamadığı bir konuyu öğretmenine sormaya çekinmektedir. Sıra arkadaşı Ali'ye sorar. Ali de cevap vermek istemez.
Sen bu durumda Ali'nin yerinde olsaydın ne yapardın?
A-Mehmet'e o anda cevap verirdim.
B-Öğretmenime şikayet ederdim.
C-Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 2- Nilay, iki arkadaşıyla birlikte parkta oyun oynarken canları gazoz içmek istemiş. İctikten sonra gazoz şişelerini koymak için çöp kutusu bulamamışlar.
Sen Nilay'ın ve arkadaşlarının yerinde olsaydın ne yapardın:
A- Gazoz şişelerini yere .bırakırdım.
B-Gazoz şişelerini çöp kutusu buluncaya kadar elimde tutardım.
C-Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 3- Bir arkadaşınla sorununu çözemeyince ne yaparsın?
Mutlaka bir anlaşma yolu bulup barışıırım.
A-Kavga eder ve arkadaşlığımı bitiririm.
B-Başka bir şey yaparım(yazınız):.....
- 4- Pazar akşamı uyku saatinde televizyonda sevdiği bir programı izlerken Burak'ın aklına yapmayı unuttuğu ödevi gelir.
Sen bu durumda Burak'ın yerinde olsaydın ne yapardın.
A- Ertesi gün öğretmenime ödev yapmayı unuttuğumu söyledim.
B- Televizyonu kapatıp ödevimi yapmaya başladım.
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 5- Okulunuzun bahçesindeki ağaçlar kesilerek basket sahası yapılmak istenmektedir.
Bu durumda tepkiniz ne olur?
A- Ağaçlar ne olursa olsun kesilmemelidir.
B- Basket alanına da gereksinim vardır. Bu yüzden ağaçlar kesilebilir.
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 6- Ülkemizin nasıl olmasını istersiniz?
A- Diğer ülkelerle uzlaşma içinde olan ve savaşmayan bir ülke
B- Diğer ülkelerle savaşıp onları yenen bir ülke
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 7- Ali 10 yaşında Ablası Ayşe ise 14 yaşındadır; Babaları Ayşeyi liseye göndermek istememektedir.
Oysa Ayşe iyi bir öğrencidir.Bu durumda Ali'nin yerinde siz olsanız ne yaparsınız?
A- Babamı mutlaka ikna eder ablamın liseye devam etmesini isterim.
B- Babamın haklı olduğunu düşünürüm.
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 8- Gökberk okuldan eve giderken alışveriş paketi yere düşüp dağılmış yaşlı bir kadına rastlar.
Büyükleri ona yabancılarla konuşmamasını öğrettiği için yaşlı kadının yanından geçer gider.
Sen bu durumda Gökberk'in yerinde olsan ne yapardın?
A- Ben de ilgilenmeden geçip giderdim.
B- Durup yaşlı kadının dağılan eşyalarını toplamasına yardım ederdim.
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....
- 9- Buse okul çıkışı servisi beklemektedir. En yakın arkadaşı İrem birdenbire rahatsızlanmıştır.
Sen bu durumda Buse'nin yerinde olsaydın ne yapardın?
A- Doğruca servise gidip binerdim.
B- Arkadaşımın yanından ayrılmazdım.
C- Başka bir şey yapardım(yazınız):.....

EK 10: OKULLARIN FİZİKİ ALT YAPILARI

MELİKE PINAR İLKÖĞRETİM OKULU (ÜST SES)

Kurulduğu yıl : 2000
Öğrenci sayısı : 230
Çevresi: Bursa/Nilüfer (Beşevler Mh. Gümüşdere Cad.No:40)
Fiziki ortamı: Zemin üzerine 4 katlı bina, 1 Bilgisayar laboratuvarı, 1 Fizik laboratuvarı, 1 Kimya laboratuvarı, 1 Çok amaçlı salon, 1 Kütüphane, 1 Sinevizyon merkezi, 1 Spor salonu, 1 İş eğitim atölyesi, 1 Resim dersliği, 1 Yüzme havuzu, 11 dersane (her sınıfta 24 kişi),1Yemekhane
Okulun eğitim-öğretim kadrosuna ilişkin bilgiler
1 Okul öncesi Öğretmeni, 5 Sınıf Öğretmeni, 1 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 1 İnkılap ve Vatandaşlık Öğretmeni, 3 Fen Bilgisi Öğretmeni, 2 Matematik Öğretmeni, 2 Türkçe Öğretmeni
1 Müzik, 2 Beden Eğitimi (yüzme da var), 1 İş eğitimi ve Resim Öğretmeni, 1 Folklor Öğretmeni, 1 Satranç Öğretmeni, 4 İngilizce Öğretmeni, 1 Almanca ve Drama Öğretmeni
Okulun öğrenci kabul ettiği mahalle, sokak, cadde: Bütün Bursa
Çevrenin sosyo ekonomik yapısı: Üst
Binadaki öğretim alanı, koridorlar, gürültü kirliliği, alınan önlemler (çift camlı), okulun bahçesi, oyun alanı mevcut
Ulaşım Olanakları: servis ortamı
Okul çalışanlarına ilişkin bilgiler: 1 Müdür, 1 Müdür Yardımcısı, 25 Öğretmen (Kadrolu ve ücretli) 2 Memur, 5 Hizmetli, 1 Aşçı, 4 Aşçı Yardımcısı, 1 Güvenlik Görevlisi, 1 Bekçi, 1 Teknisyen, 1 Hemşire, 1 Doktor (sözleşmeli)
Görsel materyal olanakları: 5 Tepegöz, 2 Projeksiyon makinesi, 35 Bilgisayar, Her türlü harita ve atlas
Gezi/inceleme olanakları: 3 İl dışı gezi, sık sık çevre inceleme gezileri, ayrıca ünitelere göre çevre inceleme gezileri yapılır.
Sınıf içindeki oturma düzeni nasıldır?: Ders işleniş yöntemine göre değişmektedir.
Hareketli mobilyalar var mı? Evet

ÖZEL İNAL ERTEKİN İLKÖĞRETİM OKULU (ÜST SES)

Kurulduğu yıl: 1963
Öğrenci sayısı: 921 (4.sınıf 110- 5.sınıf 102 – 6-7-8.sınıflar 339)
Çevresi : Çekirge ve Hamitler
Fiziki ortamı: 4 binadan oluşmaktadır. Birinci bina Zemin üzerinde 3 katlıdır. İkinci bina da aynı şekildedir. Üçüncü bina zemin üzerine 3 katlıdır. Ayrıca yuva ve anaokulu binası da mevcuttur. Hamitlerdeki bina ise zemin üzerine 4 katlıdır. 2 Kütüphane, 4 Müzik Salonu, 1 Bale Odası, 5 Resim Atölyesi, 4 Basket Salonu, 2 Tenis Kortu, 2 Beden Eğitimi Küçük salon, Zümre Odaları, 4 Öğretmen Odası, 5 Yemekhane, 1 Fen laboratuvarı, 1 Kimya laboratuvarı, 1 Fizik laboratuvarı
Görsel materyal olanakları: 100 Bilgisayar, 6 Projeksiyon makinesi, 6 Tepegöz, 15 TV, 250 Harita vb.
Öğrenci kabul ettiği mahalle, sokak, cadde: Bütün Bursa
Çevrenin sosyo ekonomik yapısı: Üst
Binadaki öğretim alanı, koridorlar, gürültü kirliliği, alınan önlemler (çift camlı), okulun bahçesi mevcut, oyun alanı,
Ulaşım Olanakları: servis ortamı, öğrenci üniformaları, öğretmenler odası, eğitim araçları, kütüphane, ailelerle ilişkiler
Okul çalışanlarına ilişkin bilgiler: 1 Müdür, 4 Müdür Yardımcısı, 25 Hizmetli, 18 Memur, 5 Hizmetli, 1 Aşçı, 4 Aşçı Yardımcısı, 3 Güvenlik Görevlisi, 20 Sınıf Öğretmeni, 3 Yuva Öğretmeni, 16 Branş Öğretmeni, 3 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 28 İlköğretime giren öğretmenleri (Hamitlerdeki yazı) 1 Doktor, 1 Rehber Öğretmen,
Okula giren bütün çocukların Konur Hastanesiyle ilgili sağlık sigortası vardır.
Gezi/inceleme olanakları: Yılda en az 6 kez il dışına gezi düzenlenir. İstanbul, Ankara, Çanakkale, Kapadokya, Side,... gibi. Kent Müzesine gezi, İslam eserleri müzesine gezi, Mudanya mütareke binasına gezi, Arkeoloji müzesine gezi, Ormancılık müzesine gezi, sivil savunma günü ile ilgili gezi, bilim ve teknoloji haftasıyla ilgili gezi, Doğancı Baraj Gölü gezisi, Tofaş otomobil fabrikasına gezi, yeryüzü şekillerini tanımak amacıyla gezi, ilin tarihi ve turistik yerlerine gezi, İl Afet Yönetim Merkezine gezi , Soğanlı Botanik Parkı Ve Hayvanat Bahçesine gezi, Atatürk müzesine gezi her üniteye göre çevre gezileri yapılmaktadır. Ders işleme yöntemine göre değişmektedir.
Sınıf içindeki oturma düzeni nasıldır?: Ders işleniş yöntemine göre değişmektedir. Ayrıca her öğrenci birer hafta arayla farklı arkadaşlarıyla oturmaktadır.
Hareketli mobilyalar var mı? Evet

SÜLEYMAN CURA İLKÖĞRETİM OKULU (ORTA SES)

Kurulduğu yıl: 1950 (Beşevler Köyü İlkokulu olarak kurulmuş)
Öğrenci sayısı: 792 erkek, 745'i kız olmak üzere 1537 öğrenci (4.sınıflar 182 kişi, 5.sınıflar 234, 6.sınıflar 181, 7.sınıflar 211)
Çevresi : Bursa/Nilüfer, Beşevler Mh.
Fiziki ortamı: Zemin üzerine 3 katlı bina, 1 Bilgisayar laboratuvarı, 1 Fen laboratuvarı, 1 Çok amaçlı salon, 1 Kütüphane, 1 İş eğitim atelyesi, 17 dersane (2'şer kişilik sıralar, her sınıfta toplam 40 öğrencilik sıra mevcut), 1 Öğretmenler Odası
Öğrenci kabul ettiği mahalle, sokak, cadde: Beşevler ve çevresi
Çevrenin sosyo ekonomik yapısı: Orta
Binadaki öğretim alanı, koridorlar, gürültü kirliliği var, çünkü Yıldırım Caddesi üzerindedir, bu yüzden pencereler çift camlı, okulun bahçesi mevcut, ancak yeterli değil, aynı zamanda oyun alanı olarak ta kullanılıyor.
Ulaşım Olanakları: servislerle ulaşım oldukça kolay, 1 öğretmenler odası,
Okul çalışanlarına ilişkin bilgiler: 1 Müdür, 3 Müdür Yardımcısı, 22 Öğretmen, 1 Bilgisayar öğretmeni, 2 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 2 İngilizce öğrt., 3 Matematik öğrt., 3 Türkçe, 2 Resim, 2 Beden Eğitimi, 1 Müzik, 1 Rehber öğretmen, 4 Hizmetli,
Görsel materyal olanakları: Bütün sınıflarda televizyon ve VCD var, 5 Tepegöz, 20+6 tane Bilgisayar, İnternet bağlantısı, 100 tane harita ve benzeri şeyler mevcut.
Gezi/inceleme olanakları: Her yıl 2 İl dışı gezi düzenlenir, ünitelere bağlı olmak üzere en az yılda 3 çevre gezisi yapılır.
Sınıf içindeki oturma düzeni nasıldır?: Sabit sıralarda öğretmenin isteğine göre oturma düzeni hakimdir.
Hareketli mobilyalar var mı? Yok

BİSAŞ İLKÖĞRETİM OKULU (ALT SES)

Kurulduğu yıl: 1984
Öğrenci sayısı: 2663 (6-7-8. sınıf 905 kişi)
Çevresi : Hüdavendigar Mah.Osmangazi, Bursa.
Fiziki ortamı: 2 binadan oluşmaktadır. Birinci bina Zemin üzerinde bir katlıdır. Diğer bina ise zemin üzerinde 3 katlıdır, 1 Fen laboratuvarı, 1 Kütüphane, 1 Araç gereç odası, 10 Bilgisayar, 24 saat ADSL İnternet bağlantısı var, 1 çok amaçlı salon, 1 İş Eğitim Atelyesi
Okulun eğitim-öğretim kadrosuna ilişkin bilgiler
1 Müdür, 4 Müdür Yardımcısı, 80 Öğretmen (Kadrolu ve ücretli), 1 Rehber Öğretmen, 1 Memur, 2 Hizmetli, (2 ücretli hizmetli), 1 Güvenlik Görevlisi, 42 Sınıf Öğretmeni, 3 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 1 Bilgisayar Öğretmeni, 3 Beden Eğitimi Öğretmeni
33 Dersane (45 kişilik), 3 Öğretmenler odası
Öğrenci kabul ettiği mahalle, sokak, cadde: Dikkaldırım ve çevresi
Çevrenin sosyo ekonomik yapısı: Orta
Binadaki öğretim alanı, koridorlar, gürültü kirliliği var, alman önlemler (çift camlı), oyun alanı olarak kullanılan bahçesi, üç basket sahası, 1 kum havuzu var.
Ulaşım Olanakları: İyi
Görsel materyal olanakları: 1 Tepegöz, 1 Projeksiyon makinesi, Eğitim cd'leri, Video kasetler, 100 Harita, 2 Model küre, Dergiler, 20 Televizyon
Gezi/inceleme olanakları: 3 İl dışı gezi, ünitelere göre çevre inceleme gezileri yapılır.(özellikle Bursa'nın tarihi yerleri)
Sınıf içindeki oturma düzeni nasıldır?: 3'er kişilik arka arkaya yerleştirilmiş sıralar mevcut.
Hareketli mobilyalar var mı? Yok

YILDIRIM ANADOLU İLKÖĞRETİM OKULU (ALT SES)

Kurulduğu yıl: 1980
Öğrenci sayısı: 560
Çevresi: Doğu Garajı Altı Anadolu Mh.Vatan Mh.bir kısmı.
Fiziki ortamı:Zemin kat +2,1' sigara odası olmak üzere 2 büyük oda, 1 kütüphane, 1 Fen lab, 1 çok amaçlı salon, 24 bilgisayar
Öğrenci kabul ettiği mahalle, sokak, cadde: Altı.Anadolu Mh.Vatan Mh.bir kısmı.
Çevrenin sosyo ekonomik yapısı: Alt
Büyütülmüş kent haritası üzerinde işaretlenecek
Binadaki öğretim alanı, koridorlar, gürültü kirliliği, alman önlemler (çift camlı), okulun bahçesi mevcut, oyun alanı,
Ulaşım Olanakları: Yakın çevre yürüyerek ulaşım, servis yok.
Okul çalışanlarına ilişkin bilgiler: 2 Hizmetli (1 kadrolu-1 ücretli), 12 sınıf öğretmeni, 1 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 1 Bilgisayar Öğretmeni (ücretli), 1 Müdür Yardımcısı (geçici görevli), 2 Matematik öğretmeni, 2 İngilizce öğretmeni, 1 Türkçe öğretmeni (ayrıca başka bir branş öğretmeni giriyor), Diğer bütün branşlarda 1'er tane
Görsel materyal olanakları: 3 Televizyon, 1 Video, 2 Vcd çalar, 2 Tepegöz, 1 Projeksiyon makinesi, 20'yi aşkın Harita.
Gezi/inceleme olanakları: Yıl içinde il içi 4-5 defa ve sene sonunda il dışına, gezmek öğrenmek amacıyla.
Sınıf içindeki oturma düzeni her sırada üç öğrenci oturmakta ve öğretmen masasının karşısında oturaktadırlar.
Hareketli mobilyalar yok.

EK 11: İncelenen Ölçekler ve Çalışmalar

- Kendini Değerlendirme Envanteri
(Yıldız Kuzgun) – (Cenk Öktem-Lise son sınıf öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumlarının Mesleki ilgi ve Değerleriyle İlişkisi Y.L.T)
- Gronngen Kimlik Gelişimi Ölçeği
(Ayşegül Ünsal-Kimlik Gelişimi Sırasında Ergenin Arkadaş İlişkilerinin Saptanması Y.L.T.)
- Okul Yöneticisi Tutum Ölçeği
(Sadegül Akbaba Altun- “Okul Yöneticilerinin Teknolojiye Karşı Tutumlarının İncelenmesi”)
- Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği
(Handan Asude Başal) Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği Geliştirilmesi Güvenirliği ve Geçerliliği
- Toplam Kalite Yönetimi İlkelerinin İlköğretim Okullarında Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Algıları (Bırol Yiğit-Mehmet Bayraktar)
- Çocuklar İçin Çevre Duyarlılığı Ölçeği
(Handan Asude Başal-Yadigar Doğan-Emin Atasoy)
- Çalışma Alışkanlıkları Envanteri (Fevzi Uluğ)
- Sınıf Ortamı Ölçeği (Nergis Tüter)
- Nasıl Bir Öğretmen (Necla Öner)
- Everett L. Shohtrom Kişisel Yönetim Envanteri (Alınan kişi-Fazıl Kardaş “İlköğretim I. Ve II. Kademelerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyi ve Cinsiyet ile Kendini Gerçekleştirmenin Bazı Boyutları Arasındaki İlişkileri)
- Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği (Handan Asude Başal)
- Anne-Baba Tutum Envanteri (Yıldız Kuzgun-Jale Eldeleklioğlu)
- İlkokul Çocukları İçin Uyumsal Davranış Ölçeği (AAMD Adaptive Behavior Scale, Public School Version, 1974) (Handan Asude Basal)
- Ders Planındaki Davranışların İlkokul Öğretmenlerince Gösterilme Sıraları (Recep Nas)
- Sınıf İçi Öğretmen Davranışları Gözlem Formu (Recep Nas)
- Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)
(Kadir Tümay Tapçan- Ebeveyn Tutumları ile İlköğretim 6-7 ve 8. sınıf öğrencilerinin Denetim Odağı İlişkisi)
- Kendini Sıfatlarla Anlatma (Canan Gülsüm Gürsoy)
- Beck Depresyon Ölçeği (Editör Işık Savaşır –Nesrin H.Şahin- Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler)
- Problem Çözme Envanteri (P.P.Heppner ve C.H.Petersen 1982)
- Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (J.B.Rotter 1966)
- Offer Benlik İmgesi Ölçeği (D. Offer, E.Ostrov, K.I.Howard, K.I.,and Atkinson, R.1988)
- Ana-Babayla İlişkiler Envanteri (Sema Kaner)
- Kuraldışı Davranış Envanteri (Sema Kaner)
- Sınıf Öğretmenliği Görev Algıları Envanteri (Gültekin İ.)
- Sınıf Ortamı Ölçeği
- Ana-Baba Tutum Ölçeği (Polat S.)
- Öğretmen Tanımlama Envanteri (Necla Öner)

EK 12: Araştırma Yapma İzni

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.16.00.07-050/56931
KONU : Anket Uygulaması.

13 EKİM 2004

VALİLİK MAKAMINA
BURSA

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim anabilim dalı Sınıf Öğretmenliği bilim dalı doktora öğrencisi Yadigar DOĞAN'ın "Sosyal Bilgiler Dersinde Çağdaş Bilginin Edinimi ve Kullanımı Etkileyen Faktörlerin Analizi" konulu anket çalışmasını ilimiz ilköğretim okulları 4., 5., 6. ve 7.sınıf öğrencilerine uygulamak isteği, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 01/10/2004 tarih ve 3990 sayılı yazıları ile belirtilmektedir.

Söz konusu anket soruları ilimiz Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünde kurulan komisyon tarafından incelenmiş olup, aşağıda adı geçen ilköğretim okulları 4., 5., 6. ve 7.sınıf öğrencilerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde gereğini müsaadelerinize arz ederim.

Reşat KUMBASAR
Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR
13.10/2004
Ali Rıza ÇALIŞIR
Vali a.
Vali Yardımcısı

ANKET YAPILACAK OKULLAR
Osmangazi-Bişaş İ.Ö.O.
Osmangazi-Özel İnal Ertekin İ.Ö.O.
Yıldırım-Anadolu İ.Ö.O.
Yıldırım-Orhan Taşanlar İ.Ö.O.
Nilüfer-Süleyman Cura İ.Ö.O.
Nilüfer-Zekai Gümüşdiş İ.Ö.O.
Nilüfer-Özel Melike Pınar İ.Ö.O.

ÖZGEÇMİŞ

1970, Afyon doğumluyum. 1991 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya bölümünden mezun oldum. 1991- 1993 yılları arasında, Kayseri’de Aydınlikevler Lisesi’nde coğrafya öğretmenliği yaptım. 1994 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nde okutman olarak göreve başladım. 1996 yılında Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladım ve 1998 yılında Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu’nun danışmanlığında “İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıflarında Görsel ve İşitsel Materyallerin Kullanımı” adlı yüksek lisans tezimi tamamladım. Aynı yıl Öğretim Görevliliğine atandım. 2000 yılında Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı’nda doktora eğitimine başladım. Evli ve iki çocuk annesiyim.

Öğr. Gör. Yadigar DOĞAN